

**AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ PREZİDENTİ
YANINDA QEYRİ-HÖKUMƏT TƏŞKİLATLARINA
DÖVLƏT DƏSTƏYİ ŞURASI**

**"Effektiv Təşəbbüslər Mərkəzi"
demokratik dəyərlərin öyrənilməsi və təbliği
İctimai Birliyi**

***AZƏRBAYCAN
TARİXİ GÜNBƏGÜN
(kitab-təqvim)***

Bakı - 2008

*"Tarixi olduğu kimi qəbul etmək,
dərək etmək və qiymətləndirmək lazımdır"*

Heydər Əliyev

"Azərbaycan tarixi günbəgün".-Bakı,"Təknur" nəşriyyatı, 2008.-368 s.

Kitab Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Qeyri-Hökumət Təşkilatlarına Dövlət Dəstəyi Şurasının maliyyə dəstəyi ilə nəşr edilmişdir.

Tərtib edəni: Vüqar Əliyev

Redaktor: **Xanlar Məmmədov**

Məsləhətçi: **Firdovsi İsmayılov (BDU-nun Tarix fakültəsinin baş müəllimi)**

Korrektor : **Qurban Nuriyev**

Dizayner: **Elçin Əhmədov**

Oxuculara təqdim olunan kitab "Effektiv Təşəbbüslər Mərkəzi" demokratik dəyərlərin öyrənilməsi və təbliği İctimai Birliyinin Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Qeyri-Hökumət Təşkilatlarına Dövlət Dəstəyi Şurasının qrantı hesabına həyata keçirdiyi "Azərbaycançılıq - milli eyniyyətdən global dünyaya pəncərə" tədqiqat və təbliğat platformu layihəsi çərçivəsində hazırlanıb. "Tarix gündəliyi" şəklində tərtib edilən kitab Azərbaycanın qədim dövrdən bu günədək keçdiyi dövlətçilik tarixi, ictimai-siyasi, mədəni həyatının önəmli hadisələri, şəxsiyyətləri haqqında yığcam bilgiləri əhatə edir. Ümidvarıq ki, kitab tariximizi öyrənmək, təbliğ etmək istəyənlər üçün yararlı mənbə, bizləri təqvimin hər yeni gününü Azərbaycan tarixinə nəzər yetirərək başlamağa sövq edəcək bilgi qaynağı olacaq. Kitabın elektron (müntəzəm yeniləşən) variantı ilə www.azərbaycanli.org saytında tanış olmaq olar. Rəy və təkliflərinizi bu ünvana göndərmə bilərsiniz: Bakı, T.Şahbazi, 101. tel: 497 74 31; 497 74 32

ISBN 448-9952-445-04-4

© "V.Əliyev"

© "Təknur"

Çapa imzalanmışdır - 19.12.2008

Kağız formatı - 84x60 1/16

Çap vərəqi -24

Tirajı - 200

"Təknur" MMC - nin

mətbəəsində çap olunmuşdur.

Bakı, H. Çavid pr. 31

1 yanvar

1813 - Rusiya-İran müharibəsi (1804-1813) gedişində rus qoşunları Lənkəran qalasını alıblar. Talış xanlığı Rusiya tərəfindən işğal edilib. Gülüstən müqaviləsi (12 oktyabr 1813) ilə bu işğal rəsmiləşdirildi, 1826-cı ildə isə Rusiya çarı I Nikolayın fərmanı ilə Talış xanlığı ləğv edildi.

1841 - Çar I Nikolayın imzaladığı inzibati islahat qanununa (10.04.1840) əsasən, Cənubi Qafqaz paytaxtı Tiflis olmaqla İmereti quberniyasına və paytaxtı Şamaxı olmaqla Kaspi (Xəzər) vilayətinə bölündü. Kaspi vilayətinə Şamaxı, Şuşa, Nuxa, Lənkəran, Bakı, Quba, Dərbənd qəzaları daxil idi. Azərbaycan Yelizavetpol (Gəncə), Qazax, Balakən və Naxçıvan bölgələri İmereti quberniyasının tərkibinə daxil edildi.

1929 - Azərbaycanda ərəb əlifbasından latın qrafikalı əlifbaya keçid başlanıb. Bu bərdə siyasi qərar 1926-cı ildə Bakıda keçirilmiş Ümumittifaq türkoloji qurultayın tövsiyəsinə əsasən qəbul olunmuşdu. Lakin ortaq əlifba sayəsində Azərbaycan-Türkiyə əlaqələrinin güclənməsindən ehtiyat edən SSRİ rəhbərliyi çox keçmədən onu aradan qaldırdı.

1940 - Azərbaycan SSR-də latın qrafikalı əlifbadan kiril (rus) qrafikalı əlifbaya keçid gerçəkləşib. Bu bərdə göstəriş 1939-cu ildə SSRİ rəhbəri Stalin tərəfindən verilmişdi, həmin il iyulun 11-də Azərbaycan SSR Ali Soveti bununla bağlı qanun qəbul etmişdi.

1997 - ATƏT-in Minsk qrupunda həmsədr ölkə olan Finlandiyanı Fransa (ikinci həmsədr ölkə Rusiya idi) əvəz edib. Rəsmi Bakı onunla razılaşdırılmamış bu dəyişikliyə etiraz edib və ABŞ-ın həmsədrliyini irəli sürüb. Nəticədə Minsk qrupunda üçlü həmsədrlik (Rusiya, ABŞ, Fransa) formalaşdı.

2 yanvar

1897 - Görkəmli alim və ictimai xadim Əziz Əliyev (1897-1962) anadan olmuşdur. Professor Ə.Əliyev 1930-cu illərdə Azərbaycan Tibb İnstitutunun və Azərbaycan Dövlət Universitetinin rektoru işləyib, respublikanın səhiyyə naziri (xalq komissarı) olub. 1940-cı illərdə Dağıstan (Rusiya) vilayətinə rəhbərlik edib, 1950-ci illərdə Azərbaycan SSR Ali Soveti Rəyasət Heyətinin katibi olub.

1920 - Sovet (bolşevik) Rusiyasının xarici işlər komissarı Çiçerinin Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin xarici işlər naziri Fətəli xan Xoyskiyə birinci notası göndərilib. Bolşeviklər Azərbaycandan Rusiyadakı vətəndaş müharibəsinə tərəf olaraq qoşulmağı və general Denikinə qarşı savaşa elan etməyi tələb edirdilər. Cümhuriyyət hökuməti bu tələbi rədd etdi.

1945 - Tanınmış aktyor, teatr və kinoda yaddaqalan obrazilər yaratmış Səməndər Rzayev (1945-1986) anadan olub.

1992 - Ekvador Azərbaycanın dövlət müstəqilliyini tanıyıb. İki ölkə arasında diplomatik münasibətlər isə xeyli sonra, 2004-ci il martın 22-də quruldu.

3 yanvar

1804 - Gəncə xanı Cavad xan oğlu ilə birlikdə general Pavel Sisianovun başçılıq etdiyi rus qoşunları ilə döyüşdə qəhrəmancasına həlak olub. Cavad Şahverdi xan oğlu 19 il (1785-1804) Gəncənin xanı olmuş, Azərbaycanın tarixində vətənpərvər, mərd və cəsur sərkərdə kimi qalmışdır. Çar Rusiyasının Gəncə xanlığını işğal etməsi ilə Azərbaycanın digər xanlıqlarının işğalına da yol açılmış oldu.

1909 - Azərbaycan təsviri sənətinin görkəmli nümayəndəsi, dünya şöhrətli boyakar, xalq rəssamı Səttar Bəhlulzadə (1909-1974) anadan olmuşdur.

1955 - İctimai-siyasi xadim Oqtay Əsədov anadan olub. 2000 və 2005-ci illərdə Milli Məclisin deputatı seçilib, 2005-ci ilin dekabrından parlamentin sədridir.

1990 - SSRİ rəhbərliyinin qərarı ilə Sovet Ordusunun hissələri "erməni əhalisinin müdafiəsi məqsədilə" Azərbaycan ərazisinə yeridilməyə başlayıb. Bu, "20 Yanvar" qırğınına hazırlıq idi.

2004 - Bakıda Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti və ABŞ-ın Müdafiə Nazirliyi arasında "Kütləvi qırğın silahlarının yayılmasının qarşısının alınmasında əməkdaşlıq haqqında saziş" imzalanıb.

4 yanvar

1878 - Tanınmış satirik şair, "Molla Nəsrəddin" ədəbi məktəbinin görkəmli nümayəndələrindən biri Əli Nəzmi (1878-1946) anadan olub.

1963 - Azərbaycan SSR Ali Soveti Reyasət Həyətinin fərmanı ilə respublikanın ərazi-inzibati sistemində növbəti dəyişikliklər edilib. Fərmana əsasən, Ağcabədi, Əli Bayramlı (indiki Şirvan), Ağsu, Balakən, Daşkəsən, Cəbrayıl, Dəvəçi, Yevlax, Jdanov (Beyləqan), Zərdab, Qax, Qubadlı, Qutqaşen (Qəbələ), Mirbəşir (Tərtər), Nuxa (Şəki), Puşkin (Biləsuvar), Saatlı, Tovuz, Xaçmaz rayonları, Naxçıvan MSSR-də Ordubad və Şahbuz rayonları, DQMV-də Şuşa rayonu ləğv edilib. Lakin bir il sonra, 1964-cü ilin iyulunda Cəbrayıl, Qubadlı, Puşkin rayonları, 1965-ci ilin yanvarında isə digər rayonlar bərpa olunub.

2003 - Prezident Heydər Əliyevin fərmanı ilə təsdiqlənən "Azərbaycan Respublikasının dövlət dili haqqında" qanun rəsmi mətbuatda dərc olunaraq qüvvəyə minib. Qanun ölkə Konstitusiyasına uyğun olaraq Azərbaycan dilinin dövlət dili kimi hüquqi statusunu tənzimləyir.

5 yanvar

1930 - Sovet İttifaqında kollektivləşmə və kolxoz quruculuğuna yardım haqqında qərar qəbul edilib. Kolxoz quruculuğu SSRİ-də, o cümlədən Azərbaycanda dəhşətli repressiyalarla, 1 milyona yaxın adamın qolçomaq adı ilə damğalanaraq sürgün edilməsi ilə müşayiət olundu. Kütləvi kolxozlaşmanın nəticəsi olaraq 1931-1933-cü illərdə SSRİ-ni dəhşətli aclıq bürüdü, milyonlarla insan öldü.

1991 - Bakının Dağüstü mədəniyyət və istirahət parkında (indiki "Şəhidlər Xiyabanı") 20-ci illərdə Azərbaycana rəhbərlik etmiş S.M. Kirovun nəhəng heykəli sökülüb. Yarım əsrə yaxın Bakının ən uca zirvəsində "qərar tutan" abidə Azərbaycanda sosializmin təntənəsinin təəcəssümü idi. Heykəlin götürülməsi ilə bağlı rəsmi məlumatda əsas kimi "texniki səbəb" - ərazinin sürüşmə zonasında olması göstərilirdi. Gerçəkdə isə bu, Azərbaycanın sovet sistemi və onun simvolları ilə vidalaşmasına işarə idi.

1992 -Azərbaycan Respublikasının Müdafiə Şurası ləğv edilib. Hakimiyyət və muxalifət rəhbərlərinin iştirakı ilə ölkədə guya ordu quruculuğuna kömək məqsədilə yaradılan (sentyabr 1991) Müdafiə Şurası əslində siyasi mübarizə və intriqa mərkəzinə çevrilmişdi.

6 yanvar

1733 - Səfəvi ordusu Bağdad yaxınlığında baş verən döyüşdə Osmanlı qoşunlarını məğlub edib. Tərəflər arasında imzalanan Bağdad sülh müqaviləsinə əsasən, Osmanlı dövləti 1723-1724-cü illərdən başlayaraq ələ keçirdiyi bütün Səfəvi torpaqlarını geri qaytarmağa razılıq verib. Osmanlı dövləti həmin dövrdə Şimali Azərbaycanın böyük hissəsini (Xəzəryanı ərazilərdən savayı), habelə Təbriz, Ərdəbil, Marağa, Xoy və digər Cənubi Azərbaycan ərazilərini nəzarətə götürmüşdü. 1732-ci ildə bağlanan Kirmanşah müqaviləsi ilə Səfəvilər Cənubi Azərbaycan ərazilərini geri ala bilməmişdi.

1907 - Tanınmış aktyor, xalq artisti İsmayıl Dağıstanlı (1907-1980) anadan olmuşdur.

1994 - Qarabağda Ermənistan işğalçı qoşunları ilə müharibədə əks-hücuma keçən Azərbaycan Milli Ordusunun birləşmələri 1993-cü ilin ağır məğlubiyyətlərindən sonra ilk hərbi uğurunu qazanıb. Azərbaycan Silahlı Qüvvələrinin hissələri Füzuli rayonunun Aşağı Yağlıvənd, Kərimbəyli və Şükürbəyli kəndlərini erməni işğalından azad edib, bölgədə strateji əhəmiyyət daşıyan Horadiz qəsəbəsi nəzarət altına alınıb.

7 yanvar

1907 - Azərbaycanın tanınmış qeoloqu, professor Mirəli Qaşqay (1907-1977) anadan olmuşdur.

1992 - Birləşmiş Ştatların prezidenti Corc (ata) Buş Azərbaycan Respublikasının dövlət müstəqilliyinin tanınması barədə Bakıya məktub göndərib. O vaxtadək Azərbaycanın müstəqilliyini dünyanın 50-dək dövləti tanımışdı. Həmin il fevralın 28-də Azərbaycanla ABŞ arasında diplomatik münasibətlər quruldu.

2001 - Azərbaycanda 2000-ci ilin 5 noyabr parlament seçkilərindən sonra nəticələri ləğv olunmuş 11 seçki dairəsində Milli Məclisə təkrar seçkilər keçirilib. Həmin dairələrdə seçkilərin nəticələri baş vermiş qanun pozuntularına görə ləğv edilmişdi. Təkrar seçkilərin yekunlaşması ilə ikinci çağırış Milli Məclisin 124 deputatdan (Xankəndi dairəsi istisna olmaqla) ibarət tam tərkibi formalaşdı.

8 yanvar

1607 - Səfəvilərlə Osmanlı arasında növbəti müharibə (1603-1612) gedişində türk qoşunlarının əlində olan Bakıda xalq üsyanı başlayıb. Səfəvi qoşunları şəhərə daxil olaraq Osmanlı qüvvələrini oradan vurub çıxarıblar. Bakı, Azərbaycan digər əraziləri ilə bərabər, tərəflər arasında bundan öncəki (1578-1590) müharibədə Osmanlının nəzarətinə keçmişdi. Səfəvi dövləti Bakını geri almaqla müharibənin gedişini tamamilə öz xeyrinə dəyişməyə müvəffəq oldu.

1920 - Azərbaycanın xalq artisti, teatr və kinoda bir çox yaddaqalan obrazlar yaratmış görkəmli sənətkar Leyla Bədirbəyli (1920-2000) anadan olmuşdur.

1992 - Erməni təxribatçı dəstələri Azərbaycana qarşı daha bir terror əməli həyata keçiriblər. Türkmənistandan Krasnovodsk (Türkmənbaşı) -Bakı marşrutu ilə hərəkət edən dəniz bərəsində törədilən terror aktı nəticəsində 25 nəfər həlak olub, 88 nəfər yaralanıb.

1995 - Azərbaycan Qayana Respublikası ilə diplomatik münasibətlər qurub.

9 yanvar

1903 - Azərbaycan teatrının tanınmış simalarından olan Ülvü Rəcəb (1903-1938) anadan olmuşdur. Stalin repressiyalarının qurbanı olub.

1990 - Ermənistan SSR Ali Soveti Dağlıq Qarabağın Azərbaycandan qoparılmasını hədəfləyən daha bir sənəd- "DQMV-nin sosial-iqtisadi inkişaf planının Ermənistan SSR-in dövlət planına daxil edilməsi haqqında" qərar qəbul edib. Azərbaycan SSR Ali Sovetinin Rəyasət Heyəti qərarı respublikanın suverenliyinə qəsd olaraq qiymətləndirib və SSRİ Ali Sovetinin Rəyasət Heyətinə müraciət edib. SSRİ Ali Sovetinin Rəyasət Heyəti isə Ermənistanın addımını pisləyən qərar qəbul etməklə kifayətlənib.

1991 - Erməni terroru Azərbaycan ərazisində növbəti aksiya həyata keçirib. Laçın-Yevlax yolunda Sovet Ordusuna məxsus "UAZ-469" markalı hərbi maşının gülləbaran edilməsi nəticəsində 4 nəfər, o cümlədən "Molodyoj Azerbaydjana" qəzetinin xüsusi müxbiri Salatın Əsgərova və bölgədəki hərbi komendantlığın 3 rus zabiti qətlə yetirilib.

1994 - Azərbaycanla Vatikan dövləti (ölkəmizin müstəqilliyini 1992-ci il mayın 23-də tanıyıb) arasında diplomatik münasibətlər qurulub.

2001 - Rusiya prezidenti Vladimir Putin Bakıya rəsmi səfərə gəlib. Bu, Rusiya rəhbərinin Azərbaycana ilk rəsmi səfəri idi. Səfər Azərbaycan-Rusiya əlaqələrində etimad havasının əsasını qoyub. Heydər Əliyev-Vladimir Putin danışıqlarının yekunu olaraq iki ölkə arasında bir sıra mühüm sənədlər, o cümlədən Xəzərin sektorlara bölünməsinə əks etdirən Birgə bəyannamə imzalanıb.

10 yanvar

1838 - Bakı milyonçusu, böyük xeyriyyəçi Hacı Zeynalabdin Tağıyev (1838-1924) anadan olub. Tağıyevin adı Azərbaycan tarixinə xalqının maariflənməsi, mədəni inkişafı üçün gördüyü nəcib işlərlə həkk olunub. Bakıda ilk teatr binası, Cənubi Qafqaz üzrə müsəlman qızlar üçün ilk məktəb, bu gün paytaxtın arxitekturasına yaraşlıq verən onlarla tikili onun adı ilə bağlıdır. XX əsrin əvvəlində Bakıda bir çox xeyriyyə təşkilatları ("Müsəlman xeyriyyə cəmiyyəti", "Nəşr və maarif", "Nicat" və s.) onun köməyi sayəsində fəaliyyət göstərüb. Dövrün tanınmış ziyalıları, Xalq Cümhuriyyətinin qurucuları Tağıyevin köməyi ilə Rusiyada, Avropada təhsil almışdı.

1994 - NATO-nun Brüsseldə keçirilən sammitində "Sülh Həminə Tərəfdaşlıq" proqramı qəbul olunub. NATO-nun keçmiş sosialist ölkələri əməkdaşlığını tənzimləyən proqrama qoşulmaq üçün 20-dən çox dövlətə, o cümlədən Azərbaycana (ölkəmiz həmin ilin mayında SNT proqramına qoşuldu) dəvət göndərilib. Brüssel sammitinin yekun bəyanatında (11 yanvar 1994) NATO-nun Cənubi Qafqaz ölkələri ilə bağlı siyasətinə dair ayrıca bənd yer almışdı. Sənəd NATO-nun Cənubi Qafqazın hər üç respublikasının ərazi bütövlüyünü tanıdığını və güc işlətməklə ərazilərin ələ keçirilməsini pislədiyini bəyan edirdi.

11 yanvar

1920 - I Dünya müharibəsinin yekunlarına həsr olunmuş Versal (Paris) sülh konfransının Ali Şurasında Böyük Britaniyanın xarici işlər naziri Kerzonun təklifi ilə Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin tanınması barədə qərar qəbul olunub. Əlimərdan bəy Topçubaşovun başçılıq etdiyi Azərbaycan nümayəndə heyəti Qərbi dairələri ilə aparılan birillik gərgin danışıqlardan sonra buna nail olmuşdu. Paris sülh konfransının rəsmi qərarın yanvarın 15-də Azərbaycan nümayəndə heyətinə təqdim olundu.

1994 - Azərbaycan Latviya və Slovakiya ilə diplomatik münasibətlər qurub. Hər iki ölkə Azərbaycanın müstəqilliyini 1991-ci il dekabrın 8-də tanımışdı.

2003 - Prezident Heydər Əliyevə "ANS" Müstəqil Yayım və Media Şirkətinin və "Çingiz Mustafayev Fondu"nun təsis etdiyi "2002-ci ilin adamı" mükafatı təqdim edilib. Dövlət başçısı bu mükafata 2002-ci il ərzində Azərbaycanın xarici siyasətində əldə olunmuş mühüm nəticələrə: Rusiya ilə Qəbələ RLS-in statusu və Xəzərin dibinin bölünməsi üzrə sazişlərin imzalanması, Azərbaycan-Türkiyə-Gürcüstan təhlükəsizlik sazişinin imzalanması, Azərbaycan-İran münasibətlərinin sahmanlanmasına görə layiq görülmüşdü.

12 yanvar

1908 - Böyük bəstəkar Üzeyir Hacıbəyovun müəllifi olduğu ilk Azərbaycan operası "Leyli və Məcnun" tamaşaya qoyulub. Bu, müsəlman Şərqiində ilk opera əsəri idi. Premyera öncəsi Bakı küçələrinə vurulan ilk afişa bu məzmununda idi: "Müsəlman dilində əvvəlinci dəfə opera. "Leyli və Məcnun". Şənbə günü, axşam, yanvarın 12-si (yeni təqvimlə 25-i) "Nicat" maarif cəmiyyətinin dram heyəti tərəfindən mövqe-tamaşaya qoyulacaq".

1989 - SSRİ Ali Sovetinin Rəyasət Heyəti "Azərbaycan SSR-in Dağlıq Qarabağ Muxtar Vilayətində xüsusi idarə formasının tətbiq edilməsi haqqında" fərman verib. Fərmana əsasən, Dağlıq Qarabağın Azərbaycan tərkibində muxtar vilayət statusu saxlanılmaqla bölgədə birbaşa Moskvaya tabe olan "Xüsusi İdarə Komitəsi" yaradıldı. Moskvanın qərarı guya münafiqşənin səngiməsinə yönəlmişdi. Gerçəkdə isə Arkadi Volskinin rəhbərlik etdiyi "komitə" Dağlıq Qarabağın Azərbaycanın suverenliyindən çıxarılmasına xidmət edirdi. Əhalinin geniş etiraz çıxışlarından sonra "Xüsusi İdarə Komitəsi" həmin ilin noyabrında Bakının formal tabeçiliyində olan Təşkilat Komitəsi ilə əvəzləndi.

1995 - Azərbaycanla Uruqvay arasında diplomatik münasibətlər qurulub.

2004 - Prezident İlham Əliyev Azərbaycan Milli Ensiklopediyasının nəşri haqqında və Azərbaycan dilində latın qrafikası ilə kütləvi nəşrlərin həyata keçirilməsi haqqında sərəncamlar imzalayıb.

13 yanvar

1990 - Bakının "Azadlıq" meydanındakı izdihamlı mitinqdə Azərbaycan Xalq Cəbhəsi tərəfindən "Milli Müdafiə Şurası"nın yaradıldığı elan olunub. Bu, faktiki olaraq müxalifətin hakimiyyəti ələ keçirməyə hazırlaşdığını bəyan etməsi idi. Elə həmin gün sovet xüsusi xidmət orqanlarının gizli əməkdaşlarının təhriki ilə Bakıda yaşayan ermənilərə qarşı talanlar başlanıb. SSRİ KQB-sinin ssenarisi üzrə başlanan bu məqsədli təxribat Bakıya ordu birləşmələrinin yeridilməsini (20 Yanvar qırğını) əsaslandırılmalı idi. Üç gün sürən talanlardan sonra ermənilərin Bakıdan kütləvi köçü (təxminən 200 min nəfər) başlandı.

1991 - Azərbaycan SSR Ali Soveti Rəyasət Heyətinin fərmanı ilə Şaumyan (kənd) rayonu inzibati-ərazi vahidi kimi ləğv edilib və onun ərazisi Goranboy rayonuna birləşdirilib.

1997 - Prezident Heydər Əliyev Fransa prezidenti Jak Şirakin dəvətilə Parisə rəsmi səfərə gedib. Səfər gedişində (13-17 yanvar) ikitərəfli sazişlər, o cümlədən Xəzərin Azərbaycan sektorundakı "Lənkəran-dəniz" və "Talış-dəniz" yataqlarının Fransanın "Elf-Akiten" və "Total" şirkətləri ilə birgə işlənməsinə dair müqavilələr imzalanıb.

14 yanvar

1911 - Tanınmış riyaziyyatçı alim, "Bakı funksional analiz məktəbi"nin banisi Zahid Xəlilov (1911-1974) anadan olub. Z.Xəlilov ilk azərbaycanlı fizika-riyaziyyat elmləri doktoru idi.

1992 - Azərbaycanla Türkiyə arasında diplomatik əlaqələrin qurulmasına dair protokol imzalanıb. Bu, Azərbaycanın xarici ölkə ilə imzaladığı ilk diplomatik sənəd idi. 1991-ci il noyabrın 9-da Azərbaycanın müstəqilliyini ilk tanıyan Türkiyə olmuşdu. 1992-ci ilin yanvarında Bakıda birinci olaraq Türkiyə böyükəlciliyi fəaliyyətə başladı, həmin ilin avqustunda isə Azərbaycan xaricdəki ilk səfirliyini Ankarada açdı.

1992 - "Azərbaycan Respublikasının dövlət sərhədi haqqında" qanun qüvvəyə minib. Qanunda Azərbaycan Respublikasının sərhədlərinin dövlətin öz qüvvələri tərəfindən qorunması başlıca şərt kimi vurğulanmışdı. Qanunun tələbinə əsasən, 1992-ci ilin avqustunda ilk dəfə Rusiya (keçmiş SSRİ) sərhədciləri Naxçıvan Muxtar Respublikasından çıxarıldı, sərhəd hissəsi Azərbaycan Respublikası Sərhəd Qoşunlarının tam nəzarətinə keçdi. Bu tarixi hadisədə Naxçıvan MR Ali Məclisinin sədri Heydər Əliyevin xüsusi rolu olmuşdu.

15 yanvar

1906 - Sankt-Peterburqda Ümumrusiya müsəlmanlarının II qurultayı (15-23 yanvar) işə başlayıb. Qurultayda Rusiya Müsəlman İttifaqının ("İttifaqi-müslimin", 1905-ci ilin avqustunda Ümumrusiya müsəlmanlarının qurultayında təsis olunmuşdu) birinci Dövlət Dumasına seçkilərlə bağlı taktikası müzakirə edilib, yeni proqram qəbul olunub.

1990 - Dağlıq Qarabağda gərginləşən münaqişənin qarşısında aciz qalan Azərbaycan SSR-in rəhbərliyi Dağlıq Qarabağ Muxtar Vilayətində və ona bitişik rayonlarda fəvqəladə vəziyyətin tətbiq olunması üçün Moskvaya müraciət edib. Elə həmin gün SSRİ Ali Soveti Rəyasət Heyəti Azərbaycanın Dağlıq Qarabağ Muxtar Vilayətində və ona bitişik rayonlarında, habelə Ermənistanın Gorus rayonunda və İran-Azərbaycan (SSRİ) sərhədi boyunca fəvqəladə vəziyyət elan edilməsi barədə qərar qəbul edib. Fəvqəladə vəziyyət elan edilən ərazilərə Sovet Ordusunun birləşmələri yeridilib, yerli hakimiyyət hərbiçilərə verilib.

1992 - Avstriya Azərbaycanın müstəqilliyini tanıyıb. İki ölkə arasında diplomatik münasibətlər həmin il fevralın 20-də quruldu.

1997 - Azərbaycan Kosta Rika (ölkəmizin müstəqilliyini 1991-ci il dekabrın 28-də tanıyıb) ilə diplomatik əlaqələr qurub.

16 yanvar

1453 - Uzun Həsən Diyarbəkirə daxil olub və Ağqoyunlu tayfa birləşmələrinə rəhbərliyi ələ alıb. Bir qədər sonra Azərbaycanın böyük dövlətlərindən biri - Ağqoyunlu dövləti tarix səhnəsinə çıxdı. Uzun Həsənin rəhbərliyi altında (1468-1478) Ağqoyunlu dövləti Yaxın və Orta Şərqdə qüdrətli hərbi-siyasi amilə çevrildi. Uzun Həsən bütün Azərbaycan torpaqlarını əhatə edən güclü mərkəzləşdirilmiş dövlət yaratmaq siyasəti yeridirdi, bu məqsədlə xüsusi "Qanunnamə" hazırlatmışdı. Onun başladığı işi nəvəsi Şah İsmayıl Xətai başa çatdırdı, şimalı-cənublu bütün Azərbaycan torpaqlarını öz hakimiyyəti altında birləşdirdi.

1732 - Səfəvi dövləti ilə Osmanlı imperatorluqları arasında Qafqaza nəzarət uğrunda növbəti müharibənin yekunu olaraq Kirmanşah sülh müqaviləsi bağlanıb. Müqavilənin şərtlərinə əsasən, Azərbaycanın İrəvan, Naxçıvan, Gəncə, Şamaxı və Şirvan bölgələri Osmanlı imperatorluğunun, Kirmanşah, Ərdəbil və Təbriz bölgələri isə Səfəvi dövlətinin nəzarətinə keçib.

17 yanvar

1915 - I Dünya müharibəsi gedişində Qafqaz cəbhəsində Türkiyə (Osmanlı) qoşunlarını məğlub edən Rusiya qoşunları oradan İrana (Cənubi Azərbaycana) keçərək Təbrizə yaxınlaşdılar. Üç gündən sonra (yanvarın 20-si) Təbriz rus qoşunları tərəfindən işğal olundu.

1926 - Tanınmış şairə Mədinə Gülgün (1926-1991) anadan olmuşdur.

1992 - Ali Sovetin Milli Şurası (1991-1992-ci illərdə qanunverici orqan funksiyasını yerinə yetirən orqan) 20 Yanvarın "Şəhidlər günü" elan olunması haqqında" qanun qəbul edib. Qanuna əsasən, yanvarın 20-si ölkə ərazisində qeyri-iş günü elan olunub.

1994 - Azərbaycan Milli Ordusunun birləşmələri Qarabağ cəbhəsinin Füzuli istiqamətində Ermənistan silahlı qüvvələrinin yenidən hücumu keçmək cəhdinin qarşısını alıblar. Bundan öncə Azərbaycan Silahlı Qüvvələrinin hissələri Füzuli rayonunun Horadiz qəsəbəsini, bir sıra Arazboyu kəndləri işğaldan azad etmişdilər. Ermənilər bu əraziləri yenidən ələ keçirmək üçün aramsız hücumlara keçsələr də, böyük itkilər verərək geri çəkilməli oldular.

2001 - Avropa Şurası Nazirlər Komitəsi Azərbaycanın təşkilata tamhüquqlu üzv qəbul olunması haqqında qərar qəbul edib.

18 yanvar

1903 - Tanınmış pedaqoq, alim və maarifçi Mehdi Mehdi-zadə (1903-1984) Cəbrayıl rayonunda anadan olmuşdur. SSRİ Pedaqoji Elmlər Akademiyasının həqiqi üzvü olub, uzun illər Azərbaycanın Təhsil (Maarif) Nazirliyinə rəhbərlik edib.

1941 - Kinorejissor, respublikanın xalq artisti Eldar Quliyev anadan olub. "Bir cənub şəhərində", "Sevinc buxtası", "Babək", "Nizami" və s. filmlərin rejissorudur.

1947 - Xalq artisti, tanınmış rəqqasə, Azərbaycan Dövlət Mahnı və Rəqs Ansamblının bədii rəhbəri Afaq Məlikova anadan olub.

1992 - Ali Sovetin Milli Şurasında 1990-cı ilin 20 Yanvar hadisələri ilə bağlı yaradılmış parlament komissiyasının (sədr akademik Mütəd Abbasov, müavin vitse-spiker Tamerlan Qarayev idi) hesabatı dinlənilib. Parlamentin qəbul etdiyi qərarla 20 Yanvar faciəsi SSRİ-nin ali hakimiyyət orqanlarının Azərbaycan xalqına və insanlığa qarşı ağır cinayəti kimi qiymətləndirilirdi. 20 Yanvar hadisələrinə tarixi və hüquqi nöqtəyi-nəzərdən hərtərəfli qiymət Heydər Əliyev Azərbaycanın rəhbərliyinə gələndən sonra, 1994-cü ildə verildi.

19 yanvar

1873 - Azərbaycanın ilk maarifçi qadınlarından biri, C.Məmmədquluzadənin həyat yoldaşı Həmidə xanım Məmmədquluzadə-Cavanşir (1873-1955) anadan olub.

1990 - Naxçıvan MSSR Ali Soveti muxtar respublikanın SSRİ tərkibindən çıxması barədə qərar qəbul edib. Bu, SSRİ-də muxtar qurum tərəfindən qəbul edilən ilk belə qərar idi. Naxçıvanın Ermənistan tərəfindən blokadaya alınmasına və bölgəyə edilən silahlı hücumlara qarşı SSRİ rəhbərliyinin tədbir görməməsinə cavab olaraq belə bir qərar qəbul olunmuşdu. Naxçıvan Ali Soveti Qars müqaviləsinin (1921) tələblərini əsas tutaraq kömək üçün Türkiyəyə, eləcə də BMT-yə müraciət edib.

- Həmin gün Ermənistan silahlı qüvvələri muxtar respublikanın Kərki kəndini işğal ediblər.

1992 - Erməni silahlı qüvvələri Şuşa rayonunun Kərkicahan kəndini işğal ediblər. Strateji ərazidə yerləşən kəndi ələ keçirəndən sonra ermənilər Şuşa üzərinə aramsız raket hücumlarına başladılar.

1993 - Azərbaycan parlamenti "Dövlət gerbi haqqında" Konstitusiya Qanunu qəbul edib. Xalq Cümhuriyyəti dövründə Dövlət gerbi haqqında müsabiqə elan edilsə də (yanvar 1920), onu başa çatdırmaq mümkün olmamışdı. 1991-ci ildə Ali Sovetin qərarı ilə yeni müsabiqə elan olundu və Cümhuriyyət dövründə hazırlanmış layihələrdən biri cüzi dəyişikliklərlə Dövlət gerbi kimi təsdiq edildi. Dövlət gerbi palıd budaqlarından və sünbüllərdən ibarət qövsün üzərində yerləşən qalxan təsvirindən ibarətdir. Qalxanın üstündə Azərbaycan bayrağının rəngləri fonunda səkkizguşəli ulduz, ulduzun mərkəzində alov təsviri var.

20 yanvar

1902 - Türk şairi, ömrünün bir hissəsini Azərbaycanda yaşamış Nazim Hikmət (1902-1963) anadan olub. Siyasi baxışlarına görə kommunist olan şair 1938-ci ildə Türkiyədə həbsə məhkum edilmiş, 1951-ci ildə ona SSRİ-yə mühacirət etməyə icazə verilmişdi. Türkiyə vətəndaşlığından məhrum edilən N.Hikmət ömrünün axırınadək SSRİ-də yaşadı.

1990 - Sovet Ordusu Bakıda "Qanlı Yanvar" qırğınına həyata keçirib. SSRİ Ali Soveti Rəyasət Heyətinin sədri Mixail Qorbaçovun Bakıda fəvqəladə vəziyyətin tətbiq edilməsi barədə 19 yanvar tarixli fərmanı qırğına əsas yaratmışdı. Fərman yanvarın 20-də səhər, yəni qoşun hissələri şəhərdə qırğın törəndəndən sonra elan edilmişdi. Azərbaycanın o vaxtkı səbatsız rəhbərliyinin faktiki razılığı əsasında respublikada milli-azadlıq hərəkatını boğmaq məqsədilə Bakıya böyük bir ordu (rəsmi rəqəmlərə görə, 35 min nəfər) yeridilmişdi. SSRİ Müdafiə Nazirliyi, DİN və DTK-nın hazırlayıb həyata keçirdiyi "Udar" adlı əməliyyatda əsas rolu xüsusi təyinatlı "Alfa" və DTK-nın "A" təxribat qrupları oynamışdı. Sovet qoşunlarının təcavüzü nəticəsində 134 nəfər öldürülmüş, 600-dən çox adam yaralanmışdı. Öldürülənlər arasında beş millətin nümayəndəsi, 20-dən çox qadın və uşaq var idi.

1998 - Prezident Heydər Əliyev "Azərbaycan Respublikası ilə Avropa Şurası arasında əməkdaşlığın dərinləşdirilməsi və Azərbaycan Respublikasının Avropada mənafelərinin müdafiə edilməsi sahəsində tədbirlər haqqında" sərəncam imzalayıb.

21 yanvar

1732 - Səfəvi dövləti ilə Rusiya arasında Rəşt müqaviləsi bağlanıb. Müqaviləyə əsasən, Rusiya I Pyotrun vaxtında işğal etdiyi Xəzəryanı əraziləri - Kür çayından şimalda yerləşən Azərbaycan torpaqlarını Səfəvi dövlətinə qaytarıb. Öz növbəsində Səfəvi dövləti Osmanlı dövlətini bu ərazilərə buraxmamaq barədə öhdəlik götürüb. Müqaviləyə əsasən, Rusiya tacirləri Səfəvi dövləti ərazisində rüsumsuz ticarət etmək hüququ əldə etdilər.

1893 - Dünya şöhrətli türkoloq alim, şair Bəkir Çobanzadə (1893-1938) Krımın Simferopol qəzasının Qarasubazar kəndində anadan olub. Azərbaycanda dilçilik elmi və türkologiyasının təşəkkülü və inkişafında böyük rol oynayıb. Stalin represiyalarının qurbanı olub.

1908 - Məşhur fizik Lev Davidoviç Landau (1908-1968) Bakıda anadan olub. 1962-ci ildə fizika üzrə Nobel mükafatına layiq görülüb. Həmin il ağır avtomobil qəzasına düşüb və səhhətinin pisləşməsi üzündən bir daha elmi yaradıcılığa qayıda bilməyib.

1990 - Heydər Əliyev Moskvada mətbuat konfransı keçirərək Sovet Ordusunun Bakıda törətdiyi 20 Yanvar qırğını pisləyən bəyanat verib, hadisənin SSRİ rəhbərliyinin Azərbaycan xalqına qarşı təcavüz aktı olduğunu bildirib. Həmin vaxt xəstəxanada müalicə olunan H.Əliyev Azərbaycan SSR-in Moskvadakı daimi nümayəndəliyinə gələrək ağır gündə öz xalqı ilə həmrəy olduğunu nümayiş etdirib.

1992 - Azərbaycan İsviçrə Konfederasiyası və Lixtenşteynlə diplomatik münasibətlər qurub.

22 yanvar

1892 - Azərbaycan təsviri sənətinin görkəmli nümayəndəsi, tanınmış boyakar və qrafika ustası Bəhrüz Kəngərli (1892-1922) anadan olmuşdur.

1990 - Bakıda "Qanlı Yanvar" təcavüzünün qurbanları dəfn edilib. 20 Yanvar şəhidləri Bakıda o vaxt S.M.Kirovun adını daşıyan Dağüstü mədəniyyət və istirahət parkında torpağa tapşırılıb. Həmin vaxtdan park "Şəhidlər Xiyabanı" adlanmağa başladı.

- Həmin gün Azərbaycan SSR Ali Sovetinin fəvqəladə sessiyası keçirilib. Respublikanın əksər rəhbər şəxslərinin (Azərbaycan KP MR katibi Həsən Həsənov istisna olmaqla) iştirak etmədiyi iclasda 20 Yanvar hadisələri ilə bağlı dünya xalqlarına və parlamentlərinə müraciət qəbul edilib. Sessiyanın qəbul etdiyi qərarla Azərbaycanın SSRİ-də qalıb-qalmaması məsələsinin ümumxalq referendumuna çıxarılması barədə maddə də vardı. Lakin çox keçmədi ki, Azərbaycanın yeni rəhbərliyi (Ayaz Mütəllibov) həmin maddəni unutdu.

1992 - Filippin Azərbaycanın dövlət müstəqilliyini tanıyıb. İki ölkə arasında diplomatik əlaqələr həmin il martın 27-də qurulub.

1993 - Naxçıvanda Türkiyə Cümhuriyyətinin baş konsulluğu açılıb. Bu, muxtar respublikada fəaliyyətə başlayan ilk xarici ölkə diplomatik nümayəndəliyi idi.

23 yanvar

1920 - RSFSR-in xarici işlər naziri Çiçerin Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti hökumətindən general Denikinə qarşı müharibəyə qoşulmağı tələb edən ikinci notanı Bakıya göndərrib. Azərbaycan bolşevik Rusiyasının tələbini növbəti dəfə rədd etdi.

1945 - Azərbaycan SSR Elmlər Akademiyasının yaradılması barədə qərar verilib. 1920-ci illərdə respublikada elmi tədqiqatlar Bakı Dövlət Universitetində mərkəzləşmişdi. 1925-ci ildə Azərbaycanın Tədqiq və Tətəbbö Cəmiyyəti yaranmış, 1929-cu ildə onun əsasında Azərbaycan Dövlət Elmi-Tədqiqat İnstitutu təşkil edilmişdi. 1932-ci ildə institutun bazasında SSRİ Elmlər Akademiyası Zaqafqaziya Filialının Azərbaycan Şöbəsi təşkil edilib, 1936-cı ildə qurum SSRİ EA-nın Azərbaycan Filialına çevrilib. SSRİ Xalq Komissarları Sovetinin 23 yanvar 1945-ci il tarixli qərarı ilə SSRİ EA-nın Azərbaycan Filialının bazasında Azərbaycan Elmlər Akademiyası yaradıldı. Həmin ilin martında Akademiyaya ilk üzvlər seçildi, akademik heyət və rəhbərlik formalaşdı. 2001-ci il mayın 15-də prezident Heydər Əliyevin imzaladığı fərmana əsasən, respublikanın ən böyük elm müəssisəsi Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası adlanır.

1992 - Çexiya Azərbaycanın müstəqilliyini tanıyıb. İki ölkə arasından diplomatik əlaqələr 1993-cü il yanvarın 29-da qurulub.

24 yanvar

1945 - İki dəfə Sovet İttifaqı Qəhrəmanı, tank qoşunları general-mayoru Həzi Aslanov Latviyanın Liepay rayonunda alman faşistləri ilə döyüşdə həlak olub. H.Aslanov 1910-cu il yanvarın 22-də Lənkəranda anadan olub, Bakı və Leninqradda hərbi məktəblərdə oxuyub. 1942-ci ilin dekabrında Stalinqrad döyüşlərində göstərdiyi igidliyə görə 55-ci tank briqadasının komandiri polkovnik H.Aslanova Sovet İttifaqı Qəhrəmanı adı verilib. 1944-cü ildə general-mayor H.Aslanov Belorusiya cəbhəsindəki şücaətinə görə ikinci dəfə yüksək ada təqdim edilsə də, SSRİ hərbi rəhbərliyində təmsil olunan erməni generalı İ.Baqramyan buna maneçik törədib. 1991-ci ildə H.Aslanova ölümündən sonra ikinci dəfə Sovet İttifaqı Qəhrəmanı adı verilib.

1992 - Azərbaycan parlamenti "xüsusi dəvət edilmiş qonaq" statusu almaq üçün Avropa Şurasına müraciət edib. Avropa Şurası Parlament Assambleyası 1996-cı ildə Azərbaycana "xüsusi dəvət edilmiş qonaq" statusu verdi.

2002 - Prezident Heydər Əliyevin Rusiyaya dövlət səfəri zamanı Qəbələ RLS-in statusuna dair saziş imzalanıb. Qəbələ RLS ("Daryal" Analitik-İnformasiya Mərkəzi) Azərbaycanın mülkiyyəti kimi təsbitlənilib və Rusiyaya 10 illiyə (hər il üçün 7 mln. dollar) icarəyə verilib. Səfər gedişində iki ölkə arasında 2002-2010-cu illər üzrə iqtisadi tərəfdaşlıq müqaviləsi də imzalanıb.

2005 - Prezident İlham Əliyev İran İslam Respublikasına rəsmi səfərə gedib. Səfər çərçivəsində Azərbaycan prezidenti ilk dəfə Cənubi Azərbaycanın mərkəzinə - Təbrizə gedərək burada yenicə açılmış Azərbaycan konsulluğuna baş çəkib.

25 yanvar

1899 - Azərbaycanın ilk hüquq professoru, ictimai xadim Mustafa Vəkilov (1899-1943) anadan olub. 1919-cu ildə Xalq Cümhuriyyəti hökumətinin göndərişilə Sorbonna (Paris) Universitetinə daxil olub, təhsilini bitirdikdən sonra Azərbaycana qayıdıb, hüquq sahəsi üzrə kadrların hazırlanmasında fəal rol oynayıb. Stalin repressiyalarının qurbanı olub.

1988 - Ermənistan SSR-də yaşayan azərbaycanlı əhəlinin kütləvi deportasiyası başlanıb. Azərbaycanlı qaçqınların ilk dəstəsi respublikamıza pənah gətirib. 1988-1989-cu illədə ümumilikdə 230 minə yaxın azərbaycanlı Ermənistan ərazisindəki tarixi ata-baba yurdlarından zorla qovuldu.

2001 - Azərbaycan Avropa Şurasına tamhüquqlü üzv olub. Strasburqda, Avropa Şurasının mənzil-qərargahının qarşısındakı flaqstoka Azərbaycanın bayrağı qaldırılıb. Mərasimdə Azərbaycan prezidenti Heydər Əliyev iştirak edib.

2005 - Avropa Şurası Parlament Assambleyasında Qarabağ münaqişəsi üzrə məruzəçi Devid Atkinsonun (Britaniya) hazırladığı məruzə üzrə qətnamə qəbul olunub. "ATƏT-in Minsk Konfransının məşğul olduğu Dağlıq Qarabağ bölgəsi üzərində münaqişə" adlı 1416 (2005) sayılı qətnamədə Ermənistanın Azərbaycan torpaqlarını işğal altında saxladığı qeyd olunub. Qətnamədə Ermənistana BMT Təhlükəsizlik Şurasının qətnamələrini (1993) yerinə yetirmək və silahlı qüvvələri işğal olunmuş ərazilərdən çıxarmaq çağırışı yer alıb. Bu, Ermənistanın Azərbaycana qarşı hərbi təcavüzü ilə bağlı Avropa Şurasında qəbul edilən ilk beynəlxalq əhəmiyyətli sənəd idi.

26 yanvar

1863 - Maarifçi, ədəbiyyatşünas və publisist Firudin bəy Köçərli (1863-1920) anadan olub. Zaqafqaziya Müəllimlər Seminariyasının (Qori, Gürcüstan) Azərbaycan bölməsində dərs deyib, 1906-cı ildə Azərbaycan bölməsinin Qazaxa köçürülməsinə nail olub və ömrünün sonunadək ona rəhbərlik edib. Xalq Cümhuriyyəti Milli Şurasının üzvü olub. 1920-ci ildə Gəncədə bolşevik ermənilər tərəfindən güllələnib.

1992 - Azərbaycan Milli Ordusunun Dağlıq Qarabağdakı ilk böyük əməliyyatı uğursuzluğa düşüb. Müdafiə naziri Tacəddin Mehdiyevin rəhbərlik etdiyi batalyonun Şuşanın Daşaltı kəndində pusquya düşməsi nəticəsində 70-ə yaxın hərçimiz həlak olmuşdu.

2002 - ABŞ prezidenti Corc Buş Azərbaycana qarşı tətbiq edilən qadağının - "Azadlığa Dəstək Aktı"na 907 sayılı düzəlişin qüvvəsinin dayandırılması barədə sənədi imzalayıb. 1992-ci ilin oktyabrında Konqresdəki erməni lobbisinin təşəbbüsü ilə qəbul edilən sənəd Azərbaycana Amerika yardımını qadağan edirdi. Azərbaycan uzun müddət qadağanın ləğvinə çalışsa da, ABŞ administrasiyası yalnız 2001-ci ilin sonunda, Əfqanıstandakı antiterror kampaniyasında Azərbaycanı özünə müttəfiq görəndən sonra 907-nin qüvvəsinin dayandırılması üçün praktik addımlar atdı.

27 yanvar

1906 - Tanınmış tarixçi alim Sara Aşurbəyli (1906-2001) anadan olub. Orta əsrlər Azərbaycan şəhərlərinin tarixinə dair dəyərli araşdırmalar aparıb, əsərləri ingilis, fransız dillərində çap edilib. Azərbaycan Rəssamlar İttifaqının üzvü olub, boyakarlıq əsərlərinin müəllifidir.

1912 - Görkəmli neftçi, professor Eyyub Tağıyev (1912-1967) anadan olmuşdur. Sibirdəki zəngin neft yataqlarının kəşfində iştirak edib, Argentina və Brazilyada çalışıb. Üç dəfə Stalin mükafatına layiq görülmüş yeganə azərbaycanlıdır.

1995 - Azərbaycan prezidenti Heydər Əliyev ilk dəfə Dünya İqtisadi Forumunda (Davos Forumu) iştirak etmək üçün İsveçrəyə gedib. Səfər gedişində Azərbaycan rəhbəri çoxsaylı görüşlər keçirmiş, energetika ilə bağlı sessiyasında çıxış etmişdi.

2003 - Azərbaycanın AŞPA-dakı nümayəndə heyətinin başçısı İlham Əliyev Avropa Şurası Parlament Assambleyasının vitse-prezidenti və Büro üzvü seçilib. İlk dəfə olaraq Azərbaycanın nümayəndəsi mötəbər beynəlxalq qurumun rəhbərliyində təmsil olunub. Bu hadisə Azərbaycanın Avropa Şurasında uğuru olmaqla yanaşı, Heydər Əliyev siyasi məktəbinin layiqli davamçısı kimi İlham Əliyevin beynəlxalq müstəvidə qazandığı nüfuzun göstəricisi idi.

28 yanvar

1828 - Çar Rusiyasının qoşunları İranla müharibə (1826-1828) gedişində Cənubi Azərbaycanın Urmiya şəhərini işğal ediblər. Bunun ardınca general İvan Paskeviçin başçılıq etdiyi rus qoşunları Ərdəbili də ələ keçirdi və fevralda İran Rusiya ilə təslimçi sülh (Türkmənçay müqaviləsi) imzalamağa məcbur oldu.

1919 - Erməni-daşnak quldur dəstələri Gəncə quberniyasının Zaqalı kəndini yandırılar. Kəndin 15 sakini (əsasən qadınlar və uşaqlar) vəhşicəsinə qətlə yetirilib.

1923 - Azərbaycanın ictimai-siyasi və ədəbi fikir tarixində mühüm yer tutan "Azərbaycan" jurnalının ilk sayı çapdan çıxıb.

1992 - Qarabağ müharibəsi gedişində erməni silahlı qüvvələri Azərbaycanın dinc əhalisinə qarşı daha bir dəhşətli terror aktı həyata keçiriblər. Ağdam-Şuşa marşrutu ilə uçan "Mİ-8" sərnişin vertolyotu Xankəndindən atılmış "yer-hava" tipli raketlə vurulub. Vertolyotdakı 44 nəfərin hamısı həlak olub. Bu, dünya aviasiya tarixində ən böyük mülki vertolyot qəzalarından sayılır.

29 yanvar

1927 - Azərbaycanın xalq artisti, məşhur balerina Leyla Vəkilova (1927-1999) anadan olmuşdur.

1942 - Sovet İttifaqı, Böyük Britaniya və İran arasında faşist Almaniyasına qarşı birgə alyans barədə saziş imzalanıb. Sazişə əsasən, İran ərazisində - Cənubi Azərbaycanda SSRİ-nin hərbi kontingenti yerləşdirildi və müharibənin sonunadək (1945) sovet qoşunları orada qaldı.

1991 - Türkiyə ilə Azərbaycan arasında ilk hökumətlərarası əməkdaşlıq sazişi imzalanıb. Nəqliyyat sahəsində imzalanan sazişə əsasən, Naxçıvan Muxtar Respublikasının Sədərək rayonunda Araz çayı üzərində (o vaxtkı Türkiyə-SSRİ sərhədində) körpü tikilməli idi. "Ümid körpüsü"nün təntənəli açılışı 1992-ci il mayın 28-də keçirildi.

2004 - Prezident Heydər Əliyevin vəfatından sonra ANS Şirkətlər Qrupu və Çingiz Mustafayev adına Fond tərəfindən "2003-cü ilin adamı" mükafatına layiq görülməsi ilə bağlı təqdimat mərasimi keçirilib. Mərasimdə mükafat Azərbaycan prezidenti İlham Əliyevə təqdim olunub.

30 yanvar

1992 - Praqada Avropada Təhlükəsizlik və Əməkdaşlıq Müşavirəsinin (1995-ci il yanvarın 1-dən ATƏT) üzvü olan ölkələrin Xarici İşlər Nazirləri Şurasının toplantısı keçirilib. Toplantıda Azərbaycan və Ermənistan ATƏM üzvlüyünə qəbul olunub. Təşkilat Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin həlli ilə məşğul olmaq üçün regiona missiya göndərmək barədə qərar qəbul edib. ATƏM Azərbaycanın daxil olduğu ilk Avropa təşkilatı olmuşdur.

- Həmin gün Azərbaycan və Koreya Xalq Demokratik Respublikası (Şimali Koreya) arasında diplomatik əlaqələr qurulub.

1998 - Prezident Heydər Əliyev Azərbaycan Xalq Cumhuriyyətinin yaradılmasının 80 illiyinin keçirilməsi haqqında sərəncam imzalayıb.

2002 - Prezident Heydər Əliyev Dünya İqtisadi Forumunun illik toplantısında iştirak etmək üçün Nyu-Yorka gedib. 1960-cı ildən etibarən hər il İsveçrənin Davos şəhərində keçirilən Dünya İqtisadi Forumunun Nyu-Yorkda təşkil edilməsi 2001-ci ilin 11 sentyabr terrorundan sonra beynəlxalq birliyin Amerika ilə həmrəylik jesti idi. Azərbaycan prezidenti 11 sentyabr terroru qurbanlarının xatirə memorialını ziyarət edib.

2003 - Bakıda Azərbaycan və Ukrayna arasında hərbi əməkdaşlıq sazişi imzalanıb. Ukraynanın müdafiə naziri Vladimir Şkidçenko ölkəsinin Ermənistanla hərbi əlaqələr qurarkən Dağlıq Qarabağ münaqişəsini diqqətə aldığı bildirib.

31 yanvar

1884 - Xalq Cümhuriyyətinin qurucularından biri, görkəmli ictimai-siyasi xadim Məhəmmədəmin Rəsulzadə (1884-1955) Bakının Novxanı kəndində anadan olub. 1904-ci ildə sosial-demokrat "Hümmət" təşkilatının qurucularından olub. 1908-ci ildə İrana gedərək Məşrutə inqilabında iştirak edib, sonra Türkiyəyə gedib. 1913-cü ildə çarın elan etdiyi amnistiyadan sonra Bakıya qayıdıb və "Hümmət" in əsasında yaradılan "Müsavat" partiyasına rəhbərlik edib. 1918-ci ildə Zaqafqaziya Seymində Azərbaycan fraksiyasına rəhbərlik edib, həmin il mayın 27-də Seymin azərbaycanlı deputatları Rəsulzadənin sədrliyi ilə Azərbaycan Milli Şurasını yaradıblar, 28 mayda Xalq Cümhuriyyəti elan olunub. Cümhuriyyətin süqutundan sonra Rəsulzadə Moskvaya aparılıb, oradan mühacirətə gedib. 1922-ci ildən Türkiyədə, 30-40-cı illərdə Avropada Azərbaycan siyasi mühacirətinə rəhbərlik edib. 1947-ci ildə Türkiyəyə qayıdıb və 1955-ci ildə Ankarada vəfat edib.

1902 - Şamaxı şəhərində güclü zəlzələ böyük dağıntı və tələfat törədib, əhalinin əksəriyyəti şəhəri tərk edib. Şamaxıda 1856, 1861 və 1872-ci illərdə də dağıdıcı zəlzələlər baş verib.

1992 - Azərbaycanla Ukrayna arasında diplomatik münasibətlər qurulub.

2006 - Çingiz Mustafayev Fondu və ANS Şirkətlər Qrupunun "2005-ci ilin adamı" mükafatı Heydər Əliyev Fondunun prezidenti, UNESCO-nun Xoşməramlı səfiri, Milli Məclisin deputatı Mehriban Əliyevaya təqdim olunub. M.Əliyeva təhsil sisteminin inkişafında xidmətlərinə, mədəni irsimizin dünyada təbliği üçün gördüyü işlərə, xeyriyyəçilik fəaliyyətinə görə bu mükafata layiq görülmüşdü.

1 fevral

1930 - Sovet hökuməti (SSRİ Xalq Komissarları Soveti) "Kütləvi kollektivləşmənin sürətləndirilməsi və qolçomaqlarla mübarizə haqqında" qərar qəbul edib. Kolxoz quruculuğu ilə bağlı genişmiqyaslı repressiya maşını Azərbaycanda da işə düşüb. Kolxoza qarşı çıxanlar ya məhv edilir, ya da sürgünə göndərilirdi.

1949 - Türkiyənin paytaxtı Ankarada "Azərbaycan Kültür Dərnəyi"nin təsis edilməsi dünyada azərbaycanlı diasporunun təşkilatlanması sahəsində ilk addım olub. Bundan sonra, 1956-cı ildə Xalq Cümhuriyyətinin milli təhlükəsizlik naziri Nağı bəy Şeyxzamanlının oğlu Saleh bəy Şeyxzamanlı ABŞ-da "Amerikanın Azərbaycan Cəmiyyəti"ni təsis etdi. Hazırda bu quruma N.Şeyxzamanlının nəvəsi Tomris Azəri rəhbərlik edir.

1994 - Bakı dəmir yolu vağzalında Kislovodsk-Bakı sənişin qatarında partlayış baş verib. Terror aktı nəticəsində 3 nəfər həlak olmuş, 20 nəfər yaralanmışdı. 90-cı illərin əvvəlində erməni təxribatçıları tərəfindən Azərbaycana qarşı onlarla terror aktı həyata keçirilib, bu qanlı olaylarda 2 mindən çox insan həlak olub.

2 fevral

1920 - Erməni quldur dəstələri Qərbi Azərbaycandakı (indiki Ermənistan) Şuragel kəndində dəhşətli qırğın törədiblər. Kənd əhalisinin böyük hissəsi - əksəriyyəti qadın, qoca və uşaqlar olmaqla minədək insan qətlə yetirilib.

1935 - İctimai-siyasi xadim Artur Rasizadə Gəncə şəhərində anadan olub. 1980-ci illərdə Azərbaycan SSR-də rəhbər vəzifələrdə təmsil olunub. 1996-cı ildə Azərbaycan Respublikasının baş naziri təyin olunub. Dövlət qulluğunda xidmətlətinə görə "İstiqlal" ordeni ilə təltif olunub.

1996 - Azərbaycan gənclərinin ilk ümumrespublika forumu keçirilib. Forumda prezident Heydər Əliyev iştirak edib. Prezident Heydər Əliyevin fərmanı ilə 1998-ci ildən etibarən 2 fevral Azərbaycanda Gənclər günü kimi qeyd edilir.

3 fevral

1993 - Azərbaycanla Gürcüstan arasında strateji tərəfdaşlıq yönündə ilk sənəd - "Dostluq, əməkdaşlıq və qarşılıqlı təhlükəsizlik haqqında" müqavilə imzalanıb. Müqavilə Gürcüstan rəhbəri Eduard Şevardnadzenin Bakıda prezident Əbülfəz Elçibəylə görüşünün yekunu olaraq imzalanıb.

1995 - Avropa Şurası Parlament Assambleyasının Bürosu Azərbaycanın təşkilatda "xüsusi dəvət edilmiş qonaq" statusu almaq barədə müraciətinin nəzərdən keçirilməsi təşəbbüsü ilə çıxış edib. Azərbaycan bununla bağlı təşkilata 1992-ci ildə müraciət etmiş, 1994-cü ildə AŞPA üç Cənubi Qafqaz respublikasının müraciətinə baxılması barədə 1247 sayılı tövsiyə qərar qəbul etmişdi. AŞPA 1996-cı ildə Azərbaycana "xüsusi dəvət edilmiş qonaq" statusunun verilməsi barədə qərar qəbul etdi.

2004 - Prezident İlham Əliyevin iştirakı ilə "Gülüstan" sarayında Bakı-Tbilisi-Ceyhan layihəsinin maliyyələşdirilməsi üzrə son sənədlərin təntənəli imzalanma mərasimi keçirilib. Azərbaycan, Gürcüstan və Türkiyə hökumətlərinin, BTC-nin kreditorlar qrupunun nümayəndələri tərəfindən imzalanan maliyyələşmə paketi 78 müxtəlif tərəfin 17 mindən artıq imzası olan 208 maliyyə sənədindən ibarət idi.

4 fevral

1921 - Dünya şöhrətli azərbaycanlı alim Lütfi Zadə Bakıda anadan olub. 1930-cu ildə ailəsi ilə İrana köçüb. Tehran Universitetini bitirdikdən sonra 1944-cü ildə ABŞ-a gedib, təhsilini Massaçusets Texnologiya Universitetində davam etdirib, Kolumbiya Universitetində elektron mühəndisliyi üzrə professor elmi dərəcəsi alıb. 60-cı illərdən Berkli Universitetində (Kaliforniya) işləməyə başlayıb. Lütfi Zadəyə şöhrət gətirən qeyri-səlis məntiq nəzəriyyəsi 80-ci illərdən dünyanın ən aparıcı texnologiya şirkətlərində, Amerika Milli Aerokosmik Agentliyində (NACA) istifadə olunur.

1945 - Tanınmış müğənni və bəstəkar, xalq artisti Polad Bülbüloğlu anadan olub. 1988-2006-cı illərdə Azərbaycanın mədəniyyət naziri olub, 2006-cı ildə Azərbaycanın Rusiyada səfiri təyin edilib.

1954 - Azərbaycanda ən iri su elektrik stansiyası - Mingəçevir SES istifadəyə verilib. İnşası 1945-ci ildə başlayan stansiyanın işə salınması ilə respublikanın yeni sənaye mərkəzinin - energetiklər şəhəri Mingəçevirin təməli qoyulub.

1994 - Prezident Heydər Əliyev "Azərbaycanın dəniz neft və qaz yataqlarının işlənməsinin sürətləndirilməsi haqqında" sərəncam imzalayıb. Sərəncamın praktik nəticəsi kimi həmin il sentyabrın 20-də xarici neft şirkətləri ilə ilk saziş - "Əsrin müqaviləsi" bağlandı.

5 fevral

1918 - Böyük bəstəkar, SSRİ xalq artisti Qara Qarayev (1918-1982) anadan olub. Dünya musiqi xəzinəsinə daxil olan "Yeddi gözəl", "İldırımli yollarla" baletlərini yazıb.

1939 - Tanınmış yazıçı, dramaturq, ssenarist və rejissor Rüstəm İbrahimbəyov Bakıda anadan olub. Əsərləri əsasında 30-dan çox film çəkilib, dünyanın bir sıra teatrlarında səhnələşdirilən pyeslərin müəllifidir.

1991 - 12-ci çağırış Ali Sovetin ilk iclasında Azərbaycan SSR-in Azərbaycan Respublikası adlandırılması haqqında qərar qəbul olunub, Xalq Cümhuriyyətinin üçrəngli bayrağı Azərbaycanın Dövlət bayrağı kimi təsdiq edilib. Bundan öncə, 1990-cı ilin noyabrında Azərbaycanın bayrağı Naxçıvan Ali Məclisində qəbul olunmuşdu. Dövlət bayrağı bərabər enli üç üfüqi (mavi, qırmızı, yaşıl) zolaqdan ibarətdir. Mavi rəng - Azərbaycan xalqının türk mənşəli olmasını, qırmızı rəng - müasir cəmiyyət qurmaq istəyini, yaşıl rəng - İslam dininə mənsubluğunu ifadə edir. Qırmızı zolağın ortasında ağ rəngli aypara ilə səkkizguşəli ulduz təsvir edilib.

2008 - ANS Şirkətlər Qrupu və Çingiz Mustafayev adına Fondun 2007-ci il üzrə "İlin adamı" mükafatı prezident İlham Əliyevə təqdim edilib. İlham Əliyev bu mükafata 2007-ci ildə Bakı-Tbilisi-Qars dəmiryolu xəttinin təməlinin qoyulması, Azərbaycan qazının Avropa bazarına çıxması, ölkədə infrastruktur layihələrinin həyata keçirilməsi, məcburi köçkünlərin çadır düşərgələrinin ləğv olunması, ordu quruculuğu və mətbuatın inkişafına verdiyi töhfələrə görə layiq görülmüşdü.

6 fevral

1905 - Bakıda erməni daşnak qüvvələrinin müsəlman (türk) əhaliyə qarşı kütləvi qırğınları başlayıb. Çar Rusiyası hakim dairələrinin ölkədəki inqilab dalğasından diqqəti yayındırmaq üçün təhrik etdikləri toqquşmalar fevralın 9-dək sürdü və erməni silahlı dəstələri mindən çox müsəlman-türkü qətlə yetirdi. Ermənilər arasında da ölənlər vardı. Bakıda bir müddət hərbi vəziyyət elan edildi, lakin erməni qüvvələrinin müsəlman əhaliyə qarşı hücumları aralıqlarla sonrakı dövrdə də (1907-ci ilə dək) davam etdi.

1992 - Azərbaycanla Ukrayna arasında diplomatik münasibətlər qurulub.

1995 - Prezident Heydər Əliyevin fərmanı ilə Səfər Əbiyev Azərbaycanın müdafiə naziri təyin edilib. Dövlət başçısının digər fərmanı ilə Məmmədrəfi Məmmədov (1993-cü ilin payızında nazir təyin olunmuşdu) müdafiə naziri vəzifəsindən azad edilib.

2004 - Prezident İlham Əliyevin Rusiyaya ilk rəsmi səfəri başlayıb. İki gün sürən səfər gedişində Azərbaycan prezidenti Rusiya rəhbərliyi ilə ikitərəfli münasibətlərin geniş spektrini müzakirə edib, bir sıra sənədlər imzalanıb.

7 fevral

1919 - Xalq artisti, kinorejissor Tofiq Tağızadə (1919-1998) anadan olub. "Uzaq sahillərdə", "Yeddi oğul istərəm", "Dədə Qorqud" və s. filmləri ilə milli kinomuza dəyərli töhfələr verib.

1991 - Azərbaycan Respublikası Ali Sovetinin qərarı ilə Şaumyan (kənd) rayonu ləğv edilib, rayonun ərazisi Goranboy rayonu ilə birləşdirilib. Mirbəşir rayonu Tərtər, Şamxor isə Şəmkir adlandırılıb.

1992 - Erməni silahlı qüvvələri 1991-ci ilin dekabrından mühasirədə saxladıkları strateji əhəmiyyətli Sırxavənd kəndini (Ağdərə rayonu) işğal edib. 1992-ci ilin yayında Milli Ordunun Qarabagın şimalında apardığı əməliyyat zamanı Ağdərə rayonunun böyük hissəsi, o cümlədən Sırxavənd işğalçılardan təmizlənməmişdi. 1993-cü ilin fevralında bu ərazilər xəyanət nəticəsində yenidən ermənilərin əlinə keçdi.

2005 - Prezident İlham Əliyev manatın denominasiyası haqqında fərman imzalayıb. Fərmana əsasən, 2006-cı il yanvarın 1-dən dövriyyəyə yeni əskinaslar (1 yeni manat (AZN) - 5000 köhnə manat nisbətində) buraxıldı. 1992-ci ildən dövriyyədə olan köhnə manatlar 2006-cı il dekabrın 31-də tədavüldən çıxarıldı.

2007 - Tbilisidə Azərbaycan prezidenti İlham Əliyev, Gürcüstan prezidenti Mixail Saakaşvili, Türkiyə baş naziri Rəcəb Tayyib Ərdoğanın iştirakı ilə Bakı-Tbilisi-Qars dəmir yolu layihəsi ilə bağlı sənədlər, regional əməkdaşlıq haqqında "Tbilisi bəyannaməsi" imzalanıb. Layihənin Gürcüstan hissəsinin maliyyəsi üçün krediti Azərbaycan ayırıb.

8 fevral

1806 - Rusiyanın Qafqazdakı işğalçı qoşunlarının komandanı, Azərbaycan torpaqlarının istilasında xüsusi amansızlıq göstərmiş general Pavel Sisianov Bakının Qala qapısı yanında qətlə yetirilib. Sisianov şəhərin təslim edilməsi barədə Bakı xanı Hüseynqulu xanla danışıqlar apararkən xanın qardaşı oğlu Aslan bəy tərəfindən öldürülmüşdü. Sisianovun ölümündən sonra rus qoşunlarının hücumları xüsusilə amansızlaşdı. 1806-cı ilin oktyabrında Bakı işğal edildi, 1813-cü ildə (Gülüstan müqaviləsi) Bakı xanlığının Rusiyaya birləşdirilməsi rəsmiləşdi.

1828 - İranla növbəti müharibə (1826-1828) gedişində Cənubi Azərbaycan torpaqlarını istila edən Rusiya qoşunları Ərdəbil şəhərini ələ keçiriblər. İşğal nəticəsində şəhərin bir çox tarixi-mədəni inciləri yağmalanmış, o cümlədən Şeyx Səfi müqəbərəsindən 166 qədim əlyazma Sankt-Peterburqa aparılmışdı.

1907 - Təbrizdə şah rejiminə qarşı silahlı üsyan başlanıb. İran inqilabının (1905-1911) mərkəzi Cənubi Azərbaycana, Təbrizə keçib. Bir qədər sonra Səttərxanın fədai dəstələri bütün Cənubi Azərbaycanda inqilab hakimiyyətini bərqərar etdilər.

1994 - Prezident Heydər Əliyev Türkiyəyə ilk rəsmi səfərə gəlib. Səfər gedişində ikitərəfli sazişlər imzalanmış, Azərbaycana Türkiyə biznesinin cəlb edilməsi yönündə razılaşmalar əldə edilmişdi.

9 fevral

1924 - Azərbaycanın tərkibində Naxçıvan Muxtar Respublikası yaranıb. Naxçıvanın muxtariyyəti ilk dəfə 1918-ci ilin noyabrında, ermənilərin bölgəyə hücumları zamanı elan olunmuşdu. Xalq Cümhuriyyəti bölgəyə kömək etmək imkanında deyildi və Naxçıvanda Araz Türk Cümhuriyyəti elan olunmuşdu. Sovetləşmədən sonra Türkiyənin dəstəyi ilə Naxçıvanın muxtariyyəti saxlanıldı. 1921-ci ilin Moskva və Qars müqavilələri bölgənin Azərbaycanın ayrılmaz hissəsi (Naxçıvan SSR) olduğunu təsbitlədi. 1923-ci ildə Naxçıvan Muxtar Diyarı adlanıb, 1924-cü il fevralın 9-da muxtar respublika (Naxçıvan MSSR) statusu alıb. 1990-cı ilin 17 noyabrından Naxçıvan Muxtar Respublikası adlanır. Sovetləşmədən sonra Naxçıvan ərazisinin bir qismi (o cümlədən Şərur-Dərələyəz bölgəsi) Ermənistanına verilib. Hazırda Naxçıvan MR-in ərazisi (5,5 min kv km) Naxçıvan şəhəri və 7 inzibati rayondan (Babək, Kəngərli, Culfa, Ordubad, Sədərək, Şahbuz, Şərur) ibarətdir.

1993 - Azərbaycan Ordusunun Dağlıq Qarabağın şimalındakı birləşmələri xəyanət nəticəsində mühüm strateji mövqeləri itiriblər. Korpus komandiri, Qarabağ üzrə prezidentin səlahiyyətli nümayəndəsi Surət Hüseynovun əmri ilə qoşun birləşmələri Ağdərə rayonundakı mövqelərdən geri çəkilməyə başlayıb. Fevralın 10-da ölkə rəhbərliyi S.Hüseynovu tutduğu vəzifələrdən azad edib.

1995 - Azərbaycan Bosniya və Herseqovina ilə diplomatik münasibətlər qurub.

2007 - Prezident İlham Əliyev 2007-ci ilin Azərbaycanda "Gənclər ili" elan edilməsi haqqında sərəncam imzalayıb.

10 fevral

1828 - Rusiya ilə İran arasında ikinci müharibənin (1826-1828) yekunlarına əsasən, Türkmənçay sülh müqaviləsi bağlanıb. Təbrizin 50 km-dəki Türkmənçay kəndində Rusiya generalı İvan Paskeviç və İran şahzadəsi Abbas Mirzənin imzaladığı müqaviləyə əsasən, İrəvan və Naxçıvan xanlıqları Rusiyaya birləşdirilib. Türkmənçay müqaviləsi ilə Azərbaycan torpaqlarının Rusiya və İran arasında Araz çayı boyunca bölüşdürülməsi başa çatıb. Müqavilədə İrandan erməni əhalisinin Rusiya imperiyasının yeni torpaqlarına (İrəvan, Naxçıvan, Qarabağ və s.) köçməsi, İranın Rusiyaya təzminat (20 mln.rubl) ödəməsi, Rusiya donanmasının Xəzərdə şəriksiz hakim olması və rus tacirlərin İranda ticarət güzəştləri əldə etməsi barədə maddələr də vardı.

1992 - Azərbaycanla Meksika (ölkəmizin müstəqilliyini 1991-ci il dekabrın 25-də tanıyıb) arasında diplomatik münasibətlər qurulub.

1998 - Milli Məclis prezident Heydər Əliyevin qanunvericilik təşəbbüsü ilə Azərbaycanda ölüm hökmünün ləğv edilməsi haqqında qanun qəbul edib. Heydər Əliyev 1993-cü ildə hakimiyyətə gələndən sonra ölüm hökmlərinin icrasına moratorium qoyulmuşdu. Azərbaycan müsəlman ölkələri arasında birinci olaraq ölüm hökmünü ləğv etdi.

2006 - Paris yaxınlığındakı Rambuye qəsriində Azərbaycan və Ermənistan prezidentləri arasında Dağlıq Qarabağ münafişəsinin nizamlanması ilə bağlı növbəti danışıqlar raundu başlayıb. Fransa prezidenti Jak Şirakın vasitəçiliyi ilə iki gün sürən danışıqlar erməni tərəfin qeyri-konstruktivliyi üzündən müsbət nəticə vermədi.

11 fevral

1725 - Rusiya Xarici İşlər Kollegiyası işğal olunmuş Xəzər-ətrafı ərazilərdə erməni əhalisinin yerləşdirilməsi barədə fərman verib. Bu, çar Rusiyasının ermənilər vasitəsilə Cənubi Qafqazda möhkəmlənmək siyasətinin ilk praktik addımı idi. Çar I Pyotr sələflərinə məhz bu siyasəti vəsiyyət etmişdi.

1829 - Rusiyanın Tehrandakı səfiri, şair Aleksandr Qriboyedov qətlə yetirilib. Türkmənçay müqaviləsindən sonra İrandan erməni əhalisinin Azərbaycana köçürülməsində iştirak edən Qriboyedov müqavilənin birinci ildönümündə bir qrup dindarın Rusiya səfirliyinə basqını zamanı öldürülmüşdü. Bu hadisədən sonra İran şahı Rusiya ilə münasibətləri sahmanlamaq üçün Peterburqa böyük miqdarda qızıl və daş-qaş göndərdi.

1992 - Erməni silahlı qüvvələri Şuşa rayonunun Malibəyli və Quşçular kəndlərini işğal ediblər.

2000 - Prezident Heydər Əliyev Baş Dövlət Vergi Müfəttişliyinin ləğv edilməsi, onun bazasında Vergilər Nazirliyinin yaradılması barədə fərman verib. 11 fevral vergi xidməti işçilərinin peşə bayramı günü kimi qeyd olunur.

2004 - Prezident İlham Əliyev "Azərbaycan Respublikasının regionlarının sosial-iqtisadi inkişafı Dövlət Proqramının (2004-2008-ci illər) təsdiq edilməsi haqqında" fərman imzalayıb. Dövlət Proqramının uğurla həyata keçirilməsi nəticəsində respublikanın bölgələrinin iqtisadi mənzərəsi köklü şəkildə yaxşılaşmış, geniş aqrar-sənaye, sosial, energetika və kommunikasiya infrastrukturunu yaranmış, 700 mindən çox yeni iş yerləri açılmışdır.

12 fevral

1911 - Məşhur tarzən, xalq artisti Bəhram Mənsurov (1911-1985) anadan olub. 1932-ci ildən ömrünün axırınadək Dövlət Opera və Balet Teatrının solisti və konsertmeystri olub.

1920 - Azərbaycan Kommunist (bolşeviklər) Partiyası yarandı. Partiyanın təsis qurultayında (11-12 fevral) qəbul olunan proqramda Xalq Cümhuriyyəti hökumətini yıxmaq üçün silahlı üsyan xətti irəli sürülüb. Bolşevik Rusiyasının siyasətini həyata keçirən AK(b)P-nin rəhbəri isə Azərbaycan xalqının qatı düşməni, erməni millətçisi Anastas Mikoyan idi.

1988 - Azərbaycanın Dağlıq Qarabağ Muxtar Vilayətində (DQMV) ermənilərin ilk separatçılıq çıxışları başlayıb. DQMV-nin mərkəzi Stepanakert (Xankəndi) şəhərində vilayət partiya komitəsinin binası qarşısında "miatsum" (Ermənistanla "birləşmə") şüarı altında mitinq keçirilib. Bu hadisələrə faktiki hazır olmayan Azərbaycanın o vaxtkı rəhbərliyi isə Bakıda yaşayan erməniləri teleefirə çıxararaq onların separatçılarla həmrəy olmadıqları barədə bəyanatlarını səsləndirdi.

13 fevral

1990 - Ermənistan SSR Ali Soveti Rusiya K(b)P MK-nın Qafqaz Bürosunun Dağlıq Qarabağı Azərbaycanın tərkib hissəsi kimi qeyd edən qərarının (5 iyul 1921-ci il tarixli) qeyri-qanuni olması barədə qərar qəbul edib. Bu, erməni tərəfin Qarabağla bağlı tarixi təftiş etmək cəhdlərinin bir nümunəsi idi.

1992 - Dağlıq Qarabağ münaqişəsi ilə bağlı regiona ATƏT-in (o vaxt ATƏM adlanırdı) ilk missiyasının səfəri başlayıb. Çexoslovakiya (ATƏT-ə sədrlik edirdi) prezidenti administrasiyasının rəhbəri Karel fon Şvartsenberqin başçılıq etdiyi heyət bir həftə ərzində Bakı, Yerevan və Xankəndidə olmuşdu. Bu missiyanın nəticəsi olaraq ATƏT-in Minsk qrupu yarandı.

1993 - Yeni Azərbaycan Partiyasının sədri Heydər Əliyevin Bakıda partiyanın üzvləri və təəssübkeşləri ilə ilk görüşü olub. Partiyanın təsis konfransı 1992-ci ilin noyabrında Naxçıvanda keçirilmişdi. Naxçıvan Ali Məclisinin sədri seçiləndən (sentyabr 1991) sonra ilk dəfə Bakıya gələn Heydər Əliyevin respublika rəhbərliyi (prezident Əbülfəz Elçibəy) ilə də görüşü olmuşdu.

- Həmin gün Azərbaycanla İordaniya (ölkəmizin müstəqilliyini 1991-ci il dekabrın 28-də tanıyıb) arasında diplomatik münasibətlər qurulub.

14 fevral

1918 - Cənubi Qafqazdan Ümumrusiya parlamentinə - Müəssislər Məclisinə seçilmiş azərbaycanlı (müsəlman), gürcü və erməni deputatlar Tiflisdə toplaşaraq Cənubi Qafqaz (Zaqafqaziya) Seymini yaradıblar. Ümumrusiya Müəssislər Məclisinə seçkilər 1917-ci ilin noyabrında, bolşevik çevrilişindən sonra keçirilmişdi. Lakin bolşeviklər bu seçkilərdə faktiki olaraq uduzduqları üçün (o cümlədən Cənubi Qafqazda) Müəssislər Məclisinin fəaliyyətə başlamasına imkan vermədilər. Bundan sonra Cənubi Qafqazdan seçilmiş deputatlar regional parlament (Seym) yaratmaq qərarına gəldilər. Seymin 44 nəfərlik müsəlman fraksiyası Zaqafqaziya müsəlman parlamenti funksiyasını (Cənubi Qafqaz üzrə 1 milyon müsəlman seçicini təmsil edirdi) yerinə yetirirdi.

1956 - Azərbaycan televiziyasının yarandığı gündür. Həmin gün Bakı televiziya studiyası yayıma başlayıb. Bakı studiyası əvvəlcə həftədə 3 dəfə, 1957-ci ildən 5 dəfə 2 saatlıq proqramla efirə çıxırdı. 1962-ci ildə gündəlik efirə çıxan proqramların həcmi 7 saatadək artırıldı. 70-ci illərdə gündəlik verilişlərin yayım həcmi 10, 80-ci illərdə 18 saata çatdırıldı.

1992 - Azərbaycan Ordusunda Hərbi Hava Qüvvələrinin ilk bölməsi formalaşib. 1992-ci ilin sentyabrında verilən prezident fərmanı ilə 14 fevral - Azərbaycan Hərbi Hava Qüvvələri günü kimi qeyd olunur.

15 fevral

1934 - Akademik, Azərbaycan Milli Aviasiya Akademiyasının rektoru, fizika-riyaziyyat elmləri doktoru Arif Paşayev anadan olmuşdur.

1997 - Amerika Birləşmiş Ştatları ATƏT-in Minsk qrupuna üçüncü (Rusiya və Fransadan sonra) həmsədr olaraq qəbul olunub. Erməni tərəfin Fransanın Minsk qrupunda ikinci həmsədr olmasında ısrarını davam etdirəndən sonra Azərbaycan da öz növbəsində ABŞ-ın namizədliyini irəli sürmüşdü. Nəticədə kompromis variant kimi üçlü həmsədrlik formatı qəbul olundu. O vaxtdan Qarabağ münaqişəsinin nizamlanması üzrə beynəlxalq vasitəçilik bu formatda fəaliyyət göstərir.

2008 - Prezident İlham Əliyev "Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin 90 illik yubileyi haqqında" sərəncam imzalayıb. Sərəncama əsasən, tarixi yubiley respublikada geniş şəkildə qeyd olundu, Xalq Cümhuriyyəti parlamentinin 90 illiyi münasibətilə çoxsaylı xarici ölkə nümayəndə heyətlərinin iştirakı ilə Milli Məclisin xüsusi iclası keçirildi.

16 fevral

1916 - I Dünya müharibəsi gedişində Qafqaz cəbhəsində hücumu (1915-ci ilin dekabrından) davam etdirən çar Rusiyasının qoşunları Türkiyənin Ərzurum bölgəsini işğal ediblər. Rusiya bunadək Türkiyənin Qars və Ərdəhan bölgələrinə də nəzarət edirdi (Osmanlı bu əraziləri 1877-1878-ci illər müharibəsində itirmişdi) və Ərzurumun işğalı ilə bölgədəki erməni qüvvələri özlərini daha da arxalı hiss etməyə və türk əhalisinə (o cümlədən azərbaycanlı türklərə) qarşı hücumları genişləndirməyə başladılar. Türkiyə 1918-ci ildə hər üç bölgəni Rusiyadan geri ala bildi.

1993 - Azərbaycanla Sudan (ölkəmizin müstəqilliyini 1991-ci il dekabrın 28-də tanıyıb) arasında diplomatik münasibətlər yaradılıb.

2001 - Azərbaycan BMT-nin "Təhlükəli (radioaktiv) tullantıların sərhədlərarası daşınmasına və kənarlaşdırılmasına nəzarət haqqında Bazel Konvensiyası"na (1989-cu il martın 22-də qəbul olunub) qoşulub.

17 fevral

1988 - Ermənistan ərazisindəki tarixi ata-baba yurdlarından didərgin salınan azərbaycanlı əhalinin növbəti dəstəsi - Qafan rayonundan deportasiya edilən 4 minə yaxın soydaşımız Azərbaycana pənah gətirib. Ermənistan SSR rəhbərliyinin azərbaycanlılara qarşı etnik təmizləmə siyasəti artıq tam gücü ilə işə düşmüşdü.

1992 - Erməni silahlı qüvvələri Dağlıq Qarabağın Xocavənd (Martuni) rayonunda azərbaycanlıların yaşadığı Qaradağlı kəndini işğal ediblər. Bunadək kənd dəfələrlə erməni qüvvələrinin hücumlarına məruz qalmışdı. İşğal zamanı kəndin onlarla sakini öldürülüb və yaralanıb.

- Həmin gün Azərbaycanın Müdafiə Nazirliyinin rəhbərliyində növbəti dəyişiklik olub, Daşaltı (26 yanvar) faciəsinin günahkarı hesab edilən Təcəddin Mehdiyev müdafiə naziri vəzifəsindən azad edilib, bu vəzifənin müvəqqəti icrası nazirin 1-ci müavini, Baş Qərargah rəisi Şahin Musayevə tapşırılıb. Azərbaycanın Qarabağdakı itkilərində xüsusi "rolu" olan general Ş.Musayev 1992-ci ilin mayında Şuşanın işğalından sonra ölkədən qaçdı.

18 fevral

1201 - Dünya şöhrətli azərbaycanlı alim, riyaziyyatçı, astronom və filosof Nəsirəddin Tusi (1201-1274) anadan olmuşdur. Tusinin yaratdığı Marağa rəsədxanası uzun illər Asiyanın ən mötəbər elm mərkəzlərindən biri olub.

1925 - Tanınmış jurnalist və ictimai xadim Hacı Hacıyev (1925-2007) anadan olmuşdur. Uzun müddət Azərbaycan Jurnalistlər Birliyinə rəhbərlik edib, bədii tərcümə (rus dilindən) ilə məşğul olub.

1931 - Görkəmli şair, dramaturq Nəriman Həsənzadənin anadan olduğu gündür. Çoxsaylı poetik topluları, dram əsərləri ilə müasir Azərbaycan ədəbiyyatına böyük töhfələr verib.

1997 - Gürcüstan prezidenti Eduard Şevardnadzenin Azərbaycana ilk rəsmi səfəri gedişində iki ölkə arasında strateji tərəfdaşlıq haqqında siyasi saziş və bir sıra iqtisadi müqavilələr imzalanıb.

19 fevral

1988 - Azərbaycanlı əhalinin Ermənistandan deportasiyasına, Ermənistanın Azərbaycana qarşı ərazi iddialarına, Dağlıq Qarabağda başlanan separatçılıq hərəkatlərinə etiraz olaraq Bakıda ilk mitinq - kütləvi çıxış olub.

1993 - Milli Məclisin qapalı iclasında ölkədəki hərbi-siyasi böhran müzakirə edilib. Hərbi rəhbərlikdəki böhranın əsas günahkarlarından olan müdafiə naziri Rəhim Qaziyev istefa verməyə məcbur olub.

2004 - Azərbaycan Ordusunun baş leytenantı Ramil Səfərov Budapeştdə erməni zabitini öldürməkdə ittiham olunaraq həbs edilib. NATO-nun "Sülh Naminə Tərəfdaşlıq" proqramı çərçivəsində təlimlərdə iştirak edən azərbaycanlı zabit erməni hərbiçisinin təhqiramiz hərəkatlərinə dözməyərək bu qətli törətmişdi. 2006-cı ilin aprelində Budapeşt məhkəməsinin qərarı ilə R.Səfərov ömürlük həbs cəzasına məhkum edildi.

20 fevral

1832 - Çar ordusunun Qafqaz korpusunda qulluq edən Abbasqulu ağa Bakıxanov müsəlman məktəbləri barədə layihə hazırlayaraq Rusiyanın Qafqaz hakimi baron Rozenə təqdim edib. Layihə müsəlman uşaqları üçün dünyəvi məktəblərin açılmasını nəzərdə tuturdu. Qafqaz hakiminin diqqətə almadığı layihə bir əsr sonra, 1957-ci ildə Tbilisi arxivində aşkarlanıb.

1907 - Çar Rusiyanın ikinci Dövlət Duması fəaliyyətə başlayıb. Birinci Dumada (1906) olduğu kimi, ikinci Dumanın tərkibində də 5 azərbaycanlı deputat (Fətəli xan Xoyski, Xəlil bəy Xasməmmədov, Mustafa Mahmudov, Məhəmməd ağa Şahtaxtinski və Zeynal Zeynalov) vardı. İkinci Dumanın ömrü daha qısa oldu və iyunda çar II Nikolayın fərmanı ilə buraxıldı.

1928 - Tanınmış şair, dramaturq Əliəğa Kürçaylı (1928-1980) anadan olub.

1938 - Xalq artisti Arif Babayev anadan olub. Azərbaycan muğam sənətinin inkişafındakı xidmətlərinə görə 2008-ci ildə "İstiqlal" ordeni ilə təltif olunub.

1988 - Azərbaycan SSR-in Dağlıq Qarabağ Muxtar Vilayətinin (DQMV) Xalq Deputatları Sovetinin erməni deputatları qeyri-legitim növbədənkənar sessiya çağıraraq "Dağlıq Qarabağın Azərbaycanın tərkibindən çıxarılıb Ermənistanı verilməsi haqqında" qərar qəbul ediblər. Bu barədə SSRİ Ali Sovetinə müraciət qəbul olunub. DQMV-nin Xalq Deputatları Sovetinin mandatı 1988-ci ilin yanvarında bitmişdi və ermənilərin qəbul etdiyi qərar qeyri-legitim idi. Bu hadisə Qarabağ konfliktinin rəsmi tarixinin başlanğıcı hesab olunur.

1992 - Azərbaycanla Almaniya arasında (ölkəmizin müstəqilliyini 1992-ci il yanvarın 12-də tanıyıb) diplomatik münasibətlər qurulub.

21 fevral

1921 - Müasir Azərbaycan təsviri sənətinin görkəmli nümayəndəsi, xalq rəssamı Böyükağa Mirzəzadə (1921-2007) anadan olmuşdur.

1992 - Azərbaycan Fransa və Polşa ilə diplomatik əlaqələr qurmuşdur. Polşa Azərbaycanın müstəqilliyini 1991-ci il dekabrın 27-də, Fransa isə 1992-ci il yanvarın 3-də tanımışdı. Fransa Türkiyədən sonra Azərbaycanda səfirlik açan ikinci ölkə oldu.

1994 - Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında UNESCO üzrə Azərbaycanın Milli Komissiyası yaradılıb. Komissiyaya Azərbaycanın xarici işlər naziri sədrlik edir.

1996 - Prezident Heydər Əliyevin sərəncamı ilə Azərbaycanda Hüquq İslahatları Komissiyası yaradılıb. Komissiyada qısa müddətdə ölkə həyatının müxtəlif sahələri üzrə yeni qanun layihələri işlənib hazırlandı və parlamentdə qəbul olundu.

22 fevral

1866 - Böyük yazıçı, jurnalist, ictimai xadim Cəlil Məmməd-quluzadə (1866-1932) anadan olub. Bir çox hekayə və povestləri, dram əsərləri, məşhur "Ölülər" komediyası ilə Azərbaycan ədəbiyyatına misilsiz töhfələr verib. İlk nömrəsi 1906-cı il aprelin 7-də çıxan "Molla Nəsrəddin" jurnalının nəşrinə başlamaqla Azərbaycanda satirik jurnalistikanın əsasını qoyub.

1988 - Dağlıq Qarabağ münaqişəsində ilk qanlı toqquşma olub. Erməni millətçiləri Əsgəran qəsəbəsi yaxınlığında Ağdam rayonundan olan iki azərbaycanlı gənci qətlə yetiriblər. Rəsmi orqanlar azərbaycanlı əhalinin erməni şovinistlərinə adekvat cavab verməsinə imkan vermədilər. Həmin gün Bakıda ermənilərin Qarabağa iddialarına etiraz olaraq mitinq keçirilib. Bu arada Ermənistanın Qafan rayonundan azərbaycanlıların kütləvi deportasiyası başlanıb.

1994 - Prezident Heydər Əliyev Böyük Britaniya və Şimali İrlandiya Birləşmiş Krallığına ilk rəsmi səfərə gedib. Səfər gedərində dövlətlərarası sənədlər imzalanmış, "Əsrin müqaviləsi" ilə bağlı danışıqlar aparılmışdı.

2001 - Azərbaycan XİN Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin tənzimlənməsi ilə bağlı ATƏT-in Minsk qrupunun 1997-1998-ci illərdə tərəflərə rəsmən təklif etdiyi üç nizamlaşma planını ("paket həll", "mərhələli həll", "ümumi dövlət") ilk dəfə mətbuat səhifələrində geniş ictimaiyyətin müzakirəsinə çıxarıb.

23 fevral

1909 - Azərbaycan ədəbiyyatı tarixinin görkəmli tədqiqatçısı, akademik Həmid Araslı (1909-1983) Gəncə şəhərində anadan olmuşdur.

1911 - Xalq artisti, rejissor Şəmsi Bədəlbəyli (1911-1986) Şuşada anadan olub.

1918 - Tiflisdə Zaqafqaziya Seyminin ilk iclası keçirilib. Seymdəki üç əsas partiya - gürcü sosial-demokratlar (menşeviklər) 32, "Müsavat" partiyası 30, ermənilərin "Daşnaksütyun" partiyası 27 deputatla təmsil olunmuşdu. Bundan savayı, Seymdə gürcü və ermənilərin bir neçə kiçik partiyası, həmçinin azərbaycanlı (müsəlman) deputatların "İttihad", "Hümmət", müsəlman sosialistlər qrupları (14 nəfər) yer almışdı. Azərbaycanlı deputat fraksiyasına (44 nəfər) "Müsavat"ın lideri M.Rəsulzadə başçılıq edirdi.

1990 - Ermənistan SSR-in Mərkəzi Seçki Komissiyası respublika Ali Sovetinə seçkilərlə bağlı Dağlıq Qarabağda seçki dairələrinin yaradılması barədə qərar qəbul edib. SSRİ-nin bir müttəfiq respublikasının digərinin suverenliyinə bu cür kobud müdaxiləsi Moskva tərəfindən gözdə tutulmuşdu. Bundan ruhlanan ermənilər həmin ilin sentyabrında Dağlıq Qarabağda Azərbaycan parlamentinə seçkilərin keçirilməsinə imkan vermədilər.

2001 - Milli Məclisdə ölkə rəhbərliyinin, siyasi qüvvələrin, politoloqların iştirakı ilə Dağlıq Qarabağ münaqişəsinə dair açıq müzakirələr başlanıb. İki gün sürən müzakirələrin yekunu olaraq Qarabağ münaqişəsinin Azərbaycanın ərazi bütövlüyündən kənar da həll yolunun olmadığı bir daha vurğulanıb. Müxalifət tərəfindən ölkə rəhbərliyinin apardığı danışıqlar kursuna alternativ olaraq heç nə təklif edilməyib.

24 fevral

1830 - Car-Balakən bölgəsindəki üsyanı yatırmaq üçün Rusiya ordusunun Qafqaz korpusunun hissələri əraziyə yeridilib. General İvan Paskeviçin rəhbərlik etdiyi qoşunlar üsyanı yatırmağa müvəffəq olsa da, bir neçə aydan sonra bölgədə yeni üsyan başlandı.

1864 - Yazıçı, tərcüməçi, ictimai xadim Əlibəy Hüseynzadə (1864-1940) Salyanda anadan olub. Peterburq və İstanbulda ali təhsil alıb, Bakıda "Həyat" qəzetinin, daha sonra "Kaspi" qəzeti və "Füyuzat" jurnalının redaktoru olub. 1910-cu ildən ömrünün sonunadək Türkiyədə yaşayıb, İstanbul Universitetində dərs deyib. Ə.Hüseynzadənin əsərlərində təbliğ etdiyi "türkçülük, çağdaşlıq və islamıyyət" fəlsəfəsi üçrəngli bayrağımızın ideoloji əsasını təşkil etmişdir.

1928 - Coğrafiyaşünas alim, akademik Budaq Budaqov anadan olub. Landşaftşünaslıq, toponimika və s. sahələr üzrə tədqiqatlar aparıb, elmi kadrların hazırlanmasında böyük xidməti var.

1991 - Qarabağ münaqişəsi gedişində ermənilər növbəti terror aksiyası həyata keçiriblər. Laçın-Yevlax yolunda sərnişin avtobusunun partladılması nəticəsində 7 azərbaycanlı həlak olub.

1992 - İrənanın xarici işlər naziri Əli Əkbər Vilayəti Qarabağ münaqişəsində ilk vasitəçilik təşəbbüsü ilə Bakıya səfərə gəlib.

1994 - Milli Məclis "Xocalı soyqırımı günü haqqında" qərar qəbul edib. Qərarla hər il fevralın 26-nın Xocalı soyqırımı günü kimi qeyd edilməsi, bu barədə beynəlxalq təşkilatlara məlumat verilməsi nəzərdə tutulmuşdu.

25 fevral

1910 - Akademik İmam Mustafayev (1910-1997) anadan olub. Azərbaycanda aqrar elmin (taxılçılıq) inkişafında, elmi kadrların hazırlanmasında xidmətlər göstərüb, sovet Azərbaycanının rəhbərlərindən biri, 1954-1959-cu illərdə Azərbaycan KP MK-nın 1-ci katibi olub.

1910 - Tanınmış rəssam, milli teatr-dekorasiya sənətinin yaradıcılarından biri Rüstəm Mustafayev (1910-1970) anadan olub. Azərbaycan Dövlət İncəsənət Muzeyi onun adını daşıyır.

1919 - Xalq Cümhuriyyətinin parlamentində yaranmış növbəti böhran nəticəsində Fətəli xan Xoyskinin başçılıq etdiyi üçüncü hökumət kabineti fəaliyyətini dayandırılıb. Ayyarım sürən gərgin müzakirələrdən sonra Nəsim bəy Yusifbəylinin başçılığı ilə dördüncü hökumət təşkil edilib.

1988 - Ermənistanın Azərbaycana qarşı ərazi iddiaları ilə başlanan Dağlıq Qarabağ münaqişəsində yeni toqquşma baş verib. Erməni millətçiləri Əsgəranda daha iki azərbaycanlıni qətlə yetiriblər.

1992 - Azərbaycanla Yəmən Ərəb Respublikası (ölkəmizin müstəqilliyini 1991-ci il dekabrın 30-da tanıyıb) arasında diplomatik münasibətlər qurulub.

26 fevral

1905 - Rusiya çarı II Nikolay Qafqazda vəziyyətə nəzarəti gücləndirmək üçün birbaşa idarəçilik - canişinlik sistemini bərpa edib. Qafqaz canişinliyi 1844-cü ildə yaradılmışdı. Bölgədə hakimiyyət canişinə məxsus idi, o yalnız çarın qarşısında hesabat verirdi. Sonradan regionun quberniyalara bölünməsi ilə canişinlik idarəçiliyi tədricən aradan qalxmışdı.

1921 - Sovet Rusiyası ilə İran arasında diplomatik münasibətlər haqqında müqavilə imzalanıb. Müqavilədə Xəzərdən istifadə haqqında bənd yer almışdı və dənizin Astara (Azərbaycan) - Həsənqulu (Türkmənistan) xətti boyunca bölünməsi əksini tapmışdı.

1992 - Ermənistanın Azərbaycana qarşı hərbi təcavüzü gedişində tarixin dəhşətli qətliaamlarından biri baş verib. Fevralın 25-dən 26-na keçən gecə erməni silahlı qüvvələri Xankəndi (Stepanakert) şəhərindəki keçmiş sovet ordusunun 366-cı alayının erməni zabitlərinin (onlardan biri - Seyran Ohanyan sonradan Ermənistanın müdafiə naziri oldu) bilavasitə rəhbərliyi ilə Xocalı şəhərinə hücum ediblər. Dinc əhaliyə qarşı həyata keçirilən qətliaam nəticəsində 613 nəfər, o cümlədən 63 uşaq, 106 qadın və 70 qoca vəhşiliklə qətlə yetirilib. Şəhərin 1275 sakinini əsirlik dəhşətini yaşadığından sonra azadlığa buraxılıb. 150 nəfərin aqibəti naməlum olaraq qalıb. 130 uşaq yetim qalıb, 8 ailənin bütün üzvləri öldürülüb. Xocalı qətliaamı bəşəriyyət əleyhinə ən ağır cinayətlərlə bir sırada dayanır.

27 fevral

1988 - Sumqayıtda erməni ekstremistlərin təşkilatşılığı və bir qrup kriminal elementin iştirakı ilə kütləvi təxribat - erməni əhalinin evlərinə basqınlar törədilib. Eduard Qriqoryanın başçılıq etdiyi basqın və iğtişaclarda, rəsmi məlumatlara görə, 32 nəfər öldürülmüşdü. Onların bir neçəsini Qriqoryan üzg qətlə yetirmişdi. Lakin məhkəmə ona 12 il iş verdi və o, SSRİ dağılından sonra azadlığa çıxdı. Dəstənin azərbaycanlı üzvlərindən bir nəfərə (Əhməd Əhmədov) ölüm hökmü kəsildi. Moskvadan gələn istintaq qrupu hadisənin mahiyyətini ört-basdır etdi. "Sumqayıt hadisəsi" SSRİ xüsusi xidmət orqanlarındakı ermənilər tərəfindən hazırlanmışdı və dünyaya azərbaycanlıların vandalizmi kimi tanındı. Bu təxribatdan sonra ermənilər azərbaycanlılarla bir yerdə yaşamağın qeyri-mümkün olduğunu bəyan etməyə və Qarabağdakı separatçılığa haqq qazandırmığa başladılar.

1998 - Azərbaycanla İslandiya (ülkəmizin müstəqilliyini 1992-ci il yanvarın 19-da tanıyıb) arasında diplomatik münasibətlər qurulub.

2003 - Vaşinqtonda ABŞ prezidenti Corc Buş və Azərbaycan prezidenti Heydər Əliyevin görüşündə iki ölkə arasında enerji və təhlükəsizlik sahəsində əməkdaşlıq məsələləri, Qarabağ münaqişəsinin nizamlanması müzakirə edilib.

28 fevral

1894 - Xalq artisti, kinoda və teatr tamaşalarında unudulmaz obrazlar yaratmış Mustafa Mərdanov (1894-1968) anadan olub.

1990 - SSRİ Xalq Deputatlarının Qurultayı aqrar sahədə özəl təsərrüfatların yaradılmasına icazə verən qanun qəbul edib. Azərbaycanda ilk kəndli-fermer təsərrüfatları bu tarixdən sonra yaranmağa başlanıb.

1992 - Azərbaycanın Qarabağ bölgəsindəki silahlı qüvvələrinin vahid komandanlıq altında birləşdirilməsi barədə fərman verilib. Bu iş müdafiə nazirinin 1-ci müavini, general-mayor Dadaş Rzayevə həvalə olunub. Prezident A.Mütəllibov Xocalının işğalından sonra bu gecikmiş addımı atmışdı.

- Həmin gün Azərbaycan Amerika Birləşmiş Ştatları və Hindistanla (bu ölkələr Azərbaycanın müstəqilliyini 1991-ci il dekabrın 25-də və 26-da tanımışdı) diplomatik münasibətlər qurub.

1993 - Erməni terror qrupunun Rusiyanın Şimali Qafqaz ərazisində Qudermes stansiyası yaxınlığında Kislovodsk-Bakı sərnişin qatarını partlatması nəticəsində 11 nəfər həlak olub, 18 nəfər yaralanıb.

1995 - Azərbaycanla Nepal arasında diplomatik əlaqələr qurulub.

29 fevral

1716 - Çar I Pyotrun göstərişi ilə Xəzər dənizinə Rusiyanın ilk ekspedisiyası göndərilib. Kapitan Beloviç-Çerkaskinin rəhbərlik etdiyi ekspedisiyanın müşahidələri nəticəsində Xəzərin ilk xəritəsi hazırlanıb. Bunun ardınca rus qoşunlarının Xəzər-ətrafı Azərbaycan torpaqlarına hərbi yürüşləri başlandı.

1913 - Xalq yazıçısı, ssenarist və dramaturq Ənvər Məmmədخانlı (1913-1990) Göyçay şəhərində anadan olub. Əsərlərinin böyük qismi Azərbaycanda sosialist cəmiyyəti quruculuğuna həsr olunub, "Fətəli xan", "Bəxtiyar", "Babək" filmlərinin ssenarisini yazıb.

1992 - Ermənistanın silahlı qüvvələri Rusiyanın (keçmiş SSRİ-nin) respublika ərazisindəki 7-ci ordusunun köməyi ilə Laçın rayonuna ilk dəfə genişmiqyaslı hücum ediblər. Hücumun qarşısı alınıb.

1 mart

1992 - MDB-nin Birləşmiş Silahlı Qüvvələrinin baş komandanı, marşal Yevgeni Şapoşnikovun əmri ilə keçmiş Sovet Ordusunun 366-cı motoatıcı alayının Xankəndi (Stepanakert) şəhərindən çıxarılmasına başlanıb. Xocalı qətlində iştirak etmiş alayın əslində bütün hərbi texnikası bundan öncə ermənilərin əlinə keçmişdi. Alayın erməni əsilli hərbi qulluqçuları (təxminən 100 nəfər) də Xankəndidə qaldı, qalan şəxsi heyət Tbilisiyə köçürüldü və bundan sonra alay rəsmən ləğv edildi.

1992 - Avropada Təhlükəsizlik və Əməkdaşlıq Müşavirəsinin Praqadakı rəhbər toplantısında təşkilatın 1992-ci ilin fevralında regionda səfərdə olmuş ilk missiyanın hazırladığı hesabat əsasında Dağlıq Qarabağ münaqişəsi ilə bağlı bəyanat qəbul olunub. ATƏM-in (1994-dən ATƏT) Qarabağ münaqişəsi ilə bağlı ilk sənədindən aydın oldu ki, bu təşkilat problemə real və obyektiv yanaşmadan uzaqdır.

2004 - Prezident İlham Əliyev Qazaxıstana ilk rəsmi səfərə gedib. Səfər gedişində ikitərəfli sənədlər, o cümlədən prezidentlər tərəfindən "Azərbaycan Respublikası ilə Qazaxıstan Respublikası arasında dostluq münasibətləri və strateji tərəfdaşlıq haqqında Bəyannamə" imzalanıb.

2 mart

1992 - Azərbaycan Birləşmiş Millətlər Təşkilatına üzv qəbul olunub. Keçmiş SSRİ respublikalarının təşkilata qəbulu hələ 1991-ci ilin dekabrında BMT Baş Assambleyasının 46-cı sessiyasında gündəmə gəlmişdi. Həmin vaxt Baltıyanı respublikalar (Litva, Latviya, Estoniya) BMT-yə qəbul edilmiş, qalan 9 müttəfiq respublika (Rusiya, Ukrayna və Belarus hələ SSRİ dövründən formal olaraq BMT-nin üzvü idi) barəsində qərar isə sonraya saxlanılmışdı. 1992-ci il martın 2-də Baş Assambleya keçmiş SSRİ-nin 8 respublikasını (Azərbaycan, Ermənistan, Qazaxıstan, Qırğızıstan, Özbəkistan, Türkmənistan, Tacikistan və Moldova) BMT-yə qəbul etdi. Gürcüstanda Qamsaxurdia iqtidarının devrilməsindən sonra legitim hakimiyyət bərqərar olmadığı üçün Baş Assambleya bu respublika barəsində qərarı bir qədər sonra, 1992-ci ilin iyulunda qəbul etdi.

2005 - Tanınmış jurnalist, "Monitor" jurnalının baş redaktoru Elmar Hüseynov Bakıda qətlə yetirilib. Hadisə geniş ictimai rezonans doğurdu. Prezident İlham Əliyev jurnalistin qətlini ölkədə ictimai-siyasi sabitliyə və söz azadlığına qarşı yönəlmiş addım, demokratik inkişafa vurulmuş zərbə kimi qiymətləndirdi.

3 mart

1830 - Car-Balakən bölgəsindəki Rusiya işğalına qarşı üsyan yatırılıb. Bölgənin Rusiyaya birləşdirilməsindən sonra muxtar ərazi vahidi kimi mövcud olan Car-Balakən camaatlığı ləğv olunub və ərazidə rus ordusunun Qafqaz komandanlığının birbaşa idarəçiliyi tətbiq edilib.

1875 - Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin qurucularından Məmməd həsən Hacinski (1875-1931) anadan olmuşdur. Cümhuriyyət hökumətlərində xarici işlər və daxili işlər nazirləri postunu tutub. 1920-ci ilin aprelində yeni (beşinci) hökuməti qurmaq Hacinskiyə tapşırılıb. Lakin o, hökuməti qura bilməyib və bolşevik işğalı öncəsi "Müsavət"dan çıxaraq Azərbaycan kommunistlərinin sırasına qoşulub. İxtisasca memar olan Hacinski sovetləşmədən sonra xalq təsərrüfatında müxtəlif vəzifələr tutub, 1931-ci ildə Zaqafqaziya Diyar Partiya Komitəsinin rəhbəri L.Beriyanın göstərişi ilə həbs edilib və Tiflis həbsxanasında öldürülüb.

1912 - Yazıçı Manaf Süleymanov (1912-2002) anadan olub. Köhnə Bakı haqqında "Eşitdiklərim, oxuduqlarım və gördüklərim" adlı tarixi-ensiklopedik kitabın, Bakı neftçilərinin həyatından bəhs edən əsərlərin müəllifidir.

1937 - Yazıçı Fərman Kərimzadə (1937-1989) Qərbi Azərbaycanın Böyük Vədi kəndində (Ermənistan SSR Vədi rayonu) anadan olub. "Çaldıran döyüşü", "Xudafərin körpüsü", "Qarlı aşırım", "Təbriz namusu" və s. əsərlərin müəllifidir.

4 mart

1460 - Şeyx Cüneydin başçılıq etdiyi Səfəvi qoşunları ilə Şirvanşah I Xəlilullahın qoşunları arasında Samur çayı sahilində döyüş baş verib. Döyüşdə Səfəvi qoşunları məğlub olub və Şeyx Cüneyd öldürülüb. Ondən sonra oğlu Şeyx Heydər Şirvanı və digər Azərbaycan torpaqlarını Səfəvi hakimiyyətinə tabe etdirməyə çalışsa da, o da 1488-ci ildə Şirvanşah ordusu ilə döyüşdə həlak olub. Nəhayət, 1501-ci ildə hakimiyyətə gələn Şah İsmayıl (Xətai) Azərbaycan torpaqlarını birləşdirməyə və qüdrətli Səfəvi dövlətini qurmağa müvəffəq oldu.

1842 - Məşhur Bakı milyonçusu, mesenat Ağamusa Nağıyev (1842-1919) anadan olub. Bakıda 100-ə yaxın müxtəlif təyinatlı bina inşa etdirib, onların bir qismi bu gün də paytaxta gözəllik verməklə yanaşı, elm, təhsil, sosial, mədəni təyinatlı obyektlər olaraq ("İsmailiyyə" binası - MEA-nın Rəyasət Heyəti, Mərkəzi Klinik Xəstəxana və s.) fəaliyyət göstərir. Nağıyev 77 yaşında, özünün doğum günündə (4 mart) vəfat edib.

2001 - Parisdə Fransa prezidenti Jak Şirakin vasitəçiliyi ilə Azərbaycan və Ermənistan prezidentlərinin Qarabağ münəqişəsinin nizamlanması üzrə növbəti danışıqları başlayıb. İki gün davam edən danışıqlar Ermənistanın kompromissiz mövqeyi üzündən nəticəsiz bitib.

5 mart

1831 - Lənkəranda Rusiya işğalı əleyhinə üsyan başlayıb. Devrildikdən sonra İrana qaçan Talış xanı Mirhəsən xan Lənkərana gələrək üsyana başçılıq edib. Talış xanlığı Gülüstan müqaviləsi ilə (1813) Rusiyaya birləşdirildikdən sonra 1826-cı ildə ləğv edilmişdi. Lənkəran üsyanı xanlığın bütün ərazisinə yayıldı və iki ay sürdü.

1990 - SSRİ Ali Soveti "Azərbaycan SSR və Ermənistan SSR-də vəziyyəti sahmanlamaq tədbirləri haqqında" qərar qəbul edib. Moskvanın növbəti "ikibaşlı" tövsiyə sənədi Ermənistanın təcavüzkar hərəkətlərinə daha da vüsət verdi.

1992 - Azərbaycan Ali Sovetinin fəvqəladə sessiyasında Xocalı faciəsi ilə bağlı gərgin müzakirələr başlayıb. Parlament binasını mühasirəyə almış xalq kütlələrinin etirazı və müxalifətin təzyiqi altında Ali Sovetin sədri Elmira Qafarova istefa verib. Onun yerinə Tibb Universitetinin rektoru, deputat Yaqub Məmmədov Ali Sovetin sədri seçilib.

- Həmin gün erməni silahlı qüvvələri Ağdamın Sırxavənd kəndini güclü atəşə tutublar. Kəndin 10 sakini həlak olub.

6 mart

1917 - Bakıda əsgər, zabıt və fəhlə deputatları sovetləri yaradılmağa başlayıb. Bu, Fevral burjua inqilabı (27 fevral 1917) və çarizmin süqutundan sonra bolşeviklərin Bakıda hakimiyyətə gəlmək yönündə ilk addımı idi.

1955 - Xalq Cümhuriyyətinin qurucularından biri, Azərbaycan Milli Şurasının sədri Məhəmmədəmin Rəsulzadə Ankarada 71 yaşında vəfat edib. Rəsulzadə Cümhuriyyətin süqutundan sonra mühacirətə getmiş, Türkiyədə, həmçinin 30-40-cı illərdə Avropada Azərbaycan siyasi mühacirətinə rəhbərlik etmiş, Ankarada "Azərbaycan" dərgisini nəşr etdirmişdi. Ankarada Əsri qəbristanlığında dəfn edilib.

1990 - Azərbaycan SSR Ali Sovetinin Rəyasət Heyəti "Ermənistan SSR-in ərazi iddialarının yolverilməzliyi haqqında" qərar qəbul edib. Lakin bu cür formal qərarlarla Ermənistanın Azərbaycana qarşı işğalçılıq niyyətlərinin qarşısını almaq mümkün deyildi.

1992 - Ali Sovetin fəvqəladə sessiyasında hakimiyyət dəyişikliyi davam edib. Ali Sovet sədrinin ardınca prezident Ayaz Mütəllibov da istefa verməyə məcbur olub. Ali Sovetin sədri Yaqub Məmmədov, eyni zamanda, prezident səlahiyyətlərini icra etməyə başlayıb.

1994 - Prezident Heydər Əliyev Çin Xalq Respublikasına rəsmi səfərə gedib. Səfər gedişində ikitərəfli sazişlər imzalandı, Çin rəhbərliyi Dağlıq Qarabağ münaqişəsinə münasibətdə Azərbaycanın ərazi bütövlüyünü dəstəklədiyini bəyan etdi.

7 mart

1911 - Sovet dövlət xadimi Nikolay Baybakov (1911-2008) Bakıda anadan olmuşdur. Sabunçu kəndində neftçi ailəsində doğulan Baybakov 40-50-ci illərdə SSRİ-nin neft sənayesi naziri olub, uzun müddət (1965-1985) SSRİ Nazirlər Soveti sədrinin müavini işləyib.

1918 - Bolşevik Rusiyasının xarici işlər naziri Çiçerin Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətindən general Denikinlə müharibəyə qoşulmağı tələb edən üçüncü notanı Bakıya göndərüb. Bundan öncəki iki notaya cavab olaraq (yanvar-fevral) Cümhuriyyət hökuməti bəyan etmişdi ki, belə bir tərəfdaşlıq üçün əvvəlcə bolşevik Rusiyası Azərbaycanın müstəqilliyini tanımalıdır.

1990 - SSRİ Ali Soveti "Azərbaycan SSR və Ermənistan SSR-də vəziyyət və regionda şəraitin normallaşdırılması tədbirləri haqqında" qərar qəbul edib.

1991 - Azərbaycanın Ali Soveti SSRİ-nin saxlanılıb-saxlanılmaması barədə referendumda (17 mart 1991) iştirak məsələsini müzakirə edib. Parlamentin kommunist çoxluğu (səsvermədə iştirak edən 303 deputatdan 254-ü) referendumun lehinə səs verib. Bu qərarın əleyhinə 43 deputat (onların arasında Naxçıvan Ali Məclisinin sədri Heydər Əliyev də vardı) səs vermiş, 6 nəfər bitərəf qalmışdı. Saxtalaşdırılmış referendumdan sonra Mütəllibov iqtidarı Azərbaycan xalqının 90 faizinin SSRİ-nin saxlanılmasına tərəfdar olduğu barədə Moskvaya hesabat verdi.

8 mart

1338 - Azərbaycan filosofu, şair, Orta Əsrlər müsəlman Şərqi-nin görkəmli mütəfəkkiri Əvhadi Marağai (Ruhnəddin) vəfat edib. Sufilik fəlsəfəsinə əsaslanan poetik əsərlərin, şeir və poemaların (ən məşhuru "Cəməşid piyaləsi") müəllifidir. Dəqiq təvəllüdü məlum deyil, 1274-cü ildə Marağada doğulduğu təxmin edilir.

1911 - Xalq artisti Ağadadaş Qurbanov (1911-1965) anadan olub. 1927-ci ildən Dövlət Gənc Tamaşaçıları Teatrında, 1952-ci ildən Dövlət Dram Teatrında çıxış edib.

1996 - Prezident Heydər Əliyev Gürcüstana ilk rəsmi səfərə gedib. Səfər gedişində iki ölkə arasında tərəfdaşlıq və qarşılıqlı təhlükəsizlik yardımını haqqında saziş və digər müqavilələr imzalanıb.

9 mart

1917 - Rusiya imperiyasının Müvəqqəti Hökuməti Qafqazda çar idarəçilik sisteminin - canişinliyin ləğv edilməsi barədə qərar verib. Bunun əvəzində Cənubi Qafqazdan Rusiya Dövlət Dumasına seçilmiş deputatlardan ibarət yeni qurum - Zaqafqaziya Xüsusi Komitəsi yaradılıb. Çar II Nikolayın taxt-tacdan əl çəkməsindən (Fevral inqilabı) sonra iqtidara gələn Müvəqqəti Hökumət imperiyanın əyalətlərində nisbətən demokratik üsul-idarə tətbiq etməklə mərkəzdənqaçma meyllərini önləməyə çalışırdı.

1992 - Argentina Azərbaycanın dövlət müstəqilliyini tanımaq barədə bəyanat verib. İki ölkə arasında diplomatik münasibətlər 1993-cü il noyabrın 8-də qurulub.

2007 - Bakıda Azərbaycan və Türkiyə diaspor təşkilatları rəhbərlərinin I forumu keçirilib. Prezident İlham Əliyevin təşəbbüsü ilə keçirilən forumda Türkiyənin baş naziri Rəcəb Tayyib Ərdoğan, Şimali Kipr Türk Cümhuriyyətinin prezidenti Mehmet Əli Tələt, türkdilli ölkələrin rəsmiləri - ümumilikdə 48 ölkədən 500-dən çox nümayəndə və qonaq iştirak edib. Forumda xaricdəki azərbaycanlı və türk diaspor təşkilatlarının əməkdaşlığının gücləndirilməsi, Azərbaycan və Türkiyənin beynəlxalq arenadakı maraqlarının birgə müdafiəsi, tarixi həqiqətlərin dünya birliyinə çatdırılması yönündə müştərək addımlara dair qərarlar qəbul olunub.

10 mart

1735 - Səfəvi dövləti və Rusiya arasında Gəncə müqaviləsi bağlanıb. Səfəvi ordusunun komandanı Nadir xan və knyaz Qolitsın tərəfindən imzalanan müqaviləyə görə, rus qoşunları Xəzəryanı Azərbaycan torpaqlarını (Bakı, Salyan, Dərbənd) tərk etdilər. Bunun müqabilində Səfəvi dövləti rus tacirlərinə güzəştli ticarət şəraiti yaratmaq, Osmanlı ilə müharibədə Rusiyaya yardım etmək barədə öhdəlik götürdü.

1873 - Bakıda Azərbaycanın ilk milli teatr tamaşası göstərib. H.B.Zərdabinin təşəbbüsü, N.B.Vəzirov və Ə.Adıgözəlovun (Gorani) fəal iştirakı ilə M.F.Axundovun "Vəziri-xani-Lənkəran" komediyası səhnələşdirilib. Bir qədər sonra (17 aprel 1873) Axundovun "Hacı Qara" komediyası səhnəyə qoyuldu. 10 mart Azərbaycanda Milli teatr günü kimi qeyd olunur.

1915 - İlk azərbaycanlı balerina, SSRİ xalq artisti, pedaqoq, professor Qəmər Almaszadə (1915-2006) anadan olub.

1948 - SSRİ Nazirlər Soveti Ermənistandakı azərbaycanlı əhalinin Azərbaycana deportasiyası haqqında ikinci qərar qəbul edib. Bununla bağlı SSRİ Nazirlər Sovetinin ilk qərarı 1947-ci il dekabrın 23-də qəbul olunmuşdu. Qərara görə, azərbaycanlı kolxozçuların boşaltdığı ərazilərə xaricdən ermənilər köçürülməli idilər. Azərbaycanın rəhbəri M.Bağirovun Stalinə müraciətindən sonra qərarın sərt şərtləri qismən yumşaldıldı. 100 minə yaxın azərbaycanlının tarixi torpaqlarından deportasiyasını həyata keçirən bu qərarların təşəbbüskarı SSRİ Nazirlər Soveti sədrinin müavini Anastas Mikoyan idi. 1948-1953-cü illər deportasiyası nəticəsində Ermənistanda 476 azərbaycanlı kəndi boşaldılmışdı.

11 mart

1925 - Xalq artisti Bəşir Səfəroğlu (1925-1969) anadan olub. 1942-ci ildən ömrünün sonunadək Azərbaycan Musiqili Komediya Teatrında işləyib.

1992 - Avropa Şurası Nazirlər Komitəsi erməni qüvvələrinin Dağlıq Qarabağın azərbaycanlı əhalisinə qarşı zorakılıq və hücumlarını pisləyən bəyanat qəbul edib.

- Həmin gün Azərbaycan Böyük Britaniya və Qvineya Respublikası ilə di-plomatik münasibətlər qurub.

1999 - Avropa Parlamenti "Qafqazda sülh prosesinə dəstək" adlı qətnamə qəbul edib. Sənəddə ATƏT-in Minsk qrupunun Qarabağ münaqişəsinin nizamlanması ilə bağlı 1998-ci ilin noyabrında tərəflərə təqdim etdiyi "ümumi dövlət" planına dəstək ifadə olunub, Azərbaycanın bu planı rədd etməsi tənqid edilib. Milli Məclis qətnamənin qərəzli məqamlarına etiraz olaraq Avropa Parlamentinə müraciət (19 mart) göndərüb.

2005 - Milli Təhlükəsizlik Nazirliyi və Baş Prokurorluq uzun müddət ölkədə adam oğurluğu və digər ağır cinayətlər törətmiş kriminal dəstənin ifşa olunması barədə məlumat yayıb. MTN-in martın 10-da həyata keçirdiyi "Qara kəmər" əməliyyatı nəticəsində cinayətkar dəstənin başçısı, DİN-in Cinayət-Axtarış Baş İdarəsinin baş əməliyyat müvəkkili, polis polkovnik-leytenantı Hacı Məmmədov və dəstənin üzvləri həbs olunub. "Qara kəmər" əməliyyatı uzun müddət bağlı qalmış bir sıra ağır cinayətlərin açılmasına kömək etdi. Prezident İlham Əliyevin sərəncamı ilə mütəşəkkil cinayətkar dəstənin zərərsizləşdirilməsində peşəkarlıq göstərdiklərinə görə MTN-in bir qrup əməkdaşı dövlət təltiflərinə layiq görüldü.

12 mart

1906 - Xalq şairi Süleyman Rüstəm (1906-1989) anadan olmuşdur. Böyük Vətən müharibəsi (1941-1945), Cənubi Azərbaycan mövzusunda əsərləri xüsusilə məhşurluq qazanıb.

1922 - Bolşevik Rusiyası gələcək SSRİ-nin təməli kimi üç Cənubi Qafqaz respublikasının (Azərbaycan, Gürcüstan, Ermənistan) ittifaqını - Zaqafqaziya Sovet Sosialist Respublikaları Federativ İttifaqını təşkil edib. 9 ay sonra, 1922-ci ilin dekabrında Zaqfederasiya SSRİ-nin qurucu subyektlərindən biri oldu.

1933 - Xalq şairi Cabir Novruz (1933-2002) anadan olub. Əsərlərində yüksək lirika ilə bərabər vətəndaş mövqeyi daim aparıcı xətt təşkil edib. 1995-2000-ci illərdə Milli Məclisin deputatı olub.

1992 - Azərbaycan Respublikası Daxili Qoşunlarının yarandığı gündür. Daxili Qoşunlar DİN-in tərkibində struktur kimi 1991-ci ilin sonunda formalaşmış, Ermənistanın ölkəmizə qarşı hərbi təcavüzünə qarşı ilk döyüşdə 1992-ci il martın 12-də iştirak edib. Prezident Heydər Əliyevin 9 mart 1995-ci il tarixli fərmanı ilə 12 mart Daxili Qoşunlar günü elan edilib.

13 mart

1938 - SSRİ hökuməti bütün müttəfiq respublikaların məktəblərində rus dilinin icbari tədris olunması barədə qərar verib. Milli dilin məhdudlaşdırılması və ruslaşdırma siyasəti represiyalarla müşayiət olunurdu.

1991 - Azərbaycan SSR Nazirlər Sovetinin qərarı ilə "Stepanakert" aeroportunun Xocalı rayonu ərazisində yerləşdiyi nəzərə alınaraq onun adı dəyişdirilib və "Xocalı" aeroportu adlandırılıb. Dağlıq Qarabağdakı yeganə hava limanı bir il sonra, Xocalının işğalı nəticəsində ermənilərin nəzarətinə keçdi.

1992 - Helsinkidə ATƏM-in (1995-ci ildən ATƏT) rəhbər komitəsinin Dağlıq Qarabağ münaqişəsi ilə bağlı ilk təcili iclası çağırılıb. İclasın yekunu kimi ATƏT-in Minsk qrupu təşkil edildi.

1995 - DİN-in Xüsusi Təyinatlı Polis Dəstəsinin (keçmiş "OMON") Qazax rayonundakı bölməsi Qazax və Ağstafa rayonunun inzibati idarə binalarına, bölgədəki hərbi hissəyə basqın edərək onların fəaliyyətini iflic edib. Hər iki rayonda faktiki olaraq dövlət əleyhinə qiyam baş vermişdi, ölənlər və yaralananlar vardı. Bu hadisələr dövlət çevrilişinə cəhdin ("OMON qiyamı") başlanğıcı idi.

2002 - Prezident Heydər Əliyevin imzaladığı əfv fərmanına əsasən, 81 məhbus azadlığa buraxılıb. Onların böyük əksəriyyəti (75 nəfər) Azərbaycanın müstəqilliyinə, dövlətçiliyinə və ərazi bütövlüyünə qarşı törədilmiş cinayətlərdə iştirak etmiş şəxslər idi.

14 mart

838 - Azərbaycanda ərəb istilasına qarşı 20 il mübarizə aparmış Babək Xürrəmi Samirə şəhərində (indiki İraq) xəlifə Mütəsimin sarayında edam edilib. Babək 795-ci ildə (bəzi məlumatlara görə, 798-ci ildə) Ərdəbil yaxınlığındakı Bilalabad kəndində anadan olub. 816-cı ildən xürrəmilər hərəkatının rəhbəri olub, Xilafətin altı ordusunu məğlub edib. 837-ci ilin yayında xürrəmilərin Bəzz qalası süqut etdikdən sonra Babək erməni əsilli Səhl ibn Sumbatın xəyanəti nəticəsində əsir götürülmüşdü.

1937 - IX Ümumazərbaycan sovetlər qurultayında Azərbaycan SSR-in üçüncü Konstitusiyası qəbul edilib. Sovet Azərbaycanının ilk Konstitusiyası 1921-ci ildə, ikincisi 1927-ci ildə qəbul olunmuşdu. 1936-cı ilin SSRİ (Stalin) Konstitusiyasının əsasında hazırlanan yeni Əsas Qanunda Azərbaycanın müttəfiq respublika kimi hüquqları daha da məhdudlaşdırılmış, rus dili dövlət dili kimi təsbit olunmuşdu.

1938 - Xalq yazıçısı Anar (Rzayev) anadan olub. Zəngin yaradıcılığı roman və povestlər, pyeslər, ssenarilər (10-dək film), şeir və tərcümələri əhatə edir, bir neçə filmə quruluş verib. 1991-ci ildən Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin sədridir, 1995-2005-ci illərdə Milli Məclisin deputatı olub.

2008 - BMT Baş Assambleyasının 62-ci sessiyasında "Azərbaycanın işğal olunmuş ərazilərində vəziyyət haqqında" qətnamə qəbul olunub. 39 səs lehinə, 7 əleyhinə və 100 bitərəf olmaqla qəbul edilən qətnamədə Azərbaycanın ərazi bütövlüyünə dəstək verilir, Ermənistan qüvvələrinin işğal olunmuş ərazilərdən çıxarılması tələb edilir.

15 mart

1897 - Xalq artisti Ağasadiq Gəraybəyli (1897-1988) Şamaxıda anadan olub.

1899 - Xalq artisti Məmmədəli Vəlixanlı (1899-1969) Bakının Fatmayı kəndində anadan olub.

1991 - SSRİ-də rəsmi səfərdə olan Türkiyə prezidenti Turqut Özal Bakıya gəlib. Bu, Türkiyənin dövlət başçısının Azərbaycana ilk səfəri idi.

1995 - Bakıda Xüsusi Təyiatlı Polis Dəstəsinin qiyamı başlanıb. XTPD qüvvələri Bakının 8-ci km qəsəbəsindəki qərgahda istehkam quraraq ölkə rəhbərliyinin istefasını tələb ediblər. Qiyamçılara XTPD-nin rəhbəri, daxili işlər nazirinin müavini Rövşən Cavadov və qardaşı Mahir Cavadov (Xətai rayonunun keçmiş prokuroru) başçılıq ediblər. Prezident Heydər Əliyev məsələni dinc yolla sahmanlamağa çalışsa da, əks tərəf dialoq təklifini rədd edib. Bundan sonra R.Cavadov daxili işlər nazirinin müavini vəzifəsindən azad edilib.

1997 - Milli Məclis Rusiyanın Ermənistana gizli silah satması ilə bağlı bu ölkənin rəhbərliyinə etiraz bəyanatı göndərib. Rusiyanın 1994-1997-ci illərdə Ermənistana 1 mlrd. dollar dəyərində silah satması barədə faktlar Rusiya Dövlət Dumasının deputatı Lev Roxlin tərəfindən açıqlanmışdı.

2001 - ABŞ dövlət katibi Kolin Pauell Azərbaycan və Ermənistan prezidentlərinin növbəti danışıqlar raundunu Florida ştatının Ki Vest şəhərində keçirmək təşəbbüsü ilə çıxış edib. Danışıqlar aprelin əvvəlində keçirildi.

2003 - Azərbaycanda Mətbuat Şurası yaradılıb. 170-ə yaxın KİV və jurnalist təşkilatını təmsil edən 400-ə yaxın nümayəndənin iştirak etdiyi qurultayda Şuranın rəhbər heyəti seçilib.

16 mart

1921 - Rusiya ilə Türkiyə arasında dostluq və qardaşlıq haqqında Moskva müqaviləsi bağlanıb. Müqavilədə Naxçıvan Azərbaycanın ərazisi kimi təsdiqlənir və Türkiyə onun qarantı kimi çıxış edirdi. Moskva müqaviləsinin müddəaları əsasında 1921-ci il oktyabrın 13-də Qars müqaviləsi (Rusiya, Türkiyə, Azərbaycan, Ermənistan və Gürcüstan) imzalandı.

1940 - Məşhur cazmen, bəstəkar Vaqif Mustafazadə (1940-1979) anadan olub.

1948 - Azərbaycanın qərbində "metallurqlar şəhəri" Daşkəsənin əsası qoyulub. Daşkəsən bölgədə dəmir filizi yataqlarının istifadəyə verilməsi ilə əlaqədar olaraq salınıb. 1956-cı ildən şəhərin daxil olduğu Dəstəfur rayonunun adı dəyişdirilərək Daşkəsən rayonu adlandırılıb.

1992 - Azərbaycanın Müdafiə Nazirliyində rəhbər dəyişiklikləri davam edib. Prezident səlahiyyətlərinin icraçısı Yaqub Məmmədovun sərəncamı ilə Şuşanın hərbi komendantı Rəhim Qazıyev müdafiə naziri təyin edilib.

1995 - Prezident Heydər Əliyev XTPD qiyamını dinc yolla aradan qaldırmaq üçün daha bir addım ataraq qiyamçıların silahı könüllü təhvil verəcəkləri təqdirdə cinayət məsuliyyətinə cəlb olunmayacaqları barədə fərman imzalayıb.

2006 - Bakıda dünya azərbaycanlılarının II qurultayı keçirilib. Forumda 49 ölkədən azərbaycanlı diaspor təşkilatlarının 600-dən çox nümayəndəsi, 300-dək qonaq iştirak edib. Qurultay dünya azərbaycanlılarına, Azərbaycan və Türk diaspor təşkilatlarına, Qarabağ münaqişəsi ilə bağlı dünya ictimaiyyətinə müraciətlər qəbul edib.

17 mart

1918 - Cənubi Azərbaycanın Urmiya şəhərində xarici ölkə diplomatların (Britaniya, ABŞ, Fransa, Rusiya konsulları) gözü qarşısında erməni quldur dəstələri azərbaycanlı əhaliyə divan tutublar, mindən çox müsəlman-türk qətlə yetirilib.

1920 - Bolşevik Rusiyasının rəhbəri Lenin Bakını işğal etmək barədə Qafqaz Cəbhəsi Hərbi İnkilab Şurasına teleqram göndərib. İnkilab Şurasının üzvləri Smilqa və Orcenikidzeyə göndərilən teleqramda deyilirdi: "Bakını zəbt etmək bizə olduqca zəruridir, bütün səylərinizi buna verin". Bir ay sonra (28 aprel) Bakı nefti bolşeviklərin əlinə keçdi.

1991 - SSRİ-də ittifaqın saxlanılması məsələsi ilə bağlı referendum keçirilib. Rəsmi məlumatlara əsasən, referendumdə əhalinin 76 faizi SSRİ-nin saxlanılmasına səs vermişdi. Altı respublikanda (Latviya, Estoniya, Litva, Ermənistan, Gürcüstan, Moldova), həmçinin Azərbaycanın Naxçıvan Muxtar Respublikasında referendum keçirilməmişdi. Azərbaycanda referendumun rəsmi nəticələrinə görə, əhalinin 75 faizinin SSRİ-nin saxlanılmasına tərəfdar olduğu elan edildi.

1995 - Bakıda Xüsusi Təyiatlı Polis Dəstəsinin qaldırdığı qiyam zəruri güc tətbiq edilməsi ilə yatırılıb. Güc strukturlarının keçirdiyi əməliyyatdan sonra prezident Heydər Əliyevin yanında keçirilən müşavirədə dövlət çevrilişinə cəhdin təfərrüatı geniş müzakirə olunub.

2004 - Prezident İlham Əliyevin imzaladığı əfv fərmanına əsasən, 129 məhkum, o cümlədən dövləti cinayətlərə görə məhkum edilmiş 42 nəfər azadlığa çıxıb.

18 mart

1901 - Rusiya hökuməti imperiyanın mərkəzi vilayətlərindən Azərbaycan ərazisinə - Mil və Muğan düzlərinə 40 min kəndlinin köçürülməsi barədə qərar qəbul edib. Bu, imperiyanın milli əyalətlərdə həyata keçirdiyi ruslaşdırma siyasətinin tərkib hissəsi idi. Köçürülmə nəticəsində Azərbaycanın sözügedən bölgələrində onlarla rus yaşayış məntəqəsi yarandı.

1918 - Erməni quldur dəstələri Şamaxıda azərbaycanlı əhaliyə qarşı kütləvi qırğınlar həyata keçiriblər. Öldürülənlər arasında Rusiya I Dövlət Dumasının (1906-1907) deputatı Məmmədtağı Əliyev də vardı. Bir neçə gündən sonra azərbaycanlı əhaliyə qarşı qətliamlar İrəvandan Bakıyadək əksər bölgələri əhatə etdi.

1927 - V Ümumazərbaycan sovetlər qurultayında sovet Azərbaycanının ikinci Konstitusiyası qəbul edilib. Həmin vaxtadək respublikanın siyasi, iqtisadi quruluşunda zorakı metodlarla həyata keçirilmiş dəyişikliklər yeni Konstitusiyaya salındı.

1943 - Xalq yazıçısı Mövlud Süleymanlı Qərbi Azərbaycanın Qızıl Şəfəq kəndində (Ermənistan SSR Kalinino rayonu) anadan olub. "Köç" romanının, povest, pyes və ssenarilərin müəllifidir. Uzun illər Azərbaycan dövlət radiosuna rəhbərlik edib.

1992 - BMT baş katibinin xüsusi nümayəndəsi Sayrus Vens Dağlıq Qarabağ münaqişəsi ilə bağlı vəziyyətlə tanış olmaq üçün Bakıya gəlib. BMT rəsmisi Bakıdan sonra Yerevan və Xankəndiyə səfər edib.

1994 - Erməni silahlı dəstələri Xankəndi səmasında İranın "Herkules" təyyarəsini raketlə vurublar. Təyyarədə olan 34 iranlı diplomat və ailə üzvləri həlak olublar.

19 mart

1910 - Səttərخانının rəhbərliyi ilə İrandakı şah rejiminə qarşı inqilab (1905-1911-ci illər İran inqilabı) Cənubi Azərbaycanda qələbə çaldıqdan sonra Tehrana yürüş başlanıb. Səttərخان və Bağırxanın fədai dəstələri Təbrizdən Tehrana yola düşüblər. Lakin İran monarxiyasının Rusiyanı köməyə çağırması ilə inqilab süqut (1911) etdi. Təbrizə daxil olan rus qoşunları inqilabçılara divan tutdular.

1919 - Xalq Cümhuriyyətinin parlamenti ölkədə fəhlələrin iş və məişət şəraitinin yaxşılaşdırılması məqsədilə yaradılan Fəhlə məsələsi üzrə Xüsusi Müşavirənin statusunu təsdiq edib. Fəhlə və sahibkarların nümayəndələrindən ibarət qurum dərinləşən iqtisadi böhranda hökumətin fəhlələrlə bağlı siyasətini tənzimləməli idi.

1994 - Erməni xüsusi xidmət orqanlarının təşkilatçılığı ilə Bakı metropoliteninin "20 Yanvar" stansiyasında terror aktı törədilib. Partlayış nəticəsində 14 nəfər həlak olub, 49 nəfər yaralanıb. Terror aktının Ermənistan xüsusi xidmət orqanlarında təlimlər keçmiş separatçı "Sadval" ləzgi təşkilatının üzvləri tərəfindən həyata keçirildiyi müəyyən edilib, qrupun üzvləri cinayət məsuliyyətinə cəlb edilib.

2004 - Prezident İlham Əliyev Bratislavada (Slovakiya) "Daha geniş Avropaya istiqamət: yeni gündəlik" adlı beynəlxalq konfransda iştirak edib. Avropa Birliyi üzvlüyünə namizəd və AB ilə tərəfdaş ölkələrin iştirak etdiyi konfransda Azərbaycan prezidenti "Avropanın Qara dəniz və Qafqaz qonşuluğu" mövzusunda müzakirələrdə çıxış edib.

20 mart

20 mart Novruzun ilk günüdür. Qədim dövrlərdən bəri xalqımız Novruzunu bərəkət və firavanlığın əzəli kimi rəmzləşdirmiş və onun gəlişini bayram etmişdir. Sovet dövründə Novruz bayramının üzərinə qoyulmuş qadağalar Azərbaycan müstəqillik əldə edəndən sonra aradan qaldırılıb, 1992-ci il 27 oktyabr tarixli "Azərbaycan Respublikasının bayramları haqqında" qanunla Novruz dövlət bayramı kimi təsbit edilib.

1828 - Çar I Nikolay Türkmənçay müqaviləsini (10 fevral 1828) təsdiq edib və Rusiyaya birləşdirilmiş İrəvan və Naxçıvan xanlıqlarının ərazisində "Erməni vilayəti"nin yaradılması barədə fərman verib. Bundan sonra Rusiyanın Qafqaz hakimi qraf Paskeviçin tapşırığı ilə "Erməni vilayəti"ndə aparılan siyahıyaalmada 1828-ci ilin sonunda ərazidə 81749 müsəlman və 25131 erməni qeydə alınmışdı. Bu arada İrandan və Türkiyədən bölgəyə erməni əhalisinin köçürülməsi başlanmışdı. "Erməni vilayəti" 1840-cı ildə İrəvan qəzası adlandırılaraq Tiflis-İmereti quberniyasının tərkibinə daxil edildi. 1849-cu ildə isə İrəvan quberniyası (1917-ci ilədək) təşkil edildi.

1879 - Xalq artisti, tanınmış aktyor Hüseynqulu Sarabski (1879-1945) anadan olmuşdur.

1920 - Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti ilə İran arasında "Sülh və dostluq haqqında" müqavilə imzalanıb. Müqaviləyə əsasən, İran Azərbaycanın istiqlalını və Xalq Cümhuriyyətini rəsmən tanımış oldu.

21 mart

1735 - Səfəvi dövləti ilə Rusiya arasında Gəncə müqaviləsi bağlanıb. Müqaviləyə əsasən, rus qoşunlarının Xəzəryanı Azərbaycan torpaqlarından çıxması başa çatıb. Səfəvilər 1723-cü ildə Osmanlı ilə müharibədə Rusiyanın dəstəyini qazanmaq üçün Dərbənddən Ənzəliyədək Xəzəryanı əraziləri rusların müvəqqəti nəzarətinə vermişdi.

1747 - Təbrizdə və Ərdəbildə III Sam Mirzənin başçılığı altında Nadir şah əleyhinə üsyan başlanıb. Səfəvi dövlətinin (Abbasilər sülaləsi) faktiki süqutundan sonra İran taxtına sahib olan (1736) Nadir şah Əfşar türk soylu olsa da, onun Azərbaycan torpaqlarını İran dövləti tərkibində birləşdirmək siyasəti yerlərdə etiraz doğururdu. 1738, 1741-1744-cü illərdə Şirvandan Təbrizədək müxtəlif bölgələrində Nadir şah əleyhinə üsyanlar olmuşdu. 1747-ci ilin yayında Nadir şah öldürüldü.

1864 - Xalq Cümhuriyyətinin qurucularından biri, sovetləşmədən sonra Azərbaycanda səhiyyə sisteminin təşkilatçısı olmuş Məmmədrza Vəkilov (1864-1944) anadan olub.

1906 - Böyük şair, dramaturq Səməd Vurğun (Səməd Vəkilov) Qazaxın Yuxarı Salahlı kəndində anadan olmuşdur. Azərbaycanın ilk Xalq şairidir, 1945-ci ildə təşkil olunan Azərbaycan EA-nın ilk akademiklərindən biri olub. 1956-cı il mayın 27-də vəfat edib.

1920 - Qarabağda və Gəncəbasarda erməni silahlıların Xalq Cümhuriyyətinə qarşı qiyamı başlanıb. Cümhuriyyət hökuməti həmin bölgələrə əlavə qüvvələr göndərib. Paytaxt faktiki müdafiəsiz qalmışdı və bu, XI rus ordusunun Bakıya maneəsiz daxil olmasına imkan verdi.

22 mart

1752 - Gürcü çarları - Kartli hakimi Teymuraz və onun oğlu, Kaxeti hakimi II İrakli Şəki xanlığına qarşı ittifaq qurmaq üçün Qarabağ, Naxçıvan, İrəvan və Gəncə xanlarını, Borçalı və Qazax sultanlarını Qızılqaya görüşünə (Gəncə yaxınlığında) dəvət edərək sonradan onları əsir götürüblər. Bu hadisə tarixə "Qızılqaya xəyanəti" adı ilə düşüb. Azərbaycan xanlarını əsirlikdən Şəki hakimi Hacı Çələbi xan xilas edib. O, gürcü qoşunları məğlub edərək Qazax və Borçalını Şəki xanlığına birləşdirib.

1893 - Xalq artisti Abbasmirzə Şərifzadə (1893-1938) anadan olub. Stalin repressiyalarının qurbanı olub.

1899 - Böyük yazıçı-dramaturq Cəfər Cabbarlı (1899-1934) Xızı kəndində anadan olub. Azərbaycan dramaturgiyasında realizmin əsasını qoyub, kinossenarilərin, şeir və hekayələrin də müəllifidir.

1909 - Xalq yazıçısı Mehdi Hüseyn (1909-1965) Qazaxın Şıxlı kəndində anadan olub. "Səhər", "Abşeron", "Qara daşlar" romanları, "Alov" pyesi və s. əsərlərin müəllifidir.

1913 - Xalq artisti Əlağa Ağayev (1913-1983) anadan olub.

1914 - Xalq artisti Lütfəli Abdullayev (1914-1973) anadan olub.

1919 - Xalq yazıçısı İsmayıl Şıxlı (1919-1995) anadan olub. "Dəli Kür" romanının, povest və hekayələrin müəllifidir. Yazıçılar Birliyinin sədri, Milli Məclisin deputatı olub.

1933 - Xalq artisti Rübabə Muradova (1933-1983) anadan olub.

2002 - Prezident Heydər Əliyevə "Mətbuatın dostu" mükafatı təqdim edilib. Dövlət başçısı "RUH" Jurnalistlərin Hüquqlarını Müdafiə Komitəsinin 2001-ci ilin yekunları üzrə keçirdiyi sorğunun nəticələrinə əsasən bu mükafata layiq görülmüşdü.

23 mart

1920 - Xalq Cümhuriyyətinin koalisiya hökumətində (1919-cu ilin dekabrında qurulmuş 5-ci hökumət) növbəti ixtilaf başlanıb. Sosialist Əhməd bəy Pepinov (əmək və torpaq işləri naziri) hökumətdən istefa verib. Onun ardınca partiyadaşı Camo Hacınski (poçt-teleqraf naziri) istefa verib və sosialist fraksiyası koalisiyanı tərk edib. Bu "İttihad" fraksiyası (iki nazir) da koalisiyanı tərk etdiyini bəyan edib.

1992 - Azərbaycanın Koreya Respublikası, Salvador və Somali dövlətləri ilə diplomatik münasibətləri qurulub.

2000 - Prezident Heydər Əliyevin Gürcüstana səfəri gedişində Bakı-Tbilisi-Ceyhan neft kəmərinin tranzit məsələsi ilə bağlı Gürcüstanla yaranmış problem çözülib. Azərbaycan layihənin reallaşması naminə boru xəttindən öz payına düşəcək nəql tarifi haqqından Gürcüstanın xeyrinə imtina etdi.

2004 - Prezident İlham Əliyevin Özbəkistana dövlət səfəri gedişində ikitərəfli sənədlər, o cümlədən "Strateji tərəfdaşlığın daha da möhkəmləndirilməsi haqqında Bəyannamə" imzalanıb. Daşkənddə Azərbaycan səfirliyinin yeni binasının, Nizami Gəncəvinin abidəsinin, Azərbaycan Mədəniyyət Mərkəzinin, Heydər Əliyev adına küçənin açılışı keçirilib.

24 mart

1872 - Görkəmli yazıçı Məmməd Səid Ordubadi (1872-1950) anadan olub. "Dumanlı Təbriz", "Qılınc və qələm", "Döyüşən şəhər", "Gizli Bakı" romanları ilə Azərbaycan ədəbiyyatında tarixi roman janrının banisi sayılır.

1988 - Sov.İKP MK və SSRİ Nazirlər Soveti "1988-1995-ci illərdə Azərbaycan SSR Dağlıq Qarabağ Muxtar Vilayətinin sosial-iqtisadi inkişafını sürətləndirmək tədbirləri haqqında" qərar qəbul edib. Qərara əsasən, Dağlıq Qarabağın sosial-iqtisadi məsələləri Azərbaycanın səlahiyyətindən alınaraq ittifaq hökumətinə verilib. O vaxtkı respublika rəhbərliyi isə buna nəinki etiraz etməmiş, əksinə, qərarı təqdirlə qarşılamışdı.

1990 - Erməni silahlı dəstələri Qazax rayonunun həmsərhəd kəndlərinə hücum ediblər. Basqın nəticəsində rayonun Yuxarı Əskipara, Aşağı Əskipara, Məzəm, Daş Salahlı və s. kəndlərində onlarla dinc sakin öldürülüb və yaralanıb.

1992 - ATƏM (1995-ci ildən ATƏT) Şurasının Helsinkidə keçirilən toplantısında Qarabağ münaqişəsinin nizamlanması üzrə Minskə konfrans keçirmək barədə qərar qəbul edilib. Minsk konfransı ilə bağlı Azərbaycan, Ermənistan, evsahibi ölkə Belarus, habelə Çexoslovakiya (1993-dən Çexiya və Slovakiya), Fransa, Almaniya, İtaliya, Rusiya, İsveç, Türkiyə və ABŞ-ın (cəmi 12 ölkə) iştirakı ilə işçi format - Minsk qrupu yarandı. Sonrakı müddətdə Minsk konfransı çağırılmasa da, Minsk qrupu Qarabağ münaqişəsində vasitəçilik təsisatı kimi formalaşdı. 1997-ci ildən qrupda ABŞ, Rusiya və Fransanın iştirakı ilə üçlü həmsədrlik institutu fəaliyyət göstərir.

25 mart

1992 - Ali Sovetin fəvqəladə sessiyasında Azərbaycanda növbədənənar prezident seçkilərinin keçirilməsi haqqında qərar qəbul edilib. Qərara əsasən, seçki 1992-ci il iyunun 7-nə təyin olunub.

1994 - Ermənistan silahlı qüvvələri Qazax rayonunun Bağın Ayrıım kəndinə basqın edərək bir neçə kənd sakinini qətlə yetirib, kəndə isə od vuraraq yandırılar.

1997 - Prezident Heydər Əliyevin Ukraynaya rəsmi səfəri gedişində ikitərəfli sənədlər, o cümlədən dostluq, strateji tərəfdaşlıq və qarşılıqlı yardım haqqında müqavilə imzalanıb. Azərbaycan prezidenti Ukraynanın ali dövlət mükafatı, "Yaroslav Mudrı" ordeni ilə təltif edilib.

2000 - Parlamentdə Azərbaycanın Avropa Şurasına tam hüquqlu üzv qəbul olunduqdan sonra yerinə yetirməli olduğu öhdəliklər sənədi qəbul olunub. Avropa Şurası Parlament Assambleyasının Siyasi Komitəsinin tərtib etdiyi öhdəliklər siyahısı Milli Məclisdə təmsil olunmuş siyasi partiyaların nümayəndələri tərəfindən imzalanıb.

26 mart

1910 - Tanınmış aktyor, SSRİ xalq artisti Ələsgər Ələkbərov (1910-1963) anadan olub.

1989 - SSRİ-də ilk alternativ seçkilər keçirilib. SSRİ Xalq Deputatları Qurultayının 2250 deputat (ərazi, milli-ərazi seçki dairələri və ictimai təşkilatlar üzrə 750 nəfər) yeri uğrunda 10 min namizəd mübarizə aparıb. Bu, Azərbaycanda da ilk alternativ əsaslı seçki idi. Buna qədər seçkilər "1 mandat - 1 namizəd" prinsipi ilə keçirilirdi.

1998 - Prezident Heydər Əliyev "Azərbaycanlıların soyqırımı haqqında" fərman imzalayıb. Fərmanda XIX əsrin əvvəlindən ermənilərin Azərbaycan torpaqlarına köçürülməsi, azərbaycanlılara qarşı həyata keçirilmiş soyqırımı siyasətinə tarixi-siyasi qiymət verilib, 1905-1907, 1918-ci illərdə baş vermiş qətlialmlar, 1948-1953-cü illərin deportasiyası, 1988-ci ildə Ermənistanda azərbaycanlılara qarşı etnik təmizləmənin aparılması, bu prosesin Qarabağda və Ermənistanın işğal etdiyi digər ərazilərdə davam etməsi təhlil olunub. Fərmana əsasən, 1918-ci il mart qırğınlarının tarixi - 31 mart Azərbaycanlıların soyqırımı günü elan edilib.

2000 - Azərbaycanda 1999-cu il dekabrın 12-də keçirilmiş bələdiyyə seçkilərinin davamı olaraq təkrar seçkilər keçirilib. Həmin seçkilərdə nəticələri ləğv edilmiş 75 bələdiyyə üzrə 500-ə yaxın bələdiyyə üzvü seçilib.

2005 - Yeni Azərbaycan Partiyasının III qurultayında prezident İlham Əliyev təşkilatın sədri seçilib. İ.Əliyev 1999-cu ilin dekabrında YAP sədrinin müavini, 2001-ci ilin noyabrında sədrin 1-ci müavini seçilmişdi. Heydər Əliyevin vəfatından sonra partiyaya rəhbərlik edirdi.

27 mart

1917 - Bakıda Müsəlman Milli Şurasının Müvəqqəti İcraiyə Komitəsi seçilib. Quruma M.Ə.Rəsulzadə, Ə.M.Topçubaşov, M.H.Hacinski, F.X.Xoyski, M.Əsədullayev və digər ziyalılar, milli burjuaziya nümayəndələri daxil idi. 1917-ci ilin Fevral inqilabından sonra, bütün Rusiya imperiyasında olduğu kimi, Azərbaycanda da ikihakimiyətlik vardı. Bolşeviklər "Bakı Soveti"ni yaratmış, Rusiya Müvəqqəti Hökumətinin yerli hakimiyyət orqanı kimi isə İctimai Təşkilatların İcraiyə Komitəsi yaradılmışdı. Komitənin aparıcı təşkilatı Müsəlman Milli Şurası idi.

1927 - Dünya şöhrətli musiqiçi, dirijor Mstislav Rostropoviç (1927-2007) Bakıda anadan olmuşdur.

1945 - Azərbaycan SSR Elmlər Akademiyası fəaliyyətə başlayıb. Akademiya SSRİ Xalq Komissarları Sovetinin 23 yanvar 1945-ci il tarixli qərarı ilə SSRİ EA Azərbaycan Filialının bazasında təşkil olunmuşdu. SSRİ-nin müsəlman respublikaları arasında ilk Elmlər Akademiyası Azərbaycanda yaranmışdı və respublika üzrə 400 alimin çalışdığı 16 elmi idarəni əhatə edirdi. Tanınmış alim, cərrah Mirəsədulla Mirqasımov Azərbaycan EA-nın ilk prezidenti seçilib.

1993 - Ermənistan silahlı qüvvələrinin Kəlbəcər rayonuna hücumu başlayıb. Bir həftə sürən hücum rayonun tam işğalı ilə nəticələndi.

28 mart

1886 - Azərbaycan teatrının görkəmli simalarından biri, SSRİ xalq artisti Sidqi Ruhulla (Ruhulla Axundov, 1886-1959) anadan olmuşdur.

1919 - Azərbaycanda ilk milli təhlükəsizlik orqanı yaradılıb. Xalq Cümhuriyyətinin hərbi naziri Səməd bəy Mehmandarovun əmri ilə nazirlik tərkibində kəşfiyyat və əks-kəşfiyyat bölməsi (kvartirmeyster) təşkil edilib. Qurumun ilk rəhbəri Məmmədbağır Şeyxzamanlı, sonra onun qardaşı Nağı Şeyxzamanlı təyin edilib. Sovetləşmədən sonra təşkilatın üzvləri repressiyalara məruz qalıb, M.Şeyxzamanlı başda olmaqla əksər rəhbər heyət güllələnib, N.Şeyxzamanlı Türkiyəyə mühacirət edib. Sovet dövründə qurum əvvəlcə Fövqəladə Komissiya ("ÇK") adlanıb, bir müddət Daxili İşlər Xalq Komissarlığının ("NKVD") tərkibində fəaliyyət göstərüb, sonra Dövlət Təhlükəsizlik Komitəsi təşkil olunub. 1967-ci ilədək respublikanın təhlükəsizlik orqanlarına qeyri-azərbaycanlılar rəhbərlik ediblər. Həmin il general Heydər Əliyev Azərbaycan DTK-nın sədri təyin olunub. Azərbaycan müstəqilliyini bərpa etdikdən sonra, 1991-ci il noyabrın 1-də Milli Təhlükəsizlik Nazirliyi yaranıb. Prezident Heydər Əliyevin 1997-ci il 23 mart tarixli fərmanı ilə 28 mart - Milli təhlükəsizlik orqanları işçilərinin peşə bayramı günü elan olunub.

1992 - Azərbaycan Suriya Ərəb Respublikası ilə diplomatik münasibətlər qurub.

29 mart

1555 - Səfəvi dövləti ilə Osmanlı imperatorluğu arasında Amasya sülh müqaviləsi bağlanıb. Müqavilə iki dövlət arasında Çaldıran döyüşü (1514) ilə başlayan uzunmüddətli müharibələrin birinci hissəsini yekunlaşdırıb. Sülh razılaşmasına əsasən, Qərbi Gürcüstan - İmeretiya, Məqreliya və Quriya çarlıqları, indiki Ermənistanın qərb hissəsi Osmanlının, Şərqi Gürcüstan - Mesxiya, Kartli, Kaxeti, Qərbi Azərbaycan (indiki Ermənistanın əsas hissəsi) Səfəvilərin ixtiyarına keçib. Osmanlı sultanı I Süleyman və Səfəvi şahı I Təhmasib arasında əldə olunan sülh uzun sürmədi və 1578-ci ildə yeni müharibə (1590-cı il İstanbul sülhünədək) başlandı.

1803 - Gürcü çarlıqlarını ələ keçirən Rusiya qoşunları Azərbaycanın şimal-qərbinə - Car-Bəlakənə hücum ediblər. Bir ay sonra Car-Balakən Rusiyanın tabeçiliyinə keçməyə məcbur edildi. Bu, çar Rusiyası tərəfindən Azərbaycan torpaqlarının işğalının başlanğıcı idi.

1994 - Milli Məclisdə 1990-cı il 20 Yanvar hadisələri ilə bağlı iki aya yaxın sürən müzakirələr yekunlaşıb. Müzakirələr prezident Heydər Əliyevin təşəbbüsü ilə başlanmışdı. Parlament 20 Yanvara geniş hüquqi-siyasi qiymət verən qərar qəbul edib.

2001 - Prezident Heydər Əliyev II Özəlləşdirmə Proqramına əsasən, rabitə, nəqliyyat, balıqçılıq, nəşriyyat-poliqrafiya və digər sahələr üzrə dövlət müəssisələrinin özəlləşdirilməsinə dair sənədlər paketini (10-dək sərəncam) imzalayıb.

30 mart

1918 - Bakıda erməni-daşnak və rus-bolşevik dəstlərinin azərbaycanlı əhaliyə qarşı kütləvi qırğınları başlayıb. Ermənilər qırğına əvvəlcədən hazırlaşmışdılar. Brest-Litovsk sülh müqaviləsinə (3 mart 1918) əsasən, Türkiyə cəbhəsindən geri döənən rus əsgərlər Şaumyanın başçılıq etdiyi "Bakı Soveti"nin sərəncamında idilər. Dünya müharibəsindən qayıdan azərbaycanlıların əksəriyyəti isə Şaumyanın göstərişi ilə Bakı yaxınlığında tərksilah edilmişdi. Azərbaycanlı hərbiçilərin buna qarşı çıxması ermənilərə qırğına başlamaq bəhanəsi verdi. Şaumyan 1918-ci il aprelin 13-də Moskvaya göndərdiyi teleqramda yazmışdı: "Bizim dəstəyə edilən hücumdan bir bəhanə kimi istifadə etdik və parlaq qələbə qazandıq".

1920 - Xalq Cümhuriyyətində növbəti hökumət böhranı yaranıb. Nəsim bəy Yusifbəylinin başçılıq etdiyi beşinci hökumət kabineti istefa verib. Yeni hökuməti qurmaq isə artıq mümkün olmadı. Hökuməti qurmaq tapşırılmış Məmməd həsən Hacınski (beşinci hökumətdə daxili işlər naziri) bolşeviklərlə əməkdaşlığın tərəfdarı idi. Hacınskiyə görə, sovet Rusiyasına geniş güzəştlər verməklə Azərbaycanın istiqlalını qorumaq mümkün idi. Aprelin ortalarında o, "Müsavat"dan istefa verərək Azərbaycan K(b)P-yə daxil oldu.

1992 - Azərbaycanla İraq (ölkəmizin müstəqilliyini 1992-ci il yanvarın 2-də tanıyıb) arasında diplomatik münasibətlər qurulub.

2004 - Milli Məclisin qəbul etdiyi xüsusi qanunla Azərbaycanda yeni ərazi-inzibati vahidi - Naxçıvan Muxtar Respublikasında Kəngərli rayonu yaradılıb.

31 mart

1918 - Erməni silahlı dəstələrinin Bakıda azərbaycanlı əhaliyə qarşı başladığı qırğınlar dəhşətli həddə çatıb. Şaumyanın ("Bakı Soveti") təbəçiliyindəki daşnak-bolşevik hərbi qüvvələri (10 min silahlı, Bakı buxtasındakı hərbi gəmilər) şəhərdə və ətraf kəndlərdə kütləvi qətləmə və dağıntılar törədiblər. Təkcə martın 31-də 8 minə yaxın azərbaycanlı öldürülüb, ümumilikdə martın 30-31-i və aprelin 1-də Bakıda 12 min nəfər qətlə yetirilmişdi. Erməni dəstələri bir çox tikililərə, "İsmailiyyə" binasına, Təzəpir məscidinə od vurmuşdular. Kütləvi qırğınlar Qarabağın azərbaycanlı kəndlərində, Şuşada, eləcə də aprel-may aylarında Şamaxıda, Qubada, Lənkəranda, Gəncəbasarda və başqa bölgələrdə davam edib, 30 mindən çox müsəlman-türk, habelə digər qeyri-erməni millətindən olanlar - ləzgilər, talışlar, yəhudilər (Quba), almanlar (Gəncəbasar bölgəsi) qətlə yetiriliblər.

1936 - Tanınmış bəstəkar və musiqişünas Rafik Babayev (1936-1994) anadan olmuşdur. 1994-cü ilin martında Bakı metrosunda törədilmiş terrorun qurbanlarından biridir.

1992 - Dağlıq Qarabağ ətrafında işğalçı hücumlarını genişləndirən erməni silahlı qüvvələri Füzuli rayonunun Hoğa kəndini işğal ediblər.

2002 - ABŞ Azərbaycan və Ermənistanla silah satışına qoyduğu qadağanı (1993-cü ildən) ləğv edib. Vaşinqton qadağanının ləğvinin Qarabağ münaqişəsi tərəfləri arasında uzunmüddətli atəşkəs rejiminin davam etməsi sayəsində mümkün olduğunu bəyan edib.

1 aprel

1854 - Yazıçı, dramaturq, publisist Nəcəf bəy Vəzirov (1854-1926) Şuşada anadan olmuşdur. "Müsibəti-Fəxrəddin" dramı ilə Azərbaycan ədəbiyyatında faciə janrının əsasını qoyub.

1992 - Azərbaycanla Niderland Krallığı arasında diplomatik münasibətlər qurulub. Niderland Azərbaycanın müstəqilliyini 1991-ci il dekabrın 31-də tanımışdı.

1994 - Müstəqil Dövlətlər Birliyi Parlamentlərarası Assambleyasının nümayəndə heyəti Ermənistan-Azərbaycan cəbhəsində atəşkəsə nail olmaq təşəbbüsü ilə Bakıya gəlib. Qırğızıstan parlamentinin spikeri M.Şerimkulovun başçılıq etdiyi heyətin Azərbaycan və Ermənistanda apardığı müzakirələrin nəticəsində tərəflərin uzunmüddətli atəşkəs rejimi barədə ilkin razılığı əldə olundu.

2 aprel

1992 - Azərbaycan Çin Xalq Respublikası (ölkəmizin müstəqilliyini 1991-ci il dekabrın 27-də tanıyıb), Danimarka və Yunanıstanla (hər ikisi ölkəmizin müstəqilliyini 1991-ci il dekabrın 31-də tanıyıb) diplomatik münasibətlər qurub.

1993 - Ermənistan silahlı qüvvələri bir həftə (martın 27-dən) sürən genişmiqyaslı hücumdan sonra Kəlbəcər rayonunu işğal ediblər. Kəlbəcər (ərazisi 3 min kv km) Azərbaycanın Dağlıq Qarabağdan kənarında işğal olunmuş ikinci rayonu (1992-ci ilin mayında işğal olunmuş Laçından sonra), Dağlıq Qarabağla Ermənistan arasında mühüm strateji bölgə idi. İşğal nəticəsində rayonun 61 min sakini didərgin düşdü, rayon mərkəzi, 150-yə yaxın kənd, onlarla tarixi-mədəniyyət abidəsi, muzey, "İstisu" sanatoriyası Ermənistan silahlı qüvvələri tərəfindən xarabazara çevrildi. Kəlbəcərin işğalı zamanı 458 nəfər həlak olmuş, rayonun yüzlərlə sakini, o cümlədən qadın, uşaq və qoca əsir götürülmüşdü.

1997 - Rusiya Dövlət Dumasının Müdafiə məsələləri komissiyasının sədri Lev Roxelin Rusiyadan Ermənistana gizli silah satışı (1 mlrd. dollar məbləğində) barədə hesabatı açıqlayıb. Hesabat Rusiyanın siyasi dairələrində böyük qalmaqal doğurdu. Azərbaycan Ermənistana gizli silah satışı ilə bağlı Rusiyadan izahat istədi, iki ölkənin münasibətləri kəskinləşdi. Bir qədər sonra isə general Roxelin öz evində müəmmalı şəkildə qətlə yetirildi.

3 aprel

628 - Şimali Azərbaycan torpaqları (Albaniya) uğrunda uzun müharibə aparan Sasani və Bizans imperatorluqları arasında sülh bağlanıb. Sülhün şərtlərinə görə, Albaniya yenidən Sasanilərin hakimiyyəti altına qayıdıb. III əsrin əvvəlində yaranan Sasani (fars) dövləti əvvəlcə Cənubi Azərbaycanı - Atropatenanı, sonra isə Albaniyanı özünə tabe etdirmişdi. Sasanilərlə Bizansın Azərbaycan torpaqları uğrunda mübarizəsi həm də burada atəşpərəstliklə xristianlığı yaymaq uğrunda mübarizə idi.

1908 - Tanınmış alim, Azərbaycanın ilk akademik-filosofu Heydər Hüseynov (1908-1950) anadan olub. Azərbaycan fəlsəfi və ədəbi fikir tarixinə həsr olunmuş əsərləri iki dəfə Stalin mükafatına (1949-1950) layiq görülsə də, əleyhdarları onu millətçilikdə ittiham edərək əleyhinə kampaniya başladılar. 1950-ci ilin yayında intihar edib.

2001 - ABŞ-ın Florida ştatının Ki Vest şəhərində Azərbaycan-Ermənistan danışıqları öncəsi Dövlət Departamenti Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin tarixi ilə bağlı rəsmi bəyanat yayıb. Sənəddə ilk dəfə olaraq Ermənistanın Azərbaycan torpaqlarını işğal etməsi faktı qeyd olunurdu. Ki Vest sammiti ABŞ dövlət katibi Kolin Pauellin təşəbbüsü ilə keçirilirdi.

4 aprel

1913 - Görkəmli aktyor, xalq artisti Əli Zeynalov (1913-1988) anadan olub.

1920 - Xalq artisti, tarzən Hacı Məmmədov (1920-1981) anadan olub.

1992 - Azərbaycanla Rusiya Federasiyası arasında diplomatik münasibətlərin qurulmasına dair protokol imzalanıb. Şimal qonşumuz Azərbaycanın müstəqilliyini bir çox ölkələrdən sonra tanımışdı. Rusiya ölkəmizlə diplomatik əlaqə qurmuş 32-ci ölkə oldu.

- Həmin gün Azərbaycan Misir Ərəb Respublikası ilə də diplomatik əlaqələr yaradıb.

1997 - Milli Məclis Rusiyanın Ermənistanına gizli silah satışı ilə bağlı prezident Boris Yeltsinə, Dövlət Dumasının sədri Gennadi Seleznyova və Federasiya Şurasının sədri Yeqor Stroyevə müraciət edərək məsələyə aydınlıq gətirilməsini tələb edib. Azərbaycan parlamentinin nümayəndə heyəti məsələni müzakirə etmək üçün Moskvaya gedib.

5 aprel

1905 - Tanınmış rəssam, Azərbaycan Rəssamlar İttifaqının ilk sədri İsmayıl Axundov (1905-1969) anadan olmuşdur.

1909 - Görkəmli bəstəkar Asəf Zeynallı (1909-1932) Şuşada anadan olub. Azərbaycan musiqi mədəniyyəti tarixində bir sıra yeni janrın yaradıcısı kimi tanınıb, simfonik, kamera-vokal və instrumental əsərlər bəstələyib.

1993 - Azərbaycan Respublikası ilə Malayziya (ölkəmizin müstəqilliyini 1991-ci il dekabrın 31-də tanıyıb) arasında diplomatik əlaqələr qurulub.

2004 - Azərbaycan Çad və Şərqi Timor dövlətləri ilə diplomatik münasibətlər qurub.

6 aprel

1717 - Görkəmli şair, dövlət xadimi Molla Pənah Vaqif (1717-1797) Qazax mahalının Qıraq Salahlı kəndində anadan olub. Qarabağ hakimi İbrahim xanın vəziri olmuşdur. Yarıdıcılığı Azərbaycan poeziyası tarixində mühüm mərhələlərdən biridir.

1993 - BMT Təhlükəsizlik Şurasının iclasında Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsi zonasında vəziyyətin kəskinləşməsi ilə bağlı (Kəlbəcərin işğalından sonra) Təhlükəsizlik Şurasının sədrinin bəyanatı qəbul olunub. Bu, Azərbaycanın işğal olunmuş torpaqları ilə bağlı BMT çərçivəsində qəbul edilmiş ilk sənəd idi.

1995 - Azərbaycanla Panama (ölkəmizin müstəqilliyini 1992-ci il yanvarın 3-də tanıyıb) arasında diplomatik münasibətlər qurulub.

7 aprel

1906 - Azərbaycanın ilk satirik jurnalı olan "Molla Nəsrəddin" in birinci sayı çapdan çıxıb. C.Məmmədquluzadənin redaktoru olduğu jurnal 1906-1918-ci illərdə Tiflisdə, 1921-ci ildə Təbrizdə, 1922-1931-ci illərdə Bakıda nəşr edilib. Jurnalda dövrün mütərəqqi ziyalıları Ö.F.Nemanzadə, M.Ə.Sabir, Ə.Haqqverdiyev, Ə.Nəzmi, Ə.Əzimzadə və başqaları fəaliyyət göstərirdilər.

1920 - Təbrizdə Şeyx Məhəmməd Xiyabaninin başçılığı ilə üsyan başlanıb. Şəhərdə kütləvi çıxışlar hələ 1919-cu ilin avqustunda Britaniya-İran sazişinə etiraz olaraq başlamışdı. Sazişə əsasən, Cənubi Azərbaycandakı ingilis hərbi qüvvələrinə geniş hökmranlıq verilmişdi. Təbriz üsyanı qan tökülmədən qalib gəldi, Tehrandan göndərilmiş qüvvələr hadisələrə müdaxilə etməyə cəsarət göstərmədilər. İyunda Təbrizdə milli hökumət quruldu. Lakin onun ömrü az oldu və sentyabrda Xiyabaninin qətlə yetirilməsi ilə süqut etdi.

1930 - Tanınmış jurnalist Azad Şərif anadan olub. "Azərbaycan" (AzərTAc) rəhbərlik edib, "Molodyoj Azerbaydjana" qəzetinin redaktoru olub.

1959 - Xalq yazıçısı Çingiz Abdullayev anadan olub. Detektiv janrında əsərləri dünyada məşhurluq qazanıb.

1992 - Azərbaycanla İsrail dövləti arasında diplomatik əlaqələr qurulub.

2001 - Ki Vestdə (ABŞ) Azərbaycan və Ermənistan prezidentləri Heydər Əliyev və Robert Koçaryan arasında dörd gün sürən danışıqlar nəticəsiz başa çatıb. Vasitəçilər növbəti danışıqların iyunda Cenevrədə keçiriləcəyini bəyan etsələr də, bu təşəbbüs reallaşmadı.

8 aprel

1929 - VI Ümumazərbaycan Sovetlər qurultayının qərarı ilə Azərbaycanda yeni ərazi-inzibati vahidlər - dairələr yaranıb. Respublika ərazisi Bakı, Quba, Lənkəran, Şirvan, Gəncə, Qarabağ, Zaqatala-Nuxa və Mugan dairələrinə bölünüb. Bundan öncə, 1921-ci ildə Azərbaycan SSR-də ərazi-inzibati bölgüsü olaraq 17 qəza (Bakı, Gəncə, Ağdaş, Göyçay, Cəbrayıl-Qaryagin, Tovuz, Qazax, Zaqatala, Quba, Lənkəran, Nuxa, Salyan, Şuşa, Şamaxı, Şamaxor, Qubadlı, Zəngəzur) təşkil olunmuşdu.

1992 - Prezident səlahiyyətlərinin icraçısı Yaqub Məmmədovun fərmanı ilə Azərbaycanın Dağlıq Qarabağ ətrafındakı rayonlarında və Ermənistanla sərhəd bölgələrdə birbaşa prezident üsul-idarəsi tətbiq edilib.

2000 - Bakıda türkdilli dövlət başçılarının 6-cı zirvə görüşü keçirilib. 1992-ci ildən keçirilən türkdilli ölkələr sammiti ilk dəfə Azərbaycan paytaxtında toplanmışdı. Zirvə toplantısı "Kitabi Dədə Qorqud"un 1300 illik yubileyinə həsr olunmuşdu. Sammitdə dörd ölkənin - Azərbaycan, Türkiyə, Qazaxıstan və Qırğızıstanın prezidentləri iştirak edirdi, Özbəkistan və Türkmənistan parlament sədrləri ilə təmsil olunurdu.

2003 - Bakı-Tbilisi-Ceyhan əsas ixrac boru kəmərinin Azərbaycan hissəsinin çəkilişinə başlanılıb. Kəmərin rəsmi təməlatmə mərasimi 2002-ci ilin sentyabrında (Bakı yaxınlığındakı Səngəçal terminalında) keçirilmişdi.

9 aprel

1126 - Klassik Azərbaycan ədəbiyyatının görkəmli nümayəndəsi, şair Əfzələddin Xaqani (1126-1199) Şamaxıda anadan olub. 17 min beytlik divanın, Azərbaycan ədəbiyyatında ilk poemanın ("Töhfətül-İraqeyn"), "Mədain xərəbələri" qəsidəsinin, bədii nəsr nümunələrinin müəllifidir.

1920 - Erməni silahlı dəstələri daşnak Dronun komandanlığı altında Qazax bölgəsində (Əskipara, Fərəhli, Bağanıs Ayırım və digər kəndlərdə) azərbaycanlı əhaliyə qarşı qırğınlar törədiblər.

1994 - Ermənistan silahlı qüvvələri Goranboy, Ağdam və Ağdərə istiqamətində növbəti hücumu başlayıblar. Qanlı döyüşlərdə Azərbaycan Ordusu çoxlu itkilər versə də, düşmənin hücumunun qarşısı alınıb. Cəbhə bölgəsinə gedən prezident Heydər Əliyev hərbi əməliyyatlara bilavasitə rəhbərlik edib.

2001 - Ki Vest (Florida) danışıqları başa çatdıqdan sonra Vaşinqtona gələn Azərbaycan və Ermənistan prezidentlərinin ABŞ prezidenti Corc Buşla ayrı-ayrılıqda görüşləri olub. ABŞ rəhbəri Qarabağ münaqişəsində sülhə nail olmaq üçün vasitəçiliyin davam etdiriləcəyini bəyan edib.

10 aprel

1918 - Zaqafqaziya Seyminin heyəti Türkiyə (Osmanlı) ilə Trabzonda aparılan danışıqlarda Brest-Litovsk müqaviləsinin şərtlərini qismən qəbul etməyə razılıq verib. Bolşevik Rusiyası ilə Almaniya (Türkiyənin müttəfiqi) arasında bağlanmış separat sülh müqaviləsinə görə, çar Rusiyasının Osmanlı ilə müharibədə (1877-1878) ələ keçirdiyi Qars, Ərdəhan və Batum türk tərəfinə qaytarılmalı idi. Zaqafqaziya Seymi Qars və Ərdəhana razılıq versə də (hərçənd erməni deputatlar buna qarşı idi), Batumu Türkiyəyə verməkdən imtina edirdi. Seymin azərbaycanlı fraksiyasında da bu məsələdə yekdillik yox idi, yalnız müsavətçilər Türkiyənin tələblərini qəbul etməyin tərəfdarı idilər. Trabzon danışıqları nəticəsiz bitdi.

1997 - Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Təhlükəsizlik Şurası yaradılıb. Təhlükəsizlik Şurası Prezidentin yanında məşvərətçi orqandır. Şuraya Milli Məclisin sədri, baş nazir, Prezidentin İcra Aparatının rəhbəri, dövlət müşavirləri, baş prokuror, xarici işlər naziri, müdafiə naziri, milli təhlükəsizlik naziri, daxili işlər nazirləri daxildir.

11 aprel

1635 - Növbəti Səfəvi-Osmanlı müharibəsi (1623-1639) gedişində türk qoşunları İrəvan qalasını geri alıblar. İrəvan qalası 1604-cü ildə Səfəvi-Osmanlı müharibəsi (1603-1612) zamanı I şah Abbas tərəfindən tutulmuş və İrəvanın idarəçiliyi Əmirgün xan Qacara verilmişdi. Sonrakı iki əsrdə İrəvan bölgəsi (xanlıq) daha bir neçə dəfə Səfəvilərlə Osmanlılar arasında əldən-ələ keçib və nəhayət, 1827-ci ildə çar Rusiyası tərəfindən işğal edilərək tədricən ermənilərin nəzarətinə verilməyə başlandı.

1840 - Çar I Nikolay "Cənubi Qafqaz diyarının idarəsi üçün təsisatlar haqqında" qanun imzalayıb. Qanuna əsasən, Rusiyaya birləşdirilmiş Azərbaycan bölgələrində hərbi komendantlıq idarəsi ləğv olunub və 1841-ci ildən Ümumrusiya idarə sistemi tətbiq edilib.

2002 - Azərbaycanla Gürcüstan arasında hərbi əməkdaşlıq barədə protokol imzalanıb. Bakıda iki ölkənin müdafiə nazirlərinin (Səfər Əbiyev-David Tevzadze) tərəfindən imzalanan sənəd regional təhlükəsizlik, terrorizm və separatizmlə birgə mübarizə və ordu quruculuğunda əməkdaşlıq məsələlərini əhatə edirdi.

12 aprel

1803 - Tiflisdə Car-Balakənin Rusiya tərkibinə qatılması şərtləri və "Andlı öhdəlik haqqında" saziş imzalanıb. Bundan bir qədər əvvəl (1801) çar I Aleksandr Şərqi Gürcüstanın - Azərbaycanın Qazax, Şəmsəddil, Borçalı ərazilərinin Rusiyaya qatılması barədə manifest imzalamışdı. Car-Balakənin ələ keçirilməsi ilə Rusiyanın Azərbaycan torpaqlarını istilasını genişləndirdi. Rusiya öncə Car-Balakənə nisbi muxtar idarəçilik (camaathıq) versə də, sonradan işğalçı siyasətinə uyğun olaraq onu ləğv etdi.

1889 - Xalq artisti, məşhur xanəndə Seyid Şuşinski (1889-1965) anadan olub. 1930-1960-cı illərdə Dövlət Filarmoniyasının solisti olub, pedaqoji fəaliyyət göstərmişdir.

1903 - Azərbaycan mətbuatının, ictimai-siyasi fikrinin inkişafında mühüm rol oynamış "Şərqi-Rus" qəzeti Tiflisdə nəşrə başlayıb. Şərqsünas-alim, ictimai xadim (II Rusiya Dumasının deputatı) Məmmədəğa Şahtaxtinskiyin redaktoru olduğu qəzet tanınmış yazarları ətrafında birləşdirmişdi. M.Rəsulzadənin ilk mətbu yazısı da burada dərc olunub.

1907 - Tanınmış folklorşünas, dramaturq Məmmədhüseyn Təhmasib (1907-1982) anadan olub. "Kitabi Dədə Qorqud" eposunun, dastanların, nağılların toplanması və tədqiqində mühüm xidməti var. Ssenariləri əsasında "Bir qalanın sirri", "Onu bağışlamaq olarmı?" filmləri çəkilib.

1995 - Türkiyə baş naziri Tansu Çillər Bakıya səfəri gedişində Azərbaycanın "Əsrin müqaviləsi"ndəki payından 5 faizini Türkiyəyə (TPAO şirkəti) verilməsi barədə saziş imzalanıb.

13 aprel

1918 - Trabzon konfransı nəticəsiz bitdikdən sonra Zaqafqaziya Seymi türk qoşunlarının yürüşünü dayandırmaq üçün Osmanlıya müharibə elan etmək barədə qərar qəbul edib. Azərbaycanlı fraksiyası qərara qoşulmamışdı. Qərar formal xarakter daşıyırdı, çünki Seymin real ordu qüvvəsi yox idi. Buna cavab olaraq türk qoşunları Qars və Ərdəhanın ardınca Batumu tutdu və Ermənistan (Gümrü) istiqamətində irəliləməyə başladı. Mayın əvvəlində Zaqafqaziya hökuməti Türkiyə ilə yeni danışıqlara (Batumda) razılıq verdi.

1993 - ABŞ Dövlət Departamenti ilk gəfə olaraq Dağlıq Qarabağ münaqişəsi ilə bağlı Vaşinqtonun rəsmi mövqeyini açıqlayıb. Bəyanatda ABŞ-ın Ermənistan-Azərbaycan müharibəsinin dayandırılması və ATƏT-in Minsk konfransı çərçivəsində danışıqların başlanmasına nail olmaq əzmi vurğulanırdı.

1994 - Erməni terrorizmi Azərbaycana qarşı daha bir aksiyaya "imza atıb". Moskva-Bakı sərnəşinin qatarının Dağıstan ərazisində partladılması nəticəsində 6 nəfər həlak olub.

2004 - Prezident İlham Əliyev Türkiyəyə ilk rəsmi səfərə gedib. Səfər gedişində Azərbaycanla Türkiyə arasında uzunmüddətli iqtisadi əməkdaşlıq sazişi" və digər sənədlər imzalanıb, Azərbaycan prezidentinə Bilkənd Universitetinin (Ankara) "Fəxri doktoru" adı təqdim edilib.

14 aprel

1870 - Dövlət xadimi, yazıçı-publisist, maarifçi Nəriman Nərimanov (1870-1925) anadan olub. 1894-cü ildə Bakıda müsəlman əhali üçün ilk kitabxananı təşkil edib. Siyasi fəaliyyətə 1905-ci ildə sosial-demokrat "Hümmət" təşkilatında başlayıb. Oktyabr inqilabından (1917) sonra Moskvada bolşevik hökumətində işləyib. Azərbaycanın sovetləşməsindən sonra respublika hökumətinin - Xalq Komissarları Şurasının sədri olub. 1922-ci ildən mərkəzi hökumətdə (SSRİ MİK) işləyib və Moskvada müəmmalı şəkildə vəfat edib. "Nadanlıq", "Nadir şah" və s. əsərlərin müəllifidir.

1907 - Xalq artisti Fatma Qədri (1907-1968) anadan olub. Bakı Rus Dram Teatrında, Dövlət Dram Teatrında çıxış edib, pedaqoji fəaliyyət göstərib.

1919 - Nəsim bəy Usubbəylinin başçılığı ilə Xalq Cümhuriyyətinin 4-cü hökuməti təşkil edilib. Öncəki hökumətlərdən daha geniş tərkibdə olan yeni kabinetdə "Müsavət"la yanaşı, "Əhrar", sosialistlər, bitərəflər, Rus-Slavyan Cəmiyyəti, hətta erməni nazir ("Daşnaksütyun") də yer almışdı. 4-cü hökumət əvvəlki kabinetlərə nisbətən daha uzunömürlü - 1919-cu ilin dekabrınadək - oldu.

1993 - Böyük Britaniya, Pakistan və Misir adından erməni qüvvələrinin Kəlbəcərin işğalını pisləyən və Qarabağdakı müharibəni dayandırmağa çağıran bəyanat yayılıb.

15 aprel

1395 - Terek çayının sahilində (Dağıstan) əmir Teymurun qoşunları ilə Qızıl Orda hökmdarı Toxtamışın qoşunları arasında döyüş birincinin qələbəsi ilə başa çatıb. Bu zəfərin əldə olunmasında Teymurilər dövlətinin müttəfiqi olan Şirvanşah I İbrahimin və Şəki hakimi Seyid Əlinin qoşunları da iştirak ediblər.

1905 - Tanınmış memar, memarlıq tarixçisi Sadiq Dadaşov (1905-1946) anadan olub.

1917 - Bakıda Qafqaz müsəlmanlarının qurultayı işə başlayıb. Qurultay Rusiyada çarizmin süqutundan (Fevral inqilabı) sonra azərbaycanlıların milli istiqlal məramının bəyan olunması yönündə ilk cəhd idi. Qurultayda M.Rəsulzadə ("Müsavat"), hümmətçi-bolşeviklərdən N.Nərimanov, M.Əzizbəyov, H.Sultanov məruzələrlə çıxış ediblər. Qurultay Peterburqdakı Müvəqqəti Hökumətin tanınması, Rusiyanın demokratik və federativ əsasda yenidən qurulması, Qafqaz müsəlmanlarının muxtariyyətinin təmin olunması barədə qərar qəbul edib.

1920 - Xalq Cümhuriyyətinin xarici işlər naziri Fətəli xan Xoyski XI rus ordusunun Azərbaycan sərhədləri yaxınlığında (Dərbənd) toplanmasına aydınlıq gətirilməsi tələbilə Rusiya XİN başçısı Çiçerinə nota göndərib. Lakin Çiçerin bu notaya əhəmiyyət vermədi. Bu arada Cümhuriyyət hökumətində ixtilaf dərinləşməkdə idi. Hökuməti tərk etmiş "İttihad" və sosialistlərin ardınca aprelin 15-də "Əhrar" partiyası da koalisiyadan çıxıb.

1993 - Azərbaycanın ABŞ-dakı səfirliyi fəaliyyətə başlayıb. Səfir Hafiz Paşayev diplomatik etimadnaməsini pezident Bill Klintonu təqdim edib.

16 aprel

1906 - "Dəbistan" maarifçi jurnalı Bakıda nəşrə başlayıb. 1908-ci ilin martınadək nəşr olunan jurnalda pedaqoji məsələlər, uşaqların təlim-tərbiyəsinə dair bədii əsərlər, elm-texnika yenilikləri dərc edilirdi. Jurnalın fəaliyyətində N.Nərimanov, H.B.Zərdabi, M.Ə.Sabir, M.Hadi, A.Şaiq, dövrün digər tanınmış ziyalıları iştirak ediblər.

1992 - Azərbaycanla Monqolustan (ölkəmizin müstəqilliyini 1991-ci il dekabrın 20-də tanımışdı) arasında diplomatik münasibətlər qurulub.

1993 - Kəlbəcərin işğalı ilə bağlı respublikada hərbi və ictimai-siyasi vəziyyət gərginləşib. Hakimiyyətdaxili ixtilaf zəminində İsgəndər Həmidov daxili işlər naziri vəzifəsindən istefa verib, bu posta Abdulla Allahverdiyev təyin olunub.

2003 - İstanbuldakı yunan-pravoslav kilsəsinin (Bizans dövründə dünya pravoslavlığının mərkəzi) rəhbəri, patriarx I Varfolomey Azərbaycana səfərə gəlib. Patriarx prezident Heydər Əliyevlə görüşdə Azərbaycanda dini tolerantlıqla bağlı şəraitə heyran olduğunu bildirib. Dini lider Ermənistanın işğalı nəticəsində yurd-yuvasından didərgin olmuş məcburi köçkünlərə də baş çəkib.

2004 - Praqada (Çexiya) ATƏT-in Minsk Qrupunun həmsədrlərinin iştirakı ilə Azərbaycan və Ermənistan xarici işlər nazirlərinin görüşü keçirilib. Bunun ardınca iki ölkə XİN başçılarının Praqada daha bir neçə görüşü oldu. Bu görüşlərdən sonra Qarabağ danışıqlarında yeni mərhələ sayılan "Praqa prosesi" start götürdü.

17 aprel

1884 - Bəstəkar Zülfüqar Hacıbəyov (1884-1950) anadan olub. "Aşıq Qərib" operasının, musiqili komediyaların müəllifidir.

1899 - Məşhur türkoloq, şərqşünas Əhməd Cəfəroğlu (1899-1976) Gəncədə anadan olub. Azərbaycanın sovetləşməsindən sonra Bakı Universitetində təhsilini yarımçıq qoyaraq Türkiyəyə gedib. İstanbul Universitetində çalışıb, Türkiyədə azərbaycanlı diasporunun tanınmış simalarından olub, "Azərbaycan yurd bilgisi" dərgisini nəşr etdirib.

1928 - SSRİ xalq artisti Lütfiyar İmanov (1928-2008) anadan olub. Opera və Balet Teatrının solisti kimi bir çox operalarda baş partiyaları ifa edib, Bakı Musiqi Akademiyasının professoru olub.

1938 - Dövlət xadimi, fəlsəfə elmləri doktoru, akademik Ramiz Mehdiyev Bakıda anadan olub. Azərbaycan KP MK-nın katibi, Ali Sovetin, Milli Məclisin deputatı olub. 1995-ci ildən Azərbaycan Respublikası Prezidentinin İcra Aparatının rəhbəridir.

1994 - Cəbhədə yaranmış kritik vəziyyətlə bağlı prezident Heydər Əliyevin sədrliyi ilə fəvqəladə ümumrespublika müşavirəsi keçirilib. Prezident MDB-nin Moskva sammitində (14-15 aprel) Ermənistan rəhbəri L.Ter-Petrosyanla görüş barədə məlumat verib, atəşkəsin əldə olunması üçün danışıqların davam etdiyini bildirib.

1999 - Bakı-Supsa neft kəməri istismara verilib. 827 km uzunluğunda olan və sutkalıq nəql həcmi 105 min barrel (ildə 5 milyon ton) olan kəmər Azərbaycanda "Əsrin müqaviləsi" çərçivəsində istehsal olunan "ilkin neftin" dünya bazarına çıxarılması üçün nəzərdə tutulmuşdu. Kəmərin tikintisi 590 milyon dollara başa gəlmişdi.

18 aprel

1897 - Azərbaycanın ilk professional qadın müğənnisi, SSRİ Xalq artisti Şövkət Məmmədova (1897-1981) Tiflisdə anadan olub. Milan Konservatoriyasında təhsil alıb. 1923-cü ildə Bakı Ali Teatr məktəbini (indiki Mədəniyyət və İncəsənət Universiteti) yaradıb. Uzun illər Azərbaycan Dövlət Konservatoriyasında dərs deyib.

2001 - Prezident Heydər Əliyev dövlət idarəçiliyində struktur islahatları ilə bağlı sərəncamlar imzalayıb. Sərəncamlara əsasən, bir sıra qurumlar (NK yanında Xarici Turizm Şurası, Dövlət Sığorta Nəzarəti) ləğv edildi, Torpaq Komitəsi və Geodeziya-Xəritəçəkmə Komitəsi bir qurumda birləşdirildi. Bundan əlavə, yeni strukturlar - Yanacaq-Energetika Nazirliyi (2004-cü ildən Sənaye-Energetika Nazirliyi), Gənclər, İdman və Turizm Nazirliyi (2006-cı ildən Gənclər və İdman Nazirliyi) yaradılıb.

2003 - Prezident Heydər Əliyev ABŞ-ın NATO Komitəsinin həmsədri Brüs Ceksonla görüşdə ilk dəfə olaraq bəyan edib ki, Azərbaycan gələcəkdə Şimali Atlantika Alyansına üzv olmaq niyyətindədir.

19 aprel

1905 - Məşhur memar Mikayıl Hüseynov (1905-1989) Bakıda anadan olub. Bakının arxitekturasına gözəllik verən onlarla tikilinin (Nizami adına Ədəbiyyat Muzeyi, M.F.Axundov adına Dövlət Kitabxanası, MEA-nın binası, Musiqi Akademiyası, "Azərbaycan" mehmanxanası və s.) müəllifidir.

1907 - Xalq artisti, bəstəkar, musiqişünas Əfrasiyab Bədəlbəyli anadan olub. İlk Azərbaycan baletinin ("Qız qalası", 1940), Azərbaycan musiqi tarixinə dair kitabların, "Musiqi terminlərinin lüğəti"nin müəllifidir.

- Xalq şairi Məmməd Rahim (1907-1977) anadan olub. "Leningrad göylərində", "Abşeron torpağında" poemalarının, "Azərbaycan kantatası" şeirlər toplusunun müəllifidir.

1919 - Tanınmış kinorejissor Əjdər İbrahimov (1919-1993) anadan olub. Bakı kinostudiyasında, "Mosfilm"də işləyib. "Onun böyük ürəyi", "Ulduzlar sönmür", Məhəbbətim mənim, kədərim mənim" və s. filmlərə quruluş verib.

1991 - Bakı şəhərində 1990-cı ilin 20 yanvarından qüvvədə olan qadağan (komendant) saati rejimi ləğv edilib.

1995 - "Gülüstan" Sarayında Azərbaycanın "Əsrin müqaviləsi"ndəki (1994) payından 5 faizin ABŞ-in "Ekson" şirkətinə verilməsi haqqında sənədlər imzalanıb. Azərbaycan "Əsrin müqaviləsi" ətrafında geoiqtisadi balansın təmin olunması üçün özünün 30 faizlik payından 10 faiz Rusiyanın "LUKOyl" şirkətinə, 5 faiz də Türkiyənin TPAO şirkətinə vermişdi.

20 aprel

1827 - İranla müharibə (1826-1828) gedişində Azərbaycanın cənubuna doğru irəliləyən rus qoşunları Araz çayı üzərindəki Xudəfərin körpüsünü (Cəbrayıl rayonu ərazisində) tutublar. Strateji əhəmiyyətli körpünün ələ keçirilməsi rus qoşunlarının cənubdan Naxçıvan xanlığına hücumlarına imkan yaratdı. May ayında Naxçıvan işğal olundu.

1885 - Tanınmış pediatr, Azərbaycan səhiyyə sistemində mühüm xidmətləri olmuş professor Əbülfəz Qarayev (1885-1952) anadan olub.

1894 - Xalq artisti, aktyor və rejissor Rza Təhmasib (1894-1980) anadan olub. Bir çox tamaşalara, "Səbuhi", "Bəxtiyar", "Onu bağışlamaq olarmı?" və s. filmlərə quruluş verib.

1916 - Xalq artisti, milli teatr sənətimizin görkəmli nümayəndəsi Nəsimə Zeynalova (1917-2004) anadan olub.

1991 - Ali Sovetin deputatları, tanınmış alimlər Aydın Məmmədov və Dilarə Əliyeva seçicilərlə görüşdən qayıdarkən Qax rayonu ərazisində avtomobil qəzasında həlak olublar. Hər iki deputat parlamentdə "Demokratik Azərbaycan" blokunun aktiv üzvləri idilər.

1992 - Azərbaycanla Estoniya arasında diplomatik əlaqələr yaradılıb.

1997 - Prezident Heydər Əliyev "Kitabi Dədə Qorqud"un 1300 illiyinin geniş şəkildə qeyd olunması haqqında fərman imzalayıb. Tarixi yubiley 2000-ci ilin aprelində UNESCO səviyyəsində qeyd olundu.

2004 - Azərbaycanla Paraqvay arasında diplomatik münasibətlər qurulub.

21 aprel

1408 - Sərdrud döyüşündə (Təbrizin yaxınlığında kənd) Qaraqoyunlu dövlətinin başçısı Qara Yusifin qoşunları Teymur-ləngin oğlu Miranşahın qoşunlarını məğlub edib, Miranşah özü isə öldürülüb. Azərbaycan torpaqlarında Teymurilərin (Teymur özü 1405-də vəfat etmişdi) hökmranlığına son qoyulub. Bir qədər sonra Şirvanşahlar istisna olmaqla bütün Azərbaycan torpaqları Qaraqoyunlu dövləti tərkibinə daxil edildi.

1978 - IX çağırış Azərbaycan SSR Ali Sovetinin VII növbə-dənkənar sessiyasında Azərbaycanın yeni Konstitusiyası qəbul edilib. Konstitusiyada ən əhəmiyyətli məqamlardan biri Azərbaycan dilinin dövlət dili elan olunması (maddə 73) idi. SSRİ-də rus dilinin hökmran olduğu bir şəraitdə bu maddənin Əsas Qanuna salınması Azərbaycan KP MK-nın 1-ci katibi Heydər Əliyevin siyasi iradəsi sayəsində mümkün olmuşdu.

1995 - ATƏT-in Minsk qrupunda həmsədr İsveçi Finlandiya əvəz edib. İkinci həmsədr ölkə - Rusiya isə bu formatda əvəzsiz (dəyişməz) olaraq qalırdı. Minsk qrupunda bu vəziyyət 1996-cı ilin sonunadək (ATƏT-in Lissabon sammiti) davam etdi, 1997-ci ildən üçlü həmsədr (Rusiya, ABŞ, Fransa) institutu yaradıldı.

2003 - "Respublika" sarayında (indiki Heydər Əliyev Sarayı) C.Naxçıvanski adına hərbi liseyin 30 illik yubileyinə həsr olunmuş təntənəli mərasimdə çıxışı zamanı prezident Heydər Əliyev arterial qan təzyiqinin ani olaraq kəskin surətdə aşağı düşməsi nəticəsində müvazinətini itirib. Həmin hadisədən sonra prezidentin sağlıq durumunda ciddi problemlər yarandı.

22 aprel

1831 - Talış (Lənkəran) xanlığı ərazisində çar müstəmləkəçiliyi əleyhinə üsyan məğlub olub. Üsyan mart ayında keçmiş Talış xanı (xanlıq 1826-cı ildə ləğv olunmuşdu) Mir Həsən xanın rəhbərliyi ilə başlanmışdı.

1905 - Azərbaycanın mətbuat və ictimai-siyasi tarixində mühüm rol oynanmış "Həyat" qəzeti nəşrə başlayıb. Qəzetin nəşiri Əlimərdan bəy Topçubaşov, redaktorları Əhməd bəy Ağaoğlu (Ağayev) və Əlibəy Hüseynzadə idi.

1911 - Azərbaycan təsviri sənətinin görkəmli nümayəndəsi, xalq rəssamı Hüseyn Əliyev (1911-1991) anadan olub.

1918 - Zaqafaziya Seyminin azərbaycanlı, erməni və gürcü deputatları paytaxtı Tiflis olmaqla Zaqafqaziya Demokratik Federativ Respublikasının yarandığını elan ediblər. Seymdə azərbaycanlı deputatların (44 nəfər) fraksiyasına M.Rəsulzadə rəhbərlik edirdi. Gürcü A.Çxengelinin başsılıq etdiyi hökumətə Azərbaycandan F.Xoyski, K.Məlik-Aslanov, N.Usubbəyov, M.H.Hacinski və M.Heydərov daxil idilər. Federasiya bir ay sonra dağıldı.

1920 - Xalq Cümhuriyyətinin sayca altıncı hökumət kabinetinin təşkili iflasa uğrayıb. Parlamentdəki fraksiyalar arasında ciddi fikir ayrılığı səbəbindən Məmmədhəsən Hacinski ("Müsavat") yeni kabinetə rəhbərlik etməkdən imtina edib və bolşeviklərin sırasına (Azərbaycan K(b)P) keçib.

1996 - Prezident Heydər Əliyevin Brüsselə səfəri gedişində Azərbaycan Respublikası ilə Avropa Birliyi arasında tərəfdaşlıq və əməkdaşlıq haqqında saziş imzalanıb.

23 aprel

1865 - Görkəmli hərbi xadim, artilleriya general-leytenantı Əli-ağa Şixlinski (1865-1943) Qazax qəzasının Qazaxlı kəndində anadan olub. 1904-1905-ci illər rus-yapon müharibəsində məşhurluq qazanıb. I Dünya müharibəsində Rusiyanın 10-cu ordu komandanı olub. 1918-ci ildə Bakıya qayıdaraq Xalq Cümhuriyyəti müdafiə nazirinin (general S.Mehmandarov) müavini işləyib. Sovet dövründə Bakı Hərbi Komanda Məktəbinin rəis müavini olub.

1996 - Prezident Heydər Əliyev Brüsseldə Azərbaycanın NATO-nun "Sülh naminə tərəfdaşlıq" proqramına qoşulması barədə təqdimat sənədini imzalayıb.

2002 - Türkmənistanın paytaxtı Aşqabadda Xəzərin hüquqi statusunun müəyyənləşməsi ilə bağlı sahilyanı dövlət başçıları'nın ilk sammiti işə başlayıb. Türkmənistan, Azərbaycan, Qazaxıstan, İran və Rusiya prezidentlərinin görüşündə Xəzərin hüquqi statusunun hazırlanması geniş müzakirə edilsə də, işçi qrupu tərəfindən hazırlanan yekun Bəyannamə layihəsi dövlət başçıları tərəfindən bitkin sayılmadığından imzalanmayıb.

2007 - Azərbaycan XİN ABŞ Dövlət Departamentinin insan haqları üzrə hesabatında Qarabağa dair bölmənin təftiş edilməsinə etiraz olaraq bəyanat verib. Hesabatın ilkin variantındakı "erməni qüvvələri Dağlıq Qarabağ və Azərbaycanın daha yeddi rayonunu işğal altında saxlayır" ifadəsi sonradan ermənilərin səyi ilə dəyişdirilmişdi. Azərbaycanın etirazından sonra Dövlət Departamenti sənəddə əvvəlki mətni bərpa etdi və ikitərəfli münasibətlər normal məcraya düşdü.

24 aprel

1877 - Çar Rusiyası Qafqaz və Balkanlarda mövqelərini möhkəmlətmək məqsədilə Osmanlı ilə növbəti müharibəyə başlayıb. Bir il sürən müharibə Osmanlının məğlubiyyəti ilə nəticələndi. San-Stefano sülh müqaviləsinə (1878) əsasən, Rusiya Türkiyənin ermənilər yaşayan bir neçə bölgəsini (indiki Ermənistan-Türkiyə sərhədi) birləşdirdi. Türkiyə həmin əraziləri (Qars, Ərdəhan və s.) yalnız 1918-ci ildə geri ala bildi. Bu arada ermənilərin Türkiyədən Cənubi Qafqaza, o cümlədən Azərbaycana axını da davam etməkdə idi.

1938 - Xalq artisti Həsənağa Turabov (1938-2003) anadan olmuşdur. 1960-cı ildən ömrünün sonuna qədər Azərbaycan Dram Teatrında çalışıb, 1987-2001-ci illərdə teatra rəhbərlik edib. Bir çox filmlərdə ("Yeddi oğul istərəm", "Babək", "Qəm pəncərəsi" və s.) unudulmaz obrazlar yaradıb, rejissor kimi "Qaçaq Nəbi" filmi çəkib.

1999 - Vaşinqtonda NATO-nun 50 illik yubileyi münasibətilə keçirilən sammitdə iştirak edən Azərbaycan və Ermənistan prezidentləri Heydər Əliyev və Robert Koçaryan ABŞ-ın dövlət katibi Madlen Olbraytın vasitəçiliyi ilə görüşüblər. Bu görüşdən sonra Azərbaycan və Ermənistan rəhbərlərinin Qarabağ nizamlanması ilə bağlı çoxsaylı görüşlər seriyası başlandı.

25 aprel

1841 - Çar Rusiyasının Qafqaz Baş İdarə Şurasının qərarı ilə Qazax, Şəmsəddil və Borçalıda azərbaycanlı bəy və ağalar torpaq sahibliyindən məhrum edilib, mülkləri müsadirə edilib. Eyni qərar həmin ilin mayında Xəzəryanı bölgələr üçün də verildi. Bunun ardınca bölgələrdə kəndli çıxışları başlandı və 1842-ci ildə ağa və bəy torpaqlarının müsadirəsi dayandırıldı.

1918 - Bakıda hakimiyyəti ələ almış "Bakı Soveti"nin hökuməti - Stepan Şaumyanın sədrliyi ilə Xalq Komissarları Soveti yaradılıb. Tarixə "26 Bakı komissarı" adı ilə düşən qurum Leninin tapşırığı ilə Azərbaycanı sovetləşdirmək əzmində idi. "Bakı Kommunası"nda aparıcı vəzifələri ermənilər tuturdular, hökumətdə yeganə azərbaycanlı Məşədi Əzizbəyov idi. Bakı Kommunası Tiflisdə fəaliyyət göstərən Zaqafqaziya Seyminə qarşı yaradılmışdı. Hər iki qurumda təmsil olunan ermənilər isə əslində əlbir fəaliyyət göstərirdilər.

1919 - Azərbaycanın cənub bölgəsində bolşeviklər tərəfindən qızıqdırılan rus əhalisinin Xalq Cümhuriyyətinə qarşı qiyamı başlanıb. Qiyamçılar bölgəni "Muğan Sovet Respublikası" elan ediblər. Qiyam iyulun sonunda hökumət qüvvələri tərəfindən yatırıldı.

1997 - Azərbaycan Avropa Mədəniyyət Konvensiyasına qoşulmuşdur.

1999 - Vaşinqtonda NATO sammiti çərçivəsində Azərbaycan, Ukrayna, Gürcüstan, Moldova və Özbəkistan prezidentlərinin görüşü keçirilib, Özbəkistan GUAM əməkdaşlıq qrupuna qəbul olunub. Özbəkistan 2002-ci ildə GUAM-da fəaliyyətini dayandırdı, 2005-ci ildə qurumu tərk etdi.

26 aprel

1828 - İranla müharibədən qalib çıxaraq Azərbaycanın şimalını özünə birləşdirən Rusiya Qafqazdakı ikinci rəqibinə - Osmanlı dövlətinə savaşı elan edib. Müharibə bir il sonra (Ədirnə sülhü, 1829) Rusiyanın nisbi üstünlüyü ilə başa çatdı. Müharibənin nəticəsi kimi Şərqi Anadoludakı ermənilərin bir hissəsi Cənubi Qafqaza - İrəvan xanlığına və Gürcüstana köçürüldü.

1908 - Görkəmli yazıçı, ədəbiyyatşünas alim Mir Cəlal Paşayev (1908-1978) Ərdəbildə anadan olub. Kiçik yaşlarında ailəsilə Gəncəyə köçüb. Gəncə Müəlimlər İnstitutunu, Kazan Şərqi Pedaqoji İnstitutunu bitirib, Azərbaycan Dövlət Universitetində professoru olub. "Bir gəncin manifesti" romanının, povest və hekayələrin müəllifidir.

2001 - İstanbulda türkdilli dövlət (Türkiyə, Azərbaycan, Qazaxıstan, Qırğızıstan, Özbəkistan, Türkmənistan) başçılarının 7-ci zirvə görüşü (1992-ci ildən etibarən) keçirilib. Azərbaycan tərəfi sammitin yekun sənədinə Ermənistanın işğalçılığın pisləyən bənd təklif etsə də, Orta Asiya liderləri sənədi siyasiləşdirmək istəmədiklərini əsas gətirərək onu qəbul etməyiblər.

2006 - Prezident İlham Əliyevin Birləşmiş Ştatlara rəsmi səfəri başlayıb. Səfər gedişində Ağ evdə ABŞ və Azərbaycan prezidentlərinin görüşündə (28 aprel) ikitərəfli strateji tərəfdaşlığın geniş spektri müzakirə olunub. Azərbaycan rəhbəri Konqresdə, Amerika işgüzar dairələrində görüşlər keçirib.

27 aprel

1906 - Sankt-Peterburqda Rusiya imperiyasının parlamenti - I Dövlət Duması fəaliyyətə başlayıb. Azərbaycanda seçkilər bir qədər gec, may ayında keçirildiyi üçün azərbaycanlı deputatlar Dumanın işinə sonradan qoşuldular. Dumaya beş azərbaycanlı deputat - Əlimərdan bəy Topçubaşov, İsmayıl xan Ziyadxanov, Əbdürrəhim bəy Haqverdiyev, Məmmədtağı Əliyev və Əsədulla bəy Muradxanov seçilmişdi. 448 nəfərlik Dumada 36 müsəlman deputat vardı və müsəlman fraksiyasına Ə. Topçubaşov rəhbərlik edirdi.

1920 - Bolşevik Rusiyasının 11-ci ordusu Bakıya daxil olub. Bu vaxt Xalq Cümhuriyyətinin ordu hissələri Qarabağda və Gəncəbasarda qiyamçı erməni qüvvələri ilə döyüşdə idi, azsaylı sərhəd qoşunları isə rus ordusuna müqavimət göstərə bilməmişdi. Bolşevik rəhbərliyi - Azərbaycan K(b)P MK və Rusiya K(b)P Qafqaz Diyar Komitəsinin Bakı Bürosu hakimiyyəti təhvil vermək barədə Xalq Cümhuriyyətinin parlamentinə ultimatum verib. Vəziyyəti real dəyərləndirən parlament gərgin müzakirələrdən sonra ultimatumla razılışmış və axşam saat 23.45-də hakimiyyətin kommunistlərə verilməsi barədə qərar qəbul edilib. Parlamentin qərarında Azərbaycanın istiqlalının və ərazi bütövlüyünün qorunması, Milli Ordunun saxlanılması, siyasi partiyalara fəaliyyət azadlığı, Cümhuriyyətin dövlət xadimlərinə təqiblərin olmaması barədə şərtlər yer almışdı. Lakin bolşeviklər bu şərtlərin heç birini sayı salmadı.

1992 - Azərbaycanla Macarıstan arasında diplomatik əlaqələr qurulub.

28 aprel

1920 - Azərbaycanda sovet hakimiyyətinin qurulduğu, Azərbaycan Sovet Sosialist Respublikasının yaradıldığı elan edilib. Ölkədə hakimiyyət Müvəqqəti İnkilab Komitəsinə (MİK) verilib. Qanunvericilik funksiyalarını həyata keçirən MİK-ə yalnız azərbaycanlı kommunistlərin (Nəriman Nərimanov (sədr), Əliheydər Qarayev, Qəzənfər Musabəyov, Həmid Sultanov və s.) daxil edilməsi Rusiyanın işğalı pərdələmək cəhdi idi. Respublikada real hakimiyyət Moskvaya tabe olan AK(b)P MK-ya məxsus idi.

1923 - Görkəmli oftalmoloq, akademik, böyük öndər Heydər Əliyevin ömür-gün yoldaşı Zərifə Əliyeva (1923-1985) Şərrur rayonunun Şahtaxtı kəndində anadan olub. Azərbaycan Dövlət Tibb İnstitutunu, Ümumittifaq Mərkəzi Həkimləri Təkmilləşdirmə İnstitutunu bitirib, Azərbaycan Elmi-Tədqiqat Göz Xəstəlikləri İnstitutunda işləyib. 1960-cı ildə namizədlik, 1977-ci ildə doktorluq dissertasiyası müdafiə edib, Həkimləri Təkmilləşdirmə İnstitutunun oftalmologiya kafedrasının professoru olub. 1983-cü ildə Azərbaycan Elmlər Akademiyasının akademiki seçilib. 1985-ci il aprelin 15-də vəfat edib.

1998 - Milli Məclisdə Naxçıvan Muxtar Respublikasının yeni Konstitusiyası qəbul edilib. Sənəd Azərbaycan Respublikasının 1995-ci ildə qəbul edilmiş yeni Konstitusiyası əsasında hazırlanmışdı.

2004 - Prezident İlham Əliyev Varşavada (Polşa) keçirilən Avropa iqtisadi sammitində iştirak edib. Sammit çərçivəsində Azərbaycan və Ermənistan prezidentlərinin növbəti görüşü olub.

29 aprel

1918 - Erməni-daşnak quldur dəstələri Gümrü (o vaxtkı Aleksandropol) şəhəri yaxınlığında azərbaycanlı türklərə qarşı kütləvi qətləmə hərəkatına keçiriblər. Əksəriyyəti qadın və uşaqlar olmaqla 3 min nəfər qətlə yetirilib. İki gün sonra (1 may) erməni dəstələri Qars yaxınlığındakı Şiştəpə və Düzkənd kəndlərində 600 azərbaycanlıyı öldürüblər.

1992 - Azərbaycan Cənubi Afrika Respublikası ilə diplomatik əlaqələr qurub.

1993 - İslam Konfransı Təşkilatı Ermənistanın Azərbaycana hərbi təcavüzünü və Azərbaycan torpaqlarının işğalını pisləyən qətnamə qəbul edib.

2002 - Trabzon şəhərində Türkiyə, Azərbaycan və Gürcüstan prezidentləri Əhməd Nəcəf Sezer, Heydər Əliyev və Eduard Şevardnadzenin iştirakı ilə təhlükəsizlik məsələlərinə həsr olunmuş zirvə görüşü keçirilib. Sammitin yekunu olaraq üç ölkənin daxili işlər nazirləri "Terrorizmin və ekstremizmin digər təzahürləri ilə mübarizə sahəsində əməkdaşlıq haqqında" saziş imzalayıblar.

2004 - Prezident İlham Əliyev Strasburqda Avropa Şurası Parlament Assambleyasının yaz sessiyasında çıxış edib. Dövlət başçısı AŞPA-nın fəxri üzvü diplomu və xatirə medalı ilə təltif olunub.

30 aprel

1918 - Şaumyanın başçılıq etdiyi Bakı Kommunası şəhərdə bütün legitim dövlət qurumlarını, o cümlədən Bakı Şəhər Dumasını devirib.

1937 - Opera və Balet Teatrında Üzeyir Hacıbəyovun şah əsəri olan "Koroğlu" operasının (librettonun müəllifləri Q.İsmayılov və M.S.Ordubadi) ilk tamaşası keçirilib.

1991 - Dağlıq Qarabağda və ətraf rayonlarda qanunsuz silahlı birləşmələrin tərksilah edilməsi ilə bağlı əməliyyat başlanıb. SSRİ Daxili Qoşunlarının iştirakı ilə keçirilən əməliyyatın məqsədi Azərbaycanı SSRİ-nin tərkibində saxlamaq, ittifaq referendumunu (17 mart 1991) boykot etmiş Ermənistanla isə gözdəyi vermək idi. Əməliyyat nəticəsində Xanlar (Göygöl) rayonunun Çaykənd qəsəbəsi, Hadrut (Xocavənd) rayonunun kəndləri erməni silahlı qüvvələrindən təmizlənib. Lakin Moskvanın Azərbaycana "üzgörənliyi" çox çəkmədi və 1991-ci ilin payızında Dağlıq Qarabağda azərbaycanlı əhaliyə qarşı etnik təmizləmə başlandı.

1993 - BMT Təhlükəsizlik Şurası (TŞ) Azərbaycanla Ermənistan arasında münasibətlərə dair 822 sayılı qətnamə qəbul edib. Qətnamə bir qədər əvvəl (6 aprel 1993) qəbul olunmuş "Ermənistan Respublikası ilə Azərbaycan Respublikası arasında münasibətlərin pisləşməsi barədə" TŞ sədrinin bəyanatına əsaslanmışdı. Sənəddə Kəlbəcərin "yerli erməni qüvvələri" tərəfindən işğal edildiyi vurğulanırdı. BMT TŞ-nin Dağlıq Qarabağ münaqişəsinə dair sonrakı qətnamələri (853, 874, 884) də bu sənədin fəlsəfəsinə köklənib və Ermənistanın Azərbaycana qarşı hərbi təcavüz faktını diqqətdənkənar qoyur.

1 may

1494 - Dahi Azərbaycan şairi, böyük mütəfəkkir Məhəmməd Füzuli (1494-1556) İraqın Kərbəla şəhərində anadan olub. Həmin dövrdə İraq Səfəvi dövlətinin tərkibinə daxil idi, türk Bayat tayfasından olan Füzulinin ailəsi buraya Azərbaycandan köçmüşdü. Füzuli Azərbaycan türkcəsində, ərəb və fars dillərində yazıb. Ana dilində yazdığı "Leyli və Məcnun" poeması dünya ədəbiyyatının inciləri sırasına daxildir. Şair Kərbəlada vəfat edib və İmam Hüseynin məqbərəsinin yanında dəfn olunub.

1900 - Çar Rusiyası hökuməti "Cənubi Qafqazda dövlət kəndlilərinin torpaq quruluşu haqqında" qanun verib. Bu qanun əsasında Cənubi Qafqaz quberniyalarında pay torpaqlarını müəyyənləşdirmək və torpaq quruluşu işini aparmaq qaydalarına dair Əsasnamə verildi.

1909 - Ədəbiyyatşünas alim, akademik Məmməd Cəfər (1909-1992) anadan olub. Ədəbiyyat tarixi və nəzəriyyəsinə dair əsərlərin, dərsliklərin müəllifidir.

1918 - "Bakı Komissarları Soveti"nin qoşunları Qubaya hücum ediblər. Daşnak Amazaspın başçılıq etdiyi qoşun hissələri şəhərdə vəhşicəsinə qırğın törədiblər, 200-dən çox evi, məscidləri yandırmış, 3 minədək insanı qətlə yetirmişdilər. Sonrakı günlər Amazaspın quldur dəstələri Quba bölgəsinin 120-dən çox kəndində, o cümlədən dağ yəhudiləri arasında kütləvi qətləmlər həyata keçiriblər.

1920 - Bakıda Xalq Cümhuriyyəti hökumətini devirən XI ordunun hissələri Şamaxı və Ağsudan müqavimətsiz keçərək Gəncəyə yaxınlaşıblar və qısa döyüşdən sonra şəhəri ələ keçiriblər.

2 may

1992 - Türkiyənin baş naziri Süleyman Dəmirəl Azərbaycana ilk səfərə gəlib. Orta Asiya respublikalarına səfərdən sonra Bakıya gələn Dəmirəl burada respublika rəhbərliyi ilə (prezident səlahiyyətlərinin icraçısı Yaqub Məmmədov) görüşmüş, həmçinin Naxçıvana telefon edərək muxtar respublika Ali Məclisinin sədri Heydər Əliyevlə fikir mübadiləsi aparmışdı.

1995 - Milli Məclis prezidentin təqdimatına əsasən, baş nazirin müavini Fuad Quliyevi baş nazir vəzifəsinə təsdiq edib. F.Quliyev 1994-cü ilin oktyabrından baş nazir səlahiyyətlərini icra edirdi. 1996-cı ildə səhhətilə bağlı vəzifəsindən istefa verdi və onu bu vəzifədə Artur Rasizadə əvəzlədi.

- Həmin gün Milli Məclisin qərarı ilə yeni Konstitusiya layihəsinin hazırlanması üzrə komissiyanın tərkibi təsdiq edilib. Prezident Heydər Əliyevin sədrlik etdiyi komissiyanın tərkibinə tanınmış ictimai xadimlər, alimlər, hüquqşünaslar daxil oldu.

2003 - Prezident Heydər Əliyev faşizm üzərində Qələbənin 58-ci ildönümü münasibətilə amnistiya təşəbbüsü ilə çıxış edib. Amnistiya aktı ümumilikdə 14 min nəfərə şamil edildi, o cümlədən 3400 məhbus azadlığa çıxdı.

3 may

1857 - Görkəmli yazıçı-publisist, teatr xadimi Əsgər Adıgözəlov (Gorani) (1857-1910) anadan olmuşdur.

1920 - Sovet hakimiyyəti Azərbaycanın bütün ərazisinə yayılmağa başlayıb. Müvəqqəti İnkilab Komitəsi yerlərdə qəza, mahal və kənd inqilab komitələrinin yaradılması barədə dekret verib. Bu arada bolşeviklərin Bakı buxtasındakı hərbi-dəniz qüvvələri cənuba doğru hərəkət edərək Lənkərana və Astaraya desant çıxardıb. Xalq Cümhuriyyətinin əzsaylı ordu hissələri yalnız Qarabağda qalmışdı və erməni qüvvələri ilə döyüşürdü.

1995 - Türkiyə XİN başçısı Ərdal İnönünün Bakıya səfəri gedişində qardaş ölkənin yardımını ilə Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasında ilk internet şəbəkəsi istifadəyə verilib.

4 may

1994 - Bişkekədə MDB Parlamentlərarası Assambleyasının iclası çərçivəsində Qarabağ münaqişəsində atəşkəslə bağılı danışıqlar başlanıb. Rusiyanın vasitəçiliyi ilə aparılan danışıqlarda Azərbaycanı vitse-spiker Afiyəddin Cəlilov, Ermənistanı parlamentin sədri Babken Ararksyan təmsil edirdi. Rusiya tərəfindən (Minsk qrupunda nümayəndə Vladimir Kazimirov) hazırlanmış atəşkəs sənədində Dağılıq Qarabağın erməni icmasının ayrıca tərəf kimi yer almasına etiraz edən Azərbaycan tərəfi onu imzalamaqdan imtina edib.

- Həmin gün prezident Heydər Əliyev Brüsselə (Belçika) səfəri gedişində NATO-nun mənzil-qərargahında Azərbaycanın alyansın "Sülh naminə tərəfdaşlıq" proqramına qoşulmasına dair çərçivə sənədini imzalayıb. Postsovet və postsosialist ölkələri üçün nəzərdə tutulmuş proqram NATO tərəfindən 1994-cü ilin yanvarında elan edilmişdi. Azərbaycan NATO ilə genişmiqyaslı əməkdaşlığı nəzərdə tutan SNT proqramını imzalamış 15-ci dövlət oldu.

1995 - Prezident Heydər Əliyevin iştirakı ilə Amerika Birləşmiş Ştatlarının Bakıdakı səfirliyinin binasının (Azadlıq küç, 83) açılışı keçirilib. Səfirlik binaya 1993-cü ildə köçsə də, onun rəsmi açılışı olmamışdı.

5 may

1892 - İstiqlal şairi Əhməd Cavad (Cavad Axundzadə) Şəm-kir bölgəsinin Seyfəli kəndində anadan olub. 1918-ci ildə yazdığı “Azərbaycan marşı” şeiri Ü.Hacıbəylinin musiqisi ilə Azərbaycanın himni olmuşdur. Ə.Cavad həmçinin görkəmli filoloq və tərcüməçi (V.Şekspirin «Otello», «Romeo və Cülyetta», S.Rustavelinin «Pələng dərisi geymiş pəhləvan» və s.) olub. 1937-ci ildə antisovet fəaliyyətində ittihamı olunaraq güllələnib.

1910 - SSRİ xalq artisti Adil İsgəndərov (1910-1978) anadan olub. Milli Dram Teatrının baş rejissoru işləyib, Azərbaycan kinosunda yaddaqalan obrazlar yaradıb, bir sıra filmlərə (“Axırncı aşırım”, “Əhməd haradadır?”) quruluş verib, Azərbaycan Mədəniyyət və İncəsənət Universitetinin professoru olub.

1920 - Azərbaycan Müvəqqəti İnqilabi Komitəsi respublikada bütün xan, bəy və vəqf torpaqlarının müsadirə olunaraq əvəzi ödənilmədən kəndlilərin istifadəsinə verilməsi barədə qərar qəbul edib. Üstündən bir neçə il ötəndən sonra həmin torpaqlar kəndlilərdən zorla geri alınaraq kolxoz təsərrüfatlarına verildi.

2006 - Bakıda İqtisadi Əməkdaşlıq Təşkilatı (ECO) dövlət başçılarının 9-cu sammiti keçirilib. 10 müsəlman ölkəsini birləşdirən ECO 1985-ci ildə Türkiyə, İran və Pakistan tərəfindən təsis edilib, Azərbaycan keçmiş SSRİ-nin müsəlman respublikaları ilə birlikdə 1992-ci ildə quruma üzv olub, son olaraq təşkilata Əfqanıstan qəbul edilib.

6 may

1856 - Azərbaycanın ilk maarifçi qadınlarından biri, Həsən bəy Zərdabının xanımı Hənifə Məlikova (1856-1929) anadan olub. Bakıda "Nicat" xeyriyyə cəmiyyətinin qadınlar şöbəsini qurub, H.Z.Tağıyevin inşa etdirdiyi Müsəlman Qızlar Məktəbinin direktoru olub.

1921 - I Ümumazərbaycan sovetlər qurultayı (6-19 may) işə başlayıb. Qurultayda Azərbaycan SSR-in ilk Konstitusiyası qəbul olunub. Müvəqqəti İnqilab Komitəsi və yerlərdəki inqilab və yoxsul komitələri ləğv edilib, ali qanunverici orqan olaraq Mərkəzi İcraiyyə Komitəsi (MİK, ilk sədri Muxtar Hacıyev) və yerli sovetlər yaradılıb. Azərbaycan Mərkəzi İcraiyyə Komitəsinin (75 üzv və 25 namizəd) rəhbər orqanı isə respublika partiyası (Azərbaycan KP) rəhbərliyinin də daxil olduğu Rəyasət Heyəti (13 nəfərdən ibarət) idi. Respublikada 30 min deputatı olan 1400 yerli kənd soveti təşkil edilib. 1921-1937-ci illərdə Ümumazərbaycan sovetlərinin 9 qurultayı keçirildi və 1938-ci ildə bu qurumu Ali Sovet əvəzlədi.

1991 - Azərbaycan Ali Sovetinin Rəyasət Heyəti Ermənistan parlamentinin Dağlıq Qarabağ münaqişəsini SSRİ xalq deputatlarının növbədənənar qurultayının müzakirəsinə çıxarmaq cəhdinə etiraz olaraq Moskvaya, SSRİ Ali Sovetinə müraciət qəbul edib. Müraciətdə nəzərə çatdırılırdı ki, Ermənistanın hərəkəti Azərbaycanın müttəfiq respublika kimi suverenliyinə kobud müdaxilədir. Mayın 7-də SSRİ Ali Soveti Ermənistanın təşəbbüsünü rədd etdi.

7 may

1880 - Azərbaycan rəssamlıq sənətinin görkəmli nümayəndəsi Əzim Əzimzadə (1880-1943) anadan olub. 1906-cı ildən “Molla Nəsrəddin” jurnalında dərc olunmağa başlayan rəssam Azərbaycanda karikatura janrının banilərindən sayılır.

1920 - Azərbaycanın bolşevik hökuməti ordunun və donanmanın yenidən təşkil edilməsi barədə dekret verib. Qərarın icrası milli zabit kadrlarına qarşı repressiyalarla müşayiət olunurdu. Sovetləşmiş Azərbaycanın ordu və donanması isə formal olaraq 1922-ci ilədək mövcud oldu və SSRİ-nin yaranması ilə Sovet Ordusunun Qafqaz hərbi dairəsinin tərkibinə qatıldı.

1938 - Azərbaycan SSR Ali Soveti yerli əhalinin etirazına baxmayaraq Laçın, Qubadlı, Kəlbəcər və Qazax bölgələrindən 2 min hektar torpaq sahəsinin Ermənistan SSR-ə verilməsi haqqında qərar qəbul edib. Bununla belə, qərar həyata keçməmiş qaldı. 31 il sonra, 1969-cu il mayın 7-də Azərbaycan SSR Ali Sovetinin Rəyasət Heyəti onu yenidən təsdiq etsə də, tezliklə respublika rəhbərliyinə gələn Heydər Əliyev qərarın icrasının qarşısını aldı.

1992 - Tehranda Azərbaycan və Ermənistan rəhbərlərinin (Yaqub Məmmədov və Levon Ter-Petrosyan) görüşü olub. İki günlük müzakirələrin yekunu olaraq Qarabağ münaqişəsinin sülh yolu ilə həllinə dair birgə bəyanat qəbul olunub. Tehranda danışıqların getdiyi vaxtda erməni hərbi qüvvələrinin Şuşaya hücumu başlamışdı.

2003 - Milli Məclis Azərbaycanın 150 nəfərlik hərbi kontingentinin İraqdakı sülhəratma əməliyyatlarında iştirakına razılıq verib. Sülhməramlı kontingent İraqa avqustda yola düşdü. Bu, Azərbaycan hərbcilərinin iştirak etdiyi üçüncü (Kosovo və Əfqanıstandan sonra) beynəlxalq sülhəratma missiyası idi və 2008-ci ilin sonunadək davam etdi.

8 may

1883 - Bakı-Tiflis dəmir yolu xətti fəaliyyətə başlayıb. Dəmir yolu hər şeydən öncə Bakı neftinin Avropaya daşınmasına təkan verdi. Həmin dövrdə qatarlar Bakıdan Tiflisə 550 km-lik yolu 18-20 saata qət edirdilər.

1919 - Tanınmış bəstəkar və pedaqoq Soltan Hacıbəyov (1919-1974) Şuşada anadan olub. Vətənpərvərlik mövzusunda simfonik əsərlərin müəllifidir, Azərbaycan Dövlət Konservatoriyasının rektoru olub.

1992 - Ermənistan silahlı qüvvələri Azərbaycanın Dağlıq Qarabağdakı ən böyük yaşayış məntəqəsi olan Şuşa şəhərini işğal ediblər. Şuşanın işğalı həmin dövrdə respublikadakı faktiki hakimiyyətsizliyin, ordu hissələrinin siyasi oyunlara cəlb edilməsinin nəticəsi idi. Ermənilər Şuşanın işğalı ilə Dağlıq Qarabağa nəzarəti tamamilə ələ keçirdilər. Rayonun 20 minə yaxın əhalisi didərgin düşdü. Bu itki ilə Azərbaycan mədəniyyətinə də ağır zərbə dəydi. Təkcə Şuşa şəhərində 8 muzey, 31 kitabxana, 17 klub, 8 mədəniyyət evi talan edilmişdi.

- Həmin gün Azərbaycanın İsveç və İtaliya ilə diplomatik əlaqələr yaratması barədə protokollar imzalanıb.

1994 - Rusiyanın ATƏT-in Minsk qrupundakı təmsilçisi V.Kazimirovun Bakıya gətirdiyi "Bişkek protokolu" Azərbaycan tərəfindən imzalanıb. Sənədə Ali Sovetin sədri Rəsul Quliyev və Dağlıq Qarabağın azərbaycanlı icmasının rəhbəri, Şuşa rayonu İH başçısı Nizami Bəhmənov, erməni tərəfdən Ermənistan parlamentinin sədri Babken Ararksyan və "DQR parlamentinin sədri" Karen Baburyan imza atmışdı. Sənəd mayın 12-də qüvvəyə mindi.

9 may

1994 - Faşizm üzərində Qələbə günü bir neçə illik fasilədən sonra Azərbaycanda rəsmi şəkildə qeyd edilib. SSRİ dağılandan sonra bu tarixi gün respublikada qeyd olunmamışdı. Prezident Heydər Əliyevin göstərişi ilə faşizm üzərində Qələbənin qeyd olunması İkinci Dünya müharibəsində həlak olmuş 300 mindən çox azərbaycanlının xatirəsinə hörmət və ehtiram əlaməti idi.

1995 - Prezident Heydər Əliyev Moskvada dünya liderlərinin iştirakı ilə faşizm üzərində Qələbənin 50 illik yubiley tədbirlərində iştirak edib. Prezident bundan öncə (7-8 may) analoji tədbirlərdə iştirak etmək üçün London və Parisə səfər etmişdi. Azərbaycan rəhbəri səfər gedişində dünyanın bir sıra ölkələrinin rəhbərləri ilə görüşlər keçirib.

2003 - Azərbaycanla Haiti dövləti arasında diplomatik münasibətlər qurulub.

10 may

1923 - Azərbaycanın ümümmilli lideri, görkəmli siyasətçi və dövlət xadimi Heydər Əliyev (1923-2003) Naxçıvanda anadan olub. Naxçıvan Pedaqoji Texnikumunu bitirib, Azərbaycan Sənaye İnstitutunda (indiki ADNA) təhsil alıb. 1944-cü ildən dövlət təhlükəsizliyi orqanlarında işləyib. Leninqradda (Sankt-Peterburq) SSRİ DTK-nın məktəbini, ADU-nun tarix fakültəsini bitirib. 1967-cü ildə respublika DTK-nın sədri təyin olunub. 1969-cu il iyulun 14-də Azərbaycan KP MK-nın 1-ci katibi seçilərək respublikanın rəhbəri olub. 1982-ci ilin noyabrında Sov.İKP MK Siyasi Bürosunun üzvü seçilib, SSRİ Nazirlər Soveti sədrinin 1-ci müavini təyin edilib. 1987-ci ilin oktyabrında SSRİ rəhbəri M.Qorbaçovun təzyiqi ilə vəzifələrindən istefa verib.

1990-cı ildə Moskvadan Vətənə qayıdıb, Azərbaycan Ali Sovetinə və Naxçıvan Ali Məclisinə deputat seçilib. 1991-1993-cü illərdə Naxçıvan Ali Məclisinin sədri olub, 1992-ci ildə YAP-ın təsis konfransında partiyanın sədri seçilib. 1993-cü il iyununda Azərbaycanda dərin böhran hökm sürdüyü dövrdə Ali Sovetin sədri seçilib, parlamentin qərarı ilə ölkəyə rəhbərlik məsuliyyətini üzərinə götürüb. 1993-cü il oktyabrın 3-də Azərbaycanın prezidenti seçilib. 1998-ci il oktyabrın 11-də ikinci dəfə dövlət başçısı seçilib. Heydər Əliyev respublikaya rəhbərlik etdiyi bütün dövrlərdə Azərbaycanın inkişafı və güclənməsi, xalqın rifahı, ölkəmizin dünyada yüksək nüfuz qazanması üçün tarixi xidmətlər göstərmişdir.

2004 - Böyük öndərin azərbaycançılıq fəlsəfəsinin, dövlətçilik irsinin öyrənilməsi və təbliği, onun adına və irsinə layiq xeyriyyə və maarifçilik layihələrinin həyata keçirilməsi məqsədilə yaradılan Heydər Əliyev Fondu fəaliyyətə başlayıb. Fonda Azərbaycanın birinci xanımı Mehriban Əliyeva rəhbərlik edir.

11 may

1915 - Məşhur heykəltəraş, xalq rəssamı Fuad Əbdürrəhmanov (1915-1971) anadan olub. Azərbaycanın mədəniyyət xadimlərinin büst-portretlərini, Füzulinin monumental heykəlini yaradıb.

1917 - Moskvada Ümumrusiya müsəlmanlarının 1-ci qurultayında (1-11 may) M.Rəsulzadənin hazırladığı qətnamə layihəsi qəbul olunub. Qətnamədə Rusiyanın demokratik federativ respublikaya çevrilməsi, milli bölgələrə muxtariyyətin verilməsi əksini tapmışdı. İmperiyanın bütün bölgələrini təmsil edən 800-dək nümayəndə iştirak etdiyi qurultayın rəyasət heyətinə azərbaycanlı Ə.Topçubaşov da daxil idi.

1918 - Batumda Zaqafqaziya Seymi ilə Osmanlı arasında yeni danışıqlar başlanıb. Zaqafqaziya heyəti tərkibinə Azərbaycan - candan M.Rəsulzadə və M.Hacınski daxil idi. Martda Trabzonda nəticəsiz qalmış danışıqların davamı olan Batum konfransının məqsədi tərəflərin qarşılıqlı ərazi bölgüsünü razılaşdırmaq idi. Dünya müharibəsində Almaniyanın müttəfiqi olan Osmanlı almanlarla bolşevik Rusiyası arasında bağlanmış sülhə (Brest-Litovsk) əsasən, Qars, Ərdəhan və Batumu nəzarətə götürmüşdü, həmçinin Axalkələk və Gümrüyə iddia edirdi.

1935 - Xalq yazıçısı Maqşud İbrahimbəyov anadan olub. Mənəvi-əxlaqi problemlərdən bəhs edən povest, hekayə və pyeslərin, ssenarilərinin müəllifidir. 1995, 2000, 2005-ci illərdə Milli Məclisin deputatı seçilib.

2007 - Prezident İlham Əliyev Polşanın Krakov şəhərində keçirilən enerji sammitində iştirak edib. Sammitdə Xəzər dənizi-Qara dəniz-Baltik dənizi coğrafiyasını əhatə edən yeni enerji dəhlizinin yaradılması barədə bəyannamə imzalanıb.

12 may

1907 - Xalq artisti, bəstəkar və pedaqoq Səid Rüstəmov (1907-1983) İrəvanda anadan olub, 1919-cu ildə erməni qırğınları zamanı ailəsilə Bakıya köçüb. Azərbaycanın ilk xalq çalğı alətləri orkestrinin yaradıcısıdır.

1920 - Azərbaycan Müvəqqəti İnqilab Komitəsi respublikada xalq məhkəmələrinin yaradılması haqqında dekret verib. Əksinqilab və təxribatçılığa qarşı mübarizə üçün Fövqəladə Komissiya və Ali İnqilabi Tribunal təsis edilib, həmçinin silki və mülki rütbələrin ləğv edilməsi barədə dekret verilib.

1992 - Türkiyənin baş naziri Süleyman Dəmirəl Şuşanın işğalı ilə bağlı bəyanat verib. O, Ermənistanın təcavüzünün genişlənəcəyi halda Türkiyənin Azərbaycana hərbi yardım göstərə biləcəyini bildirib.

1994 - Ermənistanla Azərbaycan arasında atəşkəs haqqında saziş - "Bişkek protokolu" qüvvəyə minib. Sənədə Ermənistan və Azərbaycanın parlament sədrləri, həmçinin Dağlıq Qarabağın erməni və azərbaycanlı icmalarının rəhbərləri imza atmışdılar. Azərbaycan tərəfi sənədə iki əlavə ilə imza atmışdı. Protokolun 5-ci abzasında "tutulmuş ərazilər" sözü "işğal olunmuş ərazilər"lə əvəzlənmiş və atəşkəsdən sonra cəbhə xəttində yerləşdiriləcək müşahidəçilərin isə "beynəlxalq müşahidəçilər missiyası" olması qeyd olunmuşdu. Sənədə əsasən, tərəflər tezliklə beynəlxalq vasitəçilik sayəsində "Böyük sülh sazişi" imzalamalı idilər.

1995 - Azərbaycanla Venesuela (ölkəmizin müstəqilliyini 1992-ci il yanvarın 9-da tanıyıb) arasında diplomatik münasibətlər qurulub.

13 may

1943 - Xalq yazıçısı, dramaturq, dövlət xadimi Elçin (Əfəndiyev) anadan olub. 1993-cü ildən Azərbaycan Respublikası baş nazirinin müavini.

2003 - Azərbaycan, Qazaxıstan və Rusiya arasında "Xəzər dənizinin dibinin həmhüddud sahələrinin bölgü xətlərinin kəşimə nöqtəsi haqqında" saziş imzalanıb. Almatıda Xəzərin hüquqi statusu ilə bağlı beşərəfli işçi qrupun iclasında əldə olunan razılaşma dəniz sektorlara bölünməsinə dair Azərbaycan, Rusiya və Qazaxıstan prezidentləri səviyyəsində imzalanmış sazişlərin davamı idi. Sənəddə Azərbaycan və Rusiyanın Xəzərdə 19, Qazaxıstanın 29 faiz payı nəzərdə tutulub.

2004 - Avropa Komissiyasının (Avropa Birliyinin ali icra orqanı) Avropa Qonşuluq Siyasətinə dair strategiya sənədini qəbul etdiyi elan olunub. Sənəddə Azərbaycan, Ermənistan və Gürcüstanın bu siyasətə daxil edilməsi tövsiyə olunub. Həmin tövsiyəyə əsasən, Avropa Birliyinin sammitində (17-18 iyun 2004) üç Cənubi Qafqaz respublikasının qeyd olunan proqrama daxil edilməsi qərara alınıb. Azərbaycan AB ilə "qonşuluq siyasəti" üzrə əməkdaşlıq sazişini 2006-cı ilin noyabrında imzalayıb.

2006 - Azərbaycanda 10 seçki dairəsi üzrə təkrar parlament seçkiləri keçirilib. 2005-ci ilin 6 noyabr seçkilərindən sonra həmin dairələrdə səsvermənin nəticələri Mərkəzi Seçki Komissiyası və Konstitusiya Məhkəməsi tərəfindən ləğv olunmuşdu. Təkrar seçkilərdə 10 deputat yerindən 5-ni YAP-ın nümayəndələri, 2-ni müxalifət, 3-nü bitərəf namizədlər qazandı.

14 may

1805 - Rusiya-İran müharibəsinin (1804-1813) ilkin yekununa əsasən, birinci Kürəkçay (indiki Goranboy rayonu ərazisi) müqaviləsi bağlanıb. İkinci müqavilə mayın 21-də imzalandı. Kürəkçay müqavilələrinə əsasən, Qarabağ və Şəki xanlıqları Rusiya imperiyasına birləşdirilib. Çar Rusiyasının Qafqaz qoşunlarının komandanı general Pavel Sisianov və Qarabağ xanı İbrahimxəlil xan tərəfindən imzalanan müqavilədə ruslar xan ailəsinə varislik əsasında Qarabağda muxtar hakimiyyət vəd etmişdilər. Lakin bir il sonra (1806) İbrahimxəlil xan ailəsi ilə birlikdə rus hərbiçiləri tərəfindən vəhşicəsinə qətlə yetirildi, Qarabağ xanlığı isə 1822-ci ilədək formal mövcud olduqdan sonra ləğv edildi.

1991 - Prezident yanında Milli Təhlükəsizlik Şurası təsis edilib. Şuraya baş nazir, Dağlıq Qarabağ üzrə Təşkilat Komitəsinin sədri (V.Polyaniçko), güc strukturlarının rəhbərləri daxil idi. Həmin ilin sentyabrında qurum ləğv edildi, onun əvəzində müxalifət təmsilçilərinin də iştirakı ilə Müdafiə Şurası yaradıldı. Lakin bir neçə ay sonra o da fəaliyyətinin dayandırdı.

1992 - Ali Sovetin növbədənənar sessiyasında iki ay öncə prezidentlikdən istefa vermiş Ayaz Mütəllibov hakimiyyətə "qayıdıb". Xocalı hadisələrini araşdıran deputat komissiyası A.Mütəllibovun günahkar olmadığını elan edəndən sonra parlament 6 mart 1992-ci il tarixli qərarını ləğv edərək onun prezident vəzifəsinə qaytarılması barədə qərar qəbul edib. Lakin bu qərarın ömrü cəmi bir gün çəkdi və səhərisi Xalq Cəbhəsi hakimiyyəti ələ keçirdi.

15 may

1920 - Azərbaycan Xalq Maarif Komissarlığı respublikada vicdan azadlığının elan edilməsi, dinin dövlətdən və məktəbdən ayrılması barədə dekret verib.

1922 - SSRİ-nin xalq artisti, bəstəkar Rauf Hacıyev (1922-1995) anadan olub. Populyar mahnıların, operettaların müəllifidir. 60-cı illərdə Azərbaycanın mədəniyyət naziri işləyib.

1992 - Azərbaycanda növbəti "konstitusion" çevriliş baş verib. Ali Sovetin A.Mütəllibovu prezident postunda bərpa etmək barədə qərarına (14 may) etiraz olaraq "Konstitusiyanın müdafiəsinə" qalxan Xalq Cəbhəsi ölkədə hakimiyyəti ələ alıb. A.Mütəllibov Moskvaya qaçıb.

- Həmin gün MDB ölkələrinin Daşkənddə keçirilən sammitində "Avropada adi silahlı qüvvələr haqqında" müqavilə (1990) üzrə keçmiş SSRİ-nin hərbi arsenalının bölüşdürülməsinə dair protokol imzalanıb. Sənəddə MDB ölkələrinin silah kvotaları müəyyənləşib. Cürüstən və Ermənistandan əhali və ərazisinə görə böyük olmasına rəğmən Azərbaycana qonşuları ilə eyni miqdarda silah ayrılıb. Bu, Azərbaycandakı hakimiyyətsizliyin acı nəticəsi idi.

2000 - AŞPA-nın Siyasi Komitəsinin Dublində keçirilmiş iclasında Azərbaycan üzrə məruzəçi Jak Bomelin (Fransa) hesabatı dinlənilib və ölkəmizin Avropa Şurasına tamhüquqlu üzv qəbul edilməsi ilə bağlı ilkin müsbət rəy verilib.

2005 - Avropa Şurasının Varşavada keçirilən sammiti çərçivəsində Azərbaycan və Ermənistan prezidentləri İlham Əliyev və Robert Koçaryan arasında Qarabağ nizamlanmasına dair növbəti görüş olub.

16 may

1812 - Rusiya-Osmanlı müharibəsinin (1806-1812) yekunlarına dair Buxarest sülh müqaviləsi imzalanıb. Sülhün şərtlərinə görə, Osmanlının nəzarətindəki Bessarabiya (indiki Moldovanın bir hissəsi) Rusiyaya birləşdirilib. Sənədə əsasən, Osmanlı dövləti Cənubi Qafqazın çar Rusiyası tərəfindən işğalı ilə razılaşdığını təsdiqləyib.

1907 - Tanınmış həkim, səhiyyə təşkilatçısı Kubra Fərəcova (1907-1988) anadan olmuşdur. Azərbaycan SSR-in səhiyyə naziri, Ali Sovetin Rəyasət Heyətinin katibi olub.

1992 - Azərbaycanda baş vermiş hakimiyyət çevrilişi parlament müstəvisində rəsmiləşib. Ali Sovet A.Mütəllibovu prezident postuna bərpa etmək barədə 14 may tarixli qərarını ləğv edib. Hakimiyyəti ələ almış Xalq Cəbhəsinin təzyiqi ilə Ali Sovet sədrinin 1-ci müavini Ziyad Səmədzadə istefa verib. İki gün sonra Ali Sovetin sədri və prezident səlahiyyətlərinin icraçısı Yaqub Məmmədov da vəzifəsini tərk etdi.

1997 - Milli Məclis "Avropada adi silahlı qüvvələr haqqında" müqavilənin Cinah Sazişini ratifikasiya edib. 1990-cı ildə "Varşava bloku" (SSRİ və müttəfiqləri) və NATO arasında bağlanmış müqavilənin Cinah Sazişi keçmiş SSRİ-nin hərbi arsenalının (raket və nüvə silahı istisna olmaqla) yeni müstəqil dövlətlər arasında kvota bölgüsünü təsbitləyirdi. Bölgüyə əsasən, Azərbaycan, Ermənistan və Gürcüstan eyni miqdarda silah kvotası (220 tank, 220 zirehli texnika, 285 artilleriya qurğusu, 100 hərbi təyyarə və 50 vertolyot) nəzərdə tutulmuşdu.

17 may

1639 - Səfəvi və Osmanlı imperatorluqları arasında növbəti müharibənin (1623-1639) yekunlarına əsasən, Qəsri-Şirin sülh müqaviləsi bağlanıb. Müqavilədə iki dövlət arasında 1555-ci ildə bağlanmış Amasya sülhünün şərtləri təsdiqlənib. Həmin şərtlərə görə, Qərbi Gürcüstan Osmanlının, Gürcüstanın şərqi vilayətləri və Qərbi Azərbaycan (indiki Ermənistan), eləcə də şimalı-cənublu Azərbaycan torpaqları Səfəvilərin nəzarətinə keçmişdi.

1870 - Yazıçı-dramaturq Əbdürrəhim bəy Haqverdiyev (1870-1933) Şuşada anadan olub. "Dağılan tifaq", "Bəxtsiz cavab" və s. pyeslərin, bir çox hekayələrin müəllifidir. Rusiya Dövlət Dumasının (1906-1907) deputatı olub.

1921 - Azərbaycan Müvəqqəti İnkilab Komitəsinin dekreti ilə respublikada "ərzaq sapalağı" ləğv olunub. "Ərzaq sapalağı"na əsasən, kəndlilər tədarük etdikləri məhsulun artıq hissəsini hökumətin müəyyən etdiyi qiymətə dövlətə satmalı idilər. 1919-cu ildə Rusiyada tətbiq edilən sistem sovetləşmədən sonra Azərbaycanda da həyata keçirilirdi. 1921-ci ildə qismən yüngül sistemlə - ərzaq vergisi ilə əvəz olundu.

1992 - Ermənistan silahlı qüvvələri mayın 15-dən davam edən güclü hücumlardan sonra Laçın rayonunu (ərazisi 1835 kv km, əhalisi 63 min nəfər) işğal olunub. İşğal zamanı 300-dən çox adam həlak olmuş və itkin düşmüşdü. Rayon ərazisində 9 minə yaxın tikili, yüzlərlə tarix-mədəniyyət abidəsi talan edilib. Laçının işğalı ilə Ermənistanın Azərbaycana hərbi təcavüzü Dağlıq Qarabağın hüdudlarından kənara çıxdı.

18 may

1927 - Tanınmış cərrah-uroloq, akademik Mirməmməd Cavadzadə (1927-2008) anadan olub.

1988 - Ermənistandan azərbaycanlı əhalinin zorla deportasiyasına və ermənilərin Qarabağ iddialarına etiraz olaraq Bakıda ilk izdihamlı mitinq keçirilib.

1990 - Azərbaycan Respublikası Ali Sovetinin qərarı ilə respublikada yeni ərazi-inzibati vahidləri - Qobustan, Xızı, Hacıqabul, Samux, Siyəzən rayonları yaradılıb.

1992 - Laçının ermənilər tərəfindən işğal edildiyi bir vaxtda Bakıda hakimiyyət məsələsi həll edilib. Ali Sovetin növbədən-kənar sessiyasında Yaqub Məmmədov parlamentin sədri və prezident səlahiyyətlərinin icraçısı vəzifəsindən istefa verib. Bu vəzifəyə Xalq Cəbhəsi sədrinin müavini İsa Qəmbər seçilib.

- Həmin gün Azərbaycanla Moldova arasında diplomatik münasibətlərin qurulması barədə protokol imzalanıb.

1994 - Milli Məclis Ermənistanla əldə olunmuş atəşkəs sazişi (12 may 1994) ilə bağlı cəmiyyətdə səslənən müxtəlif fikirləri nəzərə alaraq Azərbaycan xalqına müraciət edib. Müraciətdə "Bişkek protokolu"nun məğlubiyət aktı olması barədə iddiaların əsassız olduğu, Azərbaycan rəhbərliyinin Qarabağ məsələsində hər hansı təslimçi addım atmayacağı vurğulanırdı.

2002 - Prezident Heydər Əliyev İran İslam Respublikasının prezidenti Məhəmməd Xatəminin dəvəti ilə bu ölkəyə rəsmi səfərə gedib. Səfər zamanı iki ölkə arasında 11 sənəd, o cümlədən "Dostluq və əməkdaşlıq prinsipləri haqqında" siyasi müqavilə imzalanıb.

19 may

1910 - Xalq şairi Rəsul Rza (1910-1981) Göyçayda anadan olub. Vətənpərvərlik, humanizm üzərində köklənən, fəlsəfi ruhlu şeir və poemaların müəllifidir. Rus və Avropa şairlərinin əsərlərini dilimizə tərcümə edib. Uzun müddət Azərbaycan Yazıçılar İttifaqının sədri olub.

1990 - Ali Sovetin sessiyasında Azərbaycan Respublikasının prezidenti vəzifəsi təsis edilib. Sessiyada Azərbaycan KP MK-nın 1-ci katibi Ayaz Mütəllibov prezident seçilib. Sov. İKP MK-nın baş katibi M.Qorbaçovun SSRİ prezidenti seçilməsindən sonra müttəfiq respublikaların rəhbərləri də eynilə hərəkət etməyə başlamışdılar.

1992 - Türkiyə hökuməti Ermənistanın Azərbaycana qarşı artan hərbi təcavüzü ilə bağlı yeni bəyanat verib. Bəyanatda bildirilirdi ki, Şuşa və Laçının işğalı, Ermənistanın Naxçıvan üzərinə hücumlarının genişlənməsi Türkiyəni hadisələrə seyrci qoya bilməz. Türkiyə 1921-ci il Qars müqaviləsinə əsasən, Naxçıvanın təhlükəsizliyi ilə bağlı məsuliyyət daşdığını nəzərə çatdırıb.

2000 - Prezident Heydər Əliyevin imzaladığı əfv fərmanına əsasən, 91 məhbus, o cümlədən 1994 (oktyabr) və 1995-ci il (mart) dövlət çevrilişi cəhdlərinə görə məhkum olunmuş 12 nəfər azadlığa çıxıb.

2004 - Prezident İlham Əliyev Brüsselə səfəri gedişində Avropa Komissiyasının sədri Romano Prodi, NATO-nun baş katibi Yaap de Hoop Sxeffərlə görüşüb, Azərbaycanın NATO ilə Fərdi Tərəfdaşlıq üzrə Fəaliyyət Planını alyans rəhbərliyinə təqdim edib.

20 may

1907 - Milli səhnəmizdə çıxış edən ilk azərbaycanlı qadın müğənnilərdən biri, xalq artisti Həqiqət Rzayeva (1907-1969) anadan olub. Uzun illər Opera və Balet Teatrının solisti olub, muğam və xalq mahnılarımızın mahir ifaçısı kimi tanınıb.

1992 - Ermənistan silahlı qüvvələri Şuşa və Laçının işğalından sonra Azərbaycanın bütün sərhədboyu yaşayış məntəqələrinə hücumları genişləndiriblər. Zəngilan rayonunun Qarançı kəndi yaxınlığında "UAZ-469" markalı avtomaşının ermənilər tərəfindən silahlı basqına məruz qalması nəticəsində 2 azərbaycanlı həlak olub, 2 nəfər yaralanıb.

2004 - Azərbaycan Respublikası və Malavi dövləti arasında diplomatik münasibətlər qurulub.

21 may

1805 - Rusiya-İran müharibəsi (1804-1813) gedişində Şəki xanlığının Rusiyaya birləşdirilməsinə dair ikinci Kürəkçay müqaviləsi bağlanıb. Mayın 14-də bağlanan birinci müqavilə ilə Qarabağ xanlığı Rusiyaya birləşdirilmişdi. Şəki xanı Səlim xanla Rusiyanın Qafqaz qoşunlarının komandanı general Sisiyanov tərəfindən imzalanan müqaviləyə əsasən, Şəki xanlığı müstəqil xarici siyasətdən imtina etmiş, ərazisində rus qoşunlarını yerləşdirməyə razılıq vermişdi. Rusiya isə xanlığın daxili işlərinə qarışmamaq barədə öhdəlik götürmüşdü. Lakin bu, işğal üçün, sadəcə, görüntü idi. Car-Balakən (1803), Gəncə (1804), Qarabağ və Şəki xanlıqlarının (1805) ələ keçirilməsi ilə Rusiyanın Azərbaycanın torpaqlarını istilasını gənişləndirdi.

1988 - SSRİ rəhbərliyi Azərbaycan və Ermənistan arasında münaqişəni sahmanlamaq üçün hər iki müttəfiq respublikanın rəhbərlərini dəyişdirib. Ermənistan KP MK-nın plenumunda 1-ci katib Karen Dəmirçyan, Azərbaycan KP MK-nın plenumunda isə Kamran Bağirov (1983-cü ildən respublikaya rəhbərlik edirdi) vəzifələrindən kənarlaşdırılıb. Azərbaycan KP MK-nın 1-ci katibi postuna M.Qorbaçovun əlaltısı Ədbürrəhman Vəzirov seçilib.

1990 - 28 mayın "Azərbaycan dövlətçiliyinin bərpası günü" elan edilməsi barədə prezident fərmanı elan edilib. 1992-ci ildən 28 may Respublika günü kimi qeyd olunur.

1992 - Azərbaycanla Şri-Lanka dövləti (ölkəmizin müstəqilliyini 1992-ci il fevralın 12-də tanımışdı) arasında diplomatik münasibətlər qurulub.

22 may

1918 - SSRİ xalq artisti, görkəmli aktyor, rejissor, pedaqoq Mehdi Məmmədov (1918-1984) anadan olub. Milli Dram Teatrında 1946-cı ildən rejissor və aktyor kimi fəaliyyət göstərüb. Quruluş verdiyi tamaşalar milli teatr tariximizdə əhəmiyyətli yer tutur.

1990 - Dağlıq Qarabağda Ermənistan SSR parlamentinə seçkilər keçirilməsi cəhdi baş tutmayıb. Bundan bir qədər əvvəl Ermənistan parlamenti Dağlıq Qarabağ üzrə seçki dairələrinin yaradılması barədə qərar vermiş, Azərbaycan Ali Soveti isə bu qərarın qeyri-qanuni, SSRİ və Azərbaycan SSR konstitusiyalarına zidd olduğunu bəyan etmişdi.

1995 - Azərbaycanla Laos Demokratik Respublikası (ölkəmizin müstəqilliyini 1992-ci il yanvarın 2-də tanıyıb) arasında diplomatik əlaqələr qurulub.

2002 - Vatikan dövlətinin başçısı, Roma Papası İkinci İohann Pavel Azərbaycan prezidenti Heydər Əliyevin dəvətilə Bakıya rəsmi səfərə gəlib. Bu, dünya katolikləri liderinin tarixdə Azərbaycana ilk gəlişi, müsəlman ölkələrinə etdiyi azsaylı səfərlərdən biri idi. Səfər beynəlxalq aləmdə böyük rezonans doğurmuşdu. Papa Bakıdakı katolik kilsəsində ibadət etmiş, Azərbaycandakı dini konfessiyaların rəhbərlərilə görüşmüş, respublikamızda dini toleranlığın yüksək səviyyədə təmin olunmasını təqdirlə qeyd etmişdi.

23 may

1040 - Sultan Toğrul bəyin başçılıq etdiyi Səlcuq ordusu Dandənəkan yaxınlığında Qəznəvilər dövlətinin qoşunlarını məğlub edib. 1038-ci ildə paytaxtı Nişapur şəhəri olmaqla əsası qoyulan Səlcuq dövləti bu döyüşdən sonra güclü imperatorluğa çevrilməyə başlayıb. 1043-cü ildə dövlətin paytaxtı Tehran yaxınlığındakı Rey şəhərinə köçürülüb, 1048-ci ildə Səlcuq ordusu Bizans imperatorluğu, erməni və gürcü feodallarının birləşmiş qoşunlarını məğlub edib. 1050-60-cı illərdə Səlcuq imperatorluğu indiki İran və İraqın böyük hissəsini, Cənubi Qafqazı əhatə edirdi.

2006 - Kiyevdə GUAM (Gürcüstan, Azərbaycan, Ukrayna, Moldova) ölkələri başçılarının sammitində GUAM-ın təşkilati əsasının yenidən qurulması barədə qərarlar qəbul edilib. Dövlət başçıları "Demokratiya və iqtisadi inkişaf uğrunda təşkilat - GUAM" haqqında Kiyev bəyannaməsini, təşkilatın Nizamnaməsini imzalayıblar.

2008 - Azərbaycan prezidenti İlham Əliyev Kiyevdə beynəlxalq enerji sammitində iştirak edib. 2007-ci ildə Krakov (may) və Vilynədə (oktyabr) keçirilmiş enerji sammitlərinin davamı olan Kiyev sammitinin əsas mövzusu Xəzər-Qara dəniz-Baltik dənizi enerji dəhlizinin yaradılması və Odessa-Brodı-Qdansk neft kəməri layihəsi olub. Sammitdə Azərbaycan, Ukrayna, Gürcüstan, Litva, Latviya, Polşa, Estoniyanın prezidentləri, ümumilikdə 30-dan çox ölkənin nümayəndə heyəti iştirak edib. Baltik-Qara dəniz-Xəzər enerji tranziti məkanının formalaşdırılması üzrə işçi qrupunun yaradılması barədə qərar qəbul olunub.

24 may

1388 - Qara Məhəmmədin başçılıq etdiyi Qaraqoyunlu tayfasının qoşunları Teymurun müttəfiqi olan Cəlairi əmirlərinin müqavimətini qıraraq Təbrizə daxil olublar. Bu, Qaraqoyunlu qüvvələrinin Teymurun hökmranlığına qarşı ilk uğurlu döyüşü idi. 1408-ci ildə Teymurilər Azərbaycandan qovuldu, 1410-cu ildə isə Azərbaycanın böyük dövlətlərindən olan Qaraqoyunlu dövlətinin yarandığı elan edildi. Şirvan istisna olmaqla bütün Azərbaycan, indiki Ermənistan ərazisi, Gürcüstanın bir hissəsi, Qərbi İran və İraq bu dövlətin tərkibinə daxil idi.

1920 - Azərbaycan Müvəqqəti İnqilab Komitəsi neft sənayesinin milliləşdirilməsi haqqında dekret verib. Əslində isə neft Rusiyanın nəzarətinə verilmişdi. Bu məqsədlə Azərbaycan Neft Komitəsi yaradılmış və komitəyə rəhbərlik V.Lenin tərəfindən Bakıya göndərilən A.Serebrovskiyə tapşırılmışdı. Neft sənayesinin ardınca Xəzər ticarət donanması, ölkədə fəaliyyət göstərən banklar milliləşdirildi.

1925 - Məşhur azərbaycanlı kardioloq, ictimai xadim Cavad Heyət Təbrizdə anadan olub. Həkim kimi şöhrət qazanmaqla yanaşı, eyni zamanda, tanınmış türkoloqdur. Uzun illər Tehrandə Azərbaycan dilində nəşr olunan "Varlıq" jurnalına rəhbərlik edib, dünya azərbaycanlı diasporunun görkəmli nümayəndələrindən biridir.

1994 - Bakıda I beynəlxalq "Xəzərneftqaz" sərgi-konfransı açılıb. Bu, Azərbaycan müstəqillik qazanandan sonra ölkəmizdə keçirilən ilk belə mötəbər forum idi. Sərgidə 30-a yaxın ölkə təmsil olunurdu. O vaxtdan Bakıda "Xəzərneftqaz" beynəlxalq sərgi-konfransları hər il keçirilir.

25 may

1918 - Nuru paşanın başçılıq etdiyi Osmanlı hərbi heyəti Gəncəyə gəlib. Məqsəd bolşevik-daşnak "Bakı Kommunası" qoşunlarının Gəncəyə gözlənilən hücumuna qarşı hazırlıq görmək idi.

1920 - Gəncədə Azərbaycanın sovetləşməsinə etiraz əlaməti olaraq üsyan başlanıb. Üsyana Cavad bəy Şıxlinski, Mirzə Məhəmməd Qacar və Cahangir bəy Kazımbəyov rəhbərlik edirdi. Bolşeviklər üsyanın yatırılması üçün şəhərə əlavə ordu hissələri yeridiblər. Gəncədə yaşayan ermənilər rusların ordusuna kömək edirdilər. Üsyan mayın 31-də böyük qəddarlıqla yatırıldı.

1992 - Moskvada Rusiya prezidenti Boris Yeltsin və Türkiyənin baş naziri Süleyman Dəmirəlin görüşündə Ermənistan və Azərbaycanı sülh danışıqlarına çağıran birgə bəyanat verilib.

1993 - Azərbaycandan Rusiya (keçmiş SSRİ) qoşunlarının çıxarılması başa çatıb. Gəncədəki sonuncu Rusiya hərbi kontingenti şəhəri tərk edib. Azərbaycandakı Rusiya (sovet) hərbi hissələrinin çıxarılması ilkin olaraq 1992-ci ilin avqustunda Naxçıvan Muxtar Respublikasından başlamışdı.

2005 - Bakı yaxınlığındakı Səngəçal terminalında Bakı-Tbilisi-Ceyhan boru kəmərinin Azərbaycan hissəsinə neftin vurulması ilə bağlı mərasim keçirilib. Mərasimdə Azərbaycan, Gürcüstan, Türkiyə, Qazaxıstan prezidentləri, ABŞ-ın energetika naziri, ümumilikdə 30-dan çox ölkənin və şirkətin təmsilçiləri iştirak edirdi. Həmin ilin oktyabrında kəmərin Gürcüstan hissəsi işə salındı, 2006-cı ilin mayında neft Türkiyənin Ceyhan limanına yetişdi.

26 may

1827 - Rusiya-İran müharibəsi (1826-1828) gedişində rus qoşunları Cənubi Azərbaycan torpaqlarına doğru irəliləyərək Naxçıvanı işğal ediblər. Bundan sonra Rusiya ordusu İrəvan xanlığını, ardınca isə Təbriz, Urmiya və Ərdəbili də ələ keçirdi. Müharibə Azərbaycanın Naxçıvan və İrəvan xanlıqlarının Rusiyaya birləşdirilməsi ilə başa çatdı.

1877 - Azərbaycanın maarifçi-alimi Məhəmmədəli Tərbiyət (1877-1940) Təbrizdə anadan olub. Təbrizdə yeni tipli "Tərbiyət" mədrəsəsi və kitabxana açıb, Təbrizin bələdiyyə rəisi olub. Qədim dövrlərdən XX əsrədək Azərbaycan mədəniyyəti haqqında "Danışməndani-Azərbaycan" ensiklopedik əsərin müəllifidir.

1914 - Görkəmli yazıçı-dramaturq İlyas Əfəndiyev (1914-1996) anadan olub. "Söyüdlü arx", "Körpüsəlanlar", "Dağlar arxasında üç dost" və s. romanların, Azərbaycan dramaturgiyasında yeni mərhələ təşkil edən pyeslərin müəllifidir.

1918 - Tiflisdə Zaqafqaziya Seyminin son iclası keçirilib. Gürcü heyəti Zaqafqaziyanı vahid dövlətdə birləşdirməyin qeyri-mümkün olduğunu bildirərək federasiyadan çıxdıqlarını elan ediblər. Azərbaycan heyəti buna etiraz etməyib və Seymin buraxılması, Zaqafqaziya Federativ Respublikasının ləğvi barədə qərar qəbul olunub. Zaqafqaziya Federasiyasının cəmi bir ay mövcud olmasının əsas səbəblərindən biri də erməni tərəfin həm Azərbaycana, həm də Gürcüstanı ərazi iddiaları idi. Mayın 26-da Gürcüstanın, iki gün sonra isə Azərbaycan və Ermənistanın müstəqilliyi elan edildi.

27 may

1918 - Zaqafqaziya Seyminin süqutundan sonra qurumun azərbaycanlı deputatları Tiflisdə fəvqəladə iclas keçirərək Azərbaycanın müvəqqəti Milli Şurasını yaradıblar. Azərbaycanın ilk parlamenti kimi fəaliyyətə başlayan 44 nəfərlik Milli Şuranın sədri Məhəmmədəmin Rəsulzadə ("Müsavat"), müavini Əhməd bəy Ağayev, İcraiyyə Komitəsinin (hökumətin) sədri isə Fətəli xan Xoyski (bitərəf) seçilib.

1992 - Azərbaycan parlamenti "Azərbaycan Respublikasının Dövlət himni haqqında" qanun qəbul edib. Qanuna əsasən, 1919-cu ildə bəstəkar Üzeyir Hacıbəyov və şair Əhməd Cavad tərəfindən yazılmış "Azərbaycan marşı" Dövlət himni kimi təsdiq edilib. Azərbaycanın himninin hazırlanması haqqında qərar hələ 1920-ci ilin yanvarında Xalq Cümhuriyyətinin hökuməti tərəfindən qəbul edilsə də, 1920-ci il 28 aprel işğalı onun icrasına imkan verməmişdi.

- Həmin gün BMT Təhlükəsizlik Şurasının tapşırığı ilə təşkilatın nümayəndə heyəti Naxçıvana gəlib və Ermənistan silahlı qüvvələrinin bölgəyə hücumlarından sonrakı vəziyyətlə tanış olub.

2002 - Prezident Heydər Əliyevin imzaladığı əfv fərmanına əsasən, 73 məhbus azadlığa çıxıb. Onların böyük əksəriyyəti (65 nəfər) Azərbaycanın müstəqilliyinə, dövlətçiliyinə və ərazi bütövlüyünə qarşı törədilmiş cinayətlərdə iştirak etmiş şəxslər idi.

2008 - "Gülüstan" sarayında Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin 90 illik yubileyinə həsr olunmuş təntənəli mərasim keçirilib. Prezident İlham Əliyev mərasimdə nitq söyləyib.

28 may

1918 - Tiflisdə Azərbaycan Milli Şurasının iclasında Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin yaradıldığı elan olunub. Əhməd bəy Ağayevin sədrliyi ilə (Milli Şuranın sədri M.Rəsulzadə Batumda Osmanlı ilə danışıqlarda idi) keçən iclasda iştirak edən 26 deputatın yekdil səsi ilə "İstiqlal Bəyannaməsi" qəbul olunub. Fətəli xan Xoyskinin başçılığı ilə ilk hökumət təsdiqlənib. Hökumətdə "Müsavat" 3, müsəlman sosialistlər 2, "Hümmət" və "İttihad" hərəyə 1 yer almışdı, 2 nəfər bitərəf nazir (o cümlədən F.Xoyski) vardı. Hökumət iyunun 16-dək Tiflisdə fəaliyyət göstərdi. Cümhuriyyətin 23 aylıq tarixində beş hökumət qurulmuş, onlardan üçünə F.Xoyski, ikisinə isə N.Yusifbəyli başçılıq etmişdi.

1919 - Əlimərdan bəy Topçubaşovun başçılıq etdiyi Azərbaycan nümayəndə heyəti Paris sülh konfransında ABŞ prezidenti Vudro Vilsonla görüşərək Xalq Cümhuriyyətinin tanınmasını xahiş edib. Antitürk və ermənipərəst mövqeyi ilə seçilən Vilson bu xahişi rədd edib.

1992 - Sədərəkdə Naxçıvanı Türkiyə ilə birləşdirən körpünün ("Ümid körpüsü") açılışı olub. Mərasimdə Naxçıvan Ali Məclisinin sədri Heydər Əliyev, Azərbaycan Ali Sovetinin sədri İsa Qəmbər, Türkiyənin baş naziri Süleyman Dəmirəl iştirak edib.

2004 - Azərbaycanla Keniya arasında diplomatik münasibətlər qurulub.

2006 - Bakı-Tbilisi-Ceyhan kəməri ilə nəql olunan Azərbaycan nefti Türkiyənin Aralıq dənizi sahilindəki Ceyhan limanına çatıb. Kəmərin neftlə doldurulmasına 2005-ci il mayın 25-də başlanmış, neft kəmərin Gürcüstan hissəsinə 2005-ci il avqustun 10-da, Türkiyə hissəsinə 2005-ci il noyabrın 18-də daxil olmuşdu.

29 may

1555 - Səfəvi dövləti ilə Osmanlı imperatorluğu arasında Amasya sülh müqaviləsi imzalanıb. Səfəvi-Osmanlı müharibəsinin (1514-1555) birinci mərhələsi başa çatıb. Sülh müqaviləsinə əsasən, Qərbi Gürcüstan - İmeretiya, Meqreliya və Quriya çarlıqları - Osmanlının, Gürcüstanın şərq vilayətləri və Qərbi Azərbaycan (indiki Ermənistan), eləcə də şimalı-cənublu bütün Azərbaycan torpaqları Səfəvi dövlətinin tərkibinə keçmişdi. Bir qədər sonra tərəflər arasında yeni müharibə başlandı və 1590-cı ilin İstanbul müqaviləsinə görə, Şirvandan Təbrizə qədər Azərbaycanın böyük bir hissəsi Osmanlının nəzarətinə keçdi.

1929 - Xalq artisti, tanınmış kamança ustası Həbil Əliyev anadan olub. Uzun illər Azərbaycan Dövlət Filarmoniyasının solisti olub, muğamların, xalq mahnıları və təsniflərin, bəstəkar əsərlərinin mahir ifaçısı kimi şöhrət qazanıb.

1992 - Azərbaycanla Tacikistan arasında diplomatik münasibətlərin qurulmasına dair protokol imzalanıb.

30 may

1862 - Böyük satirik şair, maarifçi və mütəfəkkir Mirzə Ələkbər Sabir (1862-1911) Şamaxıda anadan olub. "Molla Nəsrəddin" jurnalında fəaliyyəti Sabirin yaradıcılığının ən yetkin, məhsuldar dövrüdür. Ölümündən sonra (1912) şeirləri "Hop-hopnamə" adı ilə nəşr olunub.

1918 - Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin yaranması haqqında dünya dövlətlərinə radioteleqramlar göndərilib. Dünyanın aparıcı dövlətlərinin xarici işlər nazirlikləri Azərbaycanda müstəqil respublikanın yaradılması haqqında informasiya aldılar. Radioteleqramlar İstanbula, Berlinə, Vyanaya, Parisə, Londona, Romaya, Vaşinqtona, Sofiyaya, Buxarestə, Tehrana, Madridə, Moskvaya, Stokholma, Tokioya və digər paytaxtlara göndərilmişdi.

1991 - Erməni təxribatçılarının Azərbaycana qarşı növbəti terror aktı baş verib. Rusiya Federasiyası Dağıstan Respublikasının Xasavyurd stansiyası yaxınlığında Moskva-Bakı sənişin qatarı partladılması nəticəsində 11 nəfər həlak olub, 22 nəfər yaralanıb.

2003 - Prezident Vladimir Putin Rusiya-Azərbaycan münasibətlərindəki strateji tərəfdaşlığın inkişafındakı tarixi xidmətlərinə görə prezident Heydər Əliyevin Rusiyanın ən yüksək mükafatı - Müqəddəs Apostol Andrey Pervozvannı ordeni ilə təltif edilməsi barədə fərman imzalayıb. Xarici dövlət başçıları arasında ilk dəfə Heydər Əliyev Rusiyanın ali mükafatına layiq görülmüşdü.

31 may

1568 - Klassik Azərbaycan poeziyasının görkəmli nümayəndəsi, şair Qövsü Təbrizi (1568-1640) anadan olub. Füzuli ədəbi məktəbinin davamçısı kimi Azərbaycan şeirinin inkişafında mühüm rol oynayıb. Divanının iki qədim nüsxəsi London və Tbilisi muzeylərində saxlanılır.

1906 - Cənubi Qafqazın müsəlman-azərbaycanlı əhalisi arasında Rusiya imperiyasının I Dövlət Dumasına seçkilər keçirilib. İlk dəfə olaraq imperiyanın müsəlman əhalisi seçki prosesinə cəlb edilib. Bakı, Gəncə, İrəvan, Tiflis quberniyalarını əhatə edən seçkidə Dumaya beş azərbaycanlı deputat (Əlimərdan bəy Topçubaşov, İsmayıl xan Ziyadxanov, Əbdürrəhim bəy Haqverdiyev, Məmmədtağı Əliyev və Əsədulla bəy Muradxanov) seçilmişdi.

1912 - Azərbaycanın neft-qaz sənayesi sahəsində tanınmış alimi, professor Sabit Orucov (1912-1981) anadan olmuşdur. Sibirdə və Orta Asiyada yeni qaz yataqlarının kəşfi və istismarına rəhbərlik edib, SSRİ-nin qaz sənayesi naziri (1972-1981) olub.

1922 - Xalq artisti Sara Qədimova (1922-2005) anadan olub. Uzun illər Azərbaycan Dövlət Filarmoniyasının, Opera və Balet Teatrının solisti olub, Azərbaycan musiqisinin xaricdə təbliğinə böyük töhfə verib.

2001 - MDB dövlət başçılarının Minsk sammitində Azərbaycan, Ermənistan və Rusiya prezidentləri Heydər Əliyev, Robert Koçaryan və Vladimir Putin arasında keçirilən görüşdə Qarabağ problemi müzakirə olunub.

1 iyun

1992 - Roma şəhərində ATƏM-in (1995-ci ildən ATƏT) himayəsi altında Qarabağ nizamlanması üzrə ilk danışıqlar başlanıb. Müzakirələrdə Azərbaycan və Ermənistanla yanaşı, Minsk qrupunda təmsil olunan ölkələrin (Rusiya, ABŞ, İtaliya, Almaniya, Çexoslovakiya, İsveç, Fransa, Türkiyə, Belarus) nümayəndələri iştirak edirdilər. Bu format barədə razılıq həmin ilin martında ATƏM rəhbərliyinin Helsinki toplantısında əldə olunmuşdu.

- Həmin gün Azərbaycanla Lüksemburq (ölkəmizin müstəqilliyini 1991-ci il dekabrın 31-də tanıyıb) arasında diplomatik münasibətlər qurulub.

1997 - ATƏT-in Minsk qrupunun həmsədrləri (Rusiya, ABŞ, Fransa) Qarabağ münaqişəsinin həlli ilə bağlı Azərbaycan və Ermənistana kompleks plan təklif etdilər. Bu, beynəlxalq vəsi-təçilərin Qarabağ nizamlaşmasına dair tərəflərə rəsmən təqdim etdikləri ilk plan idi. Təklifin başlıca ideyası iki əsas məsələ ilə bağlı paralel danışıqların aparılmasından ibarət idi: işğal olunmuş ərazilərdən silahlı qüvvələrin çıxarılması və Dağlıq Qarabağın statusunun müəyyənləşdirilməsi. Azərbaycan "paket həll" planını bəzi istisnalarla qəbul etdi, Ermənistan isə ondan imtina etdi.

2 iyun

1938 - Azərbaycanda ilk mülki aviasiya dəstəsi təşkil olunub. Bakıda ilk aviasiya məktəbi 1915-ci ildə yaradılmış, 1923-cü ildə Bakı-Tbilisi marşrutu ilə ilk mülki aviasiya xətti açılmışdı. 1933-cü ildə Binədə ilk hava limanı istifadəyə verilib. 1938-ci ildə isə ilk mülki aviasiya dəstəsi uçuşlara başlayıb. Prezident İlham Əliyevin 2006-cı il 18 may tarixli sərəncamı ilə 2 iyun Azərbaycanda mülki aviasiya işçilərinin peşə bayramı günü elan olunmuşdur.

1989 - Ermənistan rəhbərliyi respublika ərazisində azərbaycanlı əhaliyə qarşı etnik təmizləmənin həyata keçirildiyini etiraf edib. Ermənistan KP MK-nın birinci katibi S.Arutyunyan SSRİ Xalq deputatlarının 1-ci qurultayındakı çıxışında bəyan edib ki, "1989-cu il iyunun 1-nə olan məlumata görə, Ermənistanda bir dənə də olsun azərbaycanlı ailəsi qalmayıb". Ermənistandan 220 mindən çox azərbaycanlı əhalinin kütləvi deportasiyası faktiki olaraq 1988-ci ilin sonunda başa çatmışdı.

1993 - Azərbaycan dəmir yolunda ermənilərin növbəti təxribatı həyata keçirilib. Bakı dəmir yolu vağzalında törədilmiş partlayış nəticəsində dövlətə külli miqdarda maddi ziyan dəyib. Partlayışın icraçısı Rusiya vətəndaşı İqor Xatkovski Ermənistan Milli Təhlükəsizlik Baş İdarəsi kəşfiyyat şöbəsinin casusu kimi Azərbaycana göndərildiyini, təxribatçı qrupun Rusiya ərazisindən Bakıya gələn sərnişin qatarlarında silsilə partlayışlar törətdiyini etiraf edib.

3 iyun

829 - Babək Xürrəminin qoşunları Həşdadsər dağında baş verən döyüşdə ərəblərin ordusu üzərində qələbə çalıb. Xilafətin 150 minlik ordusu darmadağın edilmiş, 50 minədək döyüşçü məhv edilmişdi. Bunun ardınca (830) xürrəmilər Həmədan yaxınlığında döyüşdə də qalib gəldilər.

1920 - Zəngəzur və Qarabağda bolşevik işğalına müqavimət göstərən Nuru paşanın başçılıq etdiyi Xalq Cümhuriyyətinin ordu hissələri Şuşa şəhərini ələ keçiriblər. Onların üzərinə XI rus ordusunun əlavə birləşmələri göndərilib. Sayca qat-qat çox olan rus qoşunları Levandovskinin komandanlığı altında iyunun 15-də şəhəri yenidən işğal ediblər. Milli ordunun azsaylı hissələri Cəbrayıl qəzasına geri çəkiliblər. İyunun sonunda bu bölgə bolşeviklərin nəzarətinə keçdi. Sovetləməyə qarşı üsyanlar ilin sonunadək Şəmkir, Quba və digər bölgələrdə də baş verdi.

1996 - Azərbaycan, Gürcüstan, Ermənistan və Rusiya prezidentləri H.Əliyev, E.Şevardnadze, L.T.Petrosyan və B.Yeltsin Kislovodsk şəhərində "Qafqaz millətlərarası barışıq, sülh, iqtisadi və mədəni əməkdaşlıq uğrunda bəyannamə" imzalayıblar. Bu sənədlə "Qafqaz dördlüyü" formatının əsası qoyulub.

2006 - Ceyhan limanındakı Heydər Əliyev adına terminaldan Azərbaycan nefti yüklənmiş ilk tanker ("The British Hawthorne") yola salınıb. Azərbaycan neftinin ilk alıcısı ABŞ-ın "Exxon-Mobil" şirkəti oldu. BTC-nin təntənəli açılış mərasimi isə 2006-cı il iyulun 13-də keçirildi.

4 iyun

1918 - Batumda aparılan danışıqların yekunu olaraq Xalq Cümhuriyyəti ilə Osmanlı arasında "Sülh və dostluq haqqında" müqavilə imzalanıb. Müqaviləni Azərbaycan tərəfdən Milli Şuranın sədri M.Rəsulzadə və xarici işlər naziri M.Hacınski, Osmanlı tərəfdən ədliyyə naziri Xəlil bəy və Qafqaz cəbhəsinin komandanı Vahib paşa imzalamışdı. Bu müqavilə ilə Xalq Cümhuriyyəti birinci olaraq Osmanlı tərəfindən tanınıb. Müqavilədə Osmanlı dövləti Xalq Cümhuriyyətinə hərbi yardım göstərmək barədə öhdəlik götürüb.

1993 - Gəncədə Azərbaycan ordusunun keçmiş korpus komandiri Surət Hüseynovun başçılıq etdiyi hərbi qüvvələrlə hökumət qüvvələri arasında silahlı toqquşma baş verib. S.Hüseynovun nəzarətində olan 709 saylı hərbi hissənin tərkisilahlı edilməsi ilə bağlı həyata keçirilən əməliyyat uğursuz olub, hər iki tərəfdən 35 nəfər həlak olub. Gəncəyə göndərilmiş hökumət rəsmiləri S.Hüseynovun dəstəsi tərəfindən girov götürüldülər. Bu hadisə Azərbaycanda dərinləşməkdə olan hərbi-siyasi böhranı kritik həddə çatdırıb, ölkə vətəndaş müharibəsi astanasına gəlib.

2004 - Prezident İlham Əliyev Ukraynaya rəsmi səfər edib. Səfər gedişində iki ölkənin strateji tərəfdaşlığını təsdiq edən siyasi bəyannamə və hökumətlərarası sazişlər imzalanıb.

2006 - Buxarestdə (Rumıniya) keçirilən "Qara dəniz dialoq və tərəfdaşlıq forumu" sammitində Azərbaycan və Ermənistan prezidentləri arasında Qarabağ nizamalanmasına dair növbəti danışıqlar olub. İki gün sürən (4-5 iyun) danışıqlarda tərəflərin mövqelərini yaxınlaşdırmaq mümkün olmayıb.

5 iyun

1863 - Zaqatalada Hacı Murtuzun başçılığı ilə çar Rusiyasının üsul-idarəsinə qarşı üsyan başlanıb. Üsyan böyük qəddarlıqla yatırılıb.

1908 - Görkəmli şair Mikayıl Müşviq (1908-1938) anadan olub. Yeniyetmə vaxtlarından şeir yazıb və artıq 18-20 yaşlarında populyarlıq qazanmağa tanınmağa başlayıb. On il ərzində 10 şeir və poemalar toplusu nəşr etdirib. 1937-ci ildə pantürkizm və millətçilik ittihamı ilə həbs olunub, 1938-ci ilin martında güllələnib.

1939 - Xalq şairi, dramaturq, ictimai xadim Vaqif Səmədoğlu anadan olub. Lirik-fəlsəfi poeziyası ilə müasir Azərbaycan ədəbiyyatında özünəməxsus yer tutur, aktual mövzulu pyeslərin müəllifidir. 2000, 2005-ci illərdə Milli Məclisin deputatı seçilib.

1992 - Azərbaycan Norveç və Bolqarıstanla (hər ikisi ölkəmizin müstəqilliyini 1992-ci ilin yanvarında tanıyıb) diplomatik münasibətlər qurub.

1995 - Prezident Heydər Əliyevin sədrliyi ilə Azərbaycan Respublikası Konstitusiyası layihəsini hazırlayan komissiyanın ilk iclası keçirilib. Bir neçə aylıq gərgin müzakirələrdən sonra Konstitusiya layihəsi geniş ictimaiyyətin müzakirəsinə verildi.

1998 - Prezident Heydər Əliyev Qara dəniz İqtisadi Əməkdaşlıq Təşkilatının Yaltada keçirilən sammitində qurumun Nizamnaməsini, digər institusional sənədləri imzalayıb. QİƏT rəsmən beynəlxalq təşkilata çevrilib.

6 iyun

1920 - Zaqatalada sovet hakimiyyətinə qarşı üsyan başlanıb. Molla Hafiz Əfəndinin başçılıq etdiyi üsyançılar Zaqatala qalasını, Qaxı və ətraf əraziləri ələ keçiriblər. Üsyan bütün bölgəyə yayılıb. Lakin Rusiyanın XI ordusunun bölgəyə yeridilən hissələri qeyri-bərabər döyüşdən sonra iyunun 16-da üsyanı yatırıblar. Hafiz Əfəndi üsyançıların dəstəsi ilə Gürcüstan ərazisinə keçib.

2001 - Prezident Heydər Əliyev GUÖAM dövlət başçıları-nın Yalta sammitində təşkilatın statusunu və strukturlarını müəyyən edən "Yalta Xartiyası"nı imzalayıb. Təşkilatın katibliyinin Kiyevdə yerləşdirilməsi qərara alınıb.

2008 - Azərbaycan prezidenti İlham Əliyev və Ermənistanın yeni prezidenti Serj Sarkisyanın Qarabağ nizamlanmasına dair ilk görüşü Sankt-Peterburqda, MDB-nin qeyri-formal sammiti çərçivəsində gerçəkləşib. Prezidentlər sülh prosesini davam etdirmək barədə razılığa gəliblər.

7 iyun

1922 - Sovet hökumətinin qərarı ilə ədəbiyyat və nəşriyyat məsələləri üzrə baş idarə ("Qlavlit") yaradılıb. SSRİ dövründə siyasi və ideoloji senzuranın başında duran qurum sovet şair-yazıçılarına, jurnalistlərinə sosialist dəyərlərindən sapmağa imkan vermirdi. "Qlavlit" 80-ci illərin sonunda qismən ləğv edildi.

1992 - Azərbaycanda növbədənənar prezident seçkiləri keçirilib. Mərkəzi Seçki Komissiyasının elan etdiyi rəsmi məlumata görə, prezidentliyə beş namizədin iştirak etdiyi seçkidə ölkə üzrə seçicilərin 76,3 faizi iştirak etmiş və Azərbaycan Xalq Cəbhəsinin sədri Əbülfəz Elçibəy 59,4 faiz səsle qalib gəlmişdi. İyunun 17-də Elçibəy andiçmə mərasimindən sonra prezident vəzifəsinin icrasına başladı.

1993 - Gəncədə baş vermiş faciəli olaylarla bağlı Prezident Aparatında dövlət və hökumət qurumları rəhbərlərinin geniş müşavirəsi keçirilib. Qarşılıqlı ittihamlarla müşayiət olunan iclasda baş nazir Pənah Hüseynov vəzifəsindən istefa verib.

8 iyun

1604 - Növbəti Səfəvi-Osmanlı müharibəsi (1603-1612) gedişində I Şah Abbasın qoşunları İrəvan qalasını ələ keçiriblər. Osmanlının nəzarətindən çıxan İrəvanın idarəçiliyi Əmirgünə xan Qacara verilib. Bundan bir qədər əvvəl Səfəvi qoşunları Təbrizi Osmanlıdan geri almışdı. 1580-ci illərdə tərəflər arasındakı müharibədə Azərbaycan, demək olar ki, bütünlüklə (Talış bölgəsi və Ərdəbil istisna olmaqla) Osmanlının nəzarətinə keçmiş və bu, 1590-cı ildə İstanbul sülh müqaviləsi ilə təsbitlənmişdi.

1993 - Gəncə hadisələri ilə bağlı ölkədə böhran dərinləşib. Surət Hüseynovun tabeliyindəki silahlı birləşmələr Gəncəbazar bölgəsində yerli hakimiyyət strukturlarını devirərək Bakıya doğru hərəkət etməyə başlayıblar. Bu arada respublika rəhbərliyi vəziyyətdən çıxış yolu axtarmaq üçün Naxçıvan Ali Məclisinin sədri Heydər Əliyevi Bakıya dəvət edib.

2002 - Prezident Heydər Əliyev Sankt-Peterburqda rusiyalı həmkarı Vladimir Putinlə birlikdə dahi şair Nizami Gəncəvinin abidəsinin açılışında iştirak edib. Prezidentlər Xəzərin sektoral bölgüsü və Qarabağ məsələsini müzakirə ediblər. Xəzərlə bağlı sazişin sentyabrda imzalanması qərara alınıb.

9 iyun

1488 - Şahdağ ətəyində Şirvanşahların birləşmiş qüvvələri ilə qızılbaş (Səfəvi) qoşunları arasında döyüş olub. Döyüşdə Şirvanşahların qoşunları qalib gəlib, qızılbaşların rəhbəri Şeyx Heydər həlak olub. Bir neçə ildən sonra onun oğlu İsmayıl taxta çıxdı və qüdrətli Azərbaycan Səfəvi dövlətinin əsasını qoydu.

1992 - Azərbaycan Pakistan İslam Respublikası və Türkmənistanla diplomatik münasibətlər qurub.

1993 - Naxçıvan Ali Məclisinin sədri Heydər Əliyev prezident Elçibəyin dəvəti ilə Bakıya gəlib. Binə hava limanında H.Əliyevi izdihamlı xalq kütləsi qarşılayıb. Gəncə hadisələri ilə iflas etmiş Xalq Cəbhəsi iqtidarı Heydər Əliyevdən S.Hüseynovla danışıqlar aparmağı və böhranı sahmanlamağı xahiş edib.

- Həmin gün Milli Məclis Gəncədəki qiyamda iştirak etmiş şəxslərə amnistiya verilməsi və Gəncə olaylarının araşdırılması üçün deputat-istintaq komissiyasının yaradılması haqqında qərarlar qəbul edib.

1998 - Prezident Heydər Əliyev Qazaxıstanın yeni paytaxtı Astanada türkdilli dövlət başçılarının 5-ci zirvə toplantısında iştirak edib. Sammit Qazaxıstanın yeni paytaxtının beynəlxalq təqdimatına həsr olunmuş təntənələr çərçivəsində keçirilirdi.

2007 - Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin nizamlanması ilə bağlı Azərbaycan və Ermənistan prezidentləri arasında Sankt-Peterburqda keçirilən danışıqlarda irəliləyiş əldə olunmayıb. Bu, prezidentlər İlham Əliyev və Robert Koçaryan arasında sayca 9-cu (2003-cü ildən) görüş idi.

10 iyun

1918 - Şaumyanın başçılıq etdiyi "Bakı Komissarları Sove-ti"nin qoşunları Gəncə istiqamətində yürüşə başlayıb. Məqsəd Xalq Cümhuriyyəti hökumətinin Tiflisdən Gəncəyə köçməsinə əngəlləmək və şəhəri ələ keçirmək idi. "Bakı Soveti"nin əksə-riyyəti ermənilərdən ibarət olan 10-12 minlik qoşun birləşmə-ləri vardı. Bu arada Nuru paşanın komandanlığı altında Gəncə-də yerləşməyə başlayan türk (Osmanlı) ordu hissələri Cümhu-riyyət hökumətinin şəhərə gəlişinə hazırlıq görürdü. Türk qo-şunlarının dəstəyi sayəsində milli hökumət iyunun 16-da Gən-cəyə köçdü.

1993 - NATO-ya üzv və tərəfdaş ölkələrin məşvərət qurumu olan Şimali Atlantika Əməkdaşlıq Şurası BMT Təhlükəsizlik Şurasının 822 sayılı qətnaməsini (30 aprel 1993) dəstəkləyən bəyanat qəbul edib. Bəyanatda döyüş əməliyyatlarının dərhal dayandırılması, işğalçı qoşunların Kəlbəcər rayonundan və Azərbaycanın işğal olunmuş digər rayonlarından çıxarılması çağırışı yer almışdı.

2000 - Prezident Heydər Əliyev Tehranda keçirilən İqtisadi Əməkdaşlıq Təşkilatı (ECO) dövlət başçılarının sammitində iştirak edib. Zirvə gedişində Pakistan rəhbəri Pərviz Müşərrəf Ermənistanı Azərbaycana qarşı hərbi təcavüzə son qoymağa çağıran sərt bəyanat verib. Pakistan rəhbəri zərurət yaranarsa, Azərbaycana hərbi kömək göstərəcəklərini bəyan edib.

11 iyun

1913 - Xalq artisti, bir çox tamaşa və filmlərdə yaddaqalan obrazların yaratmış Hökümə Qurbanova (1913-1987) anadan olub.

1919 - Xalq Cümhuriyyətinin baş naziri Nəsim bəy Usubbəylinin sədrliyi ilə Dövlət Müdafiə Komitəsi yaradılıb. Həmin dövrdə ölkənin müxtəlif bölgələrində baş qaldıran qiyamlar (Muğan-Lənkəran bölgəsində bolşeviklər tərəfindən təşviq edilən rusların (molokanların) qiyamı, Qarabağ, Naxçıvan və Zəngəzurda ermənilərin Xalq Cümhuriyyəti əleyhinə silahlı çıxışları) hökuməti bu addıma məcbur etmişdi.

1991 - Azərbaycan hökuməti Ermənistandan qovulmuş azərbaycanlı əhalinin bir qisminin Xanlar (Göygöl) rayonunun Çaykənd və Qarabulaq (1991-ci ilədək ermənilər yaşayan ərazilər) kəndlərində yerləşdirilməsi barədə gecikmiş qərar qəbul edib. Ermənistandan deportasiya edilmiş azərbaycanlı əhali hələ 1988-ci ildə Dağlıq Qarabağda və ermənilər yaşayan digər ərazilərdə yerləşmək istəsə də, o vaxtkı respublika rəhbərliyi buna imkan verməmişdi.

1993 - Azərbaycanla Belarus Respublikası arasında diplomatik münasibətlər qurulub.

1994 - Rusiyanın müdafiə naziri Pavel Qraçov Dağlıq Qarabağda və Ermənistan-Azərbaycan cəbhə xətti boyunca rus sülhməramlı qoşunlarının yerləşdirilməsi imkanlarını müzakirə etmək üçün Bakıya səfərə gəlib. Azərbaycan rəhbərliyi Rusiya tərəfin bu təklifini rədd etdi.

12 iyun

1806 - Şuşa yaxınlığındakı Xanbağında Qarabağ xanı İbrahim xan Cavanşir ailəsi ilə birlikdə rus hərbiçiləri tərəfindən qətlə yetirilib. Erməni əsilli mayor Lisaneviçin dəstəsi xan çadırına basqın edərək bütün ailəni vəhşicəsinə öldürüblər. Çar Rusiyası bir il öncə (14 may 1805) İbrahim xanla bağladığı Kürəkçay müqaviləsinin şərtlərinə beləcə "əməl etdi".

1830 - Balakəndə rus işğalına qarşı yeni üsyan başlanıb. Üsyana şeyx Şaban və Həməzət bəy başçılıq ediblər. Rus qoşunları üsyanı qan içində boğublar. Bundan öncə (fevral 1830), Balakəndə baş vermiş üsyan şəxsən general Paskeviçin rəhbərliyi ilə yatırılmışdı. 1830-cu ilin sonunda bölgədə daha bir üsyan alovlandı.

1928 - Xalq yazıçısı, müasir Azərbaycan ədəbiyyatının görkəmli nümayəndəsi İsa Hüseynov (Muğanna) anadan olub. Tarixi və fəlsəfi romanları ("Məhşər", "İdeal" və s.) yazıçıya böyük şöhrət gətirib.

1933 - Xalq artisti, tanınmış gülüş ustası Hacıbaba Bağirov (1933-2006) anadan olub. Uzun müddət Musiqili Komediya Teatrına rəhbərlik edib.

1943 - Tanınmış kinodramaturq və rejissor Oqtay Mirqasımov anadan olmuşdur.

13 iyun

1709 - Klassik Azərbaycan poeziyasının görkəmli nümayəndəsi Molla Vəli Vidadi (1709-1808) Qazaxda anadan olub. Yaradıcılığı ilə aşiq şeirinin inkişafına böyük töhfə verib.

1796 - Azərbaycanın şimal torpaqlarına yürüş edən general V.Zubovun komandanlığı altındakı rus qoşunları Bakını ələ keçiriblər. Rus qoşunlarının komandanlarından olan general Pavel Sisianov Bakının komendantı təyin olunub. Bundan bir qədər əvvəl, 1796-cı ilin yazında rus qoşunları Dərbəndi və Gəncəni işğal etmişdilər. Rusların bu işğalı uzun çəkmədi və II Yekaterinanın ölümündən sonra oğlu I Pavel Zubovu geri çağırırdı. Ruslar 1797-ci ilin martında Bakını tərk etdilər. Lakin bir neçə ildən sonra (1803) çar Rusiyasının Azərbaycan torpaqlarına növbəti və bu dəfə artıq uzunmüddətli işğalçılıq yürüşü başladı.

1993 - Milli Məclisdə Gəncə hadisələri (4 iyun) ilə bağlı gərgin müzakirələr başlayıb. Gəncədəki hərbi qiyamı yatırtmaq üçün həyata keçirilən uğursuz əməliyyata görə məsuliyyət daşıyan AXC iqtidarının ikinci şəxsi, parlamentin sədri İsa Qəmbər istefa verib. Onun istefasını Surət Hüseynovun başçılıq etdiyi qiyamçılar dəstəsi tələb edirdi. Prezident Elçibəy və digər hakimiyyət mənsuqları parlament sədri postunu Naxçıvan Ali Məclisinin sədri Heydər Əliyevə təklif etsələr də, o, mövcud vəziyyəti bilavasitə öyrənmək üçün Gəncəyə gedəcəyini və yalnız bundan sonra təklifə cavab verəcəyini bildirib. Heydər Əliyev bir qrup jurnalistin müşayiəti ilə həmin gün Gəncəyə yola düşüb.

14 iyun

1794 - Görkəmli şair, mütəfəkkir Mirzə Şəfi Vazeh (1794-1852) anadan olub. Vazehin poeziyası özünün xəbəri olmadan Avropaya yayılıb və şöhrət qazanıb. Alman şərqsünas-səyyah Bodenştedt şairin qəzəllərini tərcümə edərək öz imzası altında nəşr etdirib. Yalnız xeyli sonra o, nəşr etdirdiyi poetik incilərin Vazehə məxsus olduğunu etiraf edib.

1919 - Xalq Cümhuriyyətinin parlamenti ölkədə vəziyyətin elan olunması barədə qərar qəbul edib. Baş nazir Nəsim Usubbəylinin rəhbərlik etdiyi Dövlət Müdafiə Komitəsinə fəvqəladə səlahiyyətlər verilib. Muğandakı bolşevik təmayüllü qiyamın, ermənilərin Qarabağ və Zəngəzurdakı silahlı çıxışlarının yatırılması üçün bu bölgələrə ordu hissələri göndərilib.

1946 - Cənubi Azərbaycanda (Təbriz) Seyid Cəfər Pişəvərinin rəhbərlik etdiyi Azərbaycan Milli Hökuməti süqut edib. 1945-ci ilin 12 dekabrında (21 Azər hərəkəti) elan edilən solçu təmayüllü Pişəvəri hökumətinə ilk mərhələdə bölgədəki sovet qoşunları tərəfindən müəyyən dəstək vardı. Lakin II Dünya müharibəsinin başa çatması ilə sovet qoşunları bölgəni tərk etdilər və Milli Hökumətə qarşı İran şah rejimi tərəfindən geniş repressiyalar başlandı. Bir qrup məsləkdaşı ilə sovet Azərbaycanına mühacirət edən Pişəvəri burada müəmmalı avtomobil qəzasında həlak oldu.

15 iyun

1722 - Çar I Pyotr Azərbaycanın Şirvan və Xəzəryanı bölgələrinin əhalisinə bəyannamə ünvanlayıb. Bəyannamədə Xəzər regionuna yürüş edən rus qoşunlarının yerli əhaliyə qarşı pis niyyət güdmədiyi iddia olunurdu. Bunun ardınca (18 iyun) I Pyotrun başçılıq etdiyi rus qoşunlarının Həştərxandan Azərbaycan torpaqlarına yürüşü başlandı.

1988 - Ermənistanın Ali Soveti "Dağlıq Qarabağ Muxtar Vilayətinin Ermənistan SSR-in tərkibinə keçməsi haqqında" qərar qəbul edib. Buna etiraz olaraq Azərbaycan SSR Ali Soveti iyunun 17-də bəyanat qəbul edərək SSRİ Ali Sovetindən Ermənistanın hərəkətinə münasibət bildirməyi xahiş edib.

1992 - Azərbaycanın Milli Ordu birləşmələrinin Xocalı və Əsgəran istiqamətində hücumları başlanıb. Döyüşləri lentə alan telejurnalist Çingiz Mustafayev Naxçıvanik kəndi yaxınlığında həlak olub. Ç.Mustafayevə ölümündən sonra "Azərbaycanın Milli Qəhrəmanı" adı verildi.

1993 - Milli Məclisin iclasında təşkilati məsələyə baxılıb. İclasda iştirak edən prezident Əbülfəz Elçibəyin təklifi ilə deputat, Naxçıvan Ali Məclisinin sədri Heydər Əliyev parlamentin sədri seçilib. Parlamentdə çıxış edən Heydər Əliyev Azərbaycanı ağır böhrandan çıxarmaq üçün əlindən gələni edəcəyini, bütün fəaliyyətini Azərbaycanın müstəqilliyinin qorunmasına sərf edəcəyini bildirib. Heydər Əliyevin Azərbaycanın rəhbərliyinə qayıtması tarixi zərurət və zamanın tələbi idi. Bu qayıdış Azərbaycan xalqının gözlədiyi sabitlik və qanunçuluğu, milli dövlətçiliyi bərqərar etdi. 1997-ci il iyunun 27-də Milli Məclis 15 iyunu Milli qurtuluş günü elan etdi.

16 iyun

1918 - Xalq Cümhuriyyətinin Milli Şurası və müvəqqəti hökuməti Tiflisdən Gəncəyə köçüb. Cümhuriyyətin müvəqqəti paytaxtı elan edilən Gəncə Nuru paşa başçılıq etdiyi türk (Osmanlı) qoşunlarının nəzarətində idi. Türk ordu hissələri Xalq Cümhuriyyətinin hərbi dəstələri ilə Qafqaz İslam Ordusu adı altında birləşdirilib və vahid komandanlıq Nuru paşaya həvalə edilib. Qafqaz İslam Ordusunun ilk məqsədi "Bakı Soveti"nin daşnak-bolşevik qoşunlarının Azərbaycanın qərbinə doğru yürüşünün qarşısını almaq idi. İyunun 16-18-də Kürdəmir cəbhəsində, Göyçayın Qaraməryəm kəndi yaxınlığında ilk döyüş oldu.

1919 - Azərbaycanla Gürcüstan arasında hərbi müttəfiqlik paktı imzalanıb. Razılaşmaya əsasən, Azərbaycan gürcü tərəfə neft verməklə əvəzində silah və texnika almağa başladı. Hərbi pakta görə, tərəflər Rusiyanın hərbi təcavüzünə qarşı bir-birinə dəstək verməli idilər. Lakin 1920-ci ilin aprelində bolşevik Rusiyasının Azərbaycana hücumu zamanı Gürcüstan bu öhdəliyə deyil, özünün müstəqilliyinin tanınması barədə ruslarla separat danışıqlara üstünlük verdi.

1992 - Azərbaycanla Rumıniya (ölkəmizin müstəqilliyini 1991-ci il dekabrın 11-də tanıyıb) arasında diplomatik münasibətlər qurulub.

2006 - Prezident İlham Əliyevin Qazaxıstana səfəri gedişində bu ölkənin Bakı-Tbilisi-Ceyhan kəmərinə qoşulması barədə razılaşma əldə olunub. "Qazaxıstan neftinin Xəzər dənizi və Azərbaycan ərazisi ilə Bakı-Tbilisi-Ceyhan sistemi vasitəsilə beynəlxalq bazarlara nəql edilməsinə dəstək verilməsi haqqında" müqaviləni prezidentlər İ.Əliyev və N.Nazarbayev imzalayıblar.

17 iyun

1918 - Gəncədə ilk iclasını keçirən Azərbaycan Milli Şurası ölkədə yaranmış ağır vəziyyəti nəzərə alaraq öz fəaliyyətini dayandırmaq və yeni parlament (Müəssislər Məclisi) çağırılanadək bütün hakimiyyəti (qanunvericilik və icra) Nazirlər Şurasına vermək barədə qərar qəbul edib. Bu addım Nuru paşanın tövsiyəsi ilə Cümhuriyyətin əsaslarını möhkəmləndirmək, daşnak-bolşevik qüvvələri ilə mübarizədə çevik qərarlar qəbul etmək naminə atılmışdı. Həmin gün Fətəli xan Xoyskinin başçılıq etdiyi Nazirlər Şurası istefa verib və onun rəhbərliyi ilə ikinci hökumət qurulub.

- Xalq Cümhuriyyəti Nazirlər Şurasının tərkibində yeni struktur - Səhiyyə Nazirliyi təşkil olunub, Xudadat bəy Rəfibəyli ilk səhiyyə naziri təyin edilib. Prezident Heydər Əliyevin 4 iyun 2001-ci il tarixli sərəncamına əsasən, 17 iyun Səhiyyə işçiləri günü kimi qeyd olunur.

1926 - Xalq rəssamı Elbəy Rzaquliyev (1926-2008) anadan olub. Əsərləri dünyanın onlarla ölkəsində sərgilənib, bir çox filmlərə bədii tərtibat verib.

1992 - Azərbaycanla Belçika Krallığı (ölkəmizin müstəqilliyini 1991-ci il dekabrın 31-də tanıyıb) arasında diplomatik münasibətlər qurulub.

1993 - Prezident Əbülfəz Elçibəy respublika rəhbərliyindən heç kimi xəbərdar etmədən gecə ikən bir qrup AXC fəali ilə Bakını tərk edərək Naxçıvanın Ordubad rayonunun Kələki kəndinə gedib. Bu hərəkət ölkədə hakimiyyət böhranını daha da ağırlaşdırıb. İyunun 18-də televiziya ilə ölkə əhalisinə müraciət edən Ali Sovetin sədri Heydər Əliyev respublikaya rəhbərliyi öz üzərinə götürməyə məcbur olub.

18 iyun

1917 - Xalq artisti, tanınmış bəstəkar Cövdət Hacıyev (1917-1994) anadan olub. Azərbaycanda simfonik musiqinin yaradıcılarından biridir, xalq musiqisi elementlərinin də yer aldığı altı simfoniya, orkestr və xor üçün əsərlər bəstələyib.

1998 - Azərbaycan Respublikasında insan hüquqları sahəsində ilk fundamental sənəd - "İnsan hüquqlarının müdafiəsinə dair Dövlət Proqramı" qəbul olunub. Prezident İlham Əliyevin 18 iyun 2007-ci il tarixli sərəncamı ilə 18 iyun Azərbaycanda İnsan hüquqları günü kimi qeyd olunur.

2001 - Prezident Heydər Əliyev "Dövlət dilinin işlənməsinin təkmilləşdirilməsi haqqında" fərman imzalayıb. Fərmana əsasən, 2001-ci il avqustun 1-dən etibarən ölkədə Azərbaycan dilində olan bütün çap məhsulları latın qrafikalı əlifbaya keçib, respublikanın bütün idarələrində rəsmi yazışmalar yalnız latın qrafikasında aparılmağa başlanıb. Azərbaycanda latın qrafikasına keçid barədə qərar hələ 1991-ci ilin dekabrında qəbul edilsə də, bu proses çox ləng gedirdi. Fərman bu prosesi birdəfəlik başa çatdırdı və Azərbaycan əlifbasının 62 illik "kiril dövrü" tarixə qovuşdu.

19 iyun

1747 - Türk soylu İran şahı Nadir şah Əfşar (1688-1747) sui-qəsd nəticəsində öldürülüb. Nadir sonuncu Səfəvi hökmdarı III şah Abbasın ordu komandanı olub, 1736-cı ildə onun ölümündən sonra Suqovuşanda (Sabirabad rayonu) Azərbaycan bəylərinin qurultayını çağıraraq özünü şah elan edib. Nadir şah Səfəvilərdən sonra güclü Azərbaycan dövləti qurmaq istəyirdi. Lakin onun Azərbaycanı İran taxtı ətrafında birləşdirmək niyyəti yerlərdə etiraz doğururdu. Orta Asiyanın bir hissəsini, Hindistanın şimalını ələ keçirərək qurduğu böyük imperatorluq ölümündən sonra dağıldı.

1920 - Xalq Cümhuriyyətinin qurucularından Fətəli xan Xoyski Tiflisdə erməni terrorçuları Aram Erkayan və Misak Qriqoryan tərəfindən qətlə yetirilib. Terror aktı nəticəsində Xəlil bəy Xasməmmədov (Cümhuriyyətin ədliyyə və daxili işlər naziri) ağır yaralanıb.

1992 - Azərbaycanla Avstraliya arasında diplomatik münasibətlər qurulub.

1997 - Prezident Heydər Əliyevin Özbəkistana rəsmi səfəri zamanı Azərbaycanın Orta Asiyadakı ilk səfirliyi Daşkənddə açılıb.

2006 - Bakıda İslam Konfransı Təşkilatı xarici işlər nazirləri Şurasının 32-ci sessiyası keçirilib. Azərbaycan ilk dəfə İKT-nin illik toplantısına evsahibliyi edib.

2007 - Bakıda Demokratiya və İqtisadi İnkişaf Uğrunda Təşkilat - GUAM ölkələri dövlət başçılarının sammiti keçirilib.

2008 - Milli Məclisdə Xalq Cümhuriyyəti parlamentinin 90 illiyinə həsr olunmuş təntənəli yığıncaq keçirilib. Yığıncaqda 30-dək ölkədən nümayəndə heyətləri, o cümlədən 9 ölkənin parlament sədri iştirak edib.

20 iyun

1921 - Görkəmli bəstəkar Cahangir Cahangirov (1921-1992) anadan olmuşdur.

1971 - Azərbaycan KP MK-nın 1-ci katibi Heydər Əliyevin təşəbbüsü ilə respublikamızda ilk hərbi tədris müəssisəsinin - Cəmşid Naxçıvanski adına hərbi məktəbin təşkil olunması barədə qərar qəbul olunub. 1973-cü ildə fəaliyyətə başlayan hərbi məktəb Azərbaycanda milli zabit kadrların hazırlanmasında müstəsna rol oynamışdır. Vaxtilə bu məktəbin müdavimləri olmuş şəxslər indi Azərbaycan Silahlı Qüvvələrinin yüksək rütbəli zabit heyətinin əsasını təşkil edirlər.

1992 - Azərbaycanla Estoniya (ölkəmizin müstəqilliyini 1992-ci il fevralın 20-də tanıyıb) arasında diplomatik münasibətlər qurulub.

1997 - ABŞ-ın Denver şəhərində keçirilən "Böyük 8-lik" sammitində ABŞ, Rusiya və Fransa prezidentləri Bill Klinton, Boris Yeltsin və Jak Şirak Qarabağ münaqişəsinin nizamlanması barədə birgə bəyanat veriblər. Hər üç ölkə ATƏT-in Minsk qrupunun həmsədləri olaraq vasitəçilik səylərini fəallaşdırmaq niyyətini ifadə ediblər. Bu arada vasitəçilər "paket həll" planını tərəflərə təqdim etmişdilər, "Denver bəyanatı"ndan sonra "mərhələli həll" layihəsi hazırlandı. Lakin Ermənistan hər iki layihədən imtina etdi.

2006 - Azərbaycan prezidentinin sərəncamı (12 iyun 2006) ilə Azərbaycanda ilk dəfə qaz təsərrüfatı işçilərinin peşə bayramı günü qeyd olunub. Prezident respublikada qaz təsərrüfatının yaradılmasının 70 illiyi münasibətilə bu barədə sərəncam imzalamışdı.

21 iyun

1503 - Şah İsmayılın başçılıq etdiyi Səfəvi qoşunları Almaqu-lağı döyüşündə sultan Muradın ordusunu məğlub edib. 1500-cü ildə Ağqoyunlu dövləti ikiyə parçalandıqdan sonra onun bir qo-luna (Diyarbəkir, Azərbaycanın Kür çayından cənubdakı hissə-si) Əlvənd Mirzə, ikinci qoluna (Ərəb İraqı, Fars) isə sultan Mu-rad başçılıq edirdi. Səfəvi qoşunları 1501-ci ildə Şərur döyüşündə Əlvənd Mirzəni məğlub etmişdilər. Ağqoyunlunun ikinci qolu-nun məhv edilməsi ilə Səfəvi dövlətinin güclənməsi başlandı.

1794 - Tarixçi, şair, maarifçi Abbasqulu ağa Bakıxanov (1794-1847) anadan olub. 1820-30-cu illərdə çar Rusiyası ordu-sunda qulluq edib, Türkmənçay müqaviləsinin (1828) imzalan-masında tərcüməçi kimi iştirak edib. "Gülüstani-İrəm" əsəri ilə Azərbaycan tarixşünaslığının əsasını qoyub. "Qüdsi" təxəllüsü ilə şeirlər yazıb.

1830 - Zaqatala bölgəsində də çar üsul-idarəsinə qarşı üsyan alovlanıb. Üsyan dörd ay davam etdi. Azərbaycanda baş qaldı-ran üsyanlara cavab olaraq çar hökuməti bölgələrdə hərbi ko-mendantlıq idarə üsulu yaratmağa başlayıb.

1933 - Tanınmış alim və ictimai xadim Tofiq İsmayılov (1933-1991) anadan olub. 1991-ci ildə Azərbaycanın dövlət kati-bi təyin edilib. Həmin il noyabrın 20-də Dağlıq Qarabağda (Qa-rakənd) ermənilər tərəfindən vurulan vertolyotda həlak olub.

2001 - Prezident Heydər Əliyevin fərmanı ilə Azərbaycanda Dini Qurumlarla İş üzrə Dövlət Komitəsi yaradılıb.

22 iyun

1802 - Görkəmli şərqşünas alim, maarifçi Mirzə Kazımbəy (1802-1870) anadan olmuşdur. Peterburq Universitetini bitirib, 1839-cu ildə "Türk-tatar dilinin qrammatikası" dərsliyini çap etdirib, 1853-cü ildə Peterburq Universitetində Şərqşünaslıq fakültəsi açılıb və M.Kazımbəy onun ilk dekanı təyin edilib. Rusiya Elmlər Akademiyasının ilk azərbaycanlı üzvü olub.

1806 - Azərbaycan torpaqlarına yürüşü davam etdirən çar Rusiyasının qoşunları Dərbəndi işğal ediblər. Dərbəndin ələ keçirilməsi rus qoşunlarının Bakıya doğru yürüşünə imkan yaratdı.

1897 - Azərbaycan klassik vokal məktəbinin banisi, görkəmli müğənni Bülbül (Murtuza Məmmədov, 1897-1961) Şuşada anadan olub. Əsrarəngiz səsinə görə kiçik yaşlarından ona "Bülbül" adı verilib. Xalq mahnılarının, operaların baş partiyalarının unudulmaz ifaçısı olub.

1999 - Avropa Birliyi (AB) ilə Azərbaycan arasında Tərəfdaşlıq və Əməkdaşlıq Sazişi (1996-cı il aprelin 22-də Lüksemburqda imzalanıb) qüvvəyə minib. Saziş Azərbaycanda iqtisadi inkişaf, demokratiyanın möhkəmlənməsi, sosial, elmi, texniki və mədəni əməkdaşlıq sahəsində AB-nin dəstək və yardımını əhatə edir. 2004-cü ilin mayında prezident İlham Əliyevin Brüsselə səfəri zamanı AB-yə yeni üzvlərin qoşulması ilə əlaqədar olaraq TƏS-ə Əlavə Protokol imzalanıb.

23 iyun

1908 - Tehranda əksinqilabi çevriliş olub, Konstitusiya tərəfdarlarına divan tutulub. İranda 1905-ci ilin sonunda monarxiya əleyhinə başlanan Məşrutə (Konstitusiya) inqilabının ilk mərhələsi 1906-cı ildə Müzəfərəddin şahın Konstitusiyanın qüvvəyə minməsinə elan etməsi ilə başa çatmışdı. Tehrandakı əksinqilabi çevrilişdən sonra inqilabın ikinci mərhələsi başlandı və fəal proseslər Tehrandan Təbrizə, Cənubi Azərbaycana keçdi. Tezliklə Səttərxanın başçılıq etdiyi fədailər dəstəsi Təbrizi ələ keçirərək onu İran inqilabının mərkəzi elan etdilər.

1918 - Xalq Cümhuriyyətinin Nazirlər Şurası ölkə ərazisində hərbi vəziyyətin elan olunması və bütün qüvvələrin daşnak-bolşevik "Bakı Kommunası" ilə mübarizəyə səfərbər edilməsi barədə qərar qəbul edib.

1920 - Təbrizdə Şeyx Məhəmməd Xiyabaninin başçılığı ilə Azərbaycan Milli Hökuməti qurulub. Xiyabaninin lideri olduğu Azərbaycan Demokrat Fırqəsi həmin ilin apreliyində baş verən üsyan nəticəsində Təbrizdə faktiki hakimiyyəti ələ almışdı. Xalq qarşısında çıxış edən Xiyabani Cənubi Azərbaycanın adının dəyişdirilərək "Azadistan" ("Azadlıq ölkəsi") adlandırılacağını bəyan etdi. Milli Hökumət həmin ilin sentyabrında Xiyabaninin qətlə yetirilməsi ilə süqut etdi.

2006 - Azərbaycanda ilk dəfə dövlət qulluqçularının peşə bayramı günü qeyd olunub. Prezident İlham Əliyev BMT-nin Baş Assambleyası tərəfindən iyunun 23-nün "Dövlət qulluğu günü" elan olunmasını nəzərə alaraq bu barədə müvafiq sərəncam (25 may 2006) vermişdi.

24 iyun

1918 - Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin ilk bayrağı qəbul edilib. Hökumətin qərarı ilə qırmızı parça üzərində ağ rəngli aypara və səkkizguşəli ulduz təsvir edilmiş bayraq Cümhuriyyətin müvəqqəti rəmzi elan edilib. Azərbaycanın indiki üçrəngli (mavi, qırmızı, yaşıl) bayrağı isə dövlət rəmzi olaraq 1918-ci ilin noyabrında qəbul edildi.

1920 - Təbrizdə Şeyx Məhəmməd Xiyabaninin başçılığı ilə Azərbaycan Demokratik Firqəsinin fəallarından ibarət Milli Hökumət qurulub. Xiyabaninin rəhbərliyi ilə Təbriz üsyanı 1920-ci ilin aprelində qalib gəlmişdi. Milli Hökumətin qurulması ilə Cənubi Azərbaycanda faktiki olaraq müstəqil dövlət - demokratik respublika fəaliyyətə başlamışdı. Lakin Milli Hökumətin ömrü bir neçə ay oldu, həmin ilin sentyabrında Xiyabani qətlə yetirildi və üsyan yatırıldı.

1938 - I çağırış Azərbaycan SSR Ali Sovetinə seçkilər keçirilib. 310 nəfərlik parlamentə 107 fəhlə, 88 kolxozçu və 115 ziyalı-qulluqçu seçilmişdi. Xalq deputatlarının 72-si qadınlar idi. Kommunist Partiyasının əslində bütün dövlət funksiyalarını mənimsədiyi şəraitdə Ali Sovet formal fəaliyyət göstərirdi.

1993 - Milli Məclisdə ölkədəki ağır siyasi böhran geniş müzakirə olunub. Prezident Ə.Elçibəylə danışıqlar aparmaq üçün Kələkiyə getmiş bir qrup ziyalılığın nəticəsiz geri dönməsindən sonra parlament Konstitusiyanın tələbini nəzərə alaraq prezident səlahiyyətlərinin Ali Sovet sədrinə verilməsi barədə qərar qəbul edib. Parlamentin qərarı ilə Ali Sovetin sədri Heydər Əliyev prezident səlahiyyətlərini icra etməyə başlayıb.

25 iyun

1907 - Azərbaycanın xalq artisti Sona Hacıyeva (1907-1979) anadan olmuşdur.

1987 - Sov.İKP MK-nın plenumu "yenidənqurma" ("perestroyka") haqqında qərar qəbul edib. Baş katib Mixail Qorbaçovun elan etdiyi yeniləşmə kursu, ilk növbədə, sosial-iqtisadi islahatları nəzərdə tutsa da, tezliklə siyasi və ideoloji sahəni də əhatə etdi. Sovet İttifaqında (o cümlədən Azərbaycanda) söz azadlığı, aşkarlıq, milli hərəkətlər prosesi başlandı. "Yenidənqurma" siyasəti dörd il sonra SSRİ-nin süqutu ilə nəticələndi.

1992 - İstanbulda Türkiyə prezidenti Turqut Özalın təşəbbüsü ilə keçirilən konfransda Qara dəniz İqtisadi Əməkdaşlıq Təşkilatı təsis edilib. Yeni regional təşkilatın yaradılması barədə "İstanbul bəyannaməsi"ni 10 ölkənin başçısı, o cümlədən Azərbaycan prezidenti Əbülfəz Elçibəy imzalayıb.

1996 - Azərbaycanla Peru arasında diplomatik münasibətlər qurulub.

2005 - Heydər Əliyev adına Azərbaycan Ali Hərbi Məktəbinin növbəti buraxılışına həsr olunmuş təntənəli mərasimdə ilk dəfə olaraq Azərbaycan Hərbi Hava Qüvvələrinin təyyarələri Bakı səması üzərində nümunəvi uçuşlar və yüksək pilotaj nümayiş etdiriblər.

26 iyun

1917 - Hərbi xadim, artilleriya general-leytenantı Hüseyn Rəsulbəyov (1917-1992) anadan olmuşdur. Bakı hərbi dairəsinin hava hücumundan müdafiə qoşunlarının komandanı olub, Azərbaycanda milli zabit kadrlarının hazırlanmasına mühüm töhfələr verib.

1918 - Xalq Cümhuriyyətinin hökuməti Azərbaycanın ilk Milli Ordu hissəsinin - əlahiddə diviziyanın yaradılması barədə qərar qəbul edib. Həmin dövrdə Cümhuriyyət hökumətinin tabeliyində olan hərbi qüvvələr türk (Osmanlı) ordu hissələri ilə birlikdə ("Qafqaz İslam Ordusu") Nuru paşanın komandanlığı altında "Bakı Kommunası"nın qoşunları ilə qızğın döyüşlər aparırdı. Cümhuriyyətin Hərbi Nazirliyinin təşkili barədə qərar bir qədər sonra, avqustun 1-də verildi. Nazirlik özü isə 1918-ci ilin dekabrında fəaliyyətə başladı. Keçmiş çar Rusiyası ordusunun generallarından Səməd bəy Mehmandarov hərbi nazir, Əli-ağa Şıxlinski hərbi nazirin müavini təyin edildilər. Prezident Heydər Əliyevin 1998-ci ildə imzaladığı fərmanla 26 iyun Azərbaycan Respublikasının Silahlı Qüvvələr günü elan edilib.

2000 - Prezident Heydər Əliyevin imzaladığı əfv fərmanı ilə 87 məhbus, o cümlədən dövləti cinayətlərə görə məhkum olunmuş 68 nəfər azadlığa çıxıb.

2008 - Azərbaycan Milli Ordusunun 90 illik yubileyi münasibətilə Bakının Azadlıq meydanında möhtəşəm hərbi parad keçirilib.

27 iyun

1918 - Azərbaycan və türk (Osmanlı) hərbi qüvvələrindən ibarət Qafqaz İslam Ordusu Göyçay yaxınlığındakı döyüşdə "Bakı Soveti"nin qoşunlarını məğlub edib. Bu zəfərdən sonra Qafqaz İslam Ordusunun hissələri daşnak-bolşevik qoşunlarının hücumlarını dayandıraraq əks-hücumə keçməyə başlayıblar.

- Həmin gün Xalq Cümhuriyyətinin hökuməti "Dövlət dili haqqında" qərar qəbul edib. Azərbaycan (türk) dili Cümhuriyyət ərazisində dövlət dili elan olunub.

1921 - Azərbaycan K(b)P MK Ermənistanın Dağlıq Qarabağa iddiasını rədd edib. MK-nın qərarında Dağlıq Qarabağın Azərbaycanın tərkib hissəsi olduğu vurğulanırdı. Bu, ermənilərin Qarabağ iddialarına Azərbaycanın bolşevik rəhbərliyinin ilk cavabı idi.

1924 - Xalq artisti Məlik Dadaşov (1924-1996) anadan olub.

1991 -Ali Sovet Azərbaycanın "Suveren Dövlətlər İttifaqı haqqında" müqavilədə iştirak etməsi barədə qərar qəbul edib. Yeni ittifaq müqaviləsinin imzalanması Moskvadakı "Avqust qiyamı" nəticəsində baş tutmadı.

1991 - Erməni silahlı birləşmələri Dağlıq Qarabağın Martuni (indiki Xocavənd) rayonunun azərbaycanlılar yaşayan Qaradağlı kəndinə hücum edərək 6 sakini qətlə yetiriblər. Bu, Qarabağ münacişəsi başlayandan sonra ermənilərin azərbaycanlı yaşayış məntəqəsinə ilk böyük hücumu idi.

1993 - Ermənistan silahlı qüvvələri Dağlıq Qarabağın şimalında Ağdərə (Mardakert) rayon mərkəzini ələ keçiriblər. Ağdərə 1992-ci ilin yayında Azərbaycan ordu hissələrinin nəzarətinə keçmişdi. Ağdərə şəhəri ilə yanaşı, rayonun bir neçə kəndini ələ keçirən ermənilər Ağdam şəhərinin bir neçə kilometrliyinə gəlib çıxıblar.

28 iyun

1842 - Görkəmli Azərbaycan maarifçisi, alim, publisist və pedaqoq Həsən bəy Zərdabi (1842-1907) anadan olub. 1875-ci ildə "Əkinçi" qəzetinin nəşrinə başlamaqla Azərbaycanda milli mətbuatın əsasını qoyub.

1926 - Tanınmış dövlət xadimi, daxili xidmət general-leytenantı Arif Heydərov (1926-1978) anadan olmuşdur. Azərbaycan SSR-in daxili işlər naziri olub.

1996 - Avropa Şurası Parlament Assambleyasının (AŞPA) Bürosu Azərbaycana "xüsusi dəvət edilmiş qonaq" statusunun verilməsi barədə qərar qəbul edib. Azərbaycan parlamenti Avropa Şurasında "xüsusi dəvət edilmiş qonaq" statusu almaq üçün quruma 1992-ci ilin yanvarında müraciət etmişdi.

2000 - AŞPA-nın yay sessiyasında Azərbaycanın Avropa Şurasına üzvlüyü barədə tövsiyə qərarı qəbul edilib. AŞPA Siyasi Komitəsinin Azərbaycan üzrə məruzəçi Jak Bomelin (Fransa) hesabatı üzrə keçirilmiş səsvermədə 120 nəfər lehinə, 1 nəfər əleyhinə, 5 nəfər bitərəf olmaqla Azərbaycanın Avropa Şurasının tamhüquqlu üzvlüyünə qəbul edilməsinə dair müsbət rəy verilib.

29 iyun

1913 - Xalq şairi Nigar Rəfibəyli (1913- 1981) Gəncədə anadan olub. Lirik şeirləri ilə XX əsr Azərbaycan poeziyasını zənginləşdirib, xarici dillərdən bir çox poeziya nümunələrini dilimizə çevirib.

1992 - Azərbaycanla Yeni Zelandiya arasında diplomatik münasibətlər qurulub.

1994 - Prezident Heydər Əliyev İran İslam Respublikasına ilk rəsmi səfərə gedib. Səfər Bakı-Tehran münasibətlərində 1992-1993-cü illərdə yaranmış soyuqluğun aradan qaldırılması üçün əhəmiyyətli hadisə olub. İki ölkə arasında əməkdaşlıq sazişləri imzalanıb. İran prezidenti Əli Əkbər Haşimi Rəfsəncani Azərbaycan prezidenti ilə imzaladığı birgə bəyanatda Ermənistanın Azərbaycana qarşı hərbi təcavüzünü pisləyib.

1995 - Prezident Heydər Əliyev Bolqarıstan və Rumıniyaya rəsmi səfərə gedib. Səfər Azərbaycanın bu ölkələrlə yüksək səviyyəli münasibətlərinin əsasını qoyub. Prezident Buxarestdə keçirilən Qara dəniz İqtisadi Əməkdaşlıq Təşkilatının zirvə görüşündə iştirak edib.

2004 - Azərbaycan prezidenti İlham Əliyev İstanbulda NATO-nun zirvə toplantısında iştirak edib. Dövlət başçısı Şimali Atlantika Əməkdaşlıq Şurasının toplantısında, "Avroatlantik İttifaqı yol ayrıcında" mövzusunda konfransda çıxış edib.

30 iyun

1625 - Növbəti Səfəvi-Osmanlı müharibəsi (1623-1639) gedişində Şah Abbasın qoşunları gürcü çarlıqlarının birləşmiş qüvvələrinə qalib gəlib. Gürcüstan uğrunda mübarizə aparan Osmanlı qoşunları bölgəni tərk etməyə məcbur olub. 1639-cu ildə imzalanan Qəsri-Şirin sülh müqaviləsinə görə, Osmanlı dövləti Cənubi Qafqazın Səfəvilərin hökmranlığına keçməsinə qəbul etdi.

1812 - Görkəmli yazıçı, dramaturq, şair və filosof Mirzə Fətəli Axundov (1812-1878) Şəkiddə anadan olub. Yaradıcılığa şeirlə başlayıb, "Puşkinin ölümünə Şərq poeması" (1837) ilə məşhurluq qazanıb. 1850-ci illərdə yazdığı 6 komediya ilə Azərbaycan dramaturgiyasının, 1857-ci ildə qələmə aldığı "Aldanmış kəvakib" povesti ilə realist Azərbaycan nəsrinin təməlini qoyub. 1873-cü ildə Axundovun "Lənkəran xanın vəziri" komediyasının səhnələşdirilməsi ilə Azərbaycan teatrının əsası qoyulub.

1928 - Akademik, biologiya elmləri doktoru, Milli Məclisin deputatı Cəlal Əliyev anadan olmuşdur.

1993 - Milli Məclis prezident səlahiyyətlərinin icraçısı Heydər Əliyevin təqdimatı əsasında Surət Hüseynovun baş nazir təyin olunmasını təsdiqləyib. Bu təyinat Gəncə hadisələrindən sonra ölkədə yaranmış böhranı qismən aradan qaldırmaq, S.Hüseynovun arxasındakı qiyamçı hərbi birləşmələri neytrallaşdırmaq üçün zəruri addım idi.

1998 - Milli Məclis Naxçıvan Muxtar Respublikasının yeni Konstitusiyasını qəbul edib. Azərbaycanın Konstitusiyası əsasında hazırlanan Naxçıvan MR-in Əsas Qanunu, qanunvericiliyə uyğun olaraq, Milli Məclisdə mütləq səs çoxluğu (124 deputatdan 95 səs lehinə) ilə təsdiqlənib.

1 iyul

1858 - Bakıda Xəzər gəmiçiliyi fəaliyyətə başlayıb. Prezident Heydər Əliyevin imzaladığı fərmana əsasən, 1998-ci ildən etibarən iyulun 1-i Dövlət Xəzər Dəniz Gəmiçiliyi işçilərinin peşə bayramı günü kimi qeyd olunur.

1903 - Bakıda ilk ümumi siyasi başlanıb. Əsasən neft sənayesini əhatə edən tətilin tələbləri fəhlələrin iş şəraiti, əməkhaqlarının artırılması ilə bağlı idi. İyulun 22-dək sürən tətil Bakıda sol təmayüllü (bolşevik) təbliğatın təşəkkül tapdığını göstərirdi.

1909 - Tanınmış kimyaçı alim, akademik Rüstəm İsmayılov (1909-1972) anadan olub. 1967-1970-ci illərdə Azərbaycan SSR Elmlər Akademiyasının prezidenti olub.

1996 - Azərbaycan İrlandiya Respublikası ilə diplomatik münasibətlər qurub.

1998 - Azərbaycanla Tunis arasında diplomatik əlaqələr yaradılıb.

2004 - Prezident İlham Əliyev "Qaçqınların və məcburi köçkünlərin yaşayış şəraitinin yaxşılaşdırılması və məşğulluğunun artırılması üzrə Dövlət Proqramı"nın təsdiq edilməsi haqqında sərəncam imzalayıb. Proqram üzrə 2004-2007-ci illərdə ölkə ərazisində məcburi köçkünlərin çadır düşərgələri (5 rayonda 12 düşərgə) ləğv olunub, 17 minə yaxın köçkün ailəsi üçün 56 yeni qəsəbə tikilib. 2007-ci ilin oktyabrında prezidentin sərəncamı ilə Dövlət Proqramına edilən əlavələrdə (2008-2011-ci illər) "fin evləri", məktəb binaları, hərbi hissələrin ərazisində məskunlaşmış 12 min məcburi köçkün ailəsi üçün qəsəbələrin inşası nəzərdə tutulub.

2008 - Prezident İlham Əliyev Batumidə (Gürcüstan) Demokratiya və İqtisadi İnkişaf Uğrunda Təşkilat - GUAM ölkələri liderlərinin sammitində iştirak edib.

2 iyul

1892 - Azərbaycan yazıçısı Tağı Şahbazi (1892-1937) anadan olub. Povest və hekayələrində dini fanatizm, qadın azadlığı, mə-nəviyyat problemlərini təsvir edib. Stalin repressiyasının qurba-nı olub.

1918 - Xalq Cümhuriyyəti Nazirlər Şurasının sədri və daxili işlər naziri Fətəli xan Xoyski ölkədə ilk polis bölmünün yara-dılması barədə əmr verib. Bununla Azərbaycan polis orqanları-nın əsası qoyulub. Prezident Heydər Əliyevin 1998-ci il 24 may tarixli fərmanı ilə hər il iyulun 2-si Azərbaycanda Polis günü ki-mi qeyd olunur.

1921 - Azərbaycanda pedaqoji kadrlar hazırlayan ilk ali mək-təb - Azərbaycan Kişi Pedaqoji İnstitutu adı ilə təsis edilib. So-nrular V.İ.Lenin adına Azərbaycan Dövlət Pedaqoji İnstitutu adlanıb, hazırda Azərbaycan Pedaqoji Universiteti adı ilə fəa-liyyəət göstərir.

1997 - Prezident Heydər Əliyev Rusiya Federasiyasına rəsmi səfərə gedib. Səfər gedişində iki ölkə arasında "Dostluq, əmək-daşlıq və qarşılıqlı təhlükəsizlik haqqında" müqavilə, ikitərəfli münasibətlərin müxtəlif sahələri üzrə hökumətlərarası sazişlər imzalanıb. Bu arada Rusiyanın Ermənistana 1 milyard dollarlıq gizli silah verməsi faktının üzə çıxması şimal qonşumuzun Azər-baycanla dostluğa necə "sadiq olduğunu" göstərdi.

3 iyul

1993 - Milli Məclis Ermənistanın Azərbaycana qarşı işğalçılıq müharibəsinin genişlənməsi ilə əlaqədar beynəlxalq təşkilatlara, dünya dövlətlərinə ünvanlanan bəyanat qəbul edib. Bəyanatda dünya birliyinə Ermənistanın hərbi təcavüzünü dayandırmaq üçün təsirli tədbirlər görmək çağırışı yer almışdı.

1994 - Erməni terrorizmi Azərbaycana qarşı növbəti cinayətini həyata keçirib. Bakı metrosunun "28 May" və "Gənclik" stansiyaları arasında qatarda törədilən partlayış nəticəsində 13 nəfər həlak olub, 42 nəfər yaralanıb. Terror aktı Azərbaycan və təndaşı, Qarabağ müharibəsində əsir düşmüş və Ermənistan xüsusi xidmət orqanları tərəfindən məxfi əməkdaşlığa cəlb edilmiş Azər Aslanov tərəfindən törədilib. O, aksiyanı Ermənistan xüsusi xidmət orqanlarının təlimatı ilə həyata keçirdiyini etiraf edib. Bundan bir qədər öncə (19 mart 1994) Bakı metrosunun "20 Yanvar" stansiyasında baş verən partlayış nəticəsində 14 nəfər həlak olmuşdu.

2008 - Bakıda Azərbaycan və Rusiya prezidentləri İlham Əliyev və Dmitri Medvedevin görüşündə iki ölkə arasında tərəfdaşlığı möhkəmləndirmək barədə Birgə bəyannamə imzalanıb. Medvedev Rusiya Federasiyasının prezidenti seçildikdən sonra Cənubi Qafqaza ilk səfərini Azərbaycana etmişdi.

4 iyul

1797 - Qarabağ xanlığının mərkəzi Şuşada sui-qəsd nəticəsində İran şahı Ağa Məhəmməd Qacar öldürülüb. Bundan az öncə Şuşanı işğal edən Qacar şah saraydaxili qəsdin qurbanı olmuşdu. Türk əsilli olan Ağa Məhəmməd Qacar İran taxt-tacı uğrunda uzun çekişmələrdən sonra 1794-cü ildə hakimiyyətə gəlmişdi. Ağa Məhəmməd şah Qacarin ölümündən sonra İran qoşunları Qarabağ xanlığını tərk etdilər. İran taxtına isə Qacarlar sülaləsindən Fətəli şah çıxdı. Qacarların İranda hakimiyyəti 1925-ci ilədək davam etdi.

1992 - Azərbaycanın ordu hissələri Dağlıq Qarabağın şimalında aparılan əməliyyat gedişində Mardakert (Ağdərə) rayon mərkəzini erməni işğalçı qüvvələrindən azad ediblər. Rayonun böyük bir hissəsinin nəzarətə götürülməsi nəticəsində Azərbaycan Qarabağ müharibəsində mövqe üstünlüyü əldə etmişdi. Lakin hərbi-strateji baxımdan qeyri-peşəkar və darmacalda hazırlanıb həyata keçirilən əməliyyat tezliklə əks nəticə doğurdu. 1992-ci ilin payızından Azərbaycan Qarabağda itkilərlə üzləşdi, Ağdərə rayonu isə 1993-cü ilin fevralında qismən, iyunda isə bütünlüklə erməni qüvvələrinin əlinə keçdi.

5 iyul

1921 - Rusiya Kommunist (bolşevik) Partiyasının Qafqaz Bürosunun iclasında Dağlıq Qarabağın Azərbaycan SSR-in tərkibində saxlanılması barədə qərar qəbul edilib. Bir gün öncə, iyulun 4-də RK(b)P Qafqaz Bürosunun plenumunda erməni tərəfi Orconikidze və Kirovun dəstəyi ilə Dağlıq Qarabağın Ermənistanına verilməsi barədə qərarın qəbuluna nail olmuşdular. Lakin N.Nərimanov başda olmaqla Azərbaycanın kommunist rəhbərliyinin kəskin etirazı və RK(b)P MK-nın işə qarışması nəticəsində bu qərar ləğv olundu. Bununla belə, RK(b)P Qafqaz Bürosunun 5 iyul tarixli qərarında Dağlıq Qarabağa Azərbaycanın tərkibində saxlanılmaqla və mərkəzi Şuşa şəhəri olmaqla geniş vilayət muxtariyyəti verilməsi qeyd olunmuşdu. Bununla da ermənilər əsas məqsədlərinə çatmasalar da, muxtariyyət qazanmış oldular. 1923-cü ildə Dağlıq Qarabağ Muxtar Vilayəti təşkil edildi.

2002 - Prezident Heydər Əliyevin fərmanı ilə Azərbaycan dövləti ilə xaricdəki soydaşlarımızla əlaqələri tənzimləyəcək qurum - Xarici Ölkələrdə Yaşayan Azərbaycanlılarla İş üzrə Dövlət Komitəsi yaradılıb. Prezident İlham Əliyevin 2008-ci il 19 noyabr fərmanı ilə Diaspora ilə İş üzrə Dövlət Komitəsinə çevrilib.

2008 - Prezident İlham Əliyev Qazaxıstanın paytaxtı Astananın 10 illiyi ilə əlaqədar təntənəli yubiley tədbirlərində iştirak edib, bir sıra ikitərəfli görüşlər keçirib.

6 iyul

1927 - Hərbi xadim, tank qoşunları general-mayoru Valeh Bərşadlı (1927-1998) anadan olub. Zirehli Tank Qoşunları Hərbi Akademiyasını, SSRİ Silahlı Qüvvələri Baş Qərargahının Hərbi Akademiyasını bitirib, Sovet Ordusunda komandir vəzifələrində çalışıb. 1991-ci ilin sentyabrında Azərbaycanın ilk müdafiə naziri təyin edilib, lakin üç ay sonra müxalifətin (Xalq Cəbhəsi) təzyiqi altında istefa verib. C.Naxçıvanski adına Hərbi Məktəbin rəisi işləyib, milli hərbi kadrların hazırlanmasına öz töhfəsini verib.

1993 - İqtisadi Əməkdaşlıq Təşkilatı (ECO) dövlət başçılarının İstanbulda keçirilən zirvə toplantısında Ermənistanın Azərbaycana hərbi təcavüzünü pisləyən bəyanat qəbul olunub. Sammit iştirakçıları Ermənistanı işğalçılıq müharibəsini dayandıрмаğa çağırıblar. Azərbaycan rəhbəri Heydər Əliyev ölkədəki ağır vəziyyətlə əlaqədar sammitdə iştirak etmirdi. ECO təşkilatına 10 müsəlman ölkəsi - Türkiyə, İran, Pakistan, Əfqanıstan, Mərkezi Asiyanın beş respublikası və Azərbaycan - daxildir.

7 iyul

1882 - Cənubi Azərbaycanda milli hərəkat liderlərindən Seyid Cəfər Pişəvəri (1882-1946) anadan olub. 1945-ci ildə Cənubi Azərbaycan Milli Hökumətini qurub. Sovet İttifaqı sol təmayüllü Pişəvəri hökumətinə dəstək vəd etsə də, bunu etməyib. II Dünya müharibəsinin başa çatması ilə sovet qoşunları Cənubi Azərbaycanı tərk etdikdən sonra İran şah rejimi Pişəvəri hərəkatını dağıdıb. Sovet Azərbaycanına mühacirət edən Pişəvəri burada müəmmalı şəkildə həlak olub.

1923 - Azərbaycan SSR Mərkəzi İcraiyyə Komitəsi respublika ərazisində Dağlıq Qarabağ Muxtar Vilayətinin (DQMV) təşkil olunması barədə dekret verib. Sənəddə bu qərarın azərbaycanlı və erməni xalqları arasında "beynəlmiləl həmrəyliyin möhkəmlənməsinə" xidmət edəcəyi vurğulanırdı. Dekretə əsasən, "Dağlıq Qarabağın erməni hissəsində Azərbaycan SSR-in tərkib hissəsi kimi muxtar vilayətin yaradılması" nəzərdə tutulmuşdu. Bu barədə tövsiyə qərarı 1921-ci ildə Rusiya K(b)P-nin Qafqaz Diyar Bürosu tərəfindən qəbul olunmuşdu. Həmin qərarla muxtariyyətin mərkəzi Şuşa göstərilə də, Azərbaycan MİK-in dekretində vilayətin mərkəzi kimi Xankəndi seçilmişdi. Tezliklə ermənilərin təşəbbüsü ilə Xankəndi Stepanakert adlandırıldı. Ərazi-inzibati bölgüsündən sonra DQMV-nin ərazisi 4,4 min kv.km olaraq müəyyənleşdi.

1992 - Azərbaycanla Tailand arasında diplomatik münasibətlər qurulub.

1994 - Türkiyə Silahlı Qüvvələri Baş Qərargahının rəisi, ordu generalı Doğan Gürəş Azərbaycana səfərə gəlib. Prezident Heydər Əliyevlə görüşdə iki ölkə arasında hərbi əməkdaşlıq müzakirə edilib.

8 iyul

1909 - Görkəmli dilçi alim, filologiya elmləri doktoru Əbdülzəl Dəmirçizadə (1909-1979) anadan olub. 1946-cı ildən ömrünün sonunadək Azərbaycan Pedaqoji İnstitutunun Azərbaycan dilçiliyi kafedrasının müdiri işləyib. Azərbaycan dilçilik elmində fundamental əsərlərin müəllifidir.

1992 - ATƏM-in (1995-ci ildən ATƏT) Helsinkidə keçirilən zirvə toplantısında iştirak edən prezident Əbülfəz Elçibəy Azərbaycanın təşkilata üzvlüyünə dair sənədləri, o cümlədən Helsinki Yekun Aktını (1975) imzalayıb. Azərbaycan ATƏM-ə 1992-ci il yanvarın 30-da qəbul olunmuşdu.

1996 - Azərbaycanla Boliviya arasında diplomatik münasibətlər qurulub.

2002 - Türkmənistanın Türkmənbaşı limanında Xəzər Dövlət Dəniz Gəmiçiliyinə məxsus "General Şıxlinski" tankerində yağın baş verib. Tankerdə olan 22 nəfərdən 6-sı həlak olub.

2003 - Prezident Heydər Əliyev İtaliya XİN başçısının müavini Marqerita Boniveri, Türkiyənin daxili işlər naziri Abdulkadir Aksunu qəbul edib, Təhlükəsizlik Şurasının iclasını keçirib. Bu, H.Əliyevin prezident postunda Bakıda keçirdiyi son görüşlər idi. Həmin gün axşam dövlət başçısı Gülhanə Hərbi Tibb Akademiyasında müalicəsini davam etdirmək üçün Ankaraya gedib.

9 iyul

1821 - Azərbaycan aşiq poeziyasının görkəmli nümayəndəsi Aşiq Ələsgər (1821-1926) Göyçə mahalının Ağkilsə kəndində anadan olub. Aşiq Ələsgər bütün Cənubi Qafqazda, Dağıstanda, bir sıra türkdilli xalqlar arasında şöhrət qazanmışdı. 1918-ci ildə Andranikin quldur dəstələrinin törətdiyi qırğınlardan sonra bir müddət el-obasından qaçqın düşmüş, sonra yenidən doğma kəndə qayıtmış və orada dünyasını dəyişmişdir.

1919 - Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin Xarici İşlər Nazirliyi diplomatik fəaliyyət haqqında nümunəvi sənəd - XİN-in kاتبliyi haqqında müvəqqəti təlimat qəbul edib. Bu, Azərbaycanda peşəkar diplomatiya fəaliyyətini tənzimləyən ilk sənəddir. Prezident İlham Əliyevin 24 avqust 2007-ci il sərəncamı ilə 9 iyul Azərbaycanda diplomatik xidmət orqanları əməkdaşlarının peşə bayramı günü elan edilib.

1994 - Prezident Heydər Əliyev Səudiyyə Ərəbistanına rəsmi səfərə gedib. Səfər gedişində Azərbaycan prezidenti kral Fəhd ibn Əziz əl-Səudla, Səudiyyədə fəaliyyət göstərən yerli və beynəlxalq biznes dairələri ilə görüşlər keçirib, ikitərəfli sənədlər imzalanıb. Səudiyyə rəhbərliyi Ermənistanın Azərbaycana qarşı işğalını pisləyən birgə bəyanata imza atıb.

10 iyul

1835 - Görkəmli Azərbaycan şairi və maarifçisi Seyid Əzim Şirvani (1835-1888) Şamaxıda anadan olub. Azərbaycan lirik və satirik poeziyasını zənginləşdirib, "Əkinçi", "Ziya" qəzetlərində publisistik yazılar yazıb. İlk dəfə olaraq Azərbaycan şairlərinin (200-dən çox) qısa tərcümeyi-halını və əsərlərindən nümunələri kitab şəklində ("Təzkirə") nəşr etdirib.

1918 - Azərbaycan və türk (Osmanlı) hərbi qüvvələri (Qafqaz İslam Ordusu) Kürdəmir yaxınlığındakı döyüşdə daşnak-bolşevik "Bakı Soveti"nin qoşunlarını məğlub ediblər. Kürdəmir qəsəbəsi işğalçılardan azad olunub. Bu qələbədən sonra Qafqaz İslam Ordusunun daşnak-bolşevik qüvvələri üzərinə geniş əks-hücumu başlanıb. İyulun 14-də azərbaycanlı-türk qoşun hissələri strateji əhəmiyyətli Kərar dəmir yolu stansiyasını ələ keçiriblər.

1932 - Akademik, fizika-riyaziyyat elmləri doktoru Məhəmməd Şahtaxtinski anadan olub. Bərk cisimlər (polad) fizikasına aid tədqiqatları iqtisadiyyatda geniş tətbiq olunur, elmi nailiyyətləri ilə xaricdə tanınıb.

1934 - Riyaziyyatçı alim, pedaqoq Zahid Qaralov anadan olmuşdur. 1995-2005-ci illərdə Milli Məclisin deputatı olub.

11 iyul

1918 - Görkəmli şair, yazıçı, maarifçi Abbas Səhhət (Abbasqulu Mehdizadə, 1874-1918) Şamaxıda anadan olub. Bədii yaradıcılıqla yanaşı, Azərbaycan məktəbləri üçün ilk dərsliklərin ("Yeni məktəb", "Türk ədəbiyyatına ilk qədəm") hazırlanmasında iştirak edib. Uşaqlar üçün şeir və hekayələri xüsusilə məşhurluq qazanıb. İxtisasca həkim olan A.Səhhət bu sahədə də xalqına xidmət göstərüb, 1918-ci ildə ermənilərin talan etdiyi Şamaxıda həkimlik borcunu yerinə yetirərkən vəba xəstəliyinə düşərək olaraq vəfat edib.

1990 - Erməni quldur dəstələri Tərtər-Kəlbəcər sərnişin avtobusunu partlatdıqdan sonra dinc insanları gülləbaran ediblər. Bu terror aktı nəticəsində 14 azərbaycanlı öldürülüb, 35 nəfər yaralanıb.

1991 - Erməni silahlı dəstələrinin Ermənistanda azərbaycanlıların sonuncu yaşayış məntəqəsinə - Mehri rayonunun Nüvədi kəndinə basqınları başlayıb. Ermənistan hüquq-mühafizə orqanları basqınların qarşısını almaq əvəzinə kənd sakinlərindən Azərbaycanla bütün əlaqələri kəsməyi tələb ediblər. Bu şantajdan bir qədər sonra (avqust) Nüvədi əhalisi deportasiya olundu.

2000 - Türkiyə prezidenti Əhməd Necdət Sezər prezident postunda ilk xarici səfərini Azərbaycana edib. Azərbaycan və Türkiyə rəhbərlərinin görüşündə ikitərəfli münasibətlər, o cümlədən Bakı-Tbilisi-Ceyhan layihəsi ətrafında vəziyyət geniş müzakirə olunub.

12 iyul

1724 - Osmanlı imperiyası ilə Rusiya arasında İstanbul müqaviləsi bağlanıb. Sənəddə Rusiya ilə Səfəvi dövləti arasında 1723-cü il Peterburq müqaviləsinin şərtləri təsdiq edilib. Həmin müqaviləyə əsasən, Səfəvilər Dərbənddən Ənzəliyədək Xəzəryanı bölgələri Rusiyaya güzəştə getmişdi. İstanbul müqaviləsi ilə Osmanlı dövləti də bu bölgünü qəbul edib. Müqaviləyə görə, Rusiya Şimali Azərbaycanın Osmanlının nəzarətinə verilməsinə razılaşıb, Şirvan Osmanlının himayəsində müstəqil xanlıq statusu alıb.

1953 - Azərbaycan Kommunist Partiyasının Mərkəzi Komitəsi və Bakı şəhər Komitəsinin birgə plenumunda Mircəfər Bağirovun Azərbaycan KP MK-nın 1-ci katibi vəzifəsindən azad olunması barədə qərar qəbul olunub. Mircəfər Bağirov 1930-cu ildən Azərbaycana rəhbərlik etmişdi. Stalinin ölümündən sonra onun müttəfiq respublikalardakı bütün əlaltılarının, o cümlədən Bağirovun mühakimə olunması qaçılmaz idi. Bağirov 1956-cı ilin aprelində SSRİ Ali Məhkəməsinin Hərbi Kollegiyası tərəfindən ölüm cəzasına məhkum edilib, həmin ilin mayında güllələnib.

1993 - Azərbaycan rəhbərliyinin tələbi ilə regiona gələn ATƏM-in Minsk qrupunun sədri Mario Raffaelli (İtaliya) erməni silahlı qüvvələrinin hücumlarına məruz qalan Ağdam rayonunda vəziyyətlə tanış olub. Sonra Xankəndi və Yerevana gədən ATƏM rəsmisi ermənilərin girovluqdan azad etdikləri azərbaycanlılarla Bakıya qayıdıb və Ermənistanın işğalının qarşısını almağa söz verib. Raffaellinin səfərinin "yekunu" olaraq iyulun 23-də Ağdam işğal olundu.

13 iyul

1830 - Rusiya çarı I Nikolay Azərbaycandan Sibirə və başqa yerlərə sürgün edilmiş şəxslərin bağışlanılması, onların müsadirə edilmiş torpaqlarının özlərinə qaytarılması haqqında qanun imzalayıb. Bu qərar işğal olunmuş Azərbaycan torpaqlarında rus işğalına qarşı kəndli çıxışlarını səngitmək niyyəti daşıyırdı.

1992 - Azərbaycanla Oman dövləti (ölkəmizin müstəqilliyini 1991-ci il dekabrın 30-da tanıyıb) arasında diplomatik münasibətlər qurulub.

1996 - Prezident Heydər Əliyev Avropa Şurası baş katibinin adına məktub göndərərək Azərbaycanın Avropa Şurasına tamhüquqlu üzv qəbul olunmaq və Avropa İnsan Haqları Konvensiyasına qoşulmaq arzusunda olduğunu bildirib. Bundan az öncə (28 iyun 1996) Azərbaycan Avropa Şurasında "xüsusi dəvət edilmiş qonaq" statusu almışdı.

2006 - Türkiyənin Aralıq dənizi sahilindəki Ceyhan (Adana vilayəti) limanında Bakı-Tbilisi-Ceyhan neft kəmərinin təntənəli açılışı keçirilib. Mərasimdə Azərbaycan, Türkiyə, Gürcüstan prezidentləri, layihədə təmsil olunan neft şirkətlərinin rəhbərləri, ümumilikdə 30-dək ölkənin nümayəndə heyəti iştirak etmişdi. BTC-nin açılışı Azərbaycanın müstəqil neft strategiyasının zəfəri idi. 1999-cu ilin 18 noyabrında BTC-yə dair "İstanbul bəyannaməsi"nin imzalanması ilə başlanan yol uğurla başa çatmışdı. BTC-nin uzunluğu 1768 km (443 km Azərbaycan, 249 km Gürcüstan, 1076 km Türkiyə ərazisində), gündəlik nəql gücü 1 mln. barreldir.

14 iyul

1969 - Azərbaycan Kommunist Partiyası Mərkəzi Komitəsinin plenumunda təşkilati məsələyə baxılıb. KP MK-nın 1-ci katibi Vəli Axundovun istefası qəbul olunub. Plenum yekdil qərarla Heydər Əliyevi Azərbaycan KP MK-nın 1-ci katibi seçib. Bu, Azərbaycanın yeni tarixində güclü lider və rəhbər kimi yer tutacaq, Azərbaycanın inkişafı naminə saysız xidmətlər göstərəcək şəxsiyyətin böyük siyasətə gəlişi idi. 34 il siyasət səhnəsində olan Heydər Əliyev istər 1969-1982-ci illərdə sovet Azərbaycanına rəhbərlik etdiyi dövrdə, 1983-1987-ci illərdə SSRİ rəhbərliyində çalışdığı zaman, istərsə də Azərbaycana rəhbərlikdən kənarında olduğu 1988-1993-cü illərdə və 1993-cü ildə yenidən Azərbaycanın rəhbərliyinə qayıtdıqdan sonra hər zaman öz xalqı ilə bir olub, ona arxalanıb.

1989 - Dağlıq Qarabağ Muxtar Vilayətinin mərkəzi Xankəndi (Steparaker) şəhərində azərbaycanlı əhaliyə qarşı terror aktı həyata keçirilib. R.Zorge küçəsi, 51 ünvanında törədilən partlayış nəticəsində onlarla insan yaralanıb, 26 azərbaycanlı ailəsi evsiz qalaraq şəhəri tərk etməli olub. Ermənilərin Dağlıq Qarabağdakı azərbaycanlı əhaliyə qarşı etnik təmizləmə kampaniyası güclənməkdə idi.

1990 - SSRİ prezidenti M.Qorbaçov "Televiziyanın demokratikləşməsi və inkişafı haqqında" fərman imzalayıb. Fərmandan sonra SSRİ ərazisində sürətlə özəl telekanalların açılması prosesi başlandı. Azərbaycanda fəaliyyətə başlayan ilk özəl telekanal ANS oldu.

15 iyul

1915 - Tanınmış rəssam və heykəltəraş Cəlal Qaryağdı (1915-2001) anadan olub. Azərbaycanın bir sıra mədəniyyət və ictimai xadimlərinin heykəl və büstlərinin (N.Nərimanov, M.Ə.Sabir və s.) müəllifidir.

1918 - Xalq Cümhuriyyəti hökuməti azərbaycanlılara qarşı soyqırımı cinayətlərinin araşdırılması üçün Fövqəladə Təhqiqat Komissiyası yaradıb. Komissiya 1918-ci ilin mart qırğınları ilə yanaşı, XX əsrin əvvəlindən ermənilərin azərbaycanlılara qarşı törətdikləri digər qətlialmlar haqqında çoxsaylı materiallar toplamış, Cümhuriyyət hökumətinin qərarı ilə 31 mart "Soyqırımı günü" elan edilmişdi. Azərbaycanın sovetləşməsindən sonra bu tarix gizlədildi.

1925 - Azərbaycanın xalq artisti, müğənni-pianoçu, professor Rauf Atakişiyev (1925-1994) anadan olub. 1953-cü ildən Opera və Balet Teatrının solisti işləyib, bir çox xarici ölkələrdə çıxış edib.

1926 - Xalq artisti, aktrisa Sədayə Mustafayeva (1926-2004) anadan olub. Şəki, Ağdaş, Göyçay, Gəncə teatrlarında çalışıb, bir sıra kinofilmlərdə yaddaqalan obrazlar yaradıb.

1992 - Azərbaycan Respublikasının milli valyutasının - manatın dövriyyəyə buraxılması barədə prezident fərmanı verilib. Fərmana əsasən, Azərbaycan manatı avqustun 15-də dövriyyəyə buraxıldı.

16 iyul

919 - Ərdəbil yaxınlığında Azərbaycan Sacilər dövlətinin başçısı Yusif Sacoğlunun qoşunları ilə Xilafət ordusu arasında döyüş olub. Ərəb qoşunları Yusifin ordusunu məğlub edib özünü əsir götürsələr də, Sacilər dövlətini Xilafətə tabe etdirə bilməyiblər. Əksinə, xəlifə Müktədir Yusifi Azərbaycanın hökmdarı kimi tanıyaraq azad etməli olub. 901-ci ildə qardaşı Məhəmmədin ölümündən sonra Sacilər dövlətinə başçılıq edən Y.Sacoğlu onu bölgədə (indiki Cənubi Azərbaycan) güclü qüvvəyə çevirmişdi. Xilafətə vergi ödəməkdən imtina edəndən sonra ərəblər onunla bir neçə dəfə döyüşmüşdülər. Y.Sacoğlu 927-ci ildə Kufə döyüşündə öldürülüb.

1804 - Birinci Rusiya-İran müharibəsi (1804-1813) başlanıb. Müharibənin ilkin nəticəsi olaraq imzalanan Kürəkçay müqaviləsinə (1805-ci il) əsasən, Azərbaycanın Qarabağ və Şəki xanlıqları Rusiyaya ilhaq edilib.

1989 - Bakıda yarımgizli şəraitdə Azərbaycan Xalq Cəbhəsinin təsis konfransı keçirilib. Bu, Azərbaycanda Qarabağ hadisələri ilə başlayan milli xalq hərəkatının qismən təşkilatlanması idi. Əbülfəz Elçibəy AXC-nin sədri seçilib. AXC-nin 16 nəfərdən ibarət İdarə Heyətinə isə kifayət qədər fərqli baxışlı şəxslər seçilmişdi və tezliklə təşkilatda parçalanmalar başlandı.

1999 - İsveçrənin Cenevrə şəhərindəki Jato qəsridə Azərbaycan və Ermənistan prezidentləri Heydər Əliyev və Robert Koçaryan arasında görüş keçirilib. Bu görüşlə yüksək səviyyəli Qarabağ danışıqları intensiv mərhələyə qədəm qoydu.

17 iyul

1487 - Azərbaycan Səfəvilər dövlətinin banisi, görkəmli sərkərdə, şair Şah İsmayıl Xətai (1487-1524) Ərdəbildə anadan olub. Səfəvilər dövlətinin təməli dini-siyasi hərəkət olaraq şeyx Səfi tərəfindən qoyulub. 1450-1480-ci illərdə Ağqoyunlu hökmdarı Uzun Həsənin (İsmayılın ana tərəfdən babası), Şeyx Cüneydin (babası) və Şeyx Heydərin (atası) Azərbaycan torpaqlarını birləşdirmək uğrunda başladıkları işi Şah İsmayıl həyata keçirib. 1501-ci ildə Təbrizi paytaxt elan etməklə Səfəvi dövlətini qurub. Hakimiyyətdə olduğu qısa dövrdə (1501-1524) onlarla məmləkəti ələ keçirərək Səfəvi imperatorluğuna qatıb, şöhrəti bütün Avropaya yayılıb. Eyni zamanda, dövrün tanınmış şairi olub, "Xətai" təxəllüsü ilə əsərlər yazıb. 1524-cü il mayın 23-də qəflətən vəfat edib, Ərdəbildə Şeyx Səfi məqbərəsində dəfn olunub.

1913 - Xalq artisti, tanınmış estrada müğənnisi Mirzə Babayev (1913-2002) anadan olub. Müğənnilik fəaliyyəti ilə yanaşı, aktyor kimi bir sıra kinofilmlərdə çəkilib.

1921 - Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin daxili işlər naziri (iyun 1918 - dekabr 1918) Behbudağa Cavanşir (1877-1920) İstanbulda erməni terrorçusu Misak Toplakyan tərəfindən qətlə yetirilib.

2006 - "Böyük 8-lik" ölkələri (ABŞ, Britaniya, Almaniya, Fransa, İtaliya, Kanada, Yaponiya, Rusiya) başçılarının Sankt-Peterburqda keçirilən sammitinin yekun bəyannaməsində Qarabağ sülh prosesinə də yer ayrılıb. Dünya liderləri Azərbaycan və Ermənistan rəhbərlərini sülh danışıqlarını sürətləndirməyə çağırıblar.

18 iyul

1908 - Səttərخانının başçılıq etdiyi inqilab (Məşrutə-Konstitusiyə inqilabı) Təbrizdə qələbə çalıb. Səttərخانının fədailər dəstəsi şəhəri "ağ bayraqlar"dan təmizləyib, Təbriz İran inqilabının (1905-1911) mərkəzinə çevrilib. 1909-cu ildə Cənubi Azərbaycan - canda demokratik hakimiyyət orqanları qurulmağa başlandı. 1910-cu ilin martında Səttərخانının fədailəri Tehrana yürüşə başladılar, lakin İran monarxiyasının çar Rusiyasını köməyə çağırması ilə inqilab süqut etdi. Təbrizə daxil olan Rusiya qoşunları inqilabçılara divan tutdular.

1927 - Tanınmış heykəltəraş, xalq rəssamı Tokay Məmmədov anadan olub. Bakıda Üzeyir Hacıbəyovun, Nəsiminin, Füzulinin heykəllərinin müəllifidir. Azərbaycan Dövlət Rəssamlıq Akademiyasının müəllimi kimi gənc heykəltəraşların yetişməsinə öz töhfəsini verib.

1988 - SSRİ Ali Sovetinin Rəyasət Heyətinin Dağlıq Qarabağ münaqişəsinə həsr olunmuş geniş iclası keçirilib. M.Qorbaçovun sədrlik etdiyi iclasda Azərbaycan və Ermənistanın siyasi rəhbərliyi, hər iki respublikanın SSRİ Ali Sovetindəki deputatları iştirak ediblər. Gərgin mübahisələrlə keçən iclasda "Dağlıq Qarabağ barəsində məsələyə dair" SSRİ Ali Sovetinin Rəyasət Heyətinin qərarı qəbul olunub. Sənəddə Ermənistan SSR Ali Sovetinin Dağlıq Qarabağı ilhaq etmək barədə qərarının yolverilməz olduğu və onun ləğv edilməsinin zəruriliyi vurğulansa da, Yerevan bu çağırışı sayə salmadı.

19 iyul

1826 - İran qoşunları Araz çayını keçərək Rusiyanın nəzarətində olan Şimali Azərbaycan torpaqlarına daxil olub, ikinci Rusiya-İran müharibəsi (1826-1828) başlanıb. İlk günlərdə rusların hərbi qərargahı yerləşən Şuşa qalasını mühasirəyə alan İran (Qacarlar) taxt-tacının şahzadəsi Abbas Mirzənin qoşunları sonradan geri çəkilməyə başladılar. İran 1804-1813-cü illər müharibəsinin əvəzini çıxmağa çalışsa da, yenə məğlub oldu. Türkmənçay müqaviləsinə əsasən (10 fevral 1828), İran öz nəzarətindəki İrəvan və Naxçıvan xanlıqlarını da Rusiyaya verməyə məcbur oldu.

1915 - Tanınmış opera müğənnisi, xalq artisti Ağababa Bünyadzadə (1915-1974) anadan olmuşdur.

1920 - Xalq Cümhuriyyətinin qurucularından biri, 1918-1920-ci illərdə Azərbaycan parlamentinin sədr müavini olmuş Həsən bəy Ağayev Tiflisdə erməni terrorçuları tərəfindən qətlə yetirilib. Cümhuriyyətin süqutundan sonra onun bir sıra xadimləri hələ rus işğalına məruz qalmamış Gürcüstana mühacirət etmiş və orada erməni terroru onları hədəf almışdı. Bir qədər əvvəl Xalq Cümhuriyyətinin baş naziri F.Xoyski də Tiflisdə qətlə yetirilmişdi.

2007 - Ermənistanın Dağlıq Qarabağda qurduğu marionet rejimdə növbəti siyasi göstəri - "prezident seçkisi" keçirilib. Qarabağ separatçılarının lideri vəzifəsində Akradi Qukasyanı Bako Saakyan əvəz edib. Azərbaycan bu seçkini qeyri-qanuni elan edib. Beynəlxalq təşkilatlar separatçıların "seçkisi"ni tanımadıqlarını bəyan ediblər.

20 iyul

1402 - Ankara yaxınlığında Teymurləngin qoşunları ilə Osmanlı sultanı İldırım Bəyazidin ordusu arasında döyüş olub. O vaxtkı dünyanın iki böyük imperiyasının başında duran türk sər-kərdələri döyüş meydanında üz-üzə gəlib. Teymurun ordusu Bəyazidin qoşunlarını məğlub edib, sultanın özü isə əsir götürülüb. Bundan öncə, Teymurləng Azərbaycan torpaqları, Orta Asiya və Hindistan daxil olmaqla geniş coğrafiyanı ələ keçirmişdi.

1918 - Xalq Cümhuriyyəti və türk (Osmanlı) qüvvələrinin Nuru paşanın komandanlığı altındakı birgə Qafqaz İslam Ordusu daşnak-bolşevik "Bakı Kommunası" qoşunlarına daha bir zərbə endirərək Şamaxı şəhərini azad ediblər. Bu arada türk qoşunları cənubdan (indiki Neftçala rayonu ərazisi) Bakı istiqamətinə irəliləməyə başlamışdı.

2001 - Prezident Heydər Əliyev Milli Mətbuat, Teleradio və İnternet Şurasının yaradılması barədə fərman imzalayıb. Fərmana əsasən, yeni təsisat ölkədə kütləvi informasiya fəaliyyətinə ictimai nəzarəti təmin etməli idi. Sonradan beynəlxalq ekspertlərlə (o cümlədən Avropa Şurası) aparılan məsləhətləşmələrdən sonra dövlət tərəfindən yalnız Teleradio Şurasının yaradılması qərara alındı. Mətbuat Şurası isə 2003-cü ildə qeyri-hökumət qurumu kimi təsis edildi.

21 iyul

1920 - Şəmkir qəzasının Müşkürlü kəndində Namazın başçılığı altında üsyan baş verib. Üsyan XI rus ordusunun hissələri tərəfindən yatırılıb.

1992 - Milli Məclis Azərbaycanın bir sıra beynəlxalq konvensiyalara qoşulması barədə sənədləri təsdiqləyib. Parlamentin qərarına əsasən, Azərbaycan aşağıdakı konvensiyalara qoşulub: Konsul əlaqələri haqqında Vyana Konvensiyası (24 aprel 1963-cü il tarixdə qəbul olunub); BMT-nin Müstəsna və Diplomatik hüquqları haqqında Konvensiyası (13 fevral 1946-cı il); İqtisadi, Sosial və Mədəni hüquqlar haqqında Beynəlxalq pakt (19 dekabr 1966-cı il); Mülki və Siyasi hüquqlar haqqında Beynəlxalq Pakt (19 dekabr 1966-cı il); Diplomatik əlaqələr haqqında Vyana Konvensiyası (18 aprel 1961-ci il); BMT-nin Uşaq hüquqları haqqında Konvensiyası (20 noyabr 1989-cu il).

2002 - Ukraynanın Yalta şəhərində (Kırım) GUAM ölkələri dövlət başçılarının zirvə görüşü keçirilib. Prezidentlər Leonid Kuçma (Ukrayna), Heydər Əliyev (Azərbaycan), Eduard Şevardnadze (Gürcüstan) və Vladimir Voroninin (Moldova) iştirak etdiyi sammitdə toplantıda birgə əməkdaşlığa dair bir sıra sənədlər, o cümlədən "Regional sabitliyin və təhlükəsizliyin bərqərar edilməsi üçün birgə səylərin göstərilməsinə dair Bəyannamə" imzalanıb.

22 iyul

1875 - Azərbaycan milli mətbuatının müjdəçisi olan "Əkinçi" qəzetinin ilk sayı çapdan çıxıb. Bu gün Azərbaycanda Milli mətbuat və jurnalistika günü kimi qeyd olunur. Həsən bəy Zərdabının rəhbərliyi ilə iki il ərzində cəmisi 56 sayı işıq üzü görən "Əkinçi" qəzeti xalqımızın milli oyanışında mühüm rol oynayıb. Qəzetin maarifçi ideyaları çar Rusiyası hakim dairələrini narahat etmiş və o, 1877-ci ildə bağlanmışdır. "Əkinçi"dən sonra Azərbaycan mətbuatının yeni səhifələrini açan "Ziya", (1879), "Kəşkül" (1880), "Kaspi" (1890) qəzetləri nəşrə başladı.

1882 - Azərbaycanın istiqlal tarixində önəmli rol oynamış görkəmli hərbi xadim Kazım Karabəkir paşa (1882-1946) anadan olub. 1919-cu ildə Naxçıvanın erməni-daşnak işğalından qorunmasında, bu bölgənin tarixi Azərbaycan torpağı olaraq qalmasında müstəsna xidmətlər göstərib.

1990 - Heydər Əliyev Moskvadan Azərbaycana qayıdıb. Lakin respublikanın rəhbərliyi (prezident Ayaz Mütəllibov) onun Bakıda yaşamasına imkan verməmiş və o, iyulun 22-də doğulub boya-başa çatdığı Naxçıvana getmişdir. H.Əliyev Naxçıvanda xalq kütlələrinin böyük izdihamı ilə qarşılanıb.

1993 - Erməni silahlı qüvvələri Qarabağ münaqişəsi zonasından kənarı olan Tərtər və Qazax rayon mərkəzlərini raket atəşinə tutub. Hər iki şəhərdə ümumilikdə 11 dinc sakin həlak olub, 30-dək adam yaralanıb.

2001 - Prezident Heydər Əliyevin fərmanı ilə Azərbaycan Respublikası Dini Qurumlarla İş üzrə Dövlət Komitəsi yaradılıb.

23 iyul

1916 - Azərbaycan təsviri sənətinin görkəmli nümayəndəsi, xalq rəssamı Maral Rəhmanzadə (1916 - 2008) anadan olmuşdur. Əsərləri Moskvadakı Tretyakov qalereyasında və digər xarici muzeylərdə saxlanılır.

1991 - "Nezavisimaya gazeta"da (Rusiya) Azərbaycan Ali Sovetinin və Naxçıvan Ali Məclisinin deputatı Heydər Əliyevin Sov.İKP sıralarını tərk etməsi barədə bəyanatı dərc olunub. H.Əliyev partiyadan çıxmaq barədə iyulun 19-da bəyanat vermişdi, lakin Azərbaycanın o vaxtkı rəhbərliyi və Moskva dairələri bəyanatın geniş mətbuata çıxmasına imkan vermədilər. "Nezavisimaya gazeta"da dərc edilən bəyanatında H.Əliyev SSRİ rəhbərliyinin Ermənistanın Azərbaycana qarşı təcavüzünə seyrçi qalmasına etiraz etdiyini və kommunist ideologiyasına inamının məhv olduğunu vurğulamışdı.

1993 - Ermənistanın silahlı qüvvələri Ağdam istiqamətində genişmiqyaslı hücumdan sonra rayonun Xıdırlı, Sarıcalı, Qiyaslı və Muradbəyli kəndlərini işğal edərək səhər erkən Ağdam şəhərinə daxil olublar. Günün ikinci yarısında şəhər tamamilə işğal olunub. Sonrakı günlərdə erməni qüvvələri Ağdam rayonunun üçdə ikisini işğal etdi. Ağdamın işğalı Azərbaycanın Dağlıq Qarabağın ətrafında Laçın və Kəlbəcərdən sonra üçüncü böyük itkisi idi. Ağdam Dağlıq Qarabağ ətrafında ən böyük rayon (əhalisi 160 min nəfər) idi və onun süqutu Azərbaycanın daha dörd rayonunun işğalını labüd etdi. Ağdamın işğalından dərhal sonra ermənilərin Füzuli-Cəbrayıl istiqamətində hücumu başlandı.

24 iyul

1993 - Erməni qüvvələrinin Ağdamı işğal etməsi ilə əlaqədar Rusiya XİN və ABŞ Dövlət Departamenti bəyanat yayıb. Rusiyanın bəyanatı tərəflərə atəşkəsi dayandırmaq çağırışından ibarət idi. ABŞ daha konkret mövqe bildirərək Qarabağ ermənilərini "düşmən niyyətli hərbi əməliyyatları dayandıрмаğa" çağırmışdı. Qarabağ danışıqlarına vasitəçilik edən ATƏM-in Minsk konfransının sədri Mario Raffaellinin (İtaliya) bəyanatında isə "erməni silahlı qüvvələrindən" işğal olunmuş ərazilərdən çıxmaq tələb olunurdu. Lakin bəyanatların heç birində Azərbaycan torpaqlarının işğalının Ermənistan tərəfindən həyata keçirildiyi qeyd olunmurdu.

2001 - Bakı İran hərbi gəmilərinin Xəzərdə kəşfiyyat apararı Azərbaycan gəmilərinə hücum etməsi ilə bağlı bu ölkəyə etiraz notası verib. Bir gün öncə, iyulun 23-də Xəzərin cənubunda (İran-Azərbaycan dəniz sərhədi), "Araz-Alov-Şərqr" strukturunda bp (Böyük Britaniya) şirkətinin sifarişi ilə kəşfiyyat işləri apararı "Geofizik-3" və "Əlif Hacıyev" gəmiləri İranın hərbi gəmiləri tərəfindən hücumə məruz qalaraq ərazini tərk etməyə məcbur olmuşdular. Hadisə İran-Azərbaycan münasibətlərində kəskin rezonans doğurdu. Münasibətlərdəki gərginlik bir neçə ay sürdü və 2002-ci ildə prezident Heydər Əliyevin İrana səfərindən sonra aradan qaldı. Eyni zamanda, Azərbaycan Xəzərin statusuna dair mübahisələr və İrənla dəniz sərhədi problemi çözlənədək "Araz-Alov-Şərqr" strukturunda kəşfiyyat işlərini dayandırdı.

25 iyul

1918 - Qafqaz İslam Ordusunun Bakıya doğru istiqamət aldığı görünən "Bakı Soveti" İrandakı ingilis qoşunlarını köməyə çağırmaq barədə qərar qəbul edib. "Bakı Soveti"nin bolşevik fraksiyası qərarın əleyhinə olsa da, qurumdakı eser-menşevik-daşnak çoxluğu ingilislərin Bakıya çağırılmasına səs veriblər. Bundan sonra bolşeviklər qurumu tərک edəcəklərini bildiriblər. İngilis qoşunları Bakıya avqustun əvvəlində daxil olsalar da, ayyarım sonra Qafqaz İslam Ordusunun hücumları altında şəhəri tərک etməyə məcbur oldular.

1919 - Xalq Cümhuriyyətinin ordu hissələri Muğan-Lənkəran bölgəsindəki üsyanı yatırılar. 1919-cu ilin mayında bölgədəki rus əhalisi (çar Rusiyası dövründə buraya köçürülmüş molokanlar) bolşeviklərin təşviqi ilə üsyan qaldırmış və "Muğan Sovet Respublikası"nın yarandığını elan etmişdilər. Üsyanın yatırılması zamanı qondarma "respublika"nın rəhbərləri (T.Ulyansev, İ.Kolomişev və s.) məhv edilmiş, çoxlu sayda silah-sursat qənimət götürülmüşdü.

1990 - Sov.İKP MK Dağlıq Qarabağdakı qanunsuz silahlı birləşmələrin tərکsilah edilməsi barədə qərar qəbul edib. Moskvanın ermənilərə yönəlik bu addımı 1990-cı ilin mayında Ermənistandakı parlament seçkilərində müstəqillik tərəfdarı Erməni Ümümmilli Hərəkatının qalib gəlməsi ilə bağlı idi. Sov.İKP MK-nın qərarına müvafiq olaraq Qarabağda erməni silahlı dəstələrinin tərکsilah edilməsi ilə bağlı bir neçə əməliyyat keçirilsə də, tezliklə erməni millətçiləri Kreml dairələri ilə dil tapmağa müvəffəq oldular.

1992 - Azərbaycan Sudan dövləti ilə diplomatik münasibətlər qurub.

26 iyul

1938 - Azərbaycan SSR-in yeni Konstitusiyasına uyğun olaraq respublikanın ərazi-inzibati bölgüsündə rayonlar şəbəkəsi qanunla təsbitlənib. Bir sıra rayon və qəsəbələrin adları dəyişdirilib: Qaradonlu rayonu İmişli, Hil - Qusar, Zuvand - Lerik, Biləsuvar- Puşkin, Nərimanov - Xanlar, Vəryadüz - Yardımlı rayonları, Zubovka kəndi Əli Bayramlı şəhəri, Goranboy kəndi Qasım İsmayilov qəsəbəsi, alman icmasının yaşadığı Annino qəsəbəsi Şamaxor, Yelenendorf qəsəbəsi isə Xanlar qəsəbəsi adlandırılıb.

1992 - SSRİ Hərbi Dəniz Qüvvələrinin Xəzərdəki hərbi donanmasının Rusiya və Azərbaycan arasında bölüşdürülməsi başa çatıb. Ölkəmizin sərəncamına keçən hərbi gəmilərin üzərində Azərbaycanın üçrəngli bayrağı qaldırılıb. SSRİ dağıldıqdan sonra Xəzərdəki hərbi donanmanın bölüşdürülməsi üzrə danışıqlar 1992-ci ilin əvvəlində başlamışdı. Danışıqlar Xəzər hərbi donanmasının 25 faizinin və Bakı Hərbi Dənizçilik Məktəbinin Azərbaycana verilməsi ilə yekunlaşdı. Azərbaycanın Hərbi Dəniz Qüvvələrinin tarixi isə 1918-ci ilin 5 avqustundan hesablanır. Həmin gün Xəzərdə keçmiş Rusiya imperiyasına məxsus hərbi gəmilərin bazasında Xalq Cümhuriyyətinin hərbi dəniz donanması yaradılıb.

27 iyul

1804 - Rusiya-İran müharibəsində (1804-1813) ilk toqquşma - Üçmüədzin döyüşü olub. İrəvan xanlığı ərazisində, Üçmüədzin kəndi (indiki Ermənistanın Eçmiədzin rayonu) yaxınlığında baş verən döyüşdə rus qoşunları məğlub olublar. Bunun ardınca, Qəmərli kəndi yaxınlığında ikinci döyüşdə də məğlub olan ruslar geri çəkiliblər. Lakin 1805-ci ilin əvvəlində, Şəki və Qarabağ xanlıqları istiqamətində yürüşə başlayan ruslar hər iki xanlığı ələ keçiriblər.

1826 - Gəncədə Rusiya müstəmləkəçiliyi əleyhinə güclü üsyan baş verib. Bu, Gəncə xanlığının 1804-cü ildə Rusiya tərəfindən işğalından sonra çar üsul-idarəsinə qarşı ilk kütləvi çıxış idi. Üsyan rus qoşunları tərəfindən amansızlıqla yatırılıb.

1997 - Prezident Heydər Əliyev ABŞ-a ilk rəsmi səfərə gedib. Avqustun 6-dək davam edən səfər gedişində Azərbaycan prezidenti əvvəlcə Nyu-Yorkda BMT-nin baş katibi Koffi Annan, NATO-nun baş katibi Xavyer Solana ilə, ABŞ-ın biznes dairələri ilə görüşlər keçirmişdi. Avqustun 1-də Ağ evdə ABŞ prezidenti Bill Klintonla danışıqlardan sonra iki ölkə arasında münasibətlərin strateji tərəfdaşlıq səviyyəsinə yüksəldiyini elan edən Birgə bəyannamə imzalanıb. Bundan əlavə, Azərbaycanın ABŞ-ın "Shevron", "Exxon", "Mobil" və "Amoco" şirkətləri ilə neft müqavilələri də Ağ evdə imzalanıb.

2002 - Prezident Heydər Əliyev Azərbaycan Ali Hərbi Təyyarəçilik Məktəbinin məzunlarının ilk buraxılışında iştirak edib. Ali Təyyarəçilik Məktəbi 1998-ci ildə Türkiyə Silahlı Qüvvələrinin köməyi ilə yaradılmışdı.

28 iyul

1723 - I Pyotr-un göndərdiyi rus qoşunları Bakını işğal edib. Bakı hakimi Məhəmmədhüseyn bəy sürgünə göndərilib. Bu, Rusiyanın Azərbaycan üzərinə birinci işğalçılıq yürüşü idi. 1735-ci ildə ruslar Səfəvi dövləti ilə müqaviləyə görə, Azərbaycan torpaqlarını tərk etdilər. Rusiya imperiyasının Azərbaycan üzərinə ikinci və həlledici yürüşü XIX əsrin əvvəlində başladı.

1931 - Məşhur Azərbaycan neftçisi, geoloq Fərman Salmanoğlu (1931-2007) Şəmkirdə anadan olub. 1960-1980-ci illərdə Qərbi Sibirdə 100-dən çox neft-qaz yatağının kəşfində iştirak edib, SSRİ Elmlər Akademiyasının müxbir üzvü olub.

1935 - Görkəmli bəstəkar, Azərbaycanın xalq artisti Vasif Adıgözəlov (1935-2006) anadan olub.

1990 - Azərbaycanda demokratik qüvvələrin ilk ümumrespublika forumu keçirilib. Parlament seçkiləri (sentyabr 1990) ərəfəsində bir araya gələn 20-dən çox ictimai təşkilatın iştirakı ilə "Demokratik blok" yaradılıb.

2001 - Türkmənistan Azərbaycanın "Əsrin müqaviləsi" çərçivəsində istismar etdiyi "Azəri" və "Çıraq" yataqlarının, həmçinin "Kəpəz" neft-qaz strukturlarının ona məxsus olması barədə Azərbaycana nota göndərilib. Bakı buna cavab olaraq ilk iki yatağın istisnasız olaraq Azərbaycana məxsus olduğunu, "Kəpəz" strukturu ilə bağlı isə konstruktiv danışıqlara hazır olduğunu bildirib.

29 iyul

1989 - Azərbaycandan Ermənistana gedən dəmir yolu xətti Ermənistan ərazisində qatarlara edilən hücumlar nəticəsində bağlanıb. Azərbaycanın Naxçıvan Muxtar Respublikasının Ermənistan tərəfindən blokadaya alınması başlanıb.

1993 - BMT-nin Təhlükəsizlik Şurası Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsinin genişlənməsi və Ağdamın işğalı ilə bağlı 853 sayılı qətnamə qəbul edib. Qətnamədə erməni silahlı qüvvələrinin Ağdam rayonundan və Azərbaycanın işğal olunmuş bütün ərazilərindən çıxarılması tələb olunurdu. Lakin sənəddə Ermənistanın adı təcavüzkar kimi hallanmırdı. Bundan öncəki 822 sayılı və sonrakı 874, 884 sayılı qətnamələr də təxminən eyni məzmununda qəbul olunmuşdur.

2002 - Milli Məclisin növbədənənar sessiyasında prezident Heydər Əliyevin təklif etdiyi Azərbaycan Konstitusiyasına dəyişikliklər layihəsi bəyənilib. Konstitusiyaya dəyişikliklərlə bağlı referendum 2002-ci il avqustun 24-də keçirildi. Əsas Qanuna dəyişikliklər insan hüquqlarının və azadlıqlarının qorunmasının əlavə təminatları, seçki sistemi, dövlət hakimiyyəti orqanlarının fəaliyyətinin tənzimlənməsi, məhkəmə hakimiyyətinin rolunun artmasını və s. nəzərdə tuturdu.

30 iyul

1435 - Təbriz yaxınlığında Qaraqoyunlu hökmdarı İsgəndərin qoşunları ilə Teymurilər hökmdarı Şahrux və Şirvanşahın birləşmiş qüvvələri arasında döyüş olub. Döyüş Qaraqoyunlu qoşunlarının məğlubiyyəti ilə başa çatıb. Atası Qara Yusifin ölümündən sonra taxta çıxan İsgəndər Qaraqoyunlu dövlətinin ərazisini genişləndirmək üçün bir neçə dəfə Şirvana hücumlar et-sə də, istəyinə nail olmamışdı. Ondan sonra hakimiyyətə gələn Cahan şahın dönəmində Qaraqoyunlu dövləti indiki İran və İraqın böyük hissəsində hakim oldu.

1744 - İran taxt-tacının azərbaycanlı (türk) hökmdarı Nadir şah Əfşar Orta Asiya və Hindistan zəfərlərindən sonra Osmanlı üzərinə yürüş edib. Lakin Nadir şahın Qarsı ələ keçirmək cəhdi uğursuz olub. Bu arada Azərbaycanın şimalında Nadir şah əley-hinə üsyanlar başlamışdı və 1744-cü ildə birinci olaraq Şəkiddə Hacı Çələbinin başçılığı ilə müstəqil xanlıq yarandı.

1918 - Xalq Cümhuriyyəti hökumətinin qərarı ilə rus işğalın-dan (1805) sonra Gəncə şəhərinə verilmiş Yelizavetpol adı ləğv olunub, şəhərin tarixi adı bərpa olunub. Hökumətin qərarı ilə çar Rusiyası dövründə Karyagin adı verilmiş Cəbrayıl qəzasının da tarixi adı bərpa edilib. 1930-cu illərdə Gəncənin adı yenidən dəyişdirildi (Kirovabad), 1989-cu ildə təkrar tarixi adı özünə qaytarıldı.

31 iyul

1918 - Daşnak-bolşevik "Bakı Soveti"də parçalanma baş verib. Erməni daşnaklar eser və menşeviklərlə birləşərək bolşevik hökumətini - Şaumyanın başçılıq etdiyi Bakı Kommunasını deviriblər. Parçalanma Qafqaz İslam Ordusunun Bakıya yürüşünü önləmək üçün atılacaq addımlarla bağlı idi. Daşnak-eser-menşeviklər İrandakı ingilis qoşunlarının köməyə çağırılmasını istəyirdi, bolşevik Rusiyasının planlarını yerinə yetirən Şaumyanın komandası isə buna qarşı idi. Nəticədə birincilər Bakı komissarlarını hakimiyyətdən kənarlaşdıraraq onları Bayıl həbsxanasına salıblar. Səhərisi Bakıda eser-menşevik və daşnakların "Sentrokaspi diktaturası" qurulub.

1926 - Akademik, neft-qaz sahəsində tanınmış alim, ictimai xadim Mütəd Abbasov anadan olub. SSRİ Elmlər Akademiyasının müxbir-üzvü olub. 1991-1992-ci illərdə Azərbaycan Respublikasının dövlət katibi işləyib.

1991 - Erməni terrorizmi Azərbaycana qarşı növbəti aksiyanı həyata keçirib. Moskva-Bakı marşrutu üzrə hərəkət edən sənişin qatarının Dağıstan Respublikasının Temirtau stansiyası yaxınlığında partladılması nəticəsində 16 nəfər həlak olmuş, 20 nəfər yaralanmışdır.

2002 - Prezident Heydər Əliyev "Azərbaycan Respublikasının Dövlət Sərhəd Xidmətinin yarıdılması haqqında" fərman imzalayıb. Fərmana əsasən, Dövlət Sərhəd Xidməti Milli Təhlükəsizlik Hazırlığının Sərhəd Qoşunları İdarəsinin əsasında yaradılıb.

1 avqust

1421 - Qaraqoyunlu hökmdarı Qara Yusifin oğulları İsgəndər və İsfəndiyarın qoşunları ilə Teymuri sultanı Şahruxun və Şirvanşahın birləşmiş qüvvələri arasında Alaşkerd vadisində döyüş olub. Döyüş Teymurilər və Şirvanşahların qələbəsi ilə nəticələnib. Qaraqoyunlu dövləti ilə mübarizədə Şirvanşah I İbrahimə dəstək verən Teymuri sultanı öz növbəsində onun köməyi ilə Azərbaycanın digər ərazilərini ələ keçirməyə çalışırdı.

1473 - Uzun Həsənin başçılıq etdiyi Ağqoyunlu dövlətinin (1468-1501) qoşunları ilə Osmanlı ordusu arasında Malatya döyüşü olub. Tərəflər arasında 1472-ci ildə başlanan müharibənin ilk döyüşü Ağqoyunluların qələbəsi ilə nəticələnib. Lakin 10 gün sonra Osmanlı ordusu Ağqoyunlu qoşunlarını ağır məğlubiyətə uğratdı.

1918 - Bakıda eser, menşevik və daşnaklardan ibarət "Sentrokaspi və Fəhlə-əsgər deputatları Soveti Müvəqqəti Komitəsinin diktaturası" adlı mürtəcə qurum yaradılıb. "Bakı Kommunası"nın süqutundan sonra yaranan yeni qurum da bolşeviklərlə eyni məqsədi - Xalq Cümhuriyyəti hökumətinin Bakıya gəlişinin qarşısını almağı güdüdü.

2001 - Azərbaycan ərazisində bütün idarə-müəssisələr, dövlət və qeyri-dövlət qurumları, Azərbaycan dilində bütün nəşrlər lətin qrafikalı əlifbaya keçiblər. Bu tarixi proses prezident Heydər Əliyevin 18 iyun 2001-ci il tarixli fərmanına əsasən gerçəkləşib. Lətin qrafikalı əlifbanın tətbiqinin Azərbaycanının tarixində mühüm hadisə olduğunu nəzərə alan prezident 2001-ci il avqustun 9-da daha bir fərman imzaladı və 1 avqust Azərbaycan əlifbası və Azərbaycan dili günü elan edildi.

2 avqust

1898 - Azərbaycan milli kinosunun yarandığı gündür. Bakıda ilk qısametrajlı, səssiz film ("İlişdin") nümayiş olunub. Prezident Heydər Əliyevin 2000-ci il 18 dekabr tarixli sərəncamına əsasən, 2 avqust Milli kino günü kimi qeyd olunur.

1991 - Erməni təxribatçıları Dağlıq Qarabağın azərbaycanlı əhəlisinə qarşı daha bir terror aktı həyata keçiriblər. Hadrut (Xocavənd) rayonunun Dolanlar kəndində "QAZ-53" markalı avtomaşının partladılması nəticəsində 4 nəfər həlak olub 8 nəfər yaralanıb.

2001 - Soçidə MDB sammiti çərçivəsində Azərbaycan, Rusiya və Qazaxıstan prezidentləri Heydər Əliyev, Vladimir Putin və Nursultan Nazarbayev arasında keçirilən görüşdə Xəzərlə bağlı məsələlər müzakirə edilib. Prezidentlər İran hərbi gəmilərinin Azərbaycanın neft yataqlarında geofiziki kəşfiyyat apararaq gəmisinə hücumunu (23 iyul) pisləyən birgə bəyanat qəbul ediblər. Rusiya və Qazaxıstan Azərbaycanın Xəzərlə bağlı konstruktiv, mübahisələri dinc yolla nizamlamaq xəttinə dəstək veriblər.

2003 - Səhhətindəki problemlərlə bağlı Türkiyədə, Gülhanə Hərbi Tibb Akademiyasında (Ankara) müalicə olunan prezident Heydər Əliyev ARDNŞ-nin 1-ci vitse-prezidenti, millət vəkilisi İlham Əliyevin Azərbaycanın baş naziri təyin olunmasına razılıq verilməsi ilə bağlı Milli Məclisə təqdimat göndərib.

2008 - Bakıda hakim Yeni Azərbaycan Partiyasının IV qurultayı keçirilib. Qurultay iştirakçıları partiyanın sədri, prezident İlham Əliyevin 2008-ci il 15 oktyabr prezident seçkilərində namizədliyinin irəli sürülməsi barədə yekdil qərar qəbul ediblər.

3 avqust

1920 - Quba qəzasının Dəvəçi və Quba dairələrində Həmdulla Əfəndinin və Mayılın başçılığı altında sovetləşmə əleyhinə kəndli çıxışları başlanıb. Bu üsyanın yatırılmasından sonra Azərbaycanda bolşevik işğalına qarşı kütləvi çıxışlar nisbətən səngidi. Bundan sonra respublikada güclü antisovet çıxışları 20-ci illərin sonu-30-cu illərin əvvəlində kütləvi kolxozlaşma zamanı özünü göstərdi.

1941 - Böyük Vətən müharibəsində Sovet Ordusu tərkibində azərbaycanlılardan ibarət ilk qoşun birləşməsi - 402-ci diviziya təşkil olunub.

- Bu arada SSRİ və Böyük Britaniya qoşunlarının kontingenti Hitler Almaniyası qüvvələrinin cənub cinahından (Türkiyə və İran üzərindən) Sovet İttifaqına mümkün hücumunu önləmək üçün İran (Cənubi Azərbaycan) ərazisinə yeridilməyə başlamışdı. Sovet qoşunları Cənubi Azərbaycanda 1945-ci ilədək qaldı.

1993 - Bakıda ilk beynəlxalq peyk rabitə sisteminin açılışı olub. Amerika Birləşmiş Ştatlarının "IDB" şirkətinin quraşdırdığı kompleks Azərbaycanı beynəlxalq telekommunikasiya sisteminə qoşub. Açılış mərasimində Ali Sovetin sədri, prezident səlahiyyətlərini həyata keçirən Heydər Əliyev iştirak edib.

1999 - Azərbaycanla Myanma (Birma) dövləti arasında diplomatik münasibətlərin qurulması haqqında protokol imzalanıb.

4 avqust

1783 - Şərqi Gürcüstanın (Kartli və Kaxetiya çarlığı) çar Rusiyasının himayəsinə keçməsi barədə Georgiyevsk traktatı imzalanıb. Sənədə əsasən, gürcü çarlığının tərkibindəki Azərbaycan torpaqları (Borçalı, Şəmsəddil və s.) da Rusiyanın nəzarətinə keçdi. Gürcü çarı II İrakli ilə Rusiyanın Qafqaz korpusunun rəhbəri general Potyomkin tərəfindən imzalanan anlaşmaya görə, Rusiya Gürcüstanı Türkiyə (Osmanlı) və İranın hücumlarından qorumaq barədə öhdəlik götürmüşdü. Georgiyevsk anlaşması 1801-ci ildə Gürcüstanın Rusiyaya birləşdirilməsi üçün əsas oldu.

1918 - General Denstervilin komandanlıq etdiyi ingilis hərbi dəstəsi Bakıya gəlib. Bakıdakı "Sentrokaspi" hökuməti Qafqaz İslam Ordusunun şəhərə hücumunun qarşısını almaq üçün İranda ingilis qoşunlarını köməyə çağırmışdı. Ənzəli limanından yola çıxan ingilis desantının əsas hissəsi avqustun 9-17-də Bakıya gəldi.

1992 - Azərbaycanla Portuqaliya (ölkəmizin müstəqilliyini 1992-ci il yanvarın 7-də tanıyıb) arasında diplomatik münasibətlər qurulub.

2003 - Milli Məclisin növbədənkənar sessiyasında ARDNŞ-in 1-ci vitse-prezidenti, millət vəkili İlham Əliyevin baş nazir vəzifəsinə təyinatına razılıq verilib. Qərar səsvermədə iştirak edən 101 deputatın yekdil səsi ilə qəbul edilib. Həmin gün dövlət başçısı Heydər Əliyev Konstitusiyanın 109-cu maddəsinə əsasən, İ.Əliyevin baş nazir təyin olunması barədə fərman imzalayıb. Prezidentin digər fərmanı ilə A.Rasizadə baş nazir vəzifəsindən azad olunaraq baş nazirin 1-ci müavini təyin edilib.

5 avqust

1895 - Görkəmli alim, cərrah, ictimai xadim Mustafa Topçubaşov (1895-1981) anadan olub. 1930-cu ildən ömrünün sonunaqədək Azərbaycan Dövlət Tibb İnstitutunun cərrahlik kafedrasına rəhbərlik edib. Azərbaycan SSR Elmlər Akademiyasının vitse-prezidenti olub.

1906 - İranın Qacarlar sülaləsindən olan hökmdarı Müzəfərəddin şah ölkədə başlanan inqilab dağlasını səngitmək üçün Konstitusiyanın hazırlanması barədə fərman verib. Konstitusiyanın qəbulu İranda 1905-ci ildə başlanan və əsas liderlərindən biri azərbaycanlı Səttarxan olan inqilabın əsas tələblərindən idi. Konstitusiya 1906-cı ilin dekabrında qüvvəyə mindi və İran konstitusiyalı monarxiyaya çevrildi.

1918 - Keçmiş Rusiya imperiyasının Xəzərdəki hərbi gəmilərinin bazasında Xalq Cümhuriyyətinin hərbi donanması təşkil olunub. Donanma ilk mərhələdə 6 qayıq və gəmidən ibarət olub. Sovetləşmədən sonra Qırmızı donanma adlandırılan hərbi-dəniz qüvvələri bolşevik Rusiyasının (daha sonra SSRİ-nin) Xəzər Hərbi Donanmasının tərkibinə daxil olub. SSRİ-nin dağılmasından sonra donanma Rusiya və Azərbaycan arasında bölünüb və 1992-ci ilin iyulunda Azərbaycan hərbi gəmiləri ölkəmizin bayrağı altında reydə çıxıblar. Prezident H. Əliyevin 1996-cı ildə verdiyi fərmanla 5 avqust Azərbaycanda Hərbi donanma günü kimi qeyd olunur.

6 avqust

1723 - Rusiya çarı I Poytr Xəzər dənizini və Azərbaycanı ələ keçirmək planlarını reallaşdırmağa başlayıb. Rusiya ekspedisiyasının Xəzər yürüşü zamanı Azərbaycanın sahil əraziləri, o cümlədən Bakı işğal olunub. Lakin Rusiya qoşunları az sayda olduğundan burada çox duruş gətirə bilməyərək geri qayıtdılar. Bu yürüşdən sonra I Poytr Azərbaycan torpaqlarının (bütövlükdə Cənubi Qafqazın) ələ keçirilməsi ilə bağlı məşhur "Vəsiyyətnamə"sini elan etdi.

1832 - Azərbaycanın görkəmli şairəsi Xurşidbanu Natəvan (1832-1897) Şuşada anadan olub. Sonuncu Qarabağ xanı Mehdiqulu xanın qızı, İbrahimxəlil xanın nəvəsi olan və xalq arasında "Xan qızı" deyə çağırılan Natəvan istedadlı şairə olmaqla yanaşı, xeyriyyəçiliyi ilə də tanınıb, imkansızlara əl tutub, Şuşaya su kəməri çəkdirib.

1993 - Ermənistan silahlı qüvvələrinin Füzuli rayonu istiqamətində geniş hücumu başlanıb. Erməni qoşunlarının hissələri Məngələnata yüksəkliyini ələ keçirərək Füzuli şəhərinə yaxınlaşıblar. Azərbaycan Milli Ordusunun hissələri hücumu, çətinliklə də olsa dəf edərək erməni qüvvələrini strateji əhəmiyyətli yüksəkliklərdən vurub çıxarıblar. Lakin iki həftə sonra erməni qüvvələrinin yeni hücumu Füzuli şəhəri və rayonun böyük hissəsinin işğalı ilə nəticələndi.

7 avqust

1930 - Görkəmli rəssam Toğrul Nərimanbəyov anadan olub. Dünyanın müxtəlif müzeylərində sərgilənən natürmort, portret, mənzərə və s. janrlarda yaratdığı əsərlərlə yanaşı, divarüstü monumental freskaları ilə də tanınıb. Bir sıra filmlərə, teatr tamaşalarına bədii tərtibat verib.

1932 - Sovet hökumətinin "Dövlət müəssisələri, kolxoz və kooperativlərin əmlakının qorunması haqqında" qərarı ilə xalq təsərrüfatında sərt cəza tədbirlərinin əsası qoyulub. Qərara görə, dövlət əmlakından həтта xırda oğurluq güllələnmə, ən yaxşı halda 10 il həbslə cəzalandırılırdı. Sovet tarixinə "Beş sünbül haqqında qanun" adı ilə düşən sənəd Azərbaycanda da kənd təsərrüfatında repressiyalara zəmin yaradıb.

1992 - Azərbaycanda "Ərazi müdafiə qərargahlarının yaradılması haqqında" fərman verilib. Qərar sərhəd bölgələrində və Dağlıq Qarabağda erməni qüvvələrinin hücumlarının qarşısını almaq üçün yerli əhalinin səfərbər olunmasını nəzərdə tuturdu. Lakin nəticə etibarilə bu addım hərbi özbaşınalığa, vahid komandanlığa tabe olmayan silahlı dəstələrin yaranmasına rəvac verdi.

1993 - Cənub bölgəsində Ələkrəm Hübətovun başçılığı altında qondarma qurum - "Talış-Muğan Respublikası" elan olub. Xalq Cəbhəsi iqtidarı dövründə Müdafiə Nazirliyində yüksək postlar tutan (bir müddət nazir müavini) polkovnik Ə.Hübətovun avantürası Heydər Əliyevin Azərbaycanın rəhbərliyinə qayıdışı ilə barışmayan qüvvələr tərəfindən təşviq olunurdu. Yerli əhali arasında isə bu separatçılığın dəstəyi yox idi və Ə.Həliyevin qətiyyətli tədbirləri nəticəsində ona son qoyuldu.

8 avqust

1948 - Tanınmış aktyor, xalq artisti Rasim Balayev Ağsuda anadan olub. Kinodakı ilk baş rolu ("Nəsimi" filmi, 1974) ona şöhrət gətirib, bundan sonra onlarla filmdə müxtəlif obrazlar yaradıb. Azərbaycan Kinematoqrafçılar İttifaqının katibidir.

1991 - Ermənistan ərazisindəki sonuncu azərbaycanlı yaşayış məntəqəsi - Mehri rayonunun Nüvədi kəndi erməni silahlı qüvvələrinin hücumu nəticəsində talan edilib. Erməni qüvvələri kəndin bütün əhalisini zorla deportasiya ediblər. 1988-ci ildə Ermənistanda azərbaycanlı əhaliyə qarşı başlanan etnik təmizləmə sona çatıb.

1998 - Prezident Heydər Əliyev "Azərbaycan Respublikasında söz, fikir və məlumat azadlığının təmin edilməsi sahəsində əlavə tədbirlər haqqında" fərman imzalayıb. Fərmana əsasən, Azərbaycanda mətbuat üzərində senzuraya son qoyulub, Hazirlər Kabineti yanında mətbuatda və digər kütləvi informasiya vasitələrində dövlət sirlərini mühafizə edən baş idarə - "Qlavlit" ləğv edilib.

2008 - Çin Xalq Respublikasının paytaxtı Pekin şəhərində XXIX Yay Olimpiya Oyunlarına start verilib. Azərbaycan idmançıları bu mötəbər yarışlarda uğurla çıxış edərək ümumilikdə 7 medal (1 qızıl, 2 gümüş, 4 bürünc) qazanıblar.

9 avqust

1919 - Böyük Britaniya ilə İran arasında bağlanan sazişə əsasən, İran Britaniyadan asılı dövlətə çevrilib, ölkədəki ingilis hərbi qüvvələrinə geniş səlahiyyətlər verilib. Razılaşma Cənubi Azərbaycanda xalq hərəkatını alovlandırır, Təbrizdə ingilis hökumranlığına qarşı çıxışlar başlanıb, İran şahının valisi şəhərdən qovulub. Bundan sonra ingilis hərbi birləşmələri Təbrizdən çıxarılıb.

İngilislərlə İran arasındakı saziş, Cənubi Azərbaycandan fərqli olaraq, Şimali Azərbaycan üçün müsbət cəhətə malik idi. Sə-nəddə İran tərəfi Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinə qarşı hər hansı ərazi iddiası olmadığını bildirmişdi.

1920 - Bolşevik Rusiyasının XI ordu hissələri Azərbaycanın ardınca Ermənistanı da sovetləşdirmək üçün Sisyan, Qafan və Gorus istiqamətində hücumə keçərək Dro və Nijdenin daşnak qüvvələrini oradan vurub çıxarıblar. Bolşeviklərin gəlişi daşnakların Zəngəzur bölgəsindəki azərbaycanlı əhaliyə qarşı qırğınlarının qarşısını, qismən də olsa, aldı. Lakin çox keçməmiş bu "xilaskarlıq" əks üzünü göstərdi və Zəngəzur sovet Ermənistanına verildi.

1993 - Ali Sovetin sədri, prezident səlahiyyətlərini həyata keçirən Heydər Əliyev xarici neft şirkətlərinin nümayəndələri ilə görüşüb. Azərbaycan hökuməti ilə neft şirkətləri arasında danışıqların bərpası barədə razılıq əldə olunub. Heydər Əliyev hakimiyyətə gəldəndən sonra Xalq Cəbhəsi iqtidarı dövründə xarici şirkətlərlə başlanmış danışıqların dayandırılması, hazırlanan müqavilənin Azərbaycanın maraqları baxımından yenidən işlənilməsi barədə hökumətə göstəriş vermişdi.

10 avqust

1895 - Hərbi xadim, general Cəmşid Naxçıvanski (1895-1938) anadan olub. I Dünya müharibəsində Rusiya ordusunda qulluq edib. 1918-ci ildə Azərbaycana qayıdıb, Bakının azad olunmasında iştirak edib. Sovetləşmədən sonra diviziya komandiri olub, Moskvada Frunze adına Hərbi Akademiyanı bitirib və orada dərslər deyib. Stalin repressiyasının qurbanı olub.

1920 - Rusiya K(b)P-nin Qafqaz Bürosu Azərbaycanın razılığı olmadan Naxçıvanın Şərur-Dərələyəz bölgəsini Ermənistanla vermək bərədə qərar çıxarıb, Qarabağ və Zəngəzur "mübahisəli ərazilər" elan olunub. Bolşevik Rusiyası Azərbaycan torpaqlarına Ermənistanı şirnikləndirmək və sovetləşdirmək siyasətini güdüdü. Azərbaycan Müvəqqəti İnkilab Komitəsinin sədri N.Nərimanov buna qarşı çıxsa da, nəticəsi olmadı. Həmin ilin dekabrında Zəngəzur Ermənistanla birləşdirildi. Sonrakı illərdə Qazaxın dağlıq hissəsi - Dilican ərazisi, 1927-ci ildə Mehri-Cəbrayıl qəzalarından 24 kənd, 1929-cu ildə aşağı Zəngəzurdan Nüvədi, Tuğut və Yernəzir kəndləri, Naxçıvandan 9 kənd Ermənistanla verildi.

1990 - Erməni terrorizmi Azərbaycana qarşı növbəti qanlı aksiyaları həyata keçirib. Tbilisi-Ağdam marşrutu ilə işləyən sənişin avtobusunun partladılması nəticəsində 20 nəfər həlak olub, 30 nəfər yaralanıb.

- Həmin gün Şəmkir-Gəncə avtomobil yolunda Xanlar rayonunun Nadel kəndi yaxınlığında "LAZ" markalı avtobus partladılıb: 17 nəfər həlak olub, 26 nəfər yaralanıb.

1995 - Azərbaycanla Kanada (ölkəmizin müstəqilliyini 1991-ci il dekabrın 25-də tanıyıb) arasında diplomatik münasibətlər qurulub.

11 avqust

1473 - Uzun Həsənin başçılıq etdiyi Ağqoyunlu qoşunları ilə Osmanlı sultanı II Mehmet Fatehin qoşunları arasında Otluqbeli (Tərcan) döyüşü baş verib. Döyüş Osmanlı ordusunun qələbəsi ilə nəticələnib. Bununla türk qoşunları bir qədər əvvəl (1 avqust 1473) Malatya döyüşündə aldıkları məğlubiyyətin əvəzini çıxıblar. Bu döyüş Ağqoyunlu-Osmanlı müharibəsinin (1472-1473) taleyini ikincinin xeyrinə həll edib. Uzun Həsən müharibədə Avropa dövlətlərindən yardım vədi əlsa da, bu, gerçəkləşmədi. Əslində Avropa dairələri iki güclü türk dövlətinin savaş meydanında bir-birini zəif salmasında maraqlı idilər.

1918 - Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin hökuməti ölkədə ümumi hərbi səfərbərlik haqqında qərar qəbul edib. Qərar ölkə üzrə 18-45 yaş arasında hərbi mükəlləfiyyətli bütün vətəndaşları əhatə edirdi. Qərara əsasən, qısa müddətdə 5 minədək şəxs ordu sıralarına səfərbər oldu. Bu arada Azərbaycan-türk (Osmanlı) birləşmiş qüvvələri Bakının azad olunması üçün həlledici hücum hazırlayırdı.

1992 - Ankarada Türkiyə və Azərbaycan xarici işlər nazirləri tərəfindən konsulluq sahəsində əməkdaşlıq haqqında saziş imzalanıb. Saziş Türkiyənin Naxçıvanda, Azərbaycanın isə İstanbulda baş konsulluğunun açılmasını nəzərdə tuturdu.

2002 - Ermənistanın Dağlıq Qarabağda qurduğu marionet rejimdə "prezident seçkisi" keçirilib. Qondarma seçki heç bir beynəlxalq qurum və ölkə tərəfindən tanınmadı.

12 avqust

1805 - Rusiya-İran müharibəsi (1804-1813) gedişində rus qoşunları Bakı xanlığının strateji məntəqələrini ələ keçirərək şəhəri mühasirəyə alıblar. Lakin general Pavel Sisianovun başçılıq etdiyi qoşunlar müvəffəqiyyət qazanmayaraq geri çəkiliblər. 1806-cı ilin əvvəlində artıq Şirvan xanlığını da işğal etmiş general Sisianovun qoşunları yenidən Bakıya yaxınlaşdı. Şəhəri təslim etmək haqqında Bakı xanı Hüseynqulu xanla danışıqlar zamanı Sisianov öldürüldü. Rus qoşunları 1806-cı ilin oktyabrında Bakını aldılar.

1926 - Xalq şairi Qabil (İmamverdiyev) (1926-2007) anadan olmuşdur. Azərbaycanın ali dövlət mükafatları - "Şöhrət" və "İstiqlal" ordenləri ilə təltif olunub.

1942 - Tarixçi, jurnalist və publisist Şəmistan Nəzərli anadan olub. Azərbaycanın hərbi tarixi, tanınmış azərbaycanlı generalının həyatına dair kitabların müəllifidir.

1993 - ATƏT-in Minsk qrupunun toplantısında BMT Təhlükəsizlik Şurasının Dağlıq Qarabağ münaqişəsi ilə bağlı qəbul etdiyi 822 (Kəlbəcərin işğalı ilə bağlı) və 853 (Ağdımın işğalı) sayılı qətnamələrin yerinə yetirilməsi üzrə "Təxirəsalınmaz tədbirlər qrafiki" qəbul olunub. Sənəd erməni silahlı qüvvələrinin işğal olunmuş ərazilərdən çıxmasını nəzərdə tuturdu, lakin kağız üzərində qaldı. Erməni qüvvələri isə beynəlxalq birliyin laqeydliyi fonunda işğalın coğrafiyasını daha da genişləndirdilər.

13 avqust

1993 - Ermənistan silahlı qüvvələrinin Dağlıq Qarabağdan cənubda - Füzuli və Cəbrayıl rayon mərkəzləri istiqamətində genişmiqyaslı hücumu başlanıb. Ölkədə yaranmış ağır siyasi və hərbi böhran ermənilərin hücumunun qarşısını almağa imkan vermədi. Hücumun ilk mərhələsində hər iki rayonun Dağlıq Qarabağın inzibati sərhədləri boyunca yerləşən kəndləri işğal olundu.

2001 - Prezident Heydər Əliyev ölkənin kütləvi informasiya vasitələrini milli dəyərlərə və mentalitetə saygılı olmağa çağıran bəyanatla çıxış edib. Dövlət başçısının bəyanatı Qafqaz müsəlmanlarının dini rəhbəri, Şeyxülislam Hacı Allahşükür Paşazadənin mətbuatda ("Ətimad" qəzeti) təhqir olunması ilə bağlı verilmişdi. Prezident bəyanatında kütləvi informasiya vasitələrini ölkədəki söz və mətbuat azadlığından sui-istifadə etməməyə, əxlaq normalarına riayət etməyə, təhqirlərə yol verməməyə çağırılmışdı.

2004 - Azərbaycanın birinci xanımı, Heydər Əliyev Fondunun prezidenti Mehriban xanım Əliyeva Azərbaycanın şifahi xalq ədəbiyyatının və musiqi irsinin qorunub saxlanması, inkişaf etdirilməsi və təbliği sahəsindəki aktiv fəaliyyətinə görə UNESCO-nun Xoşməramlı səfiri adına layiq görülüb. M.Əliyeva türkdilli ölkələrin bu ada layiq görülən ilk qadın təmsilçisidir. 2006-cı ildə Azərbaycanın birinci xanımı İslam Konfransı Təşkilatının elm, təhsil və mədəniyyət üzrə qurumu olan İSESCO-nun da Xoşməramlı səfiri oldu.

14 avqust

1930 - SSRİ hökuməti ölkədə icbari ibtidai təhsil haqqında qərar qəbul edib. SSRİ Xalq Komissarları Sovetinin qərarına əsasən, 1930-1931-ci tədris ilindən etibarən 8-10 yaşında olan bütün uşaqlar məcburi qaydada ibtidai təhsilə (1-3-cü siniflər) cəlb edilməli idilər. Qərarla həmçinin şəhər və qəsəbələrdə 7-illik icbari (natamam orta) təhsil sisteminə keçid nəzərdə tutulmuşdu. Qərarın icrası Azərbaycanda da savadsızlığın ləğvi sahəsində mühüm mərhələ oldu.

1989 - Bakıda Xalq Cəbhəsinin təşkilatçılığı ilə Ermənistanın Azərbaycana qarşı ərazi iddialarına, azərbaycanlıların Ermənistandakı tarixi torpaqlarından etnik təmizlənməsinə etiraz olaraq yeni mitinqlər və kütləvi tətillər başlanıb. Tətil dalğası təxminən iki ay davam etdi. Respublikanın kommunist rəhbərliyinə ünvanlanan tələblərdən biri də Azərbaycanın suverenliyi haqqında qanunun qəbul edilməsi barədə idi. Həmin qanun 1989-cu il sentyabrın 23-də qəbul olundu.

2002 - Naxçıvanda, Azərbaycan-Ermənistan sərhədinin Sədərək rayonu ərazisində prezidentlər Heydər Əliyev və Robert Koçaryan arasında təkbətək görüş keçirilib. Bu, Azərbaycan və Ermənistan prezidentləri arasında 1999-cu ildə başlanan təkbətək görüşlərin sayca 21-cisi idi. Dörd saat davam edən görüşdən sonra açıqlama verən prezidentlər danışıqlardan ümumən razılıq ifadə etsələr də, ortada heç bir nəticənin olmadığını bildirdilər.

15 avqust

1784 - Görkəmli şair, Azərbaycanın realist və satirik poeziyasının banilərindən biri Qasım bəy Zakir (1784-1857) Şuşada anadan olmuşdur.

1867 - Cənubi Azərbaycan türklərinin mübariz lideri Səttərxan (1867-1914) anadan olub. 1905-1911-ci illərdə İranda şah üsul-idarəsinə qarşı Məşrutə (Konstitusiya) inqilabına rəhbərlik edən Səttərxan təkcə Cənubi Azərbaycanda deyil, bütün İranda adı ehtiramla anılan tarixi şəxsiyyətdir. Məşrutə inqilabında oynadığı rola görə Səttərxan İranda şah rejimi devrildəndən sonra "Milli sərdar" adına layiq görülüb. 1914-cü ildə terror nəticəsində qətlə yetirilib.

1905 - Rusiyanın Nijni-Novqorod şəhərində Ümumrusiya müsəlmanlarının I qurultayı başlanıb. Azərbaycanlıların da təmsil olunduğu qurultayın məqsədi Rusiya Dumasına nümayəndələrin seçilməsi idi. Qurultayda "Rusiya imperiyasında müsəlmanların vəziyyəti və problemləri" mövzusunda əsas məruzə ilə Əlimərdan bəy Topçubaşov çıxış edib.

1992 - Azərbaycanda milli valyuta - manat dövrüyyəyə buraxılıb. Bununla bağlı prezident fərmanı 1992-ci il iyulun 15-də verilməmişdi. Azərbaycan müstəqilliyini 1991-ci ilin oktyabrında elan etsə də, əksər respublikalar kimi, burada da keçmiş sovet rublu dövrüyyədə idi. Milli valyutaya keçid prosesi 1992-ci ilin sonundakı davam etdi və 1993-cü il yanvarın 1-dən manat ölkədə yeganə ödəniş vasitəsi elan edildi.

1994 - Azərbaycan Sinqapurla (ölkəmizin müstəqilliyini 1992-ci il yanvarın 2-də tanıyıb) diplomatik münasibətlər qurub.

16 avqust

1905 - Şuşada erməni-daşnak quldur dəstələrinin azərbaycanlı əhaliyə qarşı hücumlarının qarşısı alınıb. Bakıdakı müsəlman qırğınlarından sonra ermənilərin eyni ssenarini Qarabağda həyata keçirmək cəhdləri baş tutmayıb, erməni dəstələri Şuşa yaxınlığında ağır məğlubiyyətə uğrayıblar. Bundan az öncə daşnakların silahlı dəstələri Qacar kəndindəki (Füzuli rayonu) döyüşdə məğlub edilmişdi.

1906 - Ümumrusiya müsəlmanlarının III qurultayı (Nijni-Novqorod) işə başlayıb. Avqustun 20-dək sürən qurultayda Ümumrusiya Müsəlmanları İttifaqının ("İttifaqi-Müslimin") proqram sənədləri, rəhbər strukturları təsdiqlənib. Azərbaycanlı Əlimərdan bəy Topçubaşov Ümumrusiya Müsəlmanları İttifaqının rəhbəri seçilib.

1925 - Müasir Azərbaycan ədəbiyyatının görkəmli nümayəndəsi, xalq şairi, dramaturq, ictimai xadim Bəxtiyar Vahabzadə (1925) Şəkiddə anadan olub. İkiyə bölünmüş Azərbaycanın tarixi faciəsindən bəhs edən "Gülüstən" poeması şairə məşhurluq gətirib. Yaradıcılığı boyunca 20-dək poema, 10 dram əsəri yazıb. Azərbaycan Ali Sovetinin (1980-1995), Milli Məclisin (1995-2000) deputatı olub, "Şöhrət" və "İstiqlal" ordenləri ilə təltif olunub.

1993 - Ermənistan silahlı qüvvələrinin Cəbrayıl-Füzuli istiqamətində irimiqyaslı hücumu Cəbrayılın Quşçular, Qışlaq, Doşulu, Əfəndilər, Qaracallı, Balyand, Süleymanlı kəndlərinin işğalı ilə nəticələnib. Füzuli istiqamətində Aşağı Veysəlli, Zərgər, İşıqlı və s. kəndlər ermənilərin əlinə keçib. Erməni hərbi birləşmələri hər iki rayon mərkəzinin bir neçə kilometrliyində qərar tutublar.

17 avqust

1942 - Dünya şöhrətli müğənni, SSRİ xalq artisti Müslüm Maqomayev (1942-2008) Bakıda anadan olub. Azərbaycan Dövlət Konservatoriyasını bitirib, uzun illər Azərbaycan Dövlət Opera və Balet Teatrının solisti, Azərbaycan Dövlət Estrada-Simfonik Orkestrinin bədii rəhbəri olub. 2008-ci il oktyabrın 25-də Moskvada vəfat edib, Bakıda, "Fəxri Xiyaban"da dəfn olunub.

1993 - Milli Məclisdə "Azərbaycan Respublikasının Lənkəran, Astara, Masallı, Lerik, Yardımlı, Cəlilabad və Biləsuvar rayonlarında yaranmış vəziyyət haqqında" qərar qəbul edilib. Qərarla Ələkrəm Hübətovun qondarma "Talış-Muğan Respublikası" yaratmaq cəhdi dövlətçilik əleyhinə qəsd kimi qiymətləndirilib. Parlament həmçinin Ə.Hübətovla işbirliyində günahlandırılan keçmiş müdafiə naziri Rəhim Qazıyevi Milli Məclis üzvlüyündən azad edib və onun barəsində cinayət işi açılıb.

2002 - Azərbaycan Respublikası Silahlı Qüvvələrinə Yardım Fondu yaradılıb. Prezident Heydər Əliyevin fərmanı ilə Fondun Əsasnaməsi təsdiqlənib. Sənədə əsasən, Azərbaycan Beynəlxalq Bankında Fondun bank hesabları açılıb. İlk dəfə olaraq ölkə əhalisi Azərbaycan ordusuna bilavasitə yardım göstərmək imkanı əldə edib.

18 avqust

1912 - Azərbaycanın xalq şairi Mirvarid Dilbazi (1912-2001) anadan olmuşdur. Uşaq və gənclər üçün yazdığı şeirlərlə məşhurlaşıb. Nizaminin, Nəvainin, eləcə də bir çox rus və sovet şairlərinin əsərlərini Azərbaycan dilinə tərcümə edib.

1919 - Xalq Cümhuriyyətinin parlamenti ölkə sərhədlərinin mühafizəsi haqqında qanun qəbul edib. Qanuna əsasən, Hərbi Nazirliyin tərkibində Sərhəd Qoşunları yaradılıb. Prezident Heydər Əliyevin fərmanı (16 avqust 2000) ilə avqustun 18-i Sərhəd qoşunları günü kimi qeyd olunur. Sovet dövründə Sərhəd Qoşunları Dövlət Təhlükəsizlik Komitəsinin strukturu kimi mövcud olub, Azərbaycan müstəqilliyini bərpa edəndən sonra sərhəd xidməti bir müddət Milli Təhlükəsizlik Nazirliyinin tərkibində fəaliyyət göstərüb. Prezident Heydər Əliyevin 2002-ci il 31 iyul tarixli sərəncamı ilə Dövlət Sərhəd Xidməti yaradılıb və Sərhəd Qoşunları müstəqil qurum kimi fəaliyyətə başlayıb.

1993 - BMT Təhlükəsizlik Şurasının iclasında erməni silahlı qüvvələrinin Ağdam rayonundan və Azərbaycanın işğal olunmuş digər rayonlarından qeyd-şərtsiz çıxarılması barədə Təhlükəsizlik Şurası sədrinin bəyanatı qəbul olunub. Bəyanat Azərbaycan Ali Sovetinin sədri, prezident səlahiyyətlərini həyata keçirən Heydər Əliyevin Ermənistanın hərbi təcavüzünün genişlənməsi ilə bağlı BMT rəhbərliyinə ünvanladığı məktub əsasında qəbul olunmuşdu. Lakin bəyanatda onun icrası ilə bağlı hər hansı mexanizm nəzərdə tutulmadığı üçün o, deklarativ sənəd olaraq qaldı.

19 avqust

1634 - Növbəti Səfəvi-Osmanlı müharibəsi (1623-1639) gedişində sultan IV Muradın başçılıq etdiyi türk qoşunları İrəvan qalasını ələ keçiriblər. Lakin Osmanlı dövləti İrəvanı uzun müddət əlində saxlaya bilmədi. Müharibənin yekunları ilə bağlı imzalanan Qəsri-Şirin sülh müqaviləsinə görə, Qərbi Gürcüstan Osmanlı imperatorluğunun, İrəvan daxil olmaqla Qərbi Azərbaycan torpaqları və Şərqi Gürcüstan ərazisi Səfəvi dövlətinin əlində qaldı.

1768 - Fətəli xan Qubalının qoşunları ilə Şəki hakimi Hüseyn xanın qoşunları arasında döyüş baş verib. Fətəli xan qalib gəlib və Şəki xanlığının ixtiyarında olan Şamaxı torpaqları Quba xanlığına birləşdirilib. Bundan bir qədər öncə (1767) Fətəli xan Bakı xanlığını da Quba xanlığına birləşdirmişdi. Lakin onun Azərbaycan torpaqlarını birləşdirmək niyyəti digər xanlıqlar tərəfindən qəbul olunmayıb. Fətəli xana qarşı birləşən Azərbaycan və Dağıstan hakimlərinin qüvvələri Xudat yaxınlığındakı Gavduşan döyüşündə (1774) onu ağır məğlubiyyətə uğradıblar. Bundan sonra Fətəli xan Rusiya ilə müttəfiqlik yaratmaq üçün zar II Yekaterinanın yanına elçilər göndərib.

2000 - MDB dövlət başçılarının Yaltada (Ukrayna) keçirilən qeyri-formal sammitində Azərbaycan prezidenti Heydər Əliyevlə Ermənistan prezidenti Robert Koçaryan arasında Qarabağ nizamlaşdırılmasına dair növbəti danışıqlar olub.

20 avqust

1783 - Çar Rusiyasının Qafqaz korpusuna başçılıq edən general Potyomkin Azərbaycan xanlarına müraciət edərək onları Rusiya imperiyası himayəsinə keçmək barədə Georgiyevsk müqaviləsinə qoşulmağa çağırıb. Bundan bir qədər əvvəl (4 avqust) Şərqi Gürcüstan (Kartli və Kaxetiya) çarı II İrakli Georgiyevsk traktatını imzalayaraq Rusiyanın himayəçiliyini qəbul etmişdi. Potyomkinin müraciətinə Azərbaycan xanlarından heç biri müsbət cavab vermədi.

1901 - Məşhur xanəndə, xalq artisti Xan Şuşinski (İsfəndiyar Cavanşirov, 1901-1979) anadan olub.

1912 - Görkəmli dirijor və bəstəkar Niyazi (1912-1984) anadan olmuşdur.

1918 - Azərbaycanın məşhur fiziki, akademik Həsən Abdullayev (1918-1993) anadan olub.

1992 - Azərbaycan ərazisindən sovet (Rusiya) qoşunlarının çıxarılması başlanıb. Bu proses Naxçıvandan başlamış, Naxçıvan Ali Məclisinin sədri Heydər Əliyevin təşəbbüsü ilə muxtar respublikadakı 75-ci motoatıcı diviziyasının çıxarılması barədə qərar qəbul edilmişdi. Razılaşmaya əsasən, diviziyanın əmlakı Azərbaycan Ordusunun Naxçıvandakı hissələrinə verildi. Azərbaycandan Rusiya qoşunlarının çıxarılması 1993-cü ilin mayında başa çatdı.

1997 - Azərbaycan hökuməti ilə ABŞ-ın "R.V.Investment" şirkəti arasında ölkənin bir neçə rayonunda qızıl yataqlarının işlənməsinə dair müqavilə imzalanıb. Müqavilə Azərbaycanın Ordubad, Gədəbəy, eləcə də Kəlbəcər rayonu ərazisindəki qızıl, gümüş və mis yataqlarının işlənməsini nəzərdə tuturdu. Amerika şirkətinin günahı üzündən saziş həyata keçirilmədi.

21 avqust

1930 - Görkəmli ədəbiyyatşünas alim, akademik Bəkir Nəbiyev anadan olub. Azərbaycan elminin inkişafındakı xidmətlərinə görə, "Şöhrət" və "İstiqlal" ordenləri ilə təltif olunub.

1991 - Erməni təxribatçı dəstələrinin Dağlıq Qarabağın azərbaycanlı əhalisinə qarşı terror hücumları davam edib. Hadrut rayonunun Şadaxt kəndi yaxınlığında sənişin avtobusunun partladılması nəticəsində 2 nəfər həlak olub, 10 nəfər ağır yaralanıb.

1992 - Naxçıvan Ali Məclisinin sədri Heydər Əliyevin Tehrana səfəri gedişində İran İslam Respublikasından Naxçıvana elektrik enerjisi verilməsi, kommunikasiyaların çəkilməsi və ərzaq yardımını göstərilməsi barədə sazişlər imzalanıb. Səfər Milli Məclisin və Azərbaycan hökumətinin Naxçıvana yardım göstərilməsi barədə qəbul etdiyi qərarlar çərçivəsində həyata keçirilmişdi.

1997 - Azərbaycan Respublikası ilə Serbiya və Çernoqoriya İttifaqı (2006-cı ildən Serbiya və Çernoqoriya respublikalarına ayrılıb) arasında diplomatik münasibətlər qurulub.

22 avqust

1819 - Azərbaycanda ilk alman koloniyası - Helenendorf (indiki Göygöl) qəsəbəsinin əsası qoyulub. Almanların Qafqaza köçü 1817-ci ildə Rusiya çarının razılığı ilə başlanmışdı. Helenendorfun əsası Vürtemberq krallığından gələn icma tərəfindən qoyulub. Sonra bölgədə daha bir neçə alman qəsəbəsi salınıb. 1938-ci ildə qəsəbə Xanlar adlandırılıb, 1941-ci ildə isə Stalinin əmri ilə almanlar Qazaxıstana sürgün edilib. 2008-ci ildə Milli Məclis Xanların Göygöl adlandırılması barədə qərar qəbul edib.

1993 - Lənkəranda Ələkram Hübətovun qondarma rejiminə ("Talış-Muğan Respublikası") qarşı xalqın kütləvi aksiyaları başlanıb. Heydər Əliyevin televiziya ilə müraciətindən sonra minlərlə şəhər sakini etiraz mitinqinə çıxıb. Mitinq Ə.Hübətovun dəstəsi tərəfindən atəşə tutulub, 3 nəfər həlak olub, cinayətkar dəstə isə dağlara qaçıb. Avqustun 23-də Lənkəran və ətraf rayonlarda qanuni hakimiyyət bərpa olundu. Ə.Hübətov və dəstəsi həmin ilin payızında ələ keçirildi. Heydər Əliyevin təmkin və qətiyyəti sayəsində bölgədə qanunçuluq tam bərqərar edildi.

1999 - Cenevrədə Azərbaycan və Ermənistan prezidentləri arasında Qarabağ nizamlaşmasına dair növbəti görüş keçirilib.

2000 - Eks-prezident, Azərbaycan Xalq Cəbhəsinin sədri Əbülfəz Elçibəy (1938-2000) Türkiyədə, Gülhanə Hərbi Tibb Akademiyasında (Ankara) vəfat edib. Prezident Heydər Əliyev Elçibəyin vəfatı ilə bağlı televiziya ilə çıxış edərək başsağlığı vermiş, dövlət tərəfindən rəsmi dəfn komissiyası təşkil edilmişdi. Prezidentin sərəncamı ilə Elçibəy Bakıda, Fəxri Xiyabanda dəfn olundu.

23 avqust

1514 - Səfəvi dövlətinin başçısı Şah I İsmayılın qoşunları ilə Osmanlı sultanı I Səlimin ordusu arasında Çaldıran düzündə (Maku yaxınlığında) döyüş baş verib. Döyüşdə Səfəvi ordusu məğlub olub. Osmanlı ordusu Xoy, Mərənd və Təbrizi tutub. Çaldıranda qələbə sayəsində Osmanlı dövləti Ərzurum daxil olmaqla Şərqi Anadolunu ələ keçirib. Çaldıran məğlubiyyəti Səfəvilər dövlətinin hərbi siyasi nüfuzuna ağır zərbə vurub.

1722 - I Pyotr-un komandanlığı altındakı rus qoşunları Dərbəndi ələ keçiriblər, Azərbaycanın Xəzərsahili bölgələrinin işğalı başlanıb. Bir qədər sonra Bakını (1723) ələ keçirən rus qoşunları Lənkəran-Astara, daha sonra isə Ənzəliyədək irəliləyiblər.

1943 - Görkəmli aktyor, xalq artisti Şahmar Ələkbərov (1943-1992) Gəncədə anadan olub. Azərbaycan kinosunda unudulmaz obrazlar yaradıb, bir neçə filmə quruluş verib.

1993 - Azərbaycan Qarabağ cəbhəsində iki böyük itkiyə məruz qalıb. Ermənistan silahlı qüvvələrinin hücumu nəticəsində Füzuli və Cəbrayıl rayonlarının böyük hissəsi, o cümlədən hər iki rayon mərkəzi işğal olunub. Cəbrayıl rayonunun ərazisi 1050 kv km, əhalisi təxminən 57 min nəfər idi. Hazırda rayonun bütün ərazisi (96 kənd) işğal altındadır. Füzuli rayonu (ərazisi 1386 kv km, əhalisi təxminən 100 min nəfər) bütünlüklə işğal olunsada, sonradan Azərbaycan Ordusu bəzi Arazboyu kəndləri, o cümlədən Horadiz qəsəbəsini düşməndən azad etdi, yaşayış məntəqələrinin yenidən qurulmasından sonra həmin ərazilərdən köçkün düşmüş əhalinin böyük qismi öz torpaqlarına geri qayıtdı.

24 avqust

944 - Rus (slavyan) tayfalarının qoşunları Azərbaycan torpaqlarına daxil olaraq Bərdə şəhərini ələ keçiriblər. Həmin dövrdə Qafqazda böyük ticarət mərkəzi olan şəhər Kiyev-rus knyazı İqorun quldur dəstələri tərəfindən talan edilib, əhaliyə divan tutulub. Bundan bir qədər əvvəl (914) rus-slavyan tayfaları Azərbaycanın Xəzərsahili bölgələrinə ilk istilacı yürüş etmişdilər. Həmin dövrdə Azərbaycan ərazisində dövlətçiliyin (şimalda Şirvanşahlar, cənubda Salarilər dövləti) zəif olması xarici hücumları dəf etməyə imkan vermirdi.

1578 - Səfəvi-Osmanlı müharibələrinin ikinci mərhələsi (birinci mərhələ 1555-ci ildə Amasya sülhü ilə yekunlaşmışdı) başlanıb. Çıldır döyüşündə Səfəvi qoşunlarına qalib gələn Osmanlı qüvvələri Tiflisi ələ keçiriblər. Lakin bir qədər sonra (sentyabr) Səfəvi qoşunları məğlubiyyətin əvəzini çıxıb, Osmanlı ordusunun şimal-qərbi Azərbaycan torpaqlarına doğru irəliləməsinin qarşısı alınıb.

2002 - Azərbaycanda Konstitusiyaya dəyişikliklərlə bağlı referendum keçirilib. Mərkəzi Seçki Komissiyasının məlumatına görə, referendumda ölkə üzrə səsvermə hüququ olan 4 milyon 410 min nəfər əhəlinin 88,47 faizi iştirak edib. Referendum aktında Konstitusiyanın 24 maddəsi üzrə 39 dəyişiklik təklif olunmuşdu. Həmin dəyişikliklər 8 qrup üzrə bölüşdürülmüşdü. Rəsmi nəticələrə əsasən, dəyişikliklər paketinin lehinə (ayrı-ayrı bloklar üzrə) 96-97 faiz səs verilmişdi.

25 avqust

1721 - Dağıstan hakimi Hacı Davud xan yerli əhalinin köməyi ilə Şamaxını ələ keçirib. Şəhərdə çoxlu sayda rus taciri qətlə yetirilib, malları qarət edilib. Bu hadisə çar Rusiyası ilə Səfəvi dövlətinin (Şirvan bölgəsi onun tərkibində idi) münasibətlərini kəskin şəkildə pisləşdirib. Bundan sonra Xəzəryanı bölgələrə yürüşə başlayan rus qoşunları Dərbənddən Bakıya-dək əraziləri, daha sonra isə Astara və Ənzəliyədək bütün sahilyanı əraziləri ələ keçiriblər. Ruslar yalnız 1732-ci ildə Kürdən cənubda olan əraziləri Səfəvilərə qaytardılar.

1992 - Azərbaycanla Mərakeş dövləti (ölkəmizin müstəqilliyini 1991-ci il dekabrın 30-da tanıyıb) arasında diplomatik münasibətlər qurulub.

1993 - ATƏT-in fəaliyyətdə olan sədri, İsveçin xarici işlər naziri Marqareta af Uqqlas erməni silahlı qüvvələrinin Azərbaycan ərazisində işğalçılıq əməliyyatlarının genişlənməsi ilə bağlı bəyanat verib. ATƏT sədri prezident Levon Ter-Petrosyana müraciət edərək erməni qüvvələrini Qubadlı və Zəngilan rayonlarının işğalından çəkinməyə çağırıb. Lakin Ermənistan rəhbərliyi bu çağırışı rədd etdi və avqustun sonunda Qubadlı rayonu işğal olundu.

2001 - Türkiyə Silahlı Qüvvələri Baş Qərargahının rəisi, ordu generalı Hüseyin Qıvrıkoğlunun Azərbaycana səfəri gedişində iki ölkə arasında hərbi əməkdaşlıq məsələləri geniş müzakirə olunub. Türkiyə Silahlı Qüvvələrinin ali pilotaj eskadrilyası olan "Türk ulduzları" Bakı səmasında nümunəvi uçuşlar keçirib.

26 avqust

837 - Bəzz qalası yaxınlığında Babək Xürrəminin qoşunları ilə Xilafət ordusu arasında sonuncu döyüş olub. Xürrəmilər məğlub olublar. Xilafət qoşunları Bəzzi ələ keçirərək yandırılıblar. Babək qalanı tərk etsə də, erməni Səhl ibn Sumbatın xəyanəti nəticəsində ərəblər tərəfindən əsir götürülərək Xilafətin paytaxtı Samirə şəhərinə aparılıb və 838-ci ilin martında edam edilib.

1071 - Sultan Alp Arslanın başçılıq etdiyi Səlcuq ordusu ilə Bizans imperatoru Romen Diogenin qoşunları arasında Məlazgird döyüşü baş verib. Alp Arslanın 50 minlik süvari ordusu bizansların 200 minlik qoşunu üzərində qələbə çalıb. Bu qələbədən sonra oğuz (azərbaycanlı) türklərin Səlcuq dövləti Qafqaz-Yaxın Şərqi regionunun hegemon gücünə çevrilib.

1949 - Qafqaz Müsəlmanları İdarəsinin rəhbəri, Hacı Allahşükür Paşazadə Lənkəranın CİL kəndində anadan olub. Buxara və Daşkənddə dini təhsil alıb. 1980-ci ildə Qafqaz Müsəlmanları İdarəsinin sədri seçilib, Şeyx-ül-islam dərəcəsinə yüksəlib. 1992-ci ildə Qafqaz xalqlarının Ali Dini Şurasının sədri seçilib.

1964 - Azərbaycanın birinci xanımı, Heydər Əliyev Fondunun prezidenti, millət vəkili Mehriban xanım Əliyeva anadan olub. 2004-cü ildən UNESCO-nun, 2006-cı ildən İslam Konfransı Təşkilatının elm, təhsil və mədəniyyət üzrə qurumu olan İSESCO-nun Xoşməramlı səfiridir. 2005-ci ildə Milli Məclisin deputatı seçilib. Azərbaycan Gimnastika Federasiyasına, Azərbaycan Mədəniyyətinin Dostları Fonduna rəhbərlik edir.

27 avqust

1989 - Azərbaycan SSR Ali Sovetinin Rəyasət Heyəti Dağlıq Qarabağın erməni əhalisinin "səlahiyyətli nümayəndələr qurultayı"nın qərarlarını qeyri-qanuni elan edib. Erməni separatçıları avqustun 16-da Stepanakertdə (Xankəndi) "qurultay" keçirərək Dağlıq Qarabağın Azərbaycanın tərkibində muxtar vilayət statusundan imtina edilməsi barədə qərar qəbul etmişdilər.

1991 - Naxçıvan Ali Məclisinin fəvqəladə sessiyasında muxtar respublika ərazisində Sov.İKP-nin və komsomol təşkilatının fəaliyyətinin dayandırılması və onların əmlakının milliləşdirilməsi haqqında qərar qəbul edilib. Ali Məclis Moskvada kommunist-revanşist qüvvələrin "avqust qiyamı"nı pisləyən bəyanat qəbul edib. Cəmiyyətin tələbinə baxmayaraq Azərbaycanın o vaxtkı partiya-sovet rəhbərliyi bu məsələdə hələlik susmağa üstünlük verirdi.

- Həmin gün Bakı Şəhəri Xalq Deputatları Sovetinin qərarı ilə şəhərin mərkəzi meydanında Leninin heykəli sökülüb və meydana rəsmən "Azadlıq" meydanı adı verilib.

1992 - Azərbaycanla Qvineya-Bisau dövləti arasında diplomatik münasibətlər qurulması barədə protokol imzalanıb.

2005 - MDB dövlət başçılarının Kazanda (Rusiya, Tatarıstan) keçirilən sammiti çərçivəsində Azərbaycan və Ermənistan prezidentləri İlham Əliyev və Robert Koçaryan arasında Dağlıq Qarabağ nizamlanması ilə bağlı növbəti görüş keçirilib.

28 avqust

1918 - Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti Nazirlər Şurası xalq maarifinin, orta məktəblərin milliləşdirilməsi haqqında qərar qəbul edib. Hökumət həmçinin ölkənin bütün məktəblərində türk (Azərbaycan) dilinin icbari qaydada tədris olunması barədə qərar qəbul edib.

1919 - Xalq Cümhuriyyətinin parlamenti Azərbaycan Dövlət Bankının yaradılması barədə qanun qəbul edib. Bank sisteminin mərkəzləşdirilməsi barədə müzakirələr 1918-ci ildən getsə də, hökumət və parlament daxilində fikir ayrılıqları onun reallaşmasına imkan verməmişdi. Dövlət Bankı həmin ilin oktyabrında fəaliyyətə başladı.

1995 - ATƏT-in fəaliyyətdə olan sədrinin Dağlıq Qarabağ münaqişəsi üzrə şəxsi nümayəndəsi postu təsis olunub. Şəxsi nümayəndənin mandatına münaqişə zonasında atəşkəs rejiminə nəzərət, qoşunların təmas xəttində monitorinqlərin keçirilməsi daxildir.

2000 - Prezident Heydər Əliyev yeni yaradılan Apellyasiya Məhkəməsinin üzvlərinin təyinatı ilə bağlı fərman imzalayıb. Fərmana əsasən, aşağı instansiya məhkəmələri ilə Ali Məhkəmə arasında 2-ci pillə rolunu oynayan Apellyasiya Məhkəməsinin 38 hakimi təyin edilib.

2003 - Prezident Heydər Əliyevin imzaladığı əfv fərmanına əsasən, 70 məhbus, o cümlədən dövləti cinayətlərə görə məhkum edilmiş 44 nəfər azadlığa buraxılıb.

2007 - Bakıda M.Muxtarov kçəsi 185 ünvanında inşa edilən 16 mərtəbəli binanın çökməsi nəticəsində 27 nəfər həlak olub. Qəza ti-kintinin mühəndislik və texniki təhlükəsizlik normalarına uyğun aparılmaması nəticəsində baş verib.

29 avqust

1920 - Azərbaycanın Müvəqqəti İnqilab Komitəsi ölkədə taxıl ticarətinin inhisara alınması haqqında dekret verib. Bununla yanaşı, hökumət ölkədə ərzaq böhranını aradan qaldırmaq üçün "ərzaq sapalağı" sisteminin tətbiqi barədə dekret vermişdi. "Ərzaq sapalağı"na əsasən, kəndlilər tədarük etdikləri məhsulun artıq hissəsini hökumətin müəyyən etdiyi qiymətə (bazar qiymətindən ucuz) dövlətə satmalı idilər.

1991 - Azərbaycan Respublikası Ali Sovetinin növbədənənar sessiyası işə başlayıb. Müxalifətin və parlamentdəki demokratik qüvvələrin tələbi ilə sessiyanın gündəliyinə Azərbaycanın dövlət müstəqilliyinin elan olunması, Milli Ordunun yaradılması barədə məsələlər salınsa da, o vaxtkı respublika rəhbərliyi siyasi "dargözlük" nümayiş etdirərək hər iki məsələyə müqavimət göstərirdi. Sessiyada iştirak edən deputat Heydər Əliyev Azərbaycanın müstəqilliyinin gecikdirilmədən elan olunması təklifi ilə çıxış edib.

1993 - Azərbaycanda "Prezident Ə.Elçibəyə etimad göstərilməsi haqqında" referendum keçirilib. MSK-nın məlumatına görə, referendumda ölkə üzrə seçicilərin 92 faizi iştirak edib. Referendumda çıxarılan "Siz Azərbaycan Respublikasının prezidenti Əbülfəz Elçibəyə etimad göstərirsinizmi?" sualına səsvermədə iştirak edənlərin 97,5 faizi "yox", 2,1 faizi "hə" cavabı vermişdi. Referendumun nəticəsinə əsasən, Milli Məclis növbədənənar prezident seçkilərinin (3 oktyabr) keçirilməsi barədə qərar qəbul etdi.

30 avqust

1410 - Təbriz yaxınlığında baş verən ikinci Şənbi-Qazan döyüşündə Qaraqoyunlu hökmdarı Qara Yusifin qoşunları Cəlairilər dövlətinin başçısı Sultan Əhmədin ordusunu məğlub edib. Bu döyüşdən sonra Cəlairilər dövlətinin (Cənubi Azərbaycan 1359-1410-cu illərdə bu dövlətin tərkibində olub) mövcudluğuna son qoyulub və yeni Azərbaycan-türk dövləti - Qaraqoyunlu imperatorluğu (1410-1468) meydana çıxıb.

1930 - Azərbaycan Mərkəzi İcraiyyə Komitəsinin və Xalq Komissarları Sovetinin qərarı ilə respublika ərazisi yeni inzibati vahidlərə - rayonlara bölünüb. Qərara əsasən, 63 rayon yaradılıb. Bundan öncə respublikada ərazi-inzibati bölgü sistemi olaraq 10 dairə (Bakı, Gəncə, Qarabağ (Ağdam), Quba, Kürdüstan, Lənkəran, Muğan (Salyan), Şirvan (Göycay) Nuxa, Zaqatala) və onların tərkibində qəzalar mövcud idi.

1991 - Ali Sovetin növbədənəknar sessiyasında gərgin müzakirələrdən sonra "Azərbaycan Respublikasının dövlət müstəqilliyini bərpa etmək haqqında" Bəyannamə qəbul olunub. Sənəddə Azərbaycan Respublikasının 1918-1920-ci illərdə mövcud olmuş Xalq Cümhuriyyətinin varisi olduğu vurğulanırdı. Bununla yanaşı, parlament Azərbaycanın dövlət müstəqilliyinin konstitusion əsaslarını yaratmaq üçün ayrıca qanunun - Konstitusiya Aktının hazırlanması barədə qərar qəbul edib.

1992 - Azərbaycanla Qazaxıstan arasında diplomatik əlaqələr qurulub.

31 avqust

1863 - Tanınmış maarifçi, yazıçı, dramaturq Rəşid bəy Əfəndiyev (1863-1942) anadan olub. Azərbaycanda ibtidai təhsil üzrə ilk dərslərlərin - "Uşaq bağçası" ("Əlifba") və "Bəsirətülətfal" adlı qiraət kitabının müəllifidir.

1991 - Azərbaycanda 1990-cı ilin 20 yanvarından qüvvədə olan fəvqəladə vəziyyət rejimi, nəhayət, ləğv olunub. Hakimiyyət bununla qarşıdakı prezident seçkilərinə (8 sentyabr 1991) demokratik görüntü verməyə çalışırdı.

1993 - Ermənistanın silahlı qüvvələrinin davam edən təcavüzü nəticəsində Azərbaycanın Dağlıq Qarabağdan kənarında daha bir rayonu - Qubadlı işğal olunub. Qubadlı rayonunun ərazisi 802 kv km, əhalisi isə işğal zamanı 31 min nəfər idi. Qubadlı şəhəri və rayonun 90-a yaxın kəndi bir neçə günün içində Ermənistan silahlı qüvvələrinin əlinə keçib. Qubadlının işğalından sonra erməni qüvvələrinin Zəngilan rayonu ətrafında mühasirə halqası daha da daralıb.

2001 - Prezident Heydər Əliyev "Əsrin müqaviləsi" ("Azəri-Çıraq-Günəşli" yataqlarının işlənməsi) çərçivəsində "böyük neft" in hasilatına başlanılması barədə "Faza-1" planını təsdiqləyib. Plan əsasən, 2005-ci ilədək "Əsrin müqaviləsi" üzrə neft istehsalının gündəlik 100 min barreldən 375 min barrele çatdırılması nəzərdə tutulurdu. Plan vaxtından öncə - 2004-cü ilin avqustunda əməl edildi.

1 sentyabr

1919 - Xalq Cümhuriyyətinin parlamenti Azərbaycanın ilk ali təhsil müəssisəsinin - Bakı Dövlət Universitetinin yaradılması barədə qanun qəbul edib. Parlament həmçinin hökumətin təklifinə əsasən 100 nəfər azərbaycanlı gəncin dövlət hesabına təhsil almaq üçün xarici ölkələrə göndərilməsi barədə qərar qəbul etmişdi.

1949 - Azərbaycan SSR-də icbari 7-illik təhsilə keçid başlayıb. Sovet hökuməti 1931-ci ildə ölkədə icbari ibtidai təhsil (1-3-cü sinif) barədə qərar qəbul etmişdi. Həmin qərara əsasən, 30-cu illərin sonunda 7-illik təhsilə keçid həyata keçirilməli idi. Lakin müharibə (1941-1945) və sonrakı ağır sosial-iqtisadi vəziyyət bu qərarı xeyli ləngitmişdi. 1959-cu ildə icbari 8-illik təhsilə (nata-mam orta təhsil), 1966-cı ildə isə icbari 10-illik təhsilə (tam orta təhsil) keçid təmin olundu.

1992 - Azərbaycan Respublikası ilə Birləşmiş Ərəb Əmirlikləri (ölkəmizin müstəqilliyini 1991-ci il dekabrın 26-da tanıyıb) arasında diplomatik münasibətlər qurulub.

1993 - Prezident səlahiyyətlərini həyata keçirən Heydər Əliyev hökumətdə bir sıra təyinatlarla bağlı fərmanlar imzalayıb: Azərbaycanın BMT-dəki daimi nümayəndəsi Həsən Həsənov xarici işlər naziri, general-mayor Məmmədrəfi Məmmədov müdafiə naziri, Səməd Sadıqov iqtisadiyyat naziri, Elçin Əfəndiyev baş nazirin müavini, Qalib Ağayev Milli Bankın İdarə Heyətinin sədri təyin olunub.

2 sentyabr

1829 - Rusiya ilə Osmanlı növbəti müharibənin (1828-1829) yekunlarına dair Ədirnə müqaviləsi imzalanıb. Sazişə əsasən, Osmanlı Ahalsix padşahlığının (Ahıska türklərinin yaşadığı ərazi, indiki Gürcüstanın Samtsxe-Cavaxeti bölgəsi) bir hissəsini Rusiyaya güzəştə gedib və həmin əraziyə cənub-şərqi Anadoludan erməni əhalisinin köçürülməsinə razılıq verib. Köçürülən ermənilər sonradan Ahalsix bölgəsi ilə yanaşı, Tiflis, İrəvan və Naxçıvan bölgələrində də yerləşdirildi. Bundan əlavə, Osmanlı Rusiyanın İranla apardığı müharibənin (1826-1828) yekunlarını - Naxçıvan və İrəvan xanlıqlarının Rusiyaya birləşdirilməsini rəsmən tanıyıb.

1991 - Ermənilərin Qarabağ avantürası yeni mərhələyə keçib, qondarma dövlətin - "Dağlıq Qarabağ Respublikası"nın yaradıldığı elan olunub. Qərar "DQMV Xalq Deputatları Soveti"nin (səlahiyyət müddəti hələ 1988-ci ilin yanvarında başa çatmışdı) erməni deputatlarının adından qəbul edilmişdi. Qərara əsasən, inzibati baxımdan heç vaxt Dağlıq Qarabağ muxtariyyətinə aid olmamış keçmiş Şaumyan rayonu (1991-ci ildə Goranboy rayonuna birləşdirilib) da qondarma "respublika"nın ərazisi elan edilmişdi. Səhərişi gün (3 sentyabr) Azərbaycan Ali Sovetinin Rəyasət Heyəti qərarı antikonstitusion elan etdi.

1994 - ABŞ-ın BMT-dəki daimi nümayəndəsi səfir Madlen Olbrayt prezident Bill Klintonun şəxsi təmsilçisi sifətilə Bakıya gəlib. Xanım Olbraytın prezident Heydər Əliyevlə görüşündə Azərbaycanın xarici neft şirkətləri ilə imzalayacağı kontrakt ("Əsrin müqaviləsi"), Qarabağ nizamlanması müzakirə olunub.

3 sentyabr

1826 - Rusiya-İran müharibəsində İran qoşunları artıq ilk döyüşdə uğursuzluğa düşər olublar. Şəmkir ətrafında baş verən döyüşdə məğlubiyyətə uğrayan şahzadə Abbas Mirzənin qoşunları geri çəkilməyə məcbur olublar. Bunun ardınca rus qoşunları Gəncə yaxınlığında da İran qoşunlarını məğlub ediblər. Bu arada Gəncədə Rusiya işğalçılığına qarşı üsyan başlasa da, rus qoşunları onu yatırmağa müvəffəq olublar.

1993 - Milli Məclisin iclasında Azərbaycanın Müstəqil Dövlətlər Birliyinə üzv olması barədə qərar qəbul edilib. Prezident səlahiyyətlərini həyata keçirən Heydər Əliyev Azərbaycanın MDB üzvlüyünə qarşı çıxan müxalifətin etirazlarına cavab olaraq bu üzvlüyün heç bir halda Azərbaycanın suverenliyinə xələl gətirməyəcəyini bəyan edib. Azərbaycanın MDB-yə qoşulması sentyabrın 24-də MDB-nin Moskva sammitində rəsmiləşdi.

2008 - ABŞ-ın vitse-prezidenti Dik Çeyni Bakıya gəlib. Bu, ABŞ-Azərbaycan münasibətləri tarixində Vaşinqtondan Bakıya ən yüksək səviyyəli səfər idi. Prezident İlham Əliyevin ABŞ vitse-prezidenti ilə görüşündə regionda vəziyyət (Rusiyanın Gürcüstana hərbi müdaxiləsi), iki ölkənin enerji təhlükəsizliyi sahəsində və beynəlxalq terrorçuluğa qarşı mübarizədə əməkdaşlığı müzakirə edilib.

4 sentyabr

1804 - İrəvan xanlığının Qəmərli kəndi (indiki Ermənistanda Artşat qəsəbəsi) yaxınlığında çar Rusiyası və İran qoşunları arasında döyüş olub. Ruslar məğlub olaraq geri çəkiliblər. Bu, Rusiya-İran müharibəsində (1804-1813) rus qoşunlarının ikinci məğlubiyəti idi. Bundan öncə ruslar Üçmüədzin döyüşündə (27 iyul) məğlub olmuşdular. Bununla belə, rus qoşunları 1805-ci ilin əvvəlində, bu dəfə Şəki və Qarabağ xanlıqlarına hücum edərək hər iki xanlığı ələ keçiriblər.

1918 - Daşnak-eser-menşevik "Sentrokaspi" hökumətinin çağırışı ilə Bakıya gəlmiş ingilis hərbi kontingenti şəhəri tərk etməyə başlayıb. General Denstervilin başçılıq etdiyi ingilis desantı avqustun əvvəlində Ənzəlidən (İran) Bakıya gəlmişdi. İngilislər "Sentrokaspi diktaturası"nın Bakıda real hakimiyyətə malik olmadığını və Azərbaycan-türk (Osmanlı) qüvvələrinin hücumu qarşısında duruş gətirə bilməyəcəklərini qətiləşdirdikdən sonra geri döndülər. İngilislərin son dəstəsi Qafqaz İslam Ordusunun Bakıya hücumu (15 sentyabr) öncəsi şəhəri tərk etdi.

1991 - Naxçıvan Ali Məclisinin sentyabrın 3-də başlanan fəvqəladə sessiyasında təşkilati məsələyə baxılıb. Deputatların yekdil qərarı ilə xalq deputatı Heydər Əliyev Naxçıvan Ali Məclisinin sədri seçilib. Heydər Əliyevin muxtar respublikaya rəhbərliyə başlaması blokada vəziyyətində olan, Ermənistan tərəfdən aramsız hücumlara məruz qalan Naxçıvanın xilasını üçün tarixi şans idi. H.Əliyev 1993-cü ilin iyununadək muxtar respublikaya rəhbərlik etdi.

5 sentyabr

1935 - Azərbaycanın xalq artisti, tanınmış gülüş ustası Siyavuş Aslan anadan olmuşdur.

1944 - İctimai-siyasi xadim, şair, dramaturq, publisist Hidayət Orucov Qərbi Azərbaycanın Mehri rayonunda anadan olub.

1991 - Azərbaycan Respublikasının Müdafiə Nazirliyinin yaradılması barədə prezident fərmanı verilib. C.Naxçıvanski adına hərbi məktəbin rəisi, general-leytenant Valeh Bəşadlı ölkənin ilk müdafiə naziri təyin edilib. Lakin müdafiə naziri təyin edilsə də, o vaxtkı hakimiyyətin (prezident A.Mütəllibov) astagəl siyasəti üzündən Azərbaycanda Milli Ordu hələ yaradılmamışdı. Yalnız bir ay sonra (9 oktyabr) Ali Sovet Silahlı Qüvvələrinin yaradılması haqqında qanun qəbul etdi.

2002 - Prezident Heydər Əliyev "Kütləvi informasiya vasitələrinin inkişafına dövlət qayğısının artırılması sahəsində əlavə tədbirlər haqqında" sərəncam imzalayıb. Sərəncama əsasən, KİV-in sərbəst inkişafının təmin edilməsi, iqtisadi və siyasi asılılığının aradan qaldırılması, maddi-texniki və maliyyə bazasının daha da gücləndirilməsi məqsədilə maliyyə vəsaiti ayrılıb.

6 sentyabr

1916 - İlk azərbaycanlı təyyarəçi, çar Rusiyası ordusunun zabiti Fərrux ağa Qayıbov I Dünya müharibəsində Vilyus üzərində ilk hava döyüşündə iştirak edib. Lakin azərbaycanlı hərbi təyyarəçinin döyüş yolu qısa olub. Sentyabrın 12-də baş verən döyüşdə Qayıbov almanların təyyarəsini vurduqdan sonra həlak olub.

1918 - Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin nümayəndə heyəti İstanbulda Osmanlı dövlətinin rəhbərliyi ilə görüşüb. Milli Şuranın sədri M.Rəsulzadə, "Müsavat" fraksiyasının üzvü X.Xas-məmmədov və general S.Səfikürdskinin daxil olduğu heyət Osmanlının yeni sultanı VI Mehmet Vahdettin tərəfindən qəbul edilib. Bu, Xalq Cümhuriyyətinin rəsmi heyətinin ilk xarici səfəri idi. Osmanlı hərbi rəhbərliyinin (Ənvər paşa) də iştirak etdiyi görüşdə Xalq Cümhuriyyətinə hərbi yardım və Bakının azad olunması məsələsi əsas mövzu olub. Bu görüşdən sonra Bakının azad olunması barədə həlledici hücum barədə qərar verildi.

1942 - Böyük Vətən müharibəsi gedişində azərbaycanlılardan ibarət 416-cı Taqanroq milli diviziyası təşkil olunub. Diviziya Şimali Qafqazdan Berlinədək şərəfli döyüş yolu keçib. Bundan əlavə, Sovet Ordusu tərkibində azərbaycanlılardan ibarət 402-ci, 223-cü, 77-ci və 271-ci diviziyalar da yaradılmışdı. Ümumilikdə 1941-1945-ci illərdə Azərbaycandan cəbhəyə təxminən 600 min nəfər yola düşmüşdü.

7 sentyabr

1914 - Tanınmış ədəbiyyatşünas və teatrşünas, ictimai xadim Cəfər Cəfərov (1914-1973) anadan olmuşdur.

1991 - Erməni təxribatçı dəstələri Dağlıq Qarabağın azərbaycanlı əhalisinə qarşı növbəti terror aktları həyata keçiriblər. Hadrut (Xocavənd) rayonunun Tuğ kəndinə silahlı basqın nəticəsində kəndin 2 sakini öldürülüb. Xankəndi yaxınlığında sərnişin avtobusunun atəşə tutulması nəticəsində isə 3 azərbaycanlı öldürülüb, 4 nəfər yaralanıb.

2000 - Nyu-Yorkda BMT-nin "Minilliyin sammiti"ndə iştirak edən prezident Heydər Əliyev Baş Assambleyanın təntənəli iclasında çıxış edib. Beynəlxalq birliyin Ermənistanın təcavüzünə seyrçi qaldığını vurğulayan Azərbaycan rəhbəri bu faktın işğalçılığı təşviq etdiyini bildirib. Həmin gün BMT-nin binasında GÖUAM dövlət başçıların - Gürcüstan (E.Şevardnadze), Özbəkistan (İ.Kərimov), Ukrayna (L.Kuçma), Azərbaycan (H.Əliyev) və Moldova (P.Luçinski) prezidentlərinin sammiti keçirilib.

2006 - BMT Baş Assambleyasının 60-cı sessiyasında Ermənistanın Azərbaycana qarşı işğalçılıq müharibəsinin fəsadlarından bəhs edən yeni sənəd qəbul olunub. "Azərbaycanın işğal olunmuş ərazilərindəki vəziyyət haqqında" adlı qətnamədə ermənilərin işğal edilmiş torpaqlarda yanğınlar törətməsinə diqqət çəkirdi. Qətnamədə münaqişə zonasında monitorinqin həyata keçirilməsi əksini tapsa da, bu, gerşəkləşmədi.

8 sentyabr

1991 - Azərbaycanda ilk prezident seçkiləri keçirilib. Ölkədəki əksər siyasi qüvvələrin, o cümlədən Xalq Cəbhəsinin boykot etdiyi və alternativsizlik şəraitində keçirilən seçkilərdə Azərbaycan KP MK-nın 1-ci katibi Ayaz Mütəllibov prezident seçilib. MSK-nın rəsmi nəticələrinə görə, səsvermədə iştirak edən seçicilərin 98,5 faizi onun lehinə səs vermişdi. Mütəllibov 1990-cı ilin mayında Ali Sovet tərəfindən formal olaraq prezident seçilmişdi, yeni seçki də mahiyyətə ondan fərqlənmədi.

1992 - Azərbaycanla Yaponiya (ölkəmizin müstəqilliyini 1991-ci il dekabrın 28-də tanımışdı) arasında diplomatik münasibətlər qurulub.

1998 - Bakıda tarixi "Böyük İpək Yolu"nun bərpası ilə bağlı Avropa Birliyinin TRACECA (Avropa-Asiya nəqliyyat dəhlizi) layihəsi üzrə beynəlxalq konfrans keçirilib. 32 ölkənin (o cümlədən 9 ölkə prezidentinin), 12 beynəlxalq təşkilatın iştirak etdiyi konfransda Avropa-Qafqaz-Asiya beynəlxalq nəqliyyat dəhlizinin yaradılması haqqında müqavilə və digər sənədlər imzalanıb, "Bakı bəyannaməsi" qəbul edilib. TRACECA layihəsinin əsas iştirakçıları kimi müqaviləyə Azərbaycan, Ermənistan, Gürcüstan, Qazaxıstan, Qırğızıstan, Tacikistan, Özbəkistan, Türkiyə, Ukrayna, Moldova, Rumıniya və Bolqarıstan imza atmışdı. Azərbaycan sənədə belə bir qeyd əlavə etmişdi ki, Ermənistan işğal etdiyi əraziləri azad etməyincə Azərbaycan bu ölkə ilə hər hansı nəqliyyat əlaqəsi qurmayacaq.

9 sentyabr

1578 - Səfəvi dövləti ilə Osmanlı imperatorluğu arasında çoxillik müharibələrin ikinci mərhələsi başlanıb. Azərbaycanın şimal-qərbində Qanıx (Alazan) çayı sahilində (indiki Zaqatala-Balakən ərazisi) baş verən döyüşdə Səfəvi qoşunları qalib gəlib. Lakin müharibənin sonrakı döyüşlərində Osmanlılar ard-arda qələbələr qazandılar və 1590-cı ildə bağlanan İstanbul sülh sazişi ilə iki türk dövlətinin qanlı müharibələrinin növbəti mərhələsinə yekun vuruldu. Sülh müqaviləsinə əsasən, Talış bölgəsi istisna olmaqla bütün Şimali Azərbaycan, Qərbi Azərbaycan, eləcə də Cənubi Azərbaycanın bir hissəsi (Şirvan və Qarabağdan Təbriz və Marağayadək ərazilər) Osmanlının nəzarətinə keçdi.

1942 - SSRİ Dövlət Müdafiə Komitəsinin (sədr İ.Stalin) əmri ilə Azərbaycan SSR ərazisində hərbi vəziyyət elan edilib. Bu vaxt faşist Almaniyasının qoşun birləşmələri artıq Qafqaz dağlarında idi və Bakı üzərinə hava reydləri həyata keçirilirdi.

1991 - Erməni silahlı dəstələri Dağlıq Qarabağın azərbaycanlı əhalisinə qarşı yeni terror aktları həyata keçiriblər. Ağdam-Xocavənd avtobusunun atəşə tutulması nəticəsində 5 nəfər qətlə yetirilib 34 nəfər yaralanıb. Ağdam-Qaradağlı marşrutu üzrə avtobusun gülləbaran edilməsi nəticəsində 8 azərbaycanlı həlak olmuş, 42 nəfər xəsarət almışdı.

10 sentyabr

1618 - Səfəvi dövləti ilə Osmanlı imperatorluğu arasında növbəti müharibənin (1616-1618) nəticələrinə dair Mərənd sülh sazişi imzalanıb. I şah Abbasla Osmanlı ordu komandanı Xəlil paşanın imzaladığı sazişə əsasən, iki dövlət arasında 1612-ci ildə əldə olunmuş Sarab sülhünün əsas şərtləri bir daha təsdiqlənib. Həmin şərtlərə əsasən, Səfəvi dövləti XVI əsrin sonunda Osmanlı ilə müharibədə (1578-1590) itirdiyi torpaqların böyük hissəsini geri qaytarmışdı. Lakin bu sülh də uzun sürmədi və beş il sonra tərəflər arasında yeni müharibə başlandı.

1939 - Azərbaycan SSR Ali Sovetinin qərarı ilə respublikanın ərazi-inzibati bölgüsündə bir sıra dəyişikliklər edilib. Dağlıq Qarabağ Muxtar Vilayətinin Dizak və Corabərt rayonları Hadrut və Mardakert rayonları adlandırılıb. Bundan əlavə, yeni Jdanov (indiki Beyləqan) və İsmayılı rayonları yaradılıb, Hacıqabul qəsəbəsi Qazıməmməd və o, eyniadlı rayonun mərkəzi olub. Həmin il həmçinin Ağstafa və Ucar rayonları yaradılıb.

1993 - ABŞ prezidenti Bill Klinton Azərbaycan rəhbəri Heydər Əliyevə məktub göndərib. Məktubda Amerika tərəfi Azərbaycan rəhbərliyindən Bakı-İcevan və Bakı-Naxçıvan dəmir yolunun bərpasını xahiş edirdi. Bunun müqabilində isə Azərbaycanı humanitar yardımları qadağan edən "Azadlığa Dəstək Aktı"na 907-ci düzəlişin (1992-ci ildə Konqresdə qəbul olunmuşdu) ləğvi vəd edilirdi. Azərbaycan rəhbərliyi bu təklifi rədd etdi.

11 sentyabr

1795 - Tiflis yaxınlığında gürcü çarı II İraklinin qoşunları ilə İran şahı Ağa Məhəmməd Qacarın qoşunları arasında döyüş olub. Qacarın qoşunları gürcü qüvvələrini məğlub edib və Tiflisi, eləcə də bütün Şərqi Gürcüstanı (o cümlədən Azərbaycanın Borçalı mahalını) ələ keçiriblər. Lakin İran qoşunları burada çox qala bilmədi, ilin sonunda Rusiya qoşunları onları bölgədən sıxışdırıb çıxardı. Bundan sonra isə çar II İrakli Rusiya imperiyası ilə müqavilə bağladı və Gürcüstan (Kartli-Kaxetiya çarlığı) Rusiyanın himayəsinə keçdi.

1913 - Tanınmış kinorejissor və operator, xalq artisti Muxtar Dadaşov (1913-1998) anadan olub. Azərbaycan kinosunda önəmli yer tutan filmlərə ("Qanun naminə", "Bakıda küləklər əsir" və s.) quruluş verib.

1996 - Avropa Şurası Nazirlər Komitəsi Azərbaycanın Avropa Şurasına daxil olması və Azərbaycanda demokratiyaya keçid prosesinin sürətləndirilməsi məqsədilə Bakı ilə danışıqların intensivləşdirilməsini nəzərdə tutan (96) 32 sayılı qətnamə qəbul edib. Bundan bir qədər əvvəl (iyun 1996) Avropa Şurası Parlament Assambleyası Azərbaycana "xüsusi dəvət edilmiş qonaq" statusu vermişdi.

12 sentyabr

1723 - Çar Rusiyası ilə Səfəvi dövləti arasında Peterburq müqaviləsi imzalanıb. Müqaviləyə əsasən, Azərbaycanın Xəzəryanı əraziləri (Dərbənd, Bakı, Salyan, Lənkəran, Rəşt, Ənzəli) Rusiyanın nəzarətinə verilib. Həmin dövrdə Osmanlı ilə müharibə aparan Səfəvi dövləti üçün bu saziş taktiki səciyyə daşıyırdı. Səfəvilər Rusiya ilə müttəfiqlik hesabına Osmanlını ələ keçirdiyi Şimali və Qərbi Azərbaycandan çıxarmaq istəyirdi. Lakin Rusiya Səfəvilərə umduğu dəstəyi vermədi, əksinə, 1724-cü ildə bağlanan Rusiya-Osmanlı müqaviləsinə əsasən, Azərbaycanın şimal-qərbinə Osmanlının nəzarətinə keçdi. Səfəvi dövləti Rusiyaya verdiyi torpaqları yalnız 1732-1735-ci illərdə - I Pyotrun ölümündən sonra Rusiyanı zəifləməsindən istifadə edərək - geri qaytara bildi.

1801 - Çar I Aleksandr Şərqi Gürcüstanın Rusiyaya birləşdirilməsi haqqında manifest imzalayıb. Manifestə əsasən, Azərbaycanın tarixi torpaqları olan Qazax, Şəmsəddil, Borçalı və Pəmbək əraziləri də Rusiyanın tərkibinə qatıldı.

1887 - Görkəmli yazıçı, tərcüməçi və ictimai-siyasi xadim Yusif Vəzir Çəmənəminli (1887-1943) anadan olub. Xalq Cümhuriyyətinin İstanbulda səfiri olub, sonra mühacirətdə yaşayıb, 1926-cı ildə Azərbaycana qayıdıb. 1940-cı ildə həbs olunub, 1943-də həbs düşərgəsində vəfat edib. Yazığının "İki od arasında" ("Qan içində") romanı Azərbaycan tarixi romanının klassik nümunəsidir.

13 sentyabr

1826 - İkinci Rusiya-İran müharibəsinin (1826-1828) gedişinə əhəmiyyətli dərəcədə təsir edən Gəncə döyüşü olub. İran qoşunlarının ağır məğlubiyyətə uğraması müharibənin taleyini faktiki olaraq həll etdi. Bundan bir qədər əvvəl isə (3 sentyabr) şahzadə Abbas Mirzənin qoşunları Şəmkir döyüşündə ruslara məğlub olmuşdu. Bu arada Gəncədə Rusiya işğalçılığı əleyhinə üsyanın başlaması da İranın işinə yaramadı, ruslar üsyanı yatırdılar. Bunun ardınca ruslar Şəki və Lənkəranda meydana gələn üsyanları da yatırdılar, həmçinin Lənkəran xanlığını ləğv etdilər. Bundan sonra isə Rusiya qoşunlarının Naxçıvan, İrəvan xanlıqları üzərinə və Arazdan cənubdakı Azərbaycan ərazisinə hücumları başlandı.

1919 - Xalq Cümhuriyyətinin baş naziri Nəsim bəy Yusifbəyli parlamentə müraciət edərək hökumətin istefa verdiyini bildirib. N.Yusifbəylinin rəhbərlik etdiyi 4-cü koalisiya hökuməti həmin ilin aprelində qurulmuşdu. İstefaya səbəb isə yenə hökumətdaxili (fraksiyalararası) ixtilaf, o cümlədən iqtisadi məsələlərlə bağlı fikir ayrılıqları idi. Parlament yeni koalisiya qurulanadək Nazirlər Şurasına rəhbərlik etməyi N.Yusifbəyliyə həvalə etdi, onun başçılığı ilə 5-ci hökumət kabineti isə dekabrda formalaşdı.

1933 - Görkəmli bəstəkar, SSRİ-nin və Azərbaycanın xalq artisti Arif Məlikov anadan olub. Nazim Hikmətin pyesi əsasında yazdığı "Məhəbbət əfsanəsi" baleti ona dünya şöhrəti gətirib, bir çox ölkələrin teatrlarında səhnəyə qoyulub.

14 sentyabr

1920 - Cənubi Azərbaycan Milli Hökumətinin qurucusu Şeyx Məhəmməd Xiyabani Təbrizdə qətlə yetirilib. Xiyabaninin başçılığı ilə Təbriz üsyanı həmin ilin aprelində qələbə çalmış, iyunda onun rəhbərliyi altında Milli Hökumət qurulmuşdu. Bu arada Tehran (şah) rejimi bir tərəfdən Xiyabani ilə danışıqlar aparır, digər tərəfdən, Təbrizə hücum planı hazırlayırdı. 1920-ci il sentyabrın 12-də irtica qüvvələri Təbrizə hücum etdilər. Təbriz üsyançıları iki gün qəhrəmancasına müqavimət göstərdilər. Sentyabrın 14-də Xiyabani öldürüldü və üsyan qan içərisində boğuldu. Cənubi Azərbaycan türklərinin istiqlal mübarizəsinin daha bir səhifəsi faciəli şəkildə sona çatdı.

1991 - Bakıda Azərbaycan Kommunist Partiyasının fəvqəladə 33-cü qurultayı keçirilib. Qurultay Azərbaycan KP-nin özünü buraxması haqqında qərar qəbul edib. Partiyanın əmlakı mərkəzi və yerli hakimiyyət orqanlarına verilib. "Avqust qiyamı"nın iflasından sonra artıq kommunist hakimiyyətinə son qoyulmuşdu. Moskvada Sov.İKP-nin özünü buraxması barədə qərar qəbul etməsindən sonra müttəfiq respublikaların kommunist partiya təşkilatları da eynilə hərəkət etmək zorunda idilər. Beləcə 1920-ci ilin yanvarında qurulan və 71 il respublikada hakim qüvvə olan Azərbaycan KP tarixinə arxivinə verildi.

1994 - Azərbaycanla Qətər dövləti arasında diplomatik münasibətlər qurulub.

1998 - Bakıda Azərbaycan qadınlarının qurultayı başlayıb. Bu, müstəqillik dövründə Azərbaycan qadınlarının ilk belə forumu idi.

15 sentyabr

1918 - Nuru paşanın komandanlığı altında Azərbaycan-türk (Osmanlı) hərbi qüvvələrinin Qafqaz İslam Ordusu Bakının "Sentrokaspi diktaturası" hökumətindən və daşnak tör-töküntülərindən təmizləyib. 1918-ci ilin aprel-iyul aylarında Bakı Şaumyanın başçılıq etdiyi "Bakı Kommunası"nın, avqustun 1-dən isə ingilislərin dəstəyi ilə qurulmuş eser-mənşevik-daşnak "Sentrokaspi" hökumətinin nəzarətində idi. Qafqaz İslam Ordusu hissələrinin Bakıya hücumu öncəsi (14 sentyabr) ingilis hərbiçilərin son dəstəsi də şəhəri tərk etmişdi. Bakının azad olunması Azərbaycanın istiqlal tarixinin şanlı səhifəsi oldu. Milli hökumət Gəncədən Bakıya köçdü və Bakı Xalq Cümhuriyyətinin paytaxtı elan edildi.

- Həmin gün Gəncədə Xalq Cümhuriyyətinin rəsmi qəzeti, Cümhuriyyət parlamentinin orqanı olan "Azərbaycan" qəzetinin ilk sayı çapdan çıxıb.

2004 - Prezident İlham Əliyevin fərmanı ilə (21 avqust 2004) Azərbaycanda bütün təhsil müəssisələrində yeni dərs ili sentyabrın 15-də başlanıb. 15 sentyabr "Bilik günü" elan edilib.

- Həmin gün Astanada MDB sammiti çərçivəsində Rusiya prezidenti Vladimir Putinin iştirakı ilə Azərbaycan və Ermənistan prezidentləri İlham Əliyev və Robert Koçaryan arasında növbəti görüş olub.

2008 - Prezident İlham Əliyev "2008-2015-ci illərdə Azərbaycan Respublikasında yoxsulluğun azaldılması və davamlı inkişaf Dövlət Proqramı"nın təsdiq edilməsi haqqında sərəncam imzalayıb.

16 sentyabr

1918 - Xalq Cümhuriyyəti hökuməti ilə Osmanlı hökuməti arasında ilk ticarət sazişi bağlanıb. Saziş Azərbaycandan Türkiyəyə neft, pambıq, yun və digər məhsulların ixracını nəzərdə tuturdu. Sazişin ilkin məbləği 3 mln. türk lirəsi həcmində nəzərdə tutulmuşdu. Həmin dövrdə xüsusilə neft təchizatında ciddi problemlərlə üzləşən Osmanlı dövləti üçün bu saziş olduqca mühüm idi. Türkiyə tərəfi öz növbəsində Azərbaycana texniki avadanlıq və silah göndərirdi.

1926 - Azərbaycanın tanınmış neftçisi Qaraş Əmirov (1926-1973) anadan olmuşdur.

1989 - Azərbaycan SSR Ali Soveti Dağlıq Qarabağ Muxtar Vilayətində "Xüsusi İdarə Komitəsi"nin ləğv olunması ilə bağlı SSRİ Ali Sovetinin Rəyasət Heyəti qarşısında vəsatət qaldırıb. "Xüsusi İdarə Komitəsi" həmin ilin yanvarında Moskva tərəfindən yaradılmışdı və öz fəaliyyəti ilə bölgədə erməni separatçılığının güclənməsinə xidmət edirdi. Noyabrda SSRİ Ali Sovetinin razılığı ilə Dağlıq Qarabağ üzrə yeni qurum - formal olaraq Bakıya, əslində isə yenə Moskvaya tabe olan Respublika Təşkilat Komitəsi yaradıldı.

- Həmin gün erməni təxribatçıları Azərbaycana qarşı daha bir terror aktı həyata keçiriblər. Tbilisi-Bakı marşrutu ilə hərəkət edən sənişin avtobusunun partladılması nəticəsində 5 nəfər həlak olub, 25 nəfər yaralanıb.

17 sentyabr

1885 - Görkəmli bəstəkar və dirijor Müslüm (Əbdülmüslüm) Maqomayev (1885-1937) anadan olmuşdur. Azərbaycan professional musiqi sənətinin inkişafına mühüm töhfələr verib. "Şah İsmayıl", "Nərgiz" operalarının, 30-dək simfonik və vokal əsərin müəllifidir.

1918 - Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin hökuməti üç ay fəaliyyət göstərdiyi Gəncədən Bakıya köçüb, Bakı rəsmən Cümhuriyyətin paytaxtı elan edilib. Fətəli xan Xoyskinin rəhbərlik etdiyi Nazirlər Şurası Bakıda verdiyi ilk bəyanatda bolşeviklərin "Bakı Kommunası"nın və eser-mənşevik-daşnak "Sentrokaspi" hökumətinin qəbul etdiyi bütün qərar və dekretlərin öz qüvvəsini itirdiyini, Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti hökumətinin milli, dini ayrı-seçkilik etmədən ölkənin bütün əhalisinin hüquqlarını qoruyacağını bəyan edib.

1988 - Dağlıq Qarabağın inzibati mərkəzi olan Stepanakertdə (Xankəndi) erməni dəstələrinin azərbaycanlı əhalinin evlərinə kütləvi basqınları başlayıb. Şəhərin azərbaycanlı məhəlləsində onlarla ev yandırılıb. Moskvanın və Azərbaycanın o vaxtkı rəhbərliyi faktiki laqeydliyi fonunda azərbaycanlı əhaliyə qarşı aşkar etnik təmizləmə həyata keçirilirdi. Sentyabrın 21-də SSRİ rəhbərliyi Xankəndidə xüsusi vəziyyət elan etdi, lakin bu müddətədek yüzlərlə azərbaycanlı ailə öz ev-eşiyindən didərgin düşmüşdü.

18 sentyabr

1048 - Azərbaycan torpaqlarında təşəkkül tapmış Səlcuq-türk dövlətinin ordusu Bizans, erməni və gürcü feodallarının birləşmiş qoşunlarını darmadağın edib. Bu qələbədən sonra Səlcuq dövlətinin əsasları daha da möhkəmləndi. Sultan toğrul bəyin başçılıq etdiyi Səlcuqlar dövləti İrənin böyük hissəsini, İraqı ələ keçirməklə böyük imperatorluq yaratdı.

1885 - Dahi bəstəkar, musiqişünas alim, publisist, pedaqoq Üzeyir Hacıbəyov (1885-1948) Şuşada anadan olub. Azərbaycan - canda ilk operanın, ilk musiqi komediyanın (operettanın) müəllifi, Azərbaycan professional musiqisinin banisi, Milli Konservatoriyanın qurucusudur. Böyük bəstəkarın doğum günü Milli musiqi günü kimi qeyd olunur.

1988 - Böyük şair, XX əsr Azərbaycan poeziyasının görkəmli nümayəndəsi Məhəmmədhusəyn Şəhriyar (1905-1988) Teh-randa vəfat edib.

2002 - Səngəçal terminalında Bakı-Tbilisi-Ceyhan neft kəmərinin təməlatma mərasimi keçirilib. Mərasimdə Azərbaycan, Türkiyə və Gürcüstan prezidentləri Heydər Əliyev, Əhməd Nec-dət Sezər və Eduard Şevardnadze, ABŞ-ın energetika naziri Spenser Abraham, BTC layihəsində yer alan şirkətlərin təmsilçiləri iştirak ediblər. Kəmərin Azərbaycan hissəsinin inşası 2005-ci ilin mayında, Gürcüstan hissəsi həmin ilin oktyabrında, Türkiyə hissəsi isə 2006-cı ilin əvvəlində başa çatdı, rəsmi açılışı 2006-cı ilin iyulunda gerçəkləşdi.

2006 - Azərbaycan prezidenti İlham Əliyev Türkiyənin An-talya şəhərində keçirilən türk dövlət və toplumlarının X dostluq, qardaşlıq və əməkdaşlıq qurultayında iştirak edib.

19 sentyabr

1992 - Soçidə Rusiya müdafiə nazirinin vasitəçiliyi ilə Azərbaycan və Ermənistan müdafiə nazirlərinin görüşündə atəşkəsə dair razılıq əldə olunub. Tərəflər hərbi əməliyyatların iki ay ərzində dayandırılması barədə anlaşma imzalayıblar. Rusiyanın vasitəçiliyinin arxasında sonradan münaqişə bölgəsinə rus sülhməramlılarının yeridilməsi niyyəti də vardı. Lakin anlaşma erməni tərəfin günahı üzündən tezliklə pozuldu.

1997 - ATƏT-in Minsk qrupunun həmsədrləri (Rusiya, ABŞ, Fransa) Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin "mərhələli həll" planı ilə regiona səfərə gəliblər. Plan münaqişənin ikimərhələli həllini əks etdirirdi: birinci mərhələdə Laçın istisna olmaqla, keçmiş Dağlıq Qarabağ Muxtar Vilayətindən kənarda yerləşən altı rayondan erməni silahlı qüvvələrinin çıxarılması, köçkünlərin öz torpaqlarına qaytarılması və münaqişə ərazisində kommunikasiya əlaqələrinin bərpa edilməsi, ikinci mərhələdə Laçın və Şuşanın, eləcə də Dağlıq Qarabağın statusunun müəyyən edilməsi nəzərdə tutulurdu. Plana razılıq verən Ermənistan prezidenti L.Ter-Petrosyan hakimiyyətdaxili çevriliş nəticəsində vəzifəsindən kənarlaşdırıldı.

2002 - Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasına dəyişikliklər edilməsi ilə bağlı 24 avqust 2002-ci il tarixdə keçirilmiş referendumun yekun nəticələri mətbuatda dərc olunaraq qüvvəyə minib. MSK-nın yekun məlumatına görə, referendumda iştirak etmiş seçicilərin 96 faizi Konstitusiyaya dəyişikliklərin (24 maddə üzrə 39 dəyişiklik) lehinə səs vermişdi.

20 sentyabr

1827 - Rusiya-İran müharibəsi gedişində rus qoşunları İrəvan xanlığının strateji əhəmiyyətli Sərdərabad qalasını ələ keçiriblər. Qərbi Azərbaycanda qədim türk məskənlərindən olan Sərdərabad Ermənistan sovetləşəndən sonra eyniadlı rayonun mərkəzi olub, 1935-ci ildə Oktemberyan rayonu adlandırılıb.

1907 - Tanınmış riyaziyyatçı, akademik Əşrəf Hüseynov (1907-1980) anadan olub.

1918 - Krasnovodsk (indiki Türkmənbaşı) yaxınlığındakı Ağcaqum çölündə "26 Bakı komissarları" güllələnib. "Bakı Kommunası" süqut edəndən (31 iyul) sonra onun üzvləri "Sentrokaspi" hökuməti tərəfindən həbs edilmiş, Qafqaz İslam Ordusunun şəhərə hücumu zamanı isə Krasnovodsk qacmışdılar. Orada "26-lar" ingilislərin nəzarətində olan yerli eser hökuməti tərəfindən tutulmuş və Bakını əldən verməkdə ittiham olunaraq güllələnmişdilər.

1921 - Görkəmli astronom, AMEA-nın Şamaxı Astrofizika Rəsədxanasının banisi, akademik Hacıbəy Sultanov (1921-2008) anadan olmuşdur.

1928 - İctimai-siyasi xadım, hüquq elmləri doktoru Murtuz Ələsgərov anadan olub. 1996-2005-ci illərdə Milli Məclisin sədri olub.

1994 - Bakıda, "Gülüstan" sarayında Xəzərin Azərbaycan sektorundakı "Azəri", "Çıraq" və "Günəşli" yataqlarının işlənməsinə dair beynəlxalq kontraktın imzalanma mərasimi keçirilib. "Əsrin müqaviləsi"ni ARDNŞ və ABŞ, Britaniya, Rusiya, Norveç, Türkiyə və Səudiyyə Ərəbistanının ümumilikdə 11 neft şirkəti imzayıb. Bu müqavilə ilə Azərbaycanın yeni neft strategiyasının əsası qoyulub. Prezident Heydər Əliyevin fərmanı ilə 20 sentyabr Neftçilər günü kimi qeyd olunur.

21 sentyabr

1493 - Azərbaycan klassik təsviri sənətinin görkəmli nümayəndəsi Nizaməddin Sultan Məhəmməd (1493-1555) anadan olub. Şah İsmayılın, sonra isə onun oğlu şah Təhmasibin zamanında Səfəvi sarayının rəssamı olub, dünya şöhrətli Təbriz miniatür məktəbinin əsasını qoyub.

1991 - Rusiya prezidenti Boris Yeltsin və Qazaxıstan prezidenti Nursultan Nazarbayev Ermənistan-Azərbaycan münəqişəsinin sahmanlanmasına vasitəçilik etmək təşəbbüsü ilə Bakıya gəlirlər. Bakıdakı görüşlərdən sonra Dağlıq Qarabağa (Xankəndiyə), oradan isə Yerevana gedən Rusiya və Qazaxıstan rəhbərləri sentyabrın 23-də Jeleznovodskda (Rusiya) Azərbaycan və Ermənistan prezidentlərinin ilk görüşünü təşkil etdilər.

1992 - Azərbaycanın Naxçıvan Muxtar Respublikası ərazisindəki Rusiya (keçmiş SSRİ) Sərhəd Qoşunlarının sonuncu hissələri bölgəni tərk etməyə başlayıblar. Naxçıvandakı 75-ci motoatıcı diviziyanın çıxarılması barədə Rusiya hərbiçiləri ilə razılaşma Naxçıvan Ali Məclisinin rəhbəri Heydər Əliyevin söyləri ilə avqustda əldə olunmuşdu.

1993 - Milli Məclisin qərarı ilə Azərbaycan ərazisində 1993-cü il aprelin 2-dən (Kəlbəcərin işğalından sonra Xalq Cəbhəsi hakimiyyəti tərəfindən tətbiq olunmuşdu) qüvvədə olan fəvqəladə vəziyyət rejimi ləğv olunub.

22 sentyabr

1918 - Xalq Cümhuriyyətinin hökuməti ölkənin milli valyutasının - manatın (Bakı bonları) çap olunması barədə qərar qəbul edib. Həmin vaxtadək dövriyyədə bir neçə pul vahidi - çar dövründən qalan rubl ("Nikolay rublu"), Rusiyanın "Müvəqqəti Hökuməti" tərəfindən buraxılmış rubl ("Kerenski rublu"), Tiflisdə Zaqafqaziya hökuməti tərəfindən buraxılan bonlar, eləcə də türk lirəsi işlənirdi. Azərbaycan manatı türk lirəsinə 20:1 nisbətdə dövriyyəyə buraxılmışdı. Lakin manatın tədavülə buraxılmasından sonra digər valyutalar da dövriyyədə qaldı və bu, ölkənin maliyyə sistemində ciddi qarışıqlıq yaradırdı.

1920 - Azərbaycanın bolşevik hökuməti (Müvəqqəti İnkilab Komitəsi) ölkə ərazisində müvəqqəti yerli hakimiyyət orqanlarının - yoxsul komitələrinin yaradılması barədə qərar qəbul edib. Bu qərar ölkədə hakimiyyətin xalqa məxsus olması illüziyasını yaratmaq niyyəti güdüdü. Yoxsul komitələri bir ilə yaxın fəaliyyət göstərdi və 1921-ci ildə I Ümumazərbaycan sovetlər qurultayından sonra yerlərdə fəhlə-kəndli sovetlərinə ilk seçkilər keçirildi.

1990 - SSRİ Ali Sovetinin Azərbaycandan seçilmiş deputatları ittifaq parlamentinə və SSRİ rəhbərliyinə müraciət qəbul edərək azərbaycanlı əhəlinin Ermənistandan zorla deportasiyasına siyasi qiymət verməyi tələb ediblər. Bu zaman Ermənistan ərazisində (1991-ci ildə köçürülən Nüvədi kəndi istisna olmaqla) azərbaycanlı əhəli qalmamışdı. SSRİ rəhbərliyi bu müraciətə laqeyd qaldı.

23 sentyabr

e.ə. 494-cü il - Tarixi mənbələrə görə, Azərbaycanın qədim şəhəri Gəncənin əsası qoyulub.

1928 - Tanınmış opera müğənnisi, xalq artisti Firəngiz Əhmədova (1928-2002) anadan olub.

1989 - Azərbaycan SSR Ali Soveti "Azərbaycan SSR-nin dövlət suverenliyi haqqında" Konstitusiyaya qanunu qəbul edib. Sənəddə ilk dəfə belə bir məqam əksini tapmışdı ki, ittifaq (SSRİ) səviyyəsində qəbul olunmuş qanunvericilik aktı Azərbaycanın suverenliyinə xələl gətirərsə, onun respublika ərazisində qüvvəsi dayandırılacaq. Lakin bu daha çox bəyannamə səciyyəli sənəd idi. Analoji aktlar SSRİ-nin digər subyektlərində də qəbul edilmişdi.

1991 - Jeleznovodsk (Rusiya, Şimali Qafqaz) şəhərində Rusiya prezidenti B.Yeltsin və Qazaxıstan prezidenti N.Nazarbayevin vəsitiçiliyi ilə Ermənistan və Azərbaycan rəhbərləri A.Mütəllibov və L.Ter-Petrosyan arasında görüş keçirilib. Görüşdə Dağlıq Qarabağın erməni və azərbaycanlı icmalarının nümayəndələri də iştirak edib. Görüş münaqişənin sülh yolu ilə həllinə dair bəyannamə imzalanıb. Bir neçə gün sonra erməni silahlı qüvvələri Dağlıq Qarabağın azərbaycanlı əhəlisinə qarşı yeni hücumlara başladı.

1992 - Azərbaycanla Vyetnam arasında diplomatik münasibətlər qurulub.

2002 - Prezident Heydər Əliyevin Moskvaya səfəri gedişində Rusiya ilə Azərbaycan arasında Xəzərin dibinin bölünməsinə dair saziş imzalanıb. Prezidentlər V.Putin və H.Əliyev tərəfindən imzalanmış saziş Xəzərin sektoral bölgüsü istiqamətində mühüm hadisə idi. Daha öncə Rusiya ilə Qazaxıstan arasında analoji sənəd imzalanmışdı.

24 sentyabr

1992 - Azərbaycan Milli Ordusu Ermənistan işğalçı qüvvələri ilə apardığı döyüşlər nəticəsində Dağlıq Qarabağdakı iri yaşayış məntəqələrdən olan Xocavənd (Martuni) rayon mərkəzini nəzarətə götürüb. Lakin 1993-cü ilin hərbi uğursuzluqları gedişində, Qarabağdakı digər ərazilər kimi, Xocavənd də yenidən ermənilərin əlinə keçdi.

- Həmin gün Azərbaycanla İndoneziya arasında diplomatik münasibətlər qurulub.

1993 - Azərbaycan Müstəqil Dövlətlər Birliyinə daxil olub. Prezident səlahiyyətlərini həyata keçirən Heydər Əliyev MDB dövlət başçılarının Moskva sammitində ölkəmizin quruma üzvlüyü barədə sənədləri imzalayıb.

1994 - Prezident Heydər Əliyev televiziya ilə xalqa müraciət edib. Prezident "Əsrin müqaviləsi"nin (20 sentyabr) imzalanmasına qarşı çıxan qüvvələr tərəfindən ölkədə vəziyyəti gərginləşdirmək cəhdləri edildiyini, lakin bu cəhdlərin qarşısının qətiyyətlə alınacağını vurğulayıb. Bundan bir gün öncə dövləti cinayətlərə görə həbs olunmuş keçmiş müdafiə naziri Rəhim Qaziyev, Azərbaycanın cənubunda separatçılıq cəhdlərinə rəhbərlik etmiş Ələkrəm Hümətov və müdafiə nazirinin müavini Baba Həzərli MTN-in təcridxanasından qaçırılmışdı.

2003 - Baş nazir İlham Əliyev Nyu-Yorkda BMT Baş Assambleyasının 58-ci sessiyasında çıxış edib. Beynəlxalq birliyin Ermənistanın Azərbaycana qarşı təcavüzünə seyrçi qaldığını təəssüflə qeyd edən İlham Əliyev Azərbaycanın öz ərazi bütövlüyünü nəyin bahasına olursa-olsun bərpa edəcəyini bildirib.

25 sentyabr

1946 - Müasir Azərbaycan ədəbiyyatının tanınmış simalarından biri, populyar şair Nüsrət Kəsəmənli (1946-2003) anadan olub.

1993 - MDB dövlət başçılarının Moskva sammitində Azərbaycan və Ermənistan prezidentləri Heydər Əliyev və Levon Ter-Petrosyan arasında ilk təkbətək danışıqlar keçirilib. Rusiya prezidenti Boris Yeltsinin vasitəçiliyi ilə baş tutan görüşdə cəbhə xəttində atəşkəs imkanları müzakirə olunub. Lakin erməni qüvvələri qısa fasilədən sonra, oktyabrın əvvəlində yenidən Qarabağın cənubunda - Cəbrayıl-Füzuli rayonları ərazisində işğalçılıq hücumlarını davam etdirib.

1997 - Prezident Heydər Əliyev İtaliyaya ilk rəsmi səfərə gedib. Səfər gedişində Azərbaycan prezidenti İtaliya rəhbərliyi ilə danışıqlar aparıb, iki ölkə arasında sazişlər imzalanıb. Azərbaycan rəhbəri Vatikanda Papa II İohann Pavellə görüşüb.

1999 - ABŞ dövlət katibi Madlen Olbrayt Azərbaycan prezidenti Heydər Əliyevə məktub göndərərək Qarabağ münaqişəsinin həlli üçün daha cəsarətli addımlar atmağı xahiş edib. Olbrayt eyni məzmunlu məktubu Ermənistan prezidentinə də göndərmişdi. Həmin dövrdə Ermənistan-Azərbaycan sülh danışıqlarının intensiv dövrü idi və noyabrda ATƏT-in İstanbul sammitində tərəflər arasında sülh razılaşmasının imzalanacağı gözlənilirdi. Lakin oktyabrın 27-də Ermənistan parlamentində baş verən olaylardan (baş nazir və spikerin qətlə yetirilməsi) sonra sülh prosesi dayandı.

26 sentyabr

1918 - Azərbaycanın bütün ərazisində Xalq Cümhuriyyəti hakimiyyətinin bərqərar olunması üçün hərbi əməliyyatları davam etdirən Nuru paşanın komandanlığı altındakı Qafqaz İslam Ordusu Qarabağda erməni-daşnak hərbi birləşmələrinə güclü zərbə endirərək Şuşa şəhərinə daxil olub. Əhali xilaskar ordunu böyük təntənə ilə qarşılayıb. Lakin tezliklə Osmanlının I Dünya müharibəsindəki məğlubiyyəti səbəbilə türk hərbi kontingenti Azərbaycanı tərk etməli oldu və bu zəfər yürüşü də yarımçıq qaldı.

1991 - Erməni təxribatçıları azərbaycanlı əhaliyə qarşı növbəti terror aktı törədiblər. Yevlax-Laçın yolunda minik avtomasının partladılması nəticəsində 2 nəfər həlak olub, 4 nəfər yaralanıb.

2002 - Avropa Şurası Parlament Assambleyasında (AŞPA) Ermənistanın Azərbaycana qarşı təcavüzü və apardığı işğalçılıq siyasətini nəzərə çatdıran ilk qətnamə qəbul olunub. Azərbaycanın AŞPA-dakı nümayəndə heyətinin rəhbəri İlham Əliyevin təşəbbüsü ilə Ermənistanın Avropa Şurası qarşısındakı öhdəlikləri ilə bağlı qətnaməyə bu ölkənin Azərbaycana qarşı təcavüzü və işğal olunmuş ərazilər haqqında bənd əlavə edilib.

2008 - Nyu-Yorkda, BMT Baş Assambleyasının 63-cü sessiyası gedişində Azərbaycan, Türkiyə və Ermənistanın xarici işlər nazirləri arasında görüş keçirilib. Türkiyənin təşəbbüsü ilə gerçəkləşən görüşdə üçtərəfli formatda müzakirələrin davam etdirilməsi qərara alınıb.

27 sentyabr

1534 - Sultan I Süleymanın başçılıq etdiyi Osmanlı ordusunun Azərbaycan torpaqlarına birinci yürüşü olub. Osmanlı qüvvələri ilk mərhələdə Səfəvi qoşunlarını məğlub edərək Cənubi Azərbaycanın bir hissəsini, o cümlədən Təbrizi ələ keçiriblər. Lakin yerli əhalinin müqaviməti, eləcə də qışın sərt keçməsi və ərzaq çatışmazlığı Osmanlı qoşunlarını geri dönməyə məcbur edib. Bunun ardınca 1535-ci ildə sultan I Süleyman Azərbaycan üzərinə ikinci yürüşə başladı. Amma bu dəfə də Osmanlı qoşunları ələ keçirdikləri ərazilərdə duruş gətirə bilməyərək geri qayıtmalı oldular.

1991 - Azərbaycanda Kommunist Partiyasının ardınca kommunist gənclər təşkilatının - komsomolun fəaliyyətinə də xitam verilib. Ümumittifaq Kommunist Gənclər İttifaqının Moskvada keçirilmiş 22-ci fəvqəladə qurultayda özünü buraxması barədə qərar qəbul etməsindən sonra bütün müttəfiq respublikalarda, o cümlədən Azərbaycanda komsomol təşkilatları ləğv olunub.

1994 - BMT Baş Assambleyasının 49-cu sessiyasında iştirak etmək üçün Nyu-Yorkda səfərdə olan prezident Heydər Əliyev ABŞ prezidenti Bill Klintonla görüşüb. Klinton "Əsrin müqaviləsi"nin imzalanması münasibətilə Azərbaycan prezidentini təbrik edib. Azərbaycan rəhbəri ilk dəfə olaraq ABŞ rəhbərinə Qarabağ problemi barədə müfəssəl məlumat verib. Həmin gün Nyu-Yorkda ABŞ-ın BMT-dəki nümayəndəliyinin başçısı Madlen Olbraytın vasitəçiliyi ilə Azərbaycan və Ermənistan prezidentləri arasında görüş olub.

28 sentyabr

616 - Qədim Azərbaycan dövləti olan Albaniyanın (Qafqaz Albaniyası) qüdrətli hökmdarı Cavanşir anadan olub. Təmali e.ə. IV əsrdə qoyulan Albaniyada yeni eranın III əsrdən xristianlıq yayılmağa başlamış, lakin tezliklə dövlət zəifləyərək atəşpərəstliyin hakim olduğu Sasani (fars) imperiyasının tərkibinə qatılmışdı (262-ci il). VI əsrin sonunda Albaniyada hakimiyyətə gələn Mehranilər sülaləsi dövləti dirçəltməyə başladı. Mehrani Cavanşir hakimiyyəti dövründə (642-681) Albaniya Sasanilərin əsarətindən çıxmış və regionun güclü dövlətinə çevrilmişdi.

1912 - Çar Rusiyasında IV Dövlət Dumasına seçkilər başlandı. İlk iki Dumadan fərqli olaraq, III Duma səlahiyyət müddətini (5 il) tam başa vurmuşdu. III Dumada olduğu kimi, bu dəfə də Cənubi Qafqaz müsəlmanlarına (azərbaycanlı əhali) 1 yer ayrılmışdı və Dumaya yeganə azərbaycanlı deputat kimi hüquqşünas Məmmədyusif Cəfərov seçildi.

2001 - ABŞ Konqresində Azərbaycana humanitar yardımı qadağan edən 907-ci düzəlişin (1992-ci ildə qəbul olunmuşdu) ləğvi məsələsi gündəmə gəlib. Senator Sem Braunbekin hazırladığı layihədə Azərbaycanın Amerikanın antiterror kampaniyasına fəal dəstək verdiyi vurğulanır və 907-nin tam ləğvi nəzərdə tutulurdu. Erməni lobbisi buna şiddətlə qarşı çıxdı. Nəticədə uzun müzakirələr sonrası Konqres ABŞ administrasiyasının xahişilə 2002-ci ilin yanvarında 907-ci qadağanın qüvvəsinin dayandırılması barədə qərar qəbul etdi.

29 sentyabr

1991 - Azərbaycan Respublikasının Müdafiə Şurasının yaradılması barədə fərman verilib. Ermənistanın hərbi təcavüzünün genişləndiyi bir vaxtda ordu quruculuğuna real şərait yaratmayan prezident A.Mütəllibov Müdafiə Şurasında müxalifət təmsilçilərinə də yer ayırmaqla əslində siyasi məqsədlər güdüdü. Nəticədə ordu quruculuğuna heç bir töhfə verməyən və iqtidarla müxalifətin qarşılıqlı intriqa meydanına çevrilən qurum bir neçə aydan sonra ləğv edildi.

1994 - Azərbaycan prezidenti Heydər Əliyev ilk dəfə BMT Baş Assambleyasında çıxış edib. Prezident Ermənistanın Azərbaycana qarşı işğalçılıq müharibəsi barədə dünya birliyinə məlumat verərək BMT-ni bu işğalçılığı dayandıрмаğa çağırıb.

- Həmin gün Bakıda parlamentin vitse-spikeri Afiyəddin Cəlilov və Prezident yanında Xüsusi İdarənin rəisi, polkovnik Şəmsi Rəhimov qətlə yetiriliblər. Hadisə ilə bağlı Nyu-Yorkda bəyanat verən Heydər Əliyev terror aktının Azərbaycanın dövlətçiliyi əleyhinə yönəldiyini, lakin dövlətin bu təhdidlərdən sarsılmayacağını bildirib.

2001 - Bakıda prezidentlər Heydər Əliyev və Eduard Şevardnadzenin görüşündə Azərbaycanla Gürcüstan arasında "Şahdəniz" qazının tranzitinə (Bakı-Tbilisi-Ərzurum qaz kəməri layihəsi) dair saziş imzalanıb.

30 sentyabr

1139 - Gəncədə dəhşətli zəlzələ baş verib. Təbii fəlakət minlərlə insanın həyatına son qoyub. Zəlzələ zamanı baş verən torpaq sürüşmələri nəticəsində Kəpəz dağının ətəyində Göygöl yaranıb.

1920 - Moskvada sovet Rusiyası ilə Azərbaycan SSR arasında hərbi-iqtisadi ittifaq haqqında müqavilə imzalanıb. Müqavilə sovet Azərbaycanının müstəqilliyinin formal xarakter daşdığıнын göstəricisi idi. Müqaviləyə əsasən, Azərbaycan hərbi məsələlərdə bütün səlahiyyətlərini, iqtisadiyyatda isə taleyüklü qərarların qəbulunu, o cümlədən neft sahəsinin idarə olunmasını Rusiyaya verib.

1928 - Dünya şöhrətli alim, akademik Azad Mirzəcanzadə (1928-2006) anadan olub. Neftçixarma texnologiyaları üzrə elmi yeniliklərin müəllifidir, xarici elmi mərkəzlərə, Rusiya Təbiət Elmləri Akademiyasına fəxri üzv seçilib. Respublika Ali Attestasiya Komissiyasının, Dövlət Elm və Texnika Komitəsinin sədri olub.

1990 - Azərbaycan SSR Ali Sovetinə və yerli xalq deputatları sovetlərinə seçkilər keçirilib. Seçkilərin ilk turunda respublika üzrə 360 dairədən üçdə ikisində deputatlar seçilmişdi. Qalan dairələr üzrə təkrar seçkilər elan edildi. Şuşa rayonu istisna olmaqla Dağlıq Qarabağ Muxtar Vilayətində seçkilər keçirilməmişdi. Seçkilərdə "Demokratik Azərbaycan" bloku üzrə iştirak edən müxalifət ümumilikdə 30 mandat əldə etdi. Seçkilərin birinci turunda Heydər Əliyev 340 saylı Nehrəm seçki dairəsindən Azərbaycan SSR Ali Sovetinin, 2 saylı Naxçıvan şəhər seçki dairəsindən isə Naxçıvan MSSR-in deputatı seçilmişdi.

1 oktyabr

1827 - Rusiya qoşunları İranla müharibə (1826-1828) gedişində İrəvan qalasını ələ keçiriblər. General Paskeviçin qoşunları bundan az öncə (20 sentyabr) bölgədəki əsas strateji məntəqə olan Sərdarabad qalasını işğal edəndən sonra İrəvanın müdafiə imkanları zəifləmişdi. İrəvanın işğal olunmasında erməni əhali-si, Eçmiədzin kilsəsi ruslara hər cür yardım göstərmişdi. İrəvanın ələ keçirilməsinə görə Rusiya çarı general Paskeviçə "Qraf Eri-vanski" titulu vermişdi. İrəvanın süqutu müharibənin müqəddə-ratını faktiki olaraq həll etdi.

1895 - Məşhur qəzəlxan şair Əlağa Vahid (1895-1965) ana-dan olmuşdur.

1918 - Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin Nazirlər Şurası Bakı Dairə Məhkəməsinin tərkibində prokurorluq orqanlarının yaradılması barədə qərar qəbul edib. Prezident Heydər Əliyevin 17 iyul 1998-ci il tarixli sərəncamına əsasən, 1 oktyabr prokuror-luq işçilərinin peşə bayramı günü kimi qeyd edilir.

1992 - BMT-nin Nyu-Yorkdakı iqamətgahında Azərbaycan Respublikasının nümayəndəliyi açılıb. Bunadək Azərbaycanın BMT-dəki nümayəndəliyi Türkiyənin təşkilatdakı nümayəndə-liyində yerləşirdi.

2003 - ABŞ-ın Klivlend Klinikasında müalicə olunan prezi-dent Heydər Əliyev Azərbaycan xalqına müraciət edib. Dövlət başçısı səhhətindəki problemlər üzündən prezident seçkilərində iştirak edə bilməyəcəyini bildirib və seçiciləri baş nazir, Yeni Azərbaycan Partiyası sədrinin 1-ci müavini İlham Əliyevin na-mizədliyini dəstəkləməyə çağırıb. Bu, Heydər Əliyevin Azər-baycan xalqına son müraciəti idi.

2 oktyabr

1927 - SSRİ ilə İran arasında imzalanan "Qarşılıqlı təminatlar və neytrallıq haqqında" sazişdə iki ölkənin Xəzərdəki sərhədi Astara (Azərbaycan)- Həsənqulu (Türkmənistan) xətti üzrə müəyyənləşib. Bundan öncə eyni sərhəd xətti 1921-ci ildə imzalanmış müqavilədə əksini tapmışdı. Tərəflər bir-birinə qarşı siyasi və iqtisadi blokadada iştirak etmək barədə öhdəlik də götürüblər.

1991 - İran hökuməti Bakıdan Naxçıvana gedən yük maşınlarının ölkə ərazisindən keçməsinə rəsmən razılıq verib. Bakı-Naxçıvan yolunun Ermənistan tərəfindən bağlanması sonra Azərbaycan hökuməti nəqliyyat dəhlizi ayrılması xahişi ilə İrana müraciət etmişdi.

1992 - Ermənistan silahlı qüvvələri Xocavənd rayonunu tamamilə işğal ediblər. Xocavənd rayonu 1991-ci ilin noyabrında Dağlıq Qarabağ Muxtar Vilayəti ləğv edildikdən sonra Martuni və Hadrut rayonlarının əsasında (ərazisi 1458 kv km) yaradılmışdı. Rayon bir şəhər (Xocavənd-Martuni), iki iri qəsəbə (Qırımızibazar və Hadrut), 83 kənddən (30-dək azərbaycanlılar yaşayan kənd) ibarətdir. 1992-ci ilin avqustunda Azərbaycan Ordusunun hissələri Xocavənd şəhərini və rayonun bir sıra kəndlərini nəzarətə götürsələr də, sonradan bu mövqeləri itirdilər.

1995 - Azərbaycanla Özbəkistan arasında diplomatik əlaqələr qurulub. 1992-1993-cü illərdə Xalq Cəbhəsi hakimiyyəti dövründə Özbəkistanla münasibətlərdə soyuqluğun yaranması iki ölkənin rəsmi diplomatik əlaqələr qurmasını xeyli ləngitmişdi.

3 oktyabr

1806 - Birinci Rusiya-İran müharibəsi (1804-1813) gedişində rus qoşunları Bakını işğal ediblər. Rus ordusu hələ 1806-cı ilin fevralında Bakını mühasirəyə almışdı. O zaman general Sisianov şəhərin təslim edilməsi ilə bağlı Bakı xanı Hüseynqulu xanla danışıqlar aparan zaman öldürülmüş və bundan sonra ruslar geri dönmüşdü. Yeni hücumla Bakını ələ keçirən rus qoşunları şəhərdə böyük qırğın və talan törətmişdi. İşğaldan sonra Bakı xanlığı ləğv olundu və xanlığın ərazisində Rusiyanın Qafqaz hakimliyinin Bakı dairəsi yaradıldı.

1875 - Görkəmli yazıçı, dramaturq Süleyman Sani Axundov (1875-1939) anadan olub. Yazıçının "Qorxulu nağıllar" adı altından toplanan hekayələri Azərbaycan uşaq ədəbiyyatının klassikası sayılır.

1921 - Tanınmış tibb alimi, professor Tamerlan Əliyev (1921-1997) anadan olmuşdur.

1993 - Azərbaycanda prezident seçkiləri keçirilib. 1993-cü il iyunun 24-də Milli Məclis tərəfindən Ə.Elçibəyin prezident səlahiyyətlərindən məhrum edilməsindən və həmin il avqustun 29-da bununla bağlı ümumxalq referendumu keçirilməsindən sonra növbədənəkənar prezident seçkiləri elan edilmişdi. Seçkilərin rəsmi nəticələrinə görə, səsvermədə iştirak etmiş seçicilərin 98,8 faizi Heydər Əliyevin lehinə səs vermişdi.

4 oktyabr

1895 - Məşhur sovet kəşfiyyatçısı, Sovet İttifaqı Qəhrəmanı Rixard Zorge (1895-1944) Bakıda, alman kolonistlərinin ailəsində anadan olub. SSRİ ilə Almaniya arasında müharibə öncəsi Sovet İttifaqı rəhbərliyinə ən məxfi məlumatları ötürüb. 1941-ci ildə Yaponiyada həbs olunub, 1944-cü ildə öldürülüb.

1991 - Erməni silahlı dəstələri Dağlıq Qarabağ Muxtar Vilayətinin Martuni və Hadrut rayonlarında azərbaycanlı yaşayış məntəqələrinə hücumlara başlayıblar. Halbuki bundan az öncə Ermənistan və Azərbaycan rəhbərliyi münafişənin sülh yolu ilə nizamlanmasına dair razılığa (23 sentyabr, Jeleznovodsk) gəlmişdi. İki ay sürən silahlı basqınlar nəticəsində 30-dan çox yaşayış məntəqəsində azərbaycanlı əhalinin etnik təmizlənməsi həyata keçirildi. Regiondakı SSRİ Daxili Qoşunlarının bölmələri baş verənlərə seyrci idi.

1994 - Bakıda və Gəncədə dövlət çevrilişinə cəhd olub. Çevrilişə hazırlıq olaraq oktyabrın 3-nə keçən gecə DİN-in Xüsusi Təyinatlı Polis Dəstəsinin rəhbəri Rövşən Cavadov və qardaşı, Bakının Xətai rayonunun prokuroru Mahir Cavadov Respublika Prokurorluğuna basqın etmişdilər. Səhərisi proseslərin əsas idarəçisi olan baş nazir Surət Hüseynovun göstərişi ilə silahlı dəstələr Gəncədə hakimiyyəti devirməyə cəhd etdilər. Həmin kritik vaxtda prezident Heydər Əliyevin tədbirli siyasəti və qətiyyəti sayəsində bu cəhdin qarşısı alındı, Gəncədə çevriliş etmək istəyənlər qüvvələr zərərsizləşdirildi. Oktyabrın 4-ü gecə H.Əliyevin çağırışı ilə Bakıda Prezident Aparatının binası önünə toplanan on minlərlə insan dövlət başçısına dəstək verdi.

5 oktyabr

1901 - Bakıda müsəlman qızlar üçün ilk təhsil ocağı - Qızlar Məktəbi açılıb. Məktəb tanınmış maarifçi Həsən bəy Zərdabinin təşəbbüsü ilə böyük mesenat, Bakı milyonçusu Hacı Zeynalabdin Tağıyev tərəfidən inşa edilmişdi. Bu, Cənubi Qafqazda müsəlman xanımlar üçün ilk ali təhsil müəssisəsi idi.

1918 - Xalq Cümhuriyyətinin hökuməti bolşeviklərin ("Bakı Soveti") neft sənayesinin milliləşdirilməsi barədə qərarını ləğv edərək bu sahənin yenidən özəl sektora qaytarılması barədə qərar verib. Hökumətin dekretinə əsasən, neft mədənləri, zavodlar, neft daşıyan gəmilər əvvəlki sahiblərinə qaytarıldı. Bakıdakı qısamüddətli bolşevik hökuməti dövründə ölkədən getməyə hazırlaşan xarici şirkətlər yenidən fəaliyyətlərini genişləndirdilər.

1994 - Bakının "Azadlıq" meydanında ölkənin müxtəlif yerlərindən gəlmiş yüz minlərlə insanın iştirakı ilə ümumxalq mitinqi keçirilib. Mitinq iştirakçıları dövlət çevrilişinə cəhdin qarşısını qətiyyətlə almış prezident Heydər Əliyevə dəstək və etimadını bildirib. Mitinqdə çıxış edən Heydər Əliyev dövlətçiliyin müdafiəsinə qalxdığına görə Azərbaycan xalqına təşəkkür edib. Həmin gün prezidentin fərmanı ilə 3-4 oktyabrda dövlət çevrilişi cəhdinin qarşısının alınmasında fədakarlıq və bacarıq göstərmiş hərbi komandirlər - Rövsən Əkbərov, Natiq Məmmədov və El-nur Nuriyev "Azərbaycanın Milli Qəhrəmanı" adına layiq görülüblər. Bir qrup hərbi qulluqçu "Azərbaycan bayrağı" ordeni ilə təltif edilib.

6 oktyabr

1923 - Azərbaycanın sovet hökuməti (Mərkəzi İcraiyyə Komitəsi) Dağlıq Qarabağ Muxtar Vilayətinin erməni əhalisinin müraciətinə əsasən, vilayətin mərkəzi Xankəndi qəsəbəsinin adını dəyişdirərək Stepanakert adlandırıb. XVIII əsrin ortalarında Qarabağ xanları tərəfindən əsas qoyulan Xankəndi bölgənin çar Rusiyası tərəfindən işğalından sonra da öz tarixi adını saxlamışdı və Şuşa qəzasının tərkibinə daxil idi. 1923-cü ilin iyulunda Dağlıq Qarabağ Muxtar Vilayətinin yaradılmasından sonra Xankəndinin adının dəyişdirilməsi əslində bölgənin erməniləşdirilməsinin başlanğıcı idi.

1998 - Bakıda Azərbaycan Milli Bankının yeni binası istifadəyə verilib. Bu, Azərbaycan müstəqillik əldə edəndən sonra paytaxtda yeni arxitektura üslubunda inşa edilən ən böyük dövlət binası idi.

2006 - Azərbaycanda bir sıra bələdiyyələrə əlavə və yeni seçkilər keçirilib. 2004-cü il bələdiyyə seçkilərindən sonra ölkədə yeni bələdiyyələrin (yaşayış məntəqələrinin) yaranması, yerlərdə ərazi-inzibati bölgüsündə aparılan dəyişikliklər və s. əlavə seçkiləri zəruri etmişdi. Respublika üzrə 600-dək bələdiyyəyə (ümumilikdə ölkədə 2700-dən çox bələdiyyə var) keçirilən seçkilərdə yerlərin əksəriyyətini hakim Yeni Azərbaycan Partiyasının təmsilçiləri qazanıb.

7 oktyabr

1369 - Böyük Azərbaycan şairi, filosof Seyid Əli İmaddədin Nəsimi (1369-1417) Şamaxıda anadan olub. Əsərlərini əsasən Azərbaycan türkcəsində yazıb, fars və ərəb dillərində də əsərləri var. Nəsimi poeziyası Azərbaycan türkcəsində ədəbiyyatımızın inkişafına böyük təkan verib. Hürufilik təriqətinin ən məşhur nümayəndəsi kimi bütün Orta Şərqdə tanınıb. Ömrünün son illərini Suriyada yaşayıb, 1417-ci ildə Hələb şəhərində həbs olunub, "dinsiz" elan edilərək Misir sultanının əmri və ruhanilərin fitvası ilə edam edilib və orada dəfn olunub.

1992 - Laçın-Şuşa istiqamətində hərbi əməliyyat keçirən Azərbaycan ordu hissələri məğlubiyyətə uğrayıblar. Buna rəğməən əməliyyata rəhbərlik edən korpus komandiri Surət Hüseynov prezident Ə. Elçibəy tərəfindən "Azərbaycanın Milli Qəhrəmanı" adı ilə təltif olunub. S.Hüseynov əməliyyat nəticəsində Laçının azad olunacağını vəd etmişdi və onun təltif olunması barədə fərman da öncədən (?) imzalanmışdı.

1994 - Prezident Heydər Əliyevin fərmanı ilə Fuad Quliyev baş nazir səlahiyyətlərinin icraçısı təyin edilib. Həmin təyinatadək F.Quliyev baş nazirin 1-ci müavini idi. Bir gün öncə baş nazir Surət Hüseynov dövlət çevrilişi cəhdində iştiraka görə vəzifəsindən kənarlaşdırılmışdı.

2002 - Moldovanın paytaxtı Kişinyovda keçirilən MDB sammiti gedişində Azərbaycan və Ermənistan prezidentləri Heydər Əliyev və Robert Koçaryanın növbəti görüşü olub. Görüşü ümumən müsbət qiymətləndirən prezidentlər, bununla belə, kompromis razılaşma və ya konkret nəticədən danışmağın hələ mümkünsüz olduğunu bildiriblər.

8 oktyabr

1821 - Rusiya çarı I Aleksandr Cənubi Qafqazda güzəştli ticarət tarifinin tətbiq edilməsi barədə fərman verib. Fərmana əsasən, bölgəyə gətirilən xarici malların yarısı (50 faizi) gömrük rüsumundan azad olunub. Cənubi Qafqazın böyük hissəsini (Naxçıvan və İrəvan xanlıqları istisna olmaqla) ələ keçirmiş çar Rusiyası bu qərarla ərazidə xarici ticarət (tranzit) imkanlarını genişləndirmək, əcnəbi tacirlərin bölgəyə gəlişini təşviq etmək məqsədi güdüdü.

1991 - Azərbaycan Ali Sovetinin növbədənənar sessiyası işə başlayıb. İctimaiyyətin və müxalifət qüvvələrinin tələbindən sonra çağırılan sessiyanın gündəliyinə Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasına dəyişikliklər edilməsi barədə məsələ salınmışdı. Sessiya gedişində qızğın müzakirələrdən sonra Konstitusiyaya dəyişikliklər deyil, müstəqillik haqqında ayrıca Konstitusiya qanununun (Konstitusiya Aktı) qəbul edilməsi qərara alındı.

1993 - Moskvada Rusiya, Azərbaycan, Ermənistan və Gürcüstanın dövlət başçıları Boris Yeltsin, Heydər Əliyev, Levon Ter-Petrosyan və Eduard Şevardnadze arasında görüş olub. Dövlət başçıları Qafqazdakı vəziyyəti müzakirə ediblər. Bu, "Qafqaz dördlüyü" formatında keçirilən ilk görüş idi.

9 oktyabr

1991 - Ali Sovetin növbədənəkənar sessiyasında "Azərbaycan Respublikasının milli özünümüdafiə qüvvələri haqqında" qanun qəbul edilib. Ermənistanda nizami ordu hələ 1991-ci ilin əvvəlində yaradılrsa da, Azərbaycan rəhbərliyi ordu quruculuğuna başlamağa tələsmirdi və uzun çək-çevirdən sonra yalnız bu qanunun qəbulu mümkün olmuşdu. 1998-ci ilədək 9 oktyabr Azərbaycanda Milli Ordu günü kimi qeyd olunurdu. Həmin il prezident Heydər Əliyevin imzaladığı fərmanla tarixi ədalət bərpa edildi və Silahlı Qüvvələr günü kimi Xalq Cümhuriyyəti ordusunun yaranma tarixi (26 iyun 1918) qeyd olunmağa başlandı.

1992 - Bakının "Azadlıq" meydanında Azərbaycan Milli Ordusunun ilk hərbi paradı keçirilib. Paradda Azərbaycan Silahlı Qüvvələrinin müxtəlif qoşun növləri, o cümlədən Qarabağda Ermənistan işğalçı qüvvələrinə qarşı bir sıra uğurlu əməliyyatlar keçirmiş ordu hissələri iştirak edib.

1997 - Strasburqda Avropa Şurasının zirvə toplantısı (9-10 oktyabr) çərçivəsində Azərbaycan, Gürcüstan, Ukrayna və Moldova prezidentlərinin görüşü keçirilib. Görüşdə regional təhlükəsizlik və əməkdaşlıq sahəsində yeni məşvərətçi formatın - GUAM qrupunun yaradılması qərara alınıb. Bununla bağlı dörd ölkənin adından birgə bəyanat qəbul olunub.

10 oktyabr

1812 - Birinci Rusiya-İran müharibəsinin (1804-1813) yekununa əhəmiyyətli təsir edən Aslandüz döyüşü baş verib. Rusiya qoşunları döyüşdə qalib gəliblər. Bu döyüşdən sonra ruslar Talış xanlığı ərazisinin böyük hissəsini ələ keçiriblər. Həmin ilin dekabrında Rusiya qoşunları Talış xanlığının işğalını başa çatdırdılar və Şimali Azərbaycan faktiki olaraq (Naxçıvan və İrəvandan savayı) rusların nəzarətinə keçdi.

1939 - Görkəmli şərqşünas alim, filologiya elmləri doktoru, professor Aidə İmamquliyeva (1939-1992) anadan olmuşdur.

1993 - Azərbaycan prezidenti Heydər Əliyevin təntənəli andiçmə mərasimi keçirilib. Oktyabrın 3-də keçirilmiş seçkilərdə seçicilərin mütləq əksəriyyəti (98,8) Heydər Əliyevə səs vermişdi. "Respublika" sarayında (indiki Heydər Əliyev Sarayı) keçirilən mərasimdə ölkə ictimaiyyətinin, siyasi partiyaların nümayəndələri, Bakıda akkreditə olunmuş xarici diplomatlar iştirak ediblər.

1994 - Azərbaycanla Küveyt dövləti arasında diplomatik münasibətlər qurulub.

1997 - Strasburqda Azərbaycan və Ermənistan prezidentləri Heydər Əliyev və Levon Ter-Petrosyan arasında görüş keçirilib. Görüşdən sonra prezidentlər birgə bəyanatla çıxış edərək Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin nizamlanmasına dair ATƏT Minsk qrupu həmsədrlərinin hazırladıqları "mərhələli həll" planını qəbulu etdiklərini bildiriblər. Bundan dərhal sonra Ermənistanda Ter-Petrosyan əleyhinə çıxışlar başladı və o, 1998-ci ilin əvvəlində istefa verməyə məcbur oldu.

11 oktyabr

1998 - Azərbaycanda növbəti prezident seçkiləri keçirilib. MSK-nın rəsmi məlumatına əsasən, seçkilərdə ölkə üzrə seçicilərin ümumi sayının (4,2 milyon nəfər) 79,18 faizi iştirak etmişdi. Dövlət başçısı Heydər Əliyev seçicilərin böyük əksəriyyətinin (76,11 faiz) etimadını qazanaraq ikinci dəfə prezident seçilib. Ümumilikdə altı namizədin iştirak etdiyi seçkilərdə müxalifətdən AMİP sədri Etibar Məmmədov (14 faiz) ikinci yeri tutmuşdu.

1999 - Azərbaycan-Ermənistan sərhədinin Sədərək rayonu (Naxçıxan Muxtar Respublikası) ərazisində prezidentlər Heydər Əliyev və Robert Koçaryan arasında görüş keçirilib. Bu, Azərbaycan və Ermənistan prezidentlərinin ilk sərhəd görüşü idi. Həmin gün, eyni zamanda, Azərbaycan və Ermənistan müdafiə nazirlərinin də görüşü olub və tərəflər atəşkəs rejimini möhkəmləndirmək barədə razılığa gəliblər.

2007 - Azərbaycan prezidenti İlham Əliyev Vilyamsvildə beynəlxalq enerji sammitində iştirak edib. 2007-ci ilin mayında Krakovda keçirilən sammitin davamı olan toplantıda Azərbaycan, Litva, Gürcüstan, Ukrayna, Latviya və Polşa prezidentləri Xəzər-Qara dəniz-Baltik dənizi enerji dəhlizinin yaradılması, Odesa-Brodı neft kəməri və "Nabucco" qaz kəməri (Mərkəzi Asiya qazının Azərbaycan üzərindən Avropaya nəqli) layihələrinin dəstəklənməsi barədə bəyannamə qəbul ediblər.

12 oktyabr

1813 - Rusiya ilə İran arasında müharibənin (1804-1813) başa çatması ilə bağlı Gülüstan sülh müqaviləsi imzalanıb. Qarabağın şimalında (indiki Goranboy rayonu) yerləşən Gülüstan kəndində imzalanan müqaviləyə əsasən, Azərbaycan torpaqları ikiye bölünüb. Azərbaycanın Araz çayından şimaldakı torpaqları - Gəncə, Qarabağ, Şəki, Şamaxı, Quba, Bakı və Talış xanlıqlarının ərazisi, həmçinin Şərqi Gürcüstan və Dərbənd Rusiya imperiyasının tərkibinə daxil edilib. Naxçıvan və İrəvan xanlıqları İranın nəzarətində qalıb. Sülh sənədini Rusiya tərəfdən çar I Aleksandrın xüsusi nümayəndəsi general Nikolay Rtişşev, İran tərəfdən Fətəli şahın təmsilçisi Mirzə Əbülhəsən imzalamışdı. Müqaviləyə əsasən, İran Xəzər dənizində hərbi donanma saxlamaq hüququnu itirib, rus tacirləri İranda güzəştli ticarət (5%-lik gömrük tarifi) hüququ əldə ediblər.

1992 - Moskvada Rusiya və Azərbaycan arasında "Dostluq, əməkdaşlıq və qarşılıqlı təhlükəsizlik haqqında" müqavilə imzalanıb. Prezidentlər Boris Yeltsin və Əbülfəz Elçibəy tərəfindən imzalanan sənəd iki ölkə arasında münasibətlərin sahmanlanmasını vəd etsə də, bu, baş vermədi. Azərbaycan rəhbərliyinin yeritdiyi səbatsız xarici siyasət üzündən Rusiya ilə münasibətlər ciddi şəkildə pozulmuşdu.

2005 - Gürcüstanın Marneuli rayonunda Bakı-Tbilisi-Ceyhan neft kəmərinin Gürcüstan hissəsinin açılış mərasimi keçirilib. Mərasimdə Azərbaycan, Gürcüstan və Türkiyə prezidentləri İlham Əliyev, Mixail Saakaşvili və Əhməd Nəcdət Sezər iştirak ediblər. 1768 km-lik kəmərin Gürcüstan hissəsi 249 km təşkil edir.

13 oktyabr

1827 - Rusiya-İran müharibəsi (1826-1828) gedişində Cənubi Azərbaycan torpaqlarına daxil olan rus qoşunları Təbrizi ələ keçiriblər. Bunun ardınca general İvan Paskeviçin qoşunları Ərdəbil və Urmiyanı da işğal etdilər. Ruslar işğalın coğrafiyasını genişləndirməklə gələcək sülh müqaviləsində maksimum üstünlük əldə etmək niyyəti güdürdülər və 1828-ci ilin fevralında bağlanan Türkmənçay müqaviləsinin şərtləri (Naxçıvan və İrəvan xanlıqlarının işğalı, İrandan külli miqdarda təzminat alınması və s.) bunu təsdiqlədi.

1880 - Bakı-Sabunçu-Suraxanı xəttinin istifadəyə verilməsi ilə Azərbaycanda dəmir yolu nəqliyyatının əsası qoyulub. Prezident İlham Əliyevin 2005-ci il 7 oktyabr tarixli sərəncamı ilə Azərbaycan dəmir yolunun yarandığı gün - 13 oktyabr dəmir yolu işçilərinin peşə bayramı günü elan olunub.

1921 - Türkiyə, Rusiya və Cənubi Qafqazın üç sovet respublikası - Azərbaycan, Ermənistan və Gürcüstan arasında Qars müqaviləsi imzalanıb. Sənəd həmin ilin martında Rusiya ilə Türkiyə arasında bağlanmış Moskva müqaviləsinin davamı idi. Qars müqaviləsində Moskva sazişinin Cənubi Qafqazla bağlı müddəaları dəqiqləşdirildi, Türkiyənin Azərbaycan, Ermənistan və Gürcüstanla sərhədləri müəyyənləşdi. Müqavilənin mühüm bəndlərindən biri Naxçıvanla bağlı idi. Sənəddə Naxçıvanın Azərbaycan ərazisi olduğu və Türkiyənin razılığı olmadan Naxçıvanın yurisdiksiyasının dəyişdirilməsinin yolverilməzliyi təsbitlənmişdi.

14 oktyabr

1933 - Müasir Azərbaycan poeziyasının görkəmli nümayəndəsi, xalq şairi Məmməd Araz (1933-2004) Naxçıvan Muxtar Respublikası Şahbuz rayonunun Nurs kəndində anadan olub. Vətənpərvərlik, torpaqsevərlik, milli ruha saygı şairin əsərlərinin aparıcı mövzusu. Bir sıra rus şairlərinin əsərlərini dilimizə tərcümə edib.

1993 - BMT-nin Təhlükəsizlik Şurası Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsinə dair 874 sayılı qətnamə qəbul edib. Sənəd oktyabrın 8-də Moskvada keçirilmiş yüksək səviyyəli Azərbaycan-Ermənistan danışıqlarının nəticəsi olaraq qəbul edilmişdi. Bu, Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsinə dair BMT-nin ali qurumu tərəfindən qəbul edilən sayca üçüncü qətnamə idi. Sənəd ümumi xarakterli idi və tərəfləri münaqişənin dinc yolla həllinə çağırmaqla kifayətlənirdi.

2004 - Ölkəmizin BMT-dəki daimi nümayəndəliyi "Azərbaycanın işğal olunmuş ərazilərində vəziyyət" adlı məsələnin BMT Baş Assambleyasının 59-cu sessiyasının gündəliyinə daxil edilməsi barədə quruma rəsmən müraciət edib. Qarabağ nizamlaşdırılmasına vasitəçilik edən ATƏT Minsk qrupunun həmsədr ölkələri (ABŞ, Rusiya, Fransa) Azərbaycanı bu təşəbbüsdən çəkindirməyə çalışsalar da, müsəlman ölkələri və GUAM ölkələrinin dəstəyi ilə məsələ oktyabrın 29-da Baş Assambleyanın gündəliyinə salındı və həmin il noyabrın 23-də müzakirəyə çıxarıldı.

15 oktyabr

2002 - Prezident Heydər Əliyev İstanbulda İqtisadi Əməkdaşlıq Təşkilatına (ECO) üzv olan ölkələrin dövlət başçılarınının 7-ci sammitində iştirak edib. Sammitdə ECO ölkələri (Azərbaycan, Türkiyə, İran, Pakistan, Əfqanıstan, Qazaxıstan, Qırğızıstan, Özbəkistan, Türkmənistan, Tacikistan) arasında regional ticari-iqtisadi əməkdaşlığın genişləndirilməsi əsas mövzu olub.

2003 - Azərbaycanda növbəti prezident seçkiləri keçirilib. MSK-nın rəsmi məlumatına görə, ölkə üzrə qeydə alınmış 4,442 mln. seçicidən 71,23 faizi səsvermədə iştirak etmişdi. Seçicilərin 76,84 faizi baş nazir, Yeni Azərbaycan Partiyasının sədr müavini İlham Əliyevə səs verib. Ümumilikdə 8 namizədin iştirak etdiyi seçkilərdə ikinci yeri "Müsavat" partiyasının başkanı İsa Qəmbər (12 faiz) tutub. Seçkilərin səhərisi nəticələrə etiraz edən radikal müxalifət qüvvələri Bakının mərkəzində kütləvi iğtişəşlər, qanunazidd əməllər törədiblər. Hüquq mühafizə orqanları iğtişəşləri yatırır, olayların təşkilatçıları və fəalları həbs olunub.

2008 - Azərbaycanda keçirilən növbəti prezident seçkilərində ölkə başçısı, Yeni Azərbaycan Partiyasının sədri İlham Əliyev ikinci müddətə prezident seçilib. Seçkinin rəsmi nəticələrinə əsasən, ölkə üzrə seçicilərin 75,64 faizi (3,7 mln. nəfər) səsvermədə iştirak edib və seçicilərin 88,73 faizi İlham Əliyevə səs verib. Seçkidə ümumilikdə 7 namizəd iştirak edib, 2-3-cü yerləri müxalifət nümayəndələri İqbal Ağazadə (Ümid Partiyası, 2,86 faiz) və Fəzil Qəzənfəroğlu (Böyük Quruluş Partiyası, 2,47 faiz) tutub.

16 oktyabr

1855 - Görkəmli hərbi xadim, artilleriya general-leytenantı Səməd bəy Mehmandarov (1855-1931) Lənkəranda anadan olmuşdur. Çar Rusiyası ordusunda diviziya komandiri olub, 1918-1920-ci illərdə Xalq Cümhuriyyətinin müdafiə naziri işləyib. Sovetləşmədən sonra Bakıda hərbi komandirlər məktəbində dərs deyib.

1992 - Azərbaycanın bir qrup ziyalısı Haxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisinin sədri Heydər Əliyevə müraciət edərək ondan ölkənin siyasi həyatında fəal iştirak etməyi və yeni yaradılan siyasi təşkilata liderliyi üzərinə götürməyi xahiş edib. "Səs" qəzetində dərc olunan müraciətə 91 nəfər imza atmışdı. Bu hadisə Azərbaycanın yeni tarixinə "91-lərin təşəbbüsü" kimi düşdü. Heydər Əliyev müraciətə müsbət cavab verdi və Azərbaycanın siyasi həyatında yeni təşkilatın, Yeni Azərbaycan Partiyasının təşəbbüs qrupu yarandı.

1996 - Milli Məclisin iclasında təşkilati məsələyə baxılıb. Yeni Azərbaycan Partiyası sədrinin müavini, partiyanın proporsional siyahısı üzrə millət vəkili seçilmiş Murtuz Ələsgərov parlamentin sədri seçilib. Bundan öncə (sentyabr) Milli Məclisin sədri Rəsul Quliyev istefa vermişdi.

2007 - Prezident İlham Əliyev Tehrandə Xəzəryanı ölkələrin (İran, Azərbaycan, Rusiya, Qazaxıstan və Türkmənistan) dövlət başçılarının ikinci sammitində (ilk sammit 2002-ci ilin aprelinde Aşqabadda keçirilmişdi) iştirak edib. Zirvə toplantısında "Xəzər dənizinin hüquqi statusuna dair Konvensiya" layihəsi müzakirə edilib, birgə bəyannamə qəbul olunub.

17 oktyabr

1612 - Səfəvi və Osmanlı dövlətləri arasında növbəti müharibənin yekunlarına dair Sarab sülhü imzalanıb. Saziş iki ölkə arasında 1555-ci ildə bağlanmış Amasya sülhünün şərtlərini bərpa edib. Osmanlı Qərbi Gürcüstanı və Qərbi Azərbaycanın bir hissəsini (indiki Ermənistanın qərbi) özündə saxlamqla Şimali Azərbaycanı, Təbriz, Marağa və digər Cənubi Azərbaycan torpaqlarını Səfəvilərə qaytarıb. Bundan öncə tərəflər arasında baş vermiş müharibədə (İstanbul sülhü, 1590) Osmanlı Şirvandan Təbrizədək Azərbaycan torpaqlarını ələ keçirmişdi. Sarab sazişinə əsasən, Səfəvi dövləti Osmanlının Şimali Qafqazda irəliləməsinə və Terek qalasını ələ keçirməsinə razılaşıb.

1905 - Məşhur yazıçı Məhəmməd Əsəd bəy (Qurban Səid, 1905-1942) Bakıda anadan olub. Sovetləşmədən sonra Almaniyaya mühacirət edib. "Əli və Nino" romanı ilə şöhrət qazanıb, tarixi mövzuda 20-dək əsərin müəllifidir. İtaliyada vəfat edib.

2005 - Azərbaycanda parlament seçkiləri (6 noyabr) ərəfəsində siyasi gərginlik kritik həddə çatıb. Radikal müxalifət qüvvələrinin ("Azadlıq" bloku) ölkədə "narıncı inqilaba" başlamaq cəhdləri iflasa uğrayıb. "İnqilabın rəhbəri" hesab edilən eks-spiker Rəsul Quliyev müxalifətin gözləntilərinə rəğmən ölkəyə qayıtmaqdan imtina edib, bunun ardınca isə onun hakimiyyət daxilindəki tərəfdarları ifşa olunub.

18 oktyabr

1948 - Akademik, Milli Elmlər Akademiyasının prezidenti Mahmud Kərimov anadan olub. Radiasiya təhlükəsizliyi, radio-ekologiya sahəsində fundamental elmi tədqiqat işlərinin müəllifidir. 2001-ci ildə AMEA-nın prezidenti seçilib.

1991 - Ali Sovet "Azərbaycan Respublikasının dövlət müstəqilliyi haqqında" Konstitusiya Aktı qəbul edib. Konstitusiya Aktı Azərbaycanın müstəqilliyini bərpa etməsi barədə parlamentin 1991-ci il 30 avqust tarixli Bəyannaməsinin davamı olaraq qəbul olunub. Respublikanın o vaxtkı rəhbərliyi bu prosesi xeyli ləngitsə də, nəticədə Azərbaycanın müstəqillik tarixi üçün böyük önəm kəsb edən sənəd qəbul edildi. Səsvermədə 360 nəfərlik Ali Sovetin 258 deputatı iştirak etmiş və hamısı lehinə səs vermişdi. 6 fəsil, 32 maddədən ibarət sənədin preambulasında 1918-1920-ci illər Xalq Cümhuriyyətinin süqutundan sonra Azərbaycanın Rusiya tərəfindən ilhaq edildiyi qeyd olunur, Konstitusiya Aktının Azərbaycan Milli Şurasının 1918-ci il 28 may tarixli İstiqlal Bəyannaməsinə əsaslandığı vurğulanırdı.

- Həmin gün Azərbaycanın şəhər və rayonlarında icra hakimiyyəti başçısı vəzifəsinin təsis edilməsi barədə fərman verilib.

1994 - Prezident Heydər Əliyev türkdilli dövlətlərin başçıları'nın İstanbulda keçirilən 2-ci zirvə toplantısında iştirak edib.

2002 - NATO-nun Avropadakı Birləşmiş Silahlı Qüvvələrinin rəhbəri, ABŞ-ın Avropadakı qoşunlarının baş komandanı Cozef Ralstonun Bakıya səfəri gedişində Azərbaycan hərbiçilərinin Türkiyə kontingenti tərkibində Əfqanıstandakı sülhməramlı əməliyyatda iştirakı məsələsi razılaşdırılıb.

19 oktyabr

1898 - Tanınmış ədəbiyyatşünas alim, professor Feyzulla Qasımsadə (1898-1976) anadan olub.

1991 - Erməni dəstələri Dağlıq Qarabağın azərbaycanlı əhəlisinə qarşı daha bir terror aktı törədiblər. Ağdərə (Mardakert) rayonunun Sırxavənd kəndi yaxınlığında minik avtomaşınının partladılması nəticəsində 3 nəfər həlak olub, 2 nəfər yaralanıb.

1999 - Milli Məclis Azərbaycan hərbiçilərinin Kosovoda sülhyaratma əməliyyatında iştirakına icazə verən qərar qəbul edib. Sənədə əsasən, 30 nəfərlik Azərbaycan taqımı Kosovodakı Türkiyə kontingentinin tərkibində xidmətə başlayıb. Bu, ölkəmizin iştirak etdiyi ilk sülhyaratma əməliyyatı idi. Azərbaycan hərbiçilərinin Kosovoda xidməti 2008-ci ilədək davam etdi və həmin ilin martında parlamentin qərarı ilə sülhməramlı taqım geri çağırıldı.

2005 - Parlament seçkiləri ərəfəsində radikal müxalifətlə əlbir olaraq hakimiyyət çevrilişi həyata keçirməyə hazırlaşan, bu işə külli miqdarda maliyyə ayıran yüksək vəzifəli şəxslər ifşa olunub. Oktyabrın 19-da iqtisadi inkişaf naziri Fərhad Əliyev, ertəsi gün səhiyyə naziri Əli İnsanov vəzifələrindən kənarlaşdırılaraq həbs olunublar. Prezidentin İcra Aparatının İşlər İdarəsinin müdiri Akif Muradverdiyev, "Azərkimya" Dövlət Şirkətinin prezidenti Fikrət Sadıqov və digər şəxslər məsuliyyətə cəlb olunub. Baş Prokurorluq, Milli Təhlükəsizlik və Daxili İşlər nazirliklərinin apardığı təhqiqat nəticəsində onlara qarşı Cinayət Məcəlləsinin mənimməmə və israf etmə, vəzifə səlahiyyətlərindən sui-istifadə, iğtişəşə hazırlıq və s. maddələri üzrə cinayət işi açılıb.

20 oktyabr

1141 - Dahi Azərbaycan şairi, böyük mütəfəkkir Nizami Gəncəvi (İlyas Yusif oğlu Nizami, 1141-1209) Gəncədə anadan olmuşdur. Nizaminin "Xəmsə"si ("Sirlər xəzinəsi", "Xosrov və Şirin", "Leyli və Məcnun", "Yeddi gözəl", "İsgəndərnamə" poemaları) dünya ədəbiyyatı xəzinəsində ən möhtəşəm yerlərdən birini tutur.

1913 - Tanınmış şair Əhməd Cəmil (1913-1977) anadan olub.

1940 - İctimai-siyasi xadim Həsən Həsənov Tbilisi şəhərində anadan olub. 1981-1990-cı illərdə Azərbaycan KP MK-nın kəti-bi işləyib. Respublikanın baş naziri (1990-1992), Azərbaycanın BMT-də ilk daimi nümayəndəsi (1992-1993), xarici işlər naziri (1993-1998) olub. 2004-cü ildə Azərbaycanın Macarıstanda səfiri təyin edilib.

1981 - Mingəçevirdə Azərbaycan iqtisadiyyatının ən böyük müəssisələrindən biri, ölkə energetikasının flaqmanı "Azərbaycan" İES istifadəyə verilib. İnşası 1974-cü ildə başlanan elektrik stansiyası Heydər Əliyevin Azərbaycana rəhbərlik etdiyi dövrün ən möhtəşəm tikintisidir. Qafqazda ən böyük istilik elektrik stansiyasıdır, Azərbaycanın enerji tələbatının təxminən yarısını (2400 Mvt) təmin edir. Prezident İlham Əliyevin imzaladığı fərmana əsasən, 2004-cü ildən 20 oktyabr Azərbaycanda energetiklərin peşə bayramı günü kimi qeyd olunur.

21 oktyabr

1603 - Təbrizdə Osmanlı hakimiyyəti əleyhinə xalq üsyanı başlayıb. Üsyandan istifadə edən Səfəvi hökmdarı I Şah Abbas qoşunları ilə Təbrizə daxil olaraq Osmanlı qüvvələrini şəhərdən çıxarıb. Bununla Səfəvi dövləti ilə Osmanlı arasında növbəti müharibə (1603-1612) başlanıb. Osmanlı dövləti bundan öncəki müharibədə (1578-1590) Səfəviləri məğlub edərək Şimali və Qərbi Azərbaycanı, həmçinin Cənubi Azərbaycanın bir hissəsini (Təbriz, Marağa) ələ keçirmişdi. Yeni müharibə Səfəvilərin üstünlüyü ilə keçdi və I Şah Abbas sələfi Məhəmməd Xudabəndin itirdiyi torpaqları geri aldı.

1922 - Azərbaycanın xalq artisti, müğənni Şövkət Ələkbərova (1922-1993) anadan olmuşdur.

1987 - Heydər Əliyev Sov.İKP MK-nın baş katibi M.Qorbaçovun təzyiqi ilə SSRİ rəhbərliyindən istefa verib. Sov.İKP MK-nın plenumunda Heydər Əliyevin partiyanın ali orqanından - Sov.İKP MK Siyasi Bürosunun üzvlüyündən istefası qəbul olunub. Ertəsi gün Heydər Əliyev SSRİ Nazirlər Soveti sədrinin 1-ci müavini vəzifəsindən də istefa verdi və SSRİ Ali Sovetinin Rəyasət Heyəti istefanı qəbul etdi. Bununla bağlı qərarla Heydər Əliyevin "səhhətinə görə pensiyaya çıxması ilə əlaqədar" istefa verdiyi qeyd edilmişdi. Heydər Əliyevin SSRİ rəhbərliyindən kənarlaşdırılmasından dərhal sonra ermənilər M.Qorbaçovun xeyir-duası ilə Qarabağ avantürasına start verdilər.

1993 - Azərbaycan Respublikası ilə Braziliya (ölkəmizin müstəqilliyini 1991-ci il dekabrın 26-da tanıyıb) arasında diplomatik münasibətlər qurulub.

22 oktyabr

1917 - Bakı fəhlə və əsgər deputatları Sovetinə seçkilər keçirilib. Seçkidə 40 faiz səs toplayan "Müsavat" partiyası qələbə qazanıb, ikinci yeri eserlər - "inqilabçı sosialistlər" (30 faiz) tutublar. Bolşeviklər (Rusiya K(b)P-nin Bakı komitəsi) yalnız üçüncü (15-16 faiz) olublar. Şaumyanın başçılıq etdiyi bolşeviklər seçkinin nəticələrini tanımadılar. Petroqradda 25 oktyabr üsyanından (Müvəqqəti Hökumətin devrilməsi) sonra isə Bakı bolşevikləri də ruhlanaraq zorakılıqla Bakı Sovetinin İcraiyyə Komitəsində (hökumət) yerlərin çoxunu ələ keçirdilər. "Müsavat" buna etiraz olaraq Bakı Sovetinə girməkdən imtina etdi və əslində siyasi meydanı bolşeviklərə verdi. Dekabrda Bakı Sovetinə yeni seçkilər keçirən bolşeviklər bu dəfə yerlərin əksəriyyətini qazandılar.

1999 - Avropa Birliyinin ali icra orqanı olan Avropa Komissiyası Cənubi Qafqazla bağlı qəbul etdiyi qərarla Azərbaycanı Ermənistanla iqtisadi əməkdaşlığa çağırıb. Rəsmi Bakı bu tövsiyəni rədd edib.

2002 - Azərbaycanın Xəzər Dəniz Gəmiçiliyi İdarəsinə məxsus "Merkuri-2" gəmi-bərəsi Bakının 130 kilometrliyində qəzaya uğrayaraq batıb. Qəza zamanı bərədə olan 51 nəfərdən yalnız 9 nəfərini xilas etmək mümkün olub. Bu, Azərbaycanın gəmi nəqliyyatı tarixində ən böyük qəza idi.

23 oktyabr

1978 - Azərbaycan SSR Ali Soveti Rəyasət Heyətinin fərmanı ilə Naxçıvan MSSR-in Naxçıvan rayonu Babək rayonu adlandırılıb, muxtar respublikanın mərkəzi Naxçıvan şəhəri isə ayrıca ərazi-inzibati vahid (respublika əhəmiyyətli şəhər) olub. Bir qədər əvvəl (may 1978) analoji qərarla DQMV-nin Stepanakert rayonu Əsgəran rayonu adlandırılmış, Stepanakert respublika əhəmiyyətli şəhər statusu almışdı.

1991 - SSRİ Dövlət Şurasının ("Avqust qiyamı"ndan sonra ittifaq parlamenti tərəfindən təsis edilən və SSRİ-nin "sökülməsi"ni həyata keçirən müvəqqəti idarəetmə orqanı) qərarı ilə SSRİ Dövlət Təhlükəsizlik Komitəsi ləğv edilib. Bu qərardan sonra Azərbaycan DTK ləğv olundu və onun əsasında Milli Təhlükəsizlik Nazirliyi (1 noyabr 1991) yaradıldı.

1998 - Ölkədəki növbəti prezident seçkilərindən (11 oktyabr) sonra Konstitusiyanın tələbinə uyğun olaraq istefaya getmiş Nazirlər Kabinetinin yeni tərkibi formalaşmış. Prezidentin təqdimatı əsasında Milli Məclis Artur Rasizadəni yenidən baş nazir vəzifəsinə təsdiqləyib. Hökumətin keçmiş üzvləri əksəriyyət etibarilə yeni kabinetdə yer alıblar.

2002 - ARDNŞ-in 1-ci vitse-prezidenti, millət vəkili İlham Əliyev Vaşinqtona səfərə gedib. İlham Əliyev ABŞ-ın vitse-prezidenti Riçard Çeyni ilə, konqresmenlərlə, siyasi dairələrlə görüşlər keçirib, Con Hopkins Universiteti Mərkəzi Asiya və Qafqaz Araşdırmaları İnstitutunda məruzə ilə çıxış edib. İnstitutun direktoru Fred Star İlham Əliyevi auditoriyaya Azərbaycanın gələcək lideri kimi təqdim etmişdi. Bir il sonra bu fikir öz təsdiqini tapdı.

24 oktyabr

1882 - Görkəmli şair, dramaturq Hüseyn Cavid (Hüseyn Rəsizadə, 1882-1941) Naxçıvanda anadan olub. Azərbaycan ədəbiyyatında ilk mənzum dramaların, tarixi-fəlsəfi pyeslərin ("İblis", "Topal Teymur", "Şeyx Sənan", "Xəyyam" və s.) müəllifidir. 1938-ci ildə repressiya olunub, 1941-ci ildə Sibirdə sürgündə vəfat edib. 1982-ci ildə Heydər Əliyevin təşəbbüsü ilə Cavidin nəşi Vətənə gətirilərək Naxçıvanda dəfn olunub.

1919 - ABŞ-ın Cənubi Qafqazdakı hərbi nümayəndəsi polkovnik Qaskel Ermənistanla Azərbaycanın Naxçıvan üstündə mübahisəsini çözmək üçün bölgənin neytral zona elan edilməsi və ABŞ general-qubernatorluğunun idarəçiliyinə verilməsi təşəbbüsü ilə çıxış edib. ABŞ rəsmisi bunun müqabilində Qarabağ və Zəngəzurun Azərbaycan ərazisi kimi tanınacağını vəd edib. Xalq Cümhuriyyətinin rəhbərliyi bu təşəbbüsü rədd edib.

1992 - ABŞ Konqresində keçmiş sovet respublikalarına humanitar yardımını tənzimləyən qanuna - "Azadlığa Dəstək Aktı"na 907 sayılı düzəliş əlavə edilib. Erməni lobbisinin təşəbbüsü ilə qəbul edilən sənəd Azərbaycana ABŞ-ın dövlət yardımını qadağan edirdi. Azərbaycan uzun müddət 907-nin ləğvi üçün səy göstərdi, yalnız 2001-ci ilin sonunda Konqres ABŞ administrasiyasının müraciət əsasında qadağanın qüvvəsini dayandırdı.

1993 - Ermənistanın işğalçı qüvvələri Qarabağın cənubunda yeni hücumla keçiblər. Füzulinin Horadiz qəsəbəsi ətrafında və Arazboyu kəndlərində döyüşlər başlanıb.

2008 - İkinci müddətə Azərbaycan Respublikasının prezidenti seçilmiş İlham Əliyevin rəsmi andiçmə (inauqurasiya) mərasimi keçirilib.

25 oktyabr

1883 - Görkəmli aktyor, xalq artisti Mirzağa Əliyev (1883-1954) anadan olub.

1991 - Azərbaycan Respublikasının Dövlət Şurasının yaradılması və dövlət katibi postunun təsis edilməsi barədə fərmanlar verilib. Yeni qurumun aqibəti ondan öncə təsis edilən Təhlükəsizlik Şurası və Müdafiə Şurasının aqibətindən fərqlənmədi. A.Mütəllibov müxalifəti bu məşvərətçi qurumlara cəlb etməklə özünün zəif hakimiyyətinin ömrünü uzatmaq məqsədi güdüdü. Dövlət katibi postuna təyin edilən akademik Tofiq İsmayılov bir ay sonra Qarakənd faciəsində (20 noyabr) həlak oldu.

1997 - Azərbaycan neftinin Şimal marşrutu - Bakı-Novorossiysk kəməri ilə ixracı başlanıb. Sovet dövründə inşa edilən boru xətti Çeçenistandakı müharibə səbəbindən uzun müddət fəaliyyətsiz qalmışdı.

2001 - ABŞ Senatında gərgin müzakirələrdən sonra Azərbaycana qarşı diskriminasiya aktının - "Azadlığa Dəstək Aktı"na 907 sayılı düzəlişin qüvvəsinin dayandırılması barədə qərar qəbul edilib. Senat qərarı Azərbaycanın antiterror koalisiyasında ABŞ-la müttəfiq olmasını və Ağ ev administrasiyasının bununla bağlı müraciətini nəzərə alaraq qəbul etmişdi. "907"-nin qüvvəsinin dayandırılması ilə bağlı prosedür 2002-ci ilin yanvarında tamamlandı.

2005 - Prezident İlham Əliyev "Milli Məclisə seçkilərin hazırlanması və keçirilməsi ilə bağlı təxirəsalınmaz tədbirlər haqqında" sərəncam imzalayıb. Sərəncama əsasən, Azərbaycanda ilk dəfə olaraq seçicilərin səsvermə zamanı barmaqlarının işarələnməsi (gözlə görünməyən mürəkkəblə) praktikasını tətbiq olundu.

26 oktyabr

1880 - Məşhur tarzən, xalq artisti Qurban Pirimov (1880-1965) Şuşa qəzasının Abdal-Gülablı kəndində anadan olub.

1917 - Bakıda "Müsavat" partiyasının I qurultayı (26-31 oktyabr) işə başlayıb. Qurultayda "Müsavat"ın ilk Proqramı qəbul olunub, Azərbaycanın müstəqilliyi uğrunda mübarizə partiyasının əsas məramı elan edilib. Məhəmmədəmin Rəsulzadə partiyasının sədri seçilib. "Müsavat"ın əsası 1911-ci ildə qoyulmuşdu və Rəsulzadə hələ Türkiyədə mühacirətdə ikən partiyanın lideri seçilmiş, 1913-cü ildə Bakıya qayıtdıqdan sonra partiya aya bilavasitə rəhbərlik etmişdi. 1917-ci ilin iyununda "Müsavat" "Türk Ədəmi Mərkəziyyət" ("türk federalistlər") partiyası ilə birləşərək müsəlman (azərbaycanlı) əhalinin geniş dəstəyinə malik təşkilata çevrilmişdi.

1926 - Məşhur neftçi Qurban Abbasov ("Neftçi Qurban", 1926-1992) anadan olub.

1999 - ABŞ dövlət katibinin müavini Stroub Telbott Qarabağ danışıqlarındakı vəziyyəti müzakirə etmək üçün Yerevana, oradan Bakıya gəlib. Həmin dövr sülh danışıqlarının intensiv mərhələsi idi və noyabrda ATƏT-in İstanbul sammitində müəyyən razılaşmanın imzalanacağı gözlənilirdi. Bu arada Azərbaycanda xarici siyasət məsələləri üzrə dövlət müşaviri Vəfa Quluzadə, XİN başçısı Tofiq Zülfüqarov, prezidentin köməkçisi Eldar Namazov istefa vermişdilər və gözlənilən sülh anlaşması ilə bağlı ictimai rəydə geniş ajiotaj vardı. Lakin oktyabrın 27-də Ermənistanı baş verən parlament terroru (spiker və baş nazirin qətlə yetirilməsi) sülh imkanlarını tamamilə heçə endirdi.

27 oktyabr

1929 - Gürcüstanın azərbaycanlılar yaşayan Qarayazı bölgəsinin Dəmirçi-Həsənli kəndində kolxoz quruculuğu və sovet hakimiyyəti əleyhinə üsyan başlanıb. İsaخان Hacıbayramoğlunun başçılıq etdiyi üsyan tədricən bütün Borçalı mahalını əhatə edib. Nəticədə hökumət üsyanın yatırılması üçün bölgəyə çoxlu sayda hərbi qüvvələr yeridib. Üsyançılara qarşı hərbi əməliyyata həmin vaxt Zaqafqaziya (ZSFSR -Zaqfederasiya) təhlükəsizlik orqanlarının rəhbərlərindən olan Lavreti Beriya şəxsən komandanlıq edib. Üsyan qəddarlıqla yatırılıb və bütün fəalları güllələnib.

1993 - Erməni silahlı qüvvələrinin genişmiqyaslı hücumu nəticəsində Füzuli rayonunun Horadiz qəsəbəsi və Arazboyu kəndləri - Azərbaycan-İran sərhədinin 40 km-i işğal olunub. Cəbrayıl rayonunun Arazboyu kəndləri və Zəngilan rayonu erməni işğalçı qüvvələrinin mühasirəsinə düşüb.

- Həmin gün Bakıda səfərdə olan İran prezidenti Əli Əkbər Haşimi-Rəfsəncani Azərbaycan prezidenti Heydər Əliyevlə görüşdən sonra Ermənistanın təcavüzünü pisləyən bəyanat verib. İran prezidentinin Ermənistan rəhbərliyi ilə telefon danışıqlarından sonra işğalçı qüvvələrin hücumuna qısa ara verilib, Arazboyu bölgələrdə mühasirəyə alınmış əhali İran ərazisinə keçib.

- Həmin gün prezident Heydər Əliyev BMT Təhlükəsizlik Şurasına müraciət edərək qurumu Ermənistanın təcavüzünü dayandırmaq üçün təcili tədbirlər görməyə çağırıb.

28 oktyabr

1911 - XX əsr Azərbaycan ədəbiyyatının görkəmli nümayəndəsi, xalq yazıçısı, dramaturq, ictimai xadim Mirzə İbrahimov (1911-1993) anadan olub. "Gələcək gün", "Böyük dayaq" romanlarının, povest və hekayələrin, pyeslərin müəllifidir. 1950-ci illərdə Azərbaycan SSR Ali Soveti Rəyasət Heyətinin sədri, SSRİ-nin Asiya və Afrika xalqları ilə Həmrəylik Komitəsinin sədri olub, uzun müddət respublika Yazıçılar Birliyinə rəhbərlik edib.

1993 - ABŞ Dövlət Departamenti Ermənistan silahlı qüvvələrinin Azərbaycana qarşı işğal əməliyyatlarının (Zəngilan, Cəbrayıl, Füzuli rayonları) genişlənməsi ilə bağlı bəyanat verib. Bəyanatda erməni qüvvələrindən BMT Təhlükəsizlik Şurasının münafiqə ilə bağlı qətnamələrinə əməl etmək, qoşunları işğal etdikləri ərazilərdən çıxarmaq tələb olunurdu. Vaşinqtonun çağırışı erməni tərəfdən sayə salınmadı.

1995 - Bakı metrosunda dəhşətli qəza baş verib. Metronun "N.Nərimanov" və "Ulduz" stansiyaları arasında sərnəşin qatarında yanğının baş verməsi nəticəsində 300-dən çox insan həlak olub. Bu, dünya tarixində ən böyük metro qəzası idi. Tələfatın böyük olması qatarın tuneldə alışması və xilasətmə əməliyyatının yətersizliyi ilə bağlı idi. Hadisədə terror əməli aşkarlanmadı və o, texniki qəza kimi qiymətləndirildi.

29 oktyabr

1991 - Ali Sovet Azərbaycanın müstəqilliyinin tanınması xahişi ilə BMT-yə müraciət qəbul edib. BMT Baş Assambleyası sovet respublikalarının təşkilata qəbulu məsələsini dekabrda müzakirəyə çıxarsa da, həmin vaxt yalnız üç Baltikyanı respublika üzvlüyə qəbul edildi. Azərbaycanın və keçmiş SSRİ-nin digər respublikalarının BMT-yə qəbulu 1992-ci il martın 2-də gerçəkləşdi.

1993 - Ermənistan silahlı qüvvələrinin hücumu Zəngilan rayonunun, habelə Cəbrayıl və Füzuli rayonlarının Arazboyu yaşayış məntəqələrinin işğalı işə başa çatıb. Zəngilan rayonunun mərkəzi və 93 yaşayış məntəqəsi (707 kv km) erməni qüvvələrinin əlinə keçib. Rayonun 35 min nəfər əhalisi didərgin düşüb. Zəngilan Ermənistanın hərbi təcavüzü zamanı Azərbaycanın sonuncu işğal edilən rayonudur. Erməni təcavüzü zamanı rayonun 200-dək sakini həlak olub.

1994 - BMT-nin baş katibi Butros Butros Qali Azərbaycan prezidenti Heydər Əliyevin dəvətilə Bakıya səfərə gəlib. Səfər gedişində BMT baş katibi Azərbaycan prezidenti ilə danışıqlar aparmış, Milli Məclisdə çıxış etmiş, məcburi köçkünlərlə görüşmüşdü.

- Həmin gün Azərbaycanla Mavritaniya arasında diplomatik münasibətlər qurulub.

2004 - BMT Baş Assambleyasının 59-cu sessiyasının iclasında "Azərbaycanın işğal olunmuş ərazilərində vəziyyət" adlı məsələ səs çoxluğu ilə sessiyanın gündəliyinə daxil edilib. Səsvermə zamanı 43 dövlət lehinə, 1 dövlət (Ermənistan) əleyhinə səs vermiş, 99 dövlət bitərəf qalmışdı. Məsələnin müzakirəsi noyabrın 23-də keçirildi.

30 oktyabr

1907 - Tanınmış jurnalist, tərcüməçi və nəşir Adil Əfəndiyev (1907-1973) Gürcüstanın Axalsix rayonunda anadan olub. "Azərnəşi"nin direktoru, Dövlət Mətbuat Komitəsi sədrinin müavini işləyib. Azərbaycan Jurnalistlər Birliyinin ilk sədri olub. Rusca-azərbaycanca 4-cildlik lüğətin tərtibçisi və redaktorudur, rus və Avropa yazıçılarının əsərlərini dilimizə çevirib.

1918 - I Dünya müharibəsində məğlub duruma düşən Osmanlı dövləti Antanta ölkələri ilə Mudros sülh sazişi imzalayaraq qoşunlarını Azərbaycandan və bütün Cənubi Qafqazdan çıxarmaq barədə öhdəlik götürüb. Mudros sazişinə əsasən, Bakını tərk edəcək Osmanlı qoşunlarının yerinə şəhərə ingilis qüvvələri daxil olmalı idi. Bu məqam Azərbaycanla razılaşdırılmadığı üçün Xalq Cümhuriyyətinin hökuməti Osmanlı hökumətinə etirazını bildirib. Lakin bunun elə bir nəticəsi olmayıb.

1928 - Görkəmli sənətsünas alim, AMEA-nın Memarlıq və İncəsənət İnstitutunun direktoru, akademik Rasim Əfəndiyev anadan olub. 200-dən artıq elmi məqalə və 30 kitab müəllifi olan R.Əfəndiyev milli sənətsünaslıq tarixi məktəbinin banilərindən biridir. "Azərbaycan dekorativ-tətbiqi sənəti", "Azərbaycanın bəzək sənəti", "Azərbaycan daş plastikası" kitabları xarici dillərə tərcümə olunub.

31 oktyabr

1992 - Ankarada türkdilli dövlət başçılarının birinci zirvə toplantısı (29-31 oktyabr) yekunlaşıb. Türkiyə prezidenti Turqut Özalın təşəbbüsü ilə keçirilən sammitdə Azərbaycan, Türkmənistan, Qazaxıstan, Qırğızıstan və Özbəkistanın dövlət başçıları iştirak edirdi. Bu toplantı ilə türkdilli dövlət başçılarının zirvə görüşlərinin əsası qoyulub, növbəti sammitlər 1994 (İstanbul), 1995 (Bişkək), 1996 (Daşkənd), 1998 (Astana), 2000 (Bakı), 2001 (İstanbul) və 2006-cı (Antalya) illərdə keçirilib.

2003 - Azərbaycan Respublikasının prezidenti İlham Əliyevin rəsmi inauqurasiya (andiçmə) mərasimi keçirilib. Mərasimdə Gürcüstan rəhbəri Eduard Şevardnadze, Rusiyanın Federasiya Şurasının sədri Sergey Mironov, Ukraynanın baş naziri Viktor Yanukoviç, Türkiyə baş nazirinin müavini Əbdüllətif Şener, İranın vitse-prezidenti Məhəmmədəli Əbtəhi, xarici diplomatik korpusun və beynəlxalq təşkilatların təmsilçiləri iştirak ediblər.

2008 - Prezident İlham Əliyevin ikinci səlahiyyət müddətinə başlamasından (24 oktyabr) sonra Konstitusiyanın tələbinə müvafiq olaraq istefa vermiş Nazirlər Kabinetinin yeni tərkibi elan olunub. Prezidentin sərəncamına əsasən, iqtisadi inkişaf naziri (Heydər Babayev) istisna olmaqla hökumətin bütün üzvləri əvvəlki vəzifələrinə təyin ediliblər. Bundan öncə (29 oktyabr) prezident Artur Rasizadənin yenidən baş nazir təyin olunması haqqında sərəncam imzalamışdı.

1 noyabr

1906 - Azərbaycanın ictimai-siyasi və ədəbi fikir tarixində önəmli rol oynamış "Füyuzat" (ərəbcə "gerçəyi dərk etmək") jurnalı nəşrə başlayıb. Hacı Zeynalabdin Tağıyevin maliyyə yardımı ilə nəşr olunan jurnalın redaktoru Əli bəy Hüseynzadə idi. Jurnalda Məhəmməd Hadi, Mirzə Ələkbər Sabir, Hüseyn Cavid və digər qabaqcıl ziyahlar çıxış edirdilər.

1907 - Çar Rusiyasının III Dövlət Duması fəaliyyətə başlayıb. III Dumada Cənubi Qafqazın müsəlman əhalisini yalnız bir deputat, azərbaycanlı Xəlil bəy Xasməmmədov təmsil edirdi. Öncəki iki Dumadan fərqli olaraq, III Duma beşillik səlahiyyət müddətini sonadək (iyun 1912) işlədi.

1993 - Prezident Heydər Əliyevin fərmanı ilə yenidən təşkil edilmiş Azərbaycan Respublikası Müdafiə Şurasının ilk toplantısı keçirilib. Toplantıda Müdafiə Nazirliyinin rəhbər strukturlarında kadr dəyişiklikləri edilib, Nurəddin Sadıqov müdafiə məsələləri üzrə dövlət müşaviri, Nəcməddin Sadıqov müdafiə nazirinin 1-ci müavini və Baş Qərargah rəisi təyin olunub.

1994 - Azərbaycanla Qvatemala arasında diplomatik münasibətlər qurulub.

1999 - Ankarada prezident Heydər Əliyevə Atatürk Sülh Mükafatının təqdim etmə mərasimi keçirilib. Azərbaycan rəhbəri Türkiyə Cümhuriyyətinin yüksək mükafatına iki ölkə arasında dostluq əlaqələrinin inkişafı, Cənubi Qafqazda sülh və sabitlik naminə göstərdiyi xidmətlərə görə layiq görülmüşdü.

2008 - Azərbaycanda ilk dəfə "Kənd təsərrüfatı işçiləri günü" qeyd olunub. Aqrar sahə işçilərinin peşə bayramı günü prezident İlham Əliyevin sərəncamı (9 oktyabr 2008) ilə təsis edilib.

2 noyabr

1944 - Əfsanəvi partizan, Sovet İttifaqı Qəhrəmanı Mehdi Hüseynzadə (1919-1944) Sloveniyanın Vitovla kəndində alman faşistləri ilə döyüşdə həlak olub. M.Hüseynzadə Bakıda (Novxanı) doğulub, 1941-ci ildə cəbhəyə gedib, 1942-ci ilin dekabrında Stalinqradda əsir düşüb. 1944-cü ilin əvvəlində Yuqoslaviyada partizan hərəkatına qoşulub. Həyata keçirdiyi təxribat əməliyyatları nəticəsində 1000-dən çox alman hərbiçisi həlak olub, faşistlərin onlarla hərbi təyyarəsi, döyüş texnikası məhv edilib.

1992 - Azərbaycanla Efiopiya arasında diplomatik əlaqələr qurulub.

1993 - Prezident Heydər Əliyev xalqa müraciət edərək ölkə əhalisini geniş səfərbərliyə çağırıb. Müraciətdən sonra minlərlə insan Milli Orduya səfərbər olundu. Dövlət başçısı cəbhə xəttinə gedərək hərbi əməliyyatların hazırlanmasına rəhbərlik etdi. Noyabrın ortalarında Ermənistan ordusunun hücumlarının qarşısı alındı, dekabrda isə Azərbaycan qoşunları Füzuli rayonunun Arazboyu kəndləri istiqamətində əks-hücuma keçdi.

1994 - Prezident Heydər Əliyev Ankarada Məhəmməd Füzulinin 500 illik yubiley tədbirlərində iştirak edib. Prezident səfər gedişində Türkiyə rəhbərliyi, ölkənin biznes nümayəndələri ilə görüşlər keçirib.

2008 - Moskvada, Rusiya dövlət başçısının "Mayn Dorf" iqamətgahında prezident Dmitri Medvedevin vasitəçiliyi ilə Azərbaycan və Ermənistan rəhbərlərinin növbəti görüşü olub. Görüşdən sonra prezidentlər İlham Əliyev, Serj Sarkisyan və Dmitri Medvedev Qarabağ münaqişəsinin sülh yolu ilə nizamlanmasına dair Bəyannamə imzalayıblar.

3 noyabr

1803 - Çar Rusiyası qoşunlarının Gəncə xanlığına işğalçı yürüşü başlanıb. General Pavel Sisianovun komandanlıq etdiyi qoşunlar dekabrda Gəncə şəhərini mühasirəyə alıblar, qızğın döyüşlərdən sonra şəhər süqut edib, Gəncə xanı Cavad xan qəhrəmancasına həlak (3 yanvar 1804) olub. Bundan öncə rus qoşunları Azərbaycanın şimal-qərbində Car-Balakən bölgəsini ələ keçirmişdilər.

1921 - Rusiya K(b)P Mərkəzi Komitəsi Qafqaz Bürosunun plenumu Cənubi Qafqazın üç sovet respublikasının - Azərbaycan, Ermənistan və Gürcüstanın federasiyasının yaradılması barədə qərar qəbul edib. Zaqafqaziya Sovet Federativ Sosialist Respublikası 1922-ci ildə yaradıldı və Sovet İttifaqının (SSRİ) təsisçilərindən biri oldu. 1918-ci ilin yazında mövcud olmuş Zaqafqaziya Federasiyasından fərqli olaraq sovetlərin qurduğu məcburi federasiya uzunömürlü oldu. ZSFSR 1936-cı ilədək fəaliyyət göstərdi və həmin il qəbul edilən SSR-nin yeni Konstitusiyasına əsasən, Azərbaycan, Ermənistan və Gürcüstan Sovet İttifaqının müttəfiq respublikalarına çevrildilər.

1994 - Azərbaycanla Çili arasında diplomatik münasibətlər qurulub.

4 noyabr

1928 - Türkiyə Cümhuriyyətində ərəb əlifbasından latın qrafikalı əlifbaya keçid barədə qərar verilib. Bir il sonra SSRİ-də Azərbaycan, ardınca isə Mərkəzi Asiyanın türk respublikaları da latın qrafikalı əlifbaya keçməyə qərar verdilər. Lakin SSRİ-nin türkdilli respublikalarının Türkiyə ilə belə həmrəyliyi Stalini qane edə bilməzdi. 1939-cu ildə Moskva bu respublikaları kiril əlifbasına keçmək barədə qərar qəbul etməyə məcbur etdi. 1940-cı ilin yanvarından Azərbaycan kiril əlifbasına keçdi.

1997 - Bakıda "Kooperativ Demand" adı altında NATO-nun komanda-qərargah təlimlərinin hazırlıq seminarı keçirilib. Bu, alyansın "Sülh naminə tərəfdaşlıq" (SNT) proqramı çərçivəsində Azərbaycanda keçirilən ilk tədbir idi. Azərbaycan 1994-cü ildə SNT proqramına qoşulmuş, 1996-cı ildə bu proqram üzrə ilk fəaliyyət planını alyansa təqdim etmişdi. 1997-ci il noyabrın 14-də isə prezident Heydər Əliyev "Azərbaycan Respublikasının NATO ilə əməkdaşlığını daha da gücləndirmək tədbirləri haqqında" sərəncam imzaladı. Sərəncama əsasən, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Azərbaycan Respublikasının NATO ilə əməkdaşlığı üzrə komissiya (sədr - baş nazirin 1-ci müavini Yaqub Eyyubov) yaradıldı.

5 noyabr

1992 - Naxçıvanda Yeni Azərbaycan Partiyasının təşkilat komitəsinin ilk toplantısı keçirilib. Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisinin sədri Heydər Əliyev təşkilat komitəsinin sədri seçilib. Bir qədər əvvəl (16 oktyabr 1992) ölkənin bir qrup ziyalısı Heydər Əliyevə müraciət edərək onu yeni yaradılan partiyaaya liderlik etməyə çağırırdılar. Heydər Əliyev bu çağırışa müsbət cavab vermişdi. YAP-ın təsis konfransı noyabrın 21-də Naxçıvan şəhərində keçirildi.

2000 - Azərbaycanda Milli Məclisə növbəti seçkilər keçirilib. Seçkilər majoritar (100 yer) və proporsional (25 yer) qaydada keçirilib. Səsvermənin nəticələrinə əsasən, proporsional sistem üzrə YAP birinci (16 yer), AXCP ikinci (4 yer) olmuşdu. "Vətəndaş Həmrəyliyi" 3, Kommunist Partiyası 2 yer qazanmışdı. Müxalifətin digər partiyalarından "Müsavat", AMİP və ADP 6 faizlik keçid həddini aşı bilməmişdi. Hakim partiyanın proporsional seçki siyahısına YAP sədrinin müavini İlham Əliyev başçılıq edirdi. Majoritar sistem üzrə nəticələri elan edilən 88 dairədən əksəriyyətində (54 mandat) YAP təmsilçiləri qalib gəlmişdilər. Majoritar sistem üzrə parlamentə 30-dək bitərəf deputat seçilmiş, müxalifət bir neçə yer əldə etmişdi. 11 dairədə təkrar seçkilər elan edildi, 1 dairədə isə (Xankəndi) seçki keçirilmədi. 2001-ci ilin yanvarında keçirilən təkrar seçkilərdən sonra YAP-ın parlament fraksiyası ümumilikdə 74 nəfər təşkil etdi.

6 noyabr

1926 - Azərbaycan radiosunun yarandığı gündür. Həmin gün Bakıda ilk radiostansiya fəaliyyətə başlayıb. İlk dövrdə radio verilişlərinin gündəlik efir vaxtı 2 saat təşkil edirdi. Sonradan bu vaxt 4 saata, daha sonra 6 saata çatdı. 1956-cı il fevralın 14-də isə Azərbaycanda ilk televiziya verilişi efirə çıxdı - Bakı televiziya studiyası fəaliyyətə başladı. 6 noyabr Azərbaycan televiziyası və radiosu günü kimi qeyd olunur.

1996 - Azərbaycanla Bəhreyn dövləti arasında diplomatik münasibətlər qurulub.

2005 - Üçüncü çağırış Milli Məclisə seçkilər keçirilib. 2002-ci ildə Konstitusiyaya edilmiş dəyişikliklərə əsasən, seçkilər yalnız majoritar sistem (birmandatlı dairələr) üzrə keçirilib. İlk dəfə olaraq Xankəndi dairəsi üzrə də seçki keçirilmişdi. Seçkilərin Konstitusiya Məhkəməsi tərəfindən təsdiqlənən nəticələrinə görə, 115 dairədə deputatların seçildiyi elan olundu. Yeni Azərbaycan Partiyası 56 mandat, bitərəf namizədlər 40, müxalifət partiyaları isə ümumilikdə 15 mandat qazanmışdı. Daha bir neçə yeri iqtidaryönlü partiyaların təmsilçiləri əldə etmişdi. Pozuntular qeydə alınmış 10 dairə üzrə yeni seçkilər 2006-cı il mayın 13-nə təyin olundu.

2008 - Azərbaycan prezidenti İlham Əliyev Türkiyəyə rəsmi səfəri gedişində Türkiyə Böyük Millət Məclisində çıxış edib. İlham Əliyev ikinci müddətə prezident seçildikdən sonra xaricə ilk rəsmi səfərini Türkiyəyə etmişdi. Səfər iki qardaş ölkə arasında münasibətlərin ən yüksək səviyyədə olduğunu bir daha göstərdi.

7 noyabr

1908 - Tanınmış azərbaycanlı şair, pedaqoq Maqsdud Şeyxzadə (1908-1967) anadan olub. Bakıda təhsil alıb, sonra Daşkəndə köçüb və Özbəkistanın məşhur ədibi olub, özbək dilində çoxsaylı əsərlər, ssenarilər yazıb, tərcümələr edib.

1917 - Görkəmli bəstəkar, xalq artisti Tofiq Quliyev (1917-2000) anadan olub. Çoxsaylı populyar mahnıların, film və tamaşalara yazılmış musiqi əsərlərinin müəllifidir.

1918 - Xalq Cümhuriyyəti hökumətinin qərarı ilə Hərbi Nazirlik yaradılıb. Bu barədə ilk qərar oktyabrda qəbul olunmuşdu, Osmanlı ordusunun Azərbaycanı tərk etməsi prosesi daha da tezləşdirdi. İlk mərhələdə Hərbi Nazirliyə baş nazir F.Xoyski özü rəhbərlik edirdi, dekabrda nazir postuna general S.Mehmanadarov, onun müavini vəzifəsinə general Ə.Şıxlinski təyin edildi. Bu arada Bakıya ingilis qoşunları daxil olduğundan Hərbi Nazirlik Gəncəyə köçdü və Qafqaz İslam Ordusunun bazasında Cümhuriyyətin Silahlı Qüvvələri yaranmağa başladı.

1949 - Abşeron yarımadasının 40 km cənub-şərqində, Xəzərin Azərbaycan sektorundakı "Qara daşlar" adlanan yerdə ilk neft quyusu fontan vurub. Buruq ustası Mixail Kaveroçkinin qazdığı quyuda 940 m dərinlikdən ilk neft hasil edilib. Bu hadisə Azərbaycan neft tarixində yeni eranın başlanğıcı olub. "Qara daşlar"ın fəthi 1947-ci ildə məşhur neftçi, geoloq, "Azneftkəşfiyyat"ın rəisi Sabit Orucovun rəhbərliyi ilə başlanmış, 1948-ci ilin noyabrında ilk neft desantı ərazidə məskən salmışdı. Sonralar bu yerdə əfsanəvi dəniz şəhəri - polad dirəklər üzərində (ümmi uzunluğu 300 km olan estakada) Neft Daşları salındı.

8 noyabr

1605 - Səfəvi və Osmanlı dövlətləri arasında növbəti müharibə (1603-1612) gedişində Süfiyan döyüşü (Təbriz yaxınlığında) baş verib. Döyüşdə Səfəvi qoşunları qalib gəlib. Bundan bir qədər əvvəl Təbrizdə Osmanlı hökmranlığına qarşı başlanmış üsyan nəticəsində I Şah Abbas şəhəri ələ keçirmişdi. Müharibənin yekunlarına dair bağlanan Sarab sülhünə (oktyabr 1612) görə, Səfəvilər bir öncəki savaşa itirdikləri əraziləri - Şirvandan Təbrizədək bütün Azərbaycan torpaqlarını geri aldılar.

1967 - Bakı metrosu fəaliyyətə başlayıb. Paytaxtda 5 yeraltı stansiya - "Bakı Soveti" ("İçərişəhər")-"26 Bakı komsissarı"-("Sahil")- "28 Aprel" ("28 May")-"Gənclik"- "Nərimanov" xətti istifadəyə verilib. Bakıda metro tikintisi ideyası hələ 1930-cu illərdə gündəmə gəlsə də, müharibə (1941-1945) və sonrakı iqtisadi çətinlik səbəbindən bu iş 60-cı illərdə başladı. Bakı metrosu keçmiş SSRİ-də beşinci metro idi. 2008-ci ildə Bakı metropoliteninin 20-ci stansiyası ("Nəsimi") istifadəyə verilib. Prezident İlham Əliyevin 2006-cı il 28 oktyabr tarixli sərəncamı ilə noyabrın 8-i Bakı metropoliteni işçilərinin peşə bayramı günü elan edilib.

2000 - Avropa Şurası Nazirlər Komitəsinin 107-ci sessiyasında Azərbaycanın Avropa Şurasına üzv olmağa dəvət edilməsi barədə qətnamə qəbul edilib. Sənədə əsasən, Azərbaycana Avropa Şurası Parlament Assambleyasında 6 nəfərlik nümayəndə yeri ayrılıb. Azərbaycanın təşkilata rəsmi qəbulu 2001-ci il yanvarın 25-də gerçəkləşdi.

9 noyabr

1918 - Xalq Cümhuriyyətinin üçrəngli (göy, qırmızı, yaşıl) bayrağı qəbul edilib. Ölkəmiz müstəqilliyini bərpa edəndən (1991) sonra Cümhuriyyətin bayrağı Azərbaycanın dövlət rəmzi kimi qəbul olundu.

1991 - Azərbaycanın dövlət müstəqilliyi birinci olaraq Türkiyə tərəfindən tanınıb. Türkiyənin baş naziri Məsud Yılmaz tarixi qərarı telefonla Azərbaycan Nazirlər Sovetinin sədri Həsən Həsənova çatdırıb.

1993 - Avropa Birliyi Qarabağ münaqişəsi barədə bəyanat qəbul edib. Bu, təşkilatın münaqişəyə ilk rəsmi münasibəti idi. Bəyanatda erməni qüvvələrinin işğal hərəkatının davam etməsi pislənilir, ev-əşiyindən didərgin düşmüş əhaliyə yardım göstəriləcəyi bildirilirdi.

1998 - ATƏT-in Minsk qrupunun həmsədrləri Qarabağ münaqişəsinin həlli ilə bağlı "ümumi dövlət" adlı yeni planı tərəflərə təqdim ediblər. Bundan öncəki planlardan ("paket həll", "mərhələli həll") fərqli olaraq, yeni layihə beynəlxalq hüquq normalarına, Azərbaycanın ərazi bütövlüyü və suverenliyinə zidd idi, Dağlıq Qarabağın faktiki müstəqil dövlətə çevrilməsini ön görürdü. Bakı layihəni birmənalı şəkildə rədd etdi.

2001 - Bakıda dünya azərbaycanlılarının I qurultayı işə başlayıb. Prezident Heydər Əliyevin 23 may 2001-ci il tarixli sərəncamına əsasən keçirilən qurultayda Azərbaycan diasporunun 36 ölkədən 1150 nümayəndəsi və 900-dən çox qonaq iştirak edirdi. İki gün sürən qurultayda yekun qətnamə, dünya azərbaycanlılarına müraciət qəbul edildi. Forumda qəbul edilən qərara müvafiq olaraq 2002-ci ildə Xarici Ölkələrdə Yaşayan Azərbaycanlılarla İş üzrə Dövlət Komitəsi yaradıldı.

10 noyabr

1724 - Çar I Pyotr erməni əhalisinin Xəzəryanı bölgələrdə yerləşdirilməsi barədə fərman verib. Fərmana əsasən, erməni ailələrinin ilk dəstəsi Gilan və Mazandaran bölgələrinə, eləcə də rusların əlində olan Bakıya köçürülüb. Azərbaycanın Xəzəryanı əraziləri 1723-cü ildə Rusiya ilə Səfəvi dövləti arasında bağlanmış Peterburq müqaviləsinə əsasən, rusların nəzarətinə keçmişdi. Pyotrün ölümündən sonra rus qoşunları bölgəni (müvəqqəti) tərk etdilər, ermənilərin Azərbaycan torpaqlarında yerləşdirilməsi barədə Pyotrün vəsiyyəti isə sonrakı rus çarları tərəfindən ardıcıl davam etdirildi.

1918 - Osmanlı hərbi qüvvələri Bakını tərk etməyə başlayıblar. Osmanlı ilə Antanta ölkələri (Britaniya, ABŞ) arasında bağlanmış Mudros sazişinə (30 oktyabr 1918) əsasən, türk qoşunlarının son hissələri noyabrın 16-da Bakıdan çıxdı, səhəri isə şəhərə general V.Tomsonun komandanlığı altında ingilis hərbi kontingenti daxil oldu. Azərbaycanın istiqlalının əldə olunmasında, Bakının daşnak qüvvələrindən azad olunmasında tarixi xidmət göstərmiş türk qoşunlarının regionu tərk etməsi Xalq Cümhuriyyətinin beynəlxalq-siyasi mövqelərini də zəiflətdi.

1991 - Azərbaycan Ali Soveti Dağlıq Qarabağ və Azərbaycan-Ermənistan sərhədində erməni silahlı qüvvələrinin hücumlarının genişlənməsi ilə bağlı xarici dövlətlərin parlamentlərinə müraciət qəbul edib.

1994 - Avropa Şurası Parlament Assambleyası Azərbaycan-Ermənistan cəbhəsində atəşkəsin davam etməsi ilə bağlı məmnunluq ifadə edən 1047 sayılı qətnamə qəbul etmişdir.

11 noyabr

1467 - Azərbaycan türklərinin iki güclü tayfa dövləti - Ağqoyunlularla Qaraqoyunlular arasında Muş döyüşü baş verib. Döyüşdə Qaraqoyunlunun başçısı Cahan şah öldürülüb. Az sonra Təbrizdə Qaraqoyunlulara qarşı üsyan baş verdi və 1468-ci ildə Qaraqoyunlu dövləti (1410-1468) süqut etdi, onun yerində (indiki İrənin və İraqın böyük hissəsini əhatə edən) Ağqoyunlu dövləti yaranıb. 1501-ci ildə o da öz yerini Azərbaycan Səfəvilər dövlətinə verdi.

1917 - Rusiyadakı "Oktyabr inqilabı"ndan (25 oktyabr çevrilişi) sonra bolşeviklərin Cənubi Qafqazda hakimiyyəti ələ almaq cəhdlərinə qarşı çıxan gürcü, erməni, azərbaycanlı və rus millətçi partiyaları Tiflisdə birgə fəaliyyət barədə qərar qəbul ediblər. Gürcü sosial-demokrat (menşevik) partiyası, "Daşnaksütyun", "Müsavat" və rus millətçiləri - "eser"lər Rusiyadakı bolşevik hakimiyyətini tanımadıqlarını və "Müstəqil Zaqafqaziya hökuməti" yaratdıqlarını bəyan ediblər. Noyabrın 15-də sözügedən partiyaların iştirakı ilə müştərək hökumət - "Zaqafqaziya Komissarlığı" təşkil edildi. Gürcü Y.Qeçəkcorinin sədrlik etdiyi "Zaqafqaziya Komissarlığı"na Azərbaycandan F.Xoyski, M.Cəfərov, H.Məlikaslanov daxil idi.

1948 - Energetiklər şəhəri Mingəçevirin təməli qoyulub. Kür çayı üzərində Cənubi Qafqazın ən böyük su elektrik stansiyasının və Mingəçevir su anbarının tikintisinin başlanması bölgədə iri sənaye mərkəzinin yaranmasına təkan verdi. Ötən 60 ildə Mingəçevir 100 min nəfər əhalisi olan böyük yaşayış məntəqəsinə çevrilib.

2004 - Azərbaycanla Nauru dövləti arasında diplomatik əlaqələr qurulub.

12 noyabr

1993 - BMT Təhlükəsizlik Şurası Ermənistan- Azərbaycan münaqişəsi ilə bağlı 884 sayılı qətnamə qəbul edib. Sənəd Ermənistan silahlı qüvvələrinin hücumları (Zəngilan rayonunun, Cəbrayıl və Füzulinin Arazboyu ərazilərinin işğalı) ilə bağlı Azərbaycan rəhbərliyinin BMT-yə müraciətindən sonra qəbul edilmişdi. Bu, Qarabağ münaqişəsi ilə bağlı BMT TŞ-nin sayca 4-cü qətnaməsi idi. Sənəddə erməni (Ermənistan deyil) silahlı qüvvələrinin işğal olunmuş bütün ərazilərdən çıxması tələb edilirdi. Lakin bu sənəddə də işğala son qoymaq üçün praktik mexanizm yer almamışdı.

1995 - Azərbaycanda çoxpartiyalılıq əsasında ilk parlament seçkiləri və yeni Konstitusiyanın qəbulu ilə bağlı referendum keçirilib. MSK-nın rəsmi məlumatına görə, səsvermədə ölkə üzrə seçicilərin 86 faizi (3,5 mln. nəfər) iştirak etmiş, seçicilərin 92 faizi Konstitusiya layihəsini dəstəkləmişdi. Yeni Konstitusiya 1995-ci il noyabrın 27-də qüvvəyə mindi. Prezidentin fərmanı ilə 12 noyabr - Konstitusiya günü elan edildi.

Seçkilərdə proporsional sistem üzrə 25 yerdən 19-nu YAP əldə etmiş, AXCP və AMİP hərəyə 3 mandat qazanmışdı. Majoritar sistem üzrə isə 99 dairədən (Xankəndi dairəsindən savayı) 71-də qaliblər ilk turda məlum oldu. 28 dairədə ikinci tur və yeni seçkilər (26 noyabr və 6 fevral 1996) keçirildi. Bu seçkilərdən sonra YAP Milli Məclisdə ümumilikdə 54 yer qazandı, parlamentə 55 bitərəf deputat seçilmişdi.

1997 - Azərbaycanın xarici neft şirkətləri ilə imzaladığı "Əsrin müqaviləsi" (20 sentyabr 1994) çərçivəsində "Çıraq" yatağından ilk neft hasil olunub.

13 noyabr

1918 - Bolşevik Rusiyası "Brest sülhü"nün qüvvədən düşdüyünü elan ediblər. Bolşeviklər Rusiyanı I Dünya müharibəsindən çıxarmaq üçün Almaniya, Avstriya-Macaristan, Bolqarıstan və Osmanlı ilə ağır şərtlər altında Brest sülhünü bağlamış (3 mart 1918) və çar dövründə Rusiyanın tərkibində olan Polşa, Baltikyanı ölkələr, Qərbi Ukrayna və Belorusiyadan imtina etmiş, həmçinin Cənubi Qafqazı Osmanlının nəzarətinə vermişdi. Türkiyənin, ardınca isə Almaniyanın dünya müharibəsində məğlub olmasından sonra Brest sülhündən çıxan Rusiya itirdiyi əraziləri, o cümlədən Cənubi Qafqazı təkrar ələ keçirmək niyyətini bəyan etdi.

1988 - Ermənistanda azərbaycanlılara qarşı kütləvi qətlamların daha biri həyata keçirilib. Spitak rayonunun rəhbərliyinin (raykom katibi, milis rəisi, prokuror və s.) bilavasitə iştirakı ilə erməni silahlı dəstələri azərbaycanlı əhalinin evlərinə basqınlar ediblər. Basqın nəticəsində 40-dan çox azərbaycanlı xüsusi vəhşiliklə qətlə yetirilib, yüzlərlə ailə ev-eşiyindən çölə atılaraq rayonu tərk etməyə məcbur edilib. Və buna rəğmən bir ay sonra (7 dekabr) Spitakda dəhşətli zəlzələ baş verəndə Azərbaycan Ermənistanına birincilər sırasında yardım əlini uzatdı.

14 noyabr

1917 - Kosmik aviasiya general-leytenantı Kərim Kərimov (1917-2003) anadan olmuşdur. Uzun illər sovet kosmonavtikasının rəhbərlərindən biri, kosmik uçuşlar üzrə dövlət komissiyasının sədri olub. Lakin onun fəaliyyəti məxfi qrif altında olduğu üçün geniş ictimaiyyət azərbaycanlı general Kərimovu yalnız 90-cı illərdə tanıdı.

2006 - Brüsseldə Avropa Birliyi (AB) ilə Azərbaycan arasında Avropa Qonşuluq Siyasəti üzrə Fəaliyyət Planı imzalanıb. Sənədi Azərbaycan tərəfdən XİN başçısı Elmar Məmmədیارov imzalayıb. Beş il müddətinə nəzərdə tutulan sənəd Azərbaycanın AB ilə əməkdaşlığının bütün sahələrini əhatə edir. Avropa Qonşuluq Siyasəti AB-nin genişlənməsi kontekstində 2003-cü ildə qəbul edilmiş Avropa Təhlükəsizlik Strategiyası əsasında hazırlanıb. Sənədə AB-nin Aralıq dənizindən Qara dənizədək qonşuları, həmçinin 2004-cü ildən üç Cənubi Qafqaz ölkəsi daxil edilib.

2008 - Bakıda IV Enerji sammiti keçirilib. 2007-ci ilin may və oktyabrında Krakov və Vilyüsdə, 2008-ci ilin mayında Kiyevdə keçirilmiş sammitlərin davamı olan Bakı toplantısında Xəzər-Qara dəniz-Baltik enerji tranziti məkanının yaradılması, bu istiqamətdə Odessa-Brodı neft kəmərinin işə salınması, "Nabucco" layihəsi (Xəzər və Mərkəzi Asiyadan qazın Azərbaycan və Türkiyə üzərindən Avropaya nəqli) və s. məsələlər müzakirə olunub. Sammitin yekunlarına dair 15 ölkə və Avropa Komissiyası tərəfindən Bəyannamə imzalanıb.

15 noyabr

1912 - Çar Rusiyasının IV Dövlət Duması fəaliyyətə başlayıb. Dumada Cənubi Qafqaz müsəlmanlarının yeganə nümayəndəsi Məmmədyusif Cəfərov idi. IV Dövlət Duması səlahiyyət müddətini axıradək işlədi, sonuncu iclas 1917-ci il oktyabrın 19-da keçirildi. Bir həftə sonra Peterburqdakı bolşevik üsyanı (Oktyabr inqilabı) ilə Rusiya imperiyası süqut etdi.

1919 - Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin ilk ali təhsil ocağı - Bakı Dövlət Universiteti fəaliyyətə başlayıb. Universitetin açılması barədə qərar 1919-cu il sentyabrın 1-də Cümhuriyyətin parlamenti tərəfindən qəbul edilmişdi.

1927 - Xalq artisti, rəqqasə, pedaqoq Xumar Zülfüqarova (1927) anadan olmuşdur.

1991 - Ali Sovetin sessiyasında "Azərbaycan Respublikasının dövlət müstəqilliyi haqqında" Konstitusiya Aktı ilə bağlı ümum-xalq səsverməsinin keçirilməsi barədə qərar qəbul olunub. Referendum 1991-ci il dekabrın 29-na təyin edilib.

1994 - Milli Məclis ARDNŞ-lə xarici şirkətlər konsorsiumu arasında bağlanmış "Əsrin müqaviləsi"ni (20 sentyabr 1994) rətifikasiya edib. Müqavilədə Xəzərin Azərbaycan sektorundakı "Azəri", "Çıraq" və "Günəşli" yataqlarının birgə işlənməsi və hasilatın pay bölgüsü əksini tapıb.

2002 - Milli Məclis 91 səs lehinə, 1 səs əleyhinə olmaqla Azərbaycan hərbiçilərinin Əfqanıstandakı sülhyaratma missiyasında iştirakına razılıq verib. Noyabrın 19-da 30 nəfərlik Azərbaycan təcimi Əfqanıstana yola düşdü və Türkiyə sülhməramlı kontingenti tərkibində fəaliyyətə başladı. Bu, Kosovodan sonra Azərbaycan hərbiçilərinin iştirak etdiyi ikinci sülhməramlı missiya idi.

16 noyabr

1603 - Növbəti Səfəvi-Osmanlı müharibəsi (1603-1612) gedişində I Şah Abbasın qoşunları İrəvan qalasını mühasirəyə alırlar. Tərəflər arasındakı öncəki müharibədə (1558-1590) Azərbaycanın böyük hissəsini, o cümlədən İrəvan Osmanlının nəzarətinə keçmişdi. Səfəvi qüvvələri İrəvanı uzun müddət mühasirədən saxladıqdan sonra, 1604-cü ilin iyununda ələ keçirə bildilər. İrəvanın idarəçiliyi Səfəvi hakimiyyətinin aparıcı tayfalarından olan Qacarların nümayəndəsi Əmirgünə xan Qacara verilib.

1906 - Dekorativ sənət ustası, məşhur xalçaçı rəssam Lətif Kərimov (1906-1991) anadan olmuşdur.

1918 - Xalq Cümhuriyyətinin müvəqqəti parlamenti - Milli Şura beş aylıq fasilədən sonra yenidən toplanıb. Baş nazir F.Xoyskinin təklifi ilə toplanan Milli Şura Xalq Cümhuriyyətinin yeni parlamentinin təşkili barədə qərar qəbul edib. Seçki qanununun hazırlanması və parlamentin çağırılmasına dair digər hazırlıq işləri ilə bağlı Milli Şuranın sədri M.Rəsulzadənin sədrliyi ilə komissiya yaradılıb.

1994 - Azərbaycanla Əfqanıstan arasında diplomatik münasibətlər qurulub.

1999 - ATƏT-in Daimi Şurasında təşkilatın Bakıda daimi nümayəndəliyinin yaradılması haqqında 318 sayılı qərar qəbul olunub. ATƏT-in Bakı Ofisi 2000-ci il iyulun 18-də fəaliyyətə başladı.

17 noyabr

1883 - Görkəmli cərrah, akademik, Azərbaycan Elmlər Akademiyasının ilk prezidenti Mirəsədulla Mirqasımov (1883-1958) anadan olub.

1918 - General V.Tomsonun başçılıq etdiyi ingilis qoşunları Bakıya daxil olub. I Dünya müharibəsində məğlub olmuş Osmanlı ilə qalib Antanta dövlətləri (ABŞ, Britaniya, Fransa, İtaliya) arasında imzalanan Mudros sazişinə görə, Bakı və Batum şəhərləri, Cənubi Qafqazın dəmir yolu şəbəkəsi ingilislərin nəzarətinə verilmişdi. Bakıya 5 min ingilis hərbiçisi gəlmişdi. İngilis hərbi kontingenti 1919-cu ilin avqustunadək Bakıda qaldı.

1988 - Bakıdakı Lenin (indiki Azadlıq) meydanında ermənilərin Qarabağ iddialarına və azərbaycanlı əhalinin Ermənistandan deportasiyasına etiraz olaraq fasiləsiz mitinqlər başlayıb. Dekabrın 4-dək davam edən mitinqlərə 1 milyonadək insan toplaşdı. Bu, SSRİ-də ən böyük kütləvi çıxışlar idi və Azərbaycan tarixinə milli dirçəliş aksiyaları kimi düşdü. İlk dəfə həmin mitinqlərdə Azərbaycanın üçrəngli bayrağı qaldırılmışdı. 1992-ci ildə 17 noyabr Milli dirçəliş günü elan edildi.

1990 - Naxçıvan MSSR Ali Məclisinin yeni seçilmiş tərkibdə ilk iclası keçirilib. Məclisin qocaman deputatı olan Heydər Əliyevin sədrliyi ilə keçən iclasda tarixi qərarlar qəbul edilib: Ali Məclisdə ilk dəfə Xalq Cümhuriyyətinin üçrəngli bayrağı qaldırılıb, muxtar respublikanın adından "Sovet Sosialist" sözləri çıxarılıb.

2006 - Prezident İlham Əliyev türkdilli dövlət başçılarının Antalyada keçirilən 8-ci sammitində iştirak edib.

2007 - Bakıda türk dövlət və toplumlarının XI dostluq, qardaşlıq və əməkdaşlıq qurultayı keçirilib.

18 noyabr

1910 - Tanınmış neftçi, dövlət xadimi Süleyman Vəzirov (1910-1973) anadan olmuşdur. "Azneft"-in rəisi, SSRİ neft sənayesi nazirinin müavini işləyib.

1987 - SSRİ rəhbəri M.Qorbaçovun müşavirlərindən olan akademik A.Aqanbekyan Fransanın "Humanite" qəzetinə müsahibəsində Dağlıq Qarabağın Ermənistana birləşdirilməsi məsələsini qaldırıb. O, məsələ barədə təklifini SSRİ rəhbərliyinə təqdim etdiyini və "yenidənqurma və demokratiya şəraitində məsələnin müsbət həll olunacağına" ümidvar olduğunu bildirib. Bu bəyanatdan sonra ermənilərin Qarabağ avantürasına start verildi.

1992 - Azərbaycanla Gürcüstan arasında diplomatik münasibətlər qurulub.

- Milli Məclis Azərbaycanın BMT-nin qaçqınların statusu ilə bağlı Konvensiya və Protokoluna (28 iyul 1951 və 18 noyabr 1966-cı il) qoşulması barədə qərar qəbul edib.

1999 - İstanbulun "Çırağan" sarayında Bakı-Tbilisi-Ceyhan neft kəməri layihəsi ilə bağlı tarixi sənədlər imzalanıb. Azərbaycan, Gürcüstan, Türkiyə prezidentləri H.Əliyev, E.Şevardnadze və S.Dəmirəl BTC-yə dair hökumətlərarası sazişi, üç ölkənin rəhbəri, habelə ABŞ prezidenti B.Klinton və Qazaxıstan prezidenti N.Nazarbayev layihənin dəstəklənməsinə dair "İstanbul bəyannaməsi"ni imzalayıblar.

2007 - Türkiyənin Ədirnə bölgəsindəki İpsala sərhəd-keçid məntəqəsində Türkiyə-Yunanıstan qaz kəmərinin açılış mərasimi keçirilib. Kəmərin işə salınması ilə Azərbaycan qazının Türkiyə üzərindən Yunanıstana (Avropa Birliyinə) nəqli başlayıb. Mərasimdə Azərbaycan prezidenti İ.Əliyev, Türkiyənin baş naziri R.T.Ərdoğan, Yunanıstanın baş naziri K.Karamanlis iştirak ediblər.

19 noyabr

1918 - Azərbaycan Milli Şurasının M.Rəsulzadənin sədrliyi ilə keçirilən iclasında Xalq Cümhuriyyətinin geniş tərkibli parlamentinin (Müəssislər Məclisi) çağırılması barədə qərar qəbul edilib. Yeni parlamentin 120 deputatdan ibarət olması qərara alınıb: 80 yer müsəlman (azərbaycanlı) əhaliyə, 21 yer erməni əhalisinə, 10 yer ruslara, 4 yer milli azlıqlara (alman, yəhudi, gürcü, polyak), 5 yer neft sənayeçiləri və həmkarlar ittifaqlarına ayrılıb. Qərara əsasən, müsəlman fraksiyasının 44 nəfərini Milli Şuranın üzvləri təşkil etməli, 36 deputat əlavə olaraq şəhər və qəzalardan seçilməli idi. Parlament Azərbaycan əhalisinin (2,7 mln. nəfər) hər 24 min nəfərinə 1 nəfər nümayəndə olmaqla formalaşmalı idi.

1986 - SSRİ-də fərdi əmək fəaliyyətinə icazə verən qanun qəbul olunub. Qanuna əsasən, ölkədə, o cümlədən Azərbaycanda ilk özəl müəssisələr - kooperativlər yaranmağa başladı.

1999 - İstanbulda ATƏT üzvü olan dövlət başçılarının sammiti (18-19 noyabr) başa çatıb. Sammitin yekunlarına dair "İstanbul bəyannaməsi", "Avropada adi silahlı qüvvələr haqqında" müqavilənin adaptasiya olunmuş variantı, Avropa Təhlükəsizliyi Xartiyası qəbul olunub. Prezident Heydər Əliyev toplantıda çıxış edib, sammitin sənədlərini imzalayıb. Sammit çərçivəsində Azərbaycan və Ermənistan prezidentlərinin ATƏT-in Minsk qrupunun həmsədr ölkələrinin (ABŞ, Rusiya, Fransa) XİN başçılarının iştirakı ilə qısa görüşü olub.

2002 - NATO Parlament Assambleyasının İstanbulda keçirilən sessiyasında Azərbaycan quruma assosiativ üzv qəbul edilib.

20 noyabr

1945 - Təbrizdə Seyid Cəfər Pişəvərinin rəhbərliyi altında başlanan milli-azadlıq hərəkatı həlledici mərhələyə qədəm qoyub - Azərbaycan Xalq Konqresi yaradılıb. Konqress Cənubi Azərbaycanda parlament seçkilərinin keçirilməsi barədə qərar qəbul edib. Seçkilər dekabrın 1-də yekunlaşdı və Cənubi Azərbaycanın qanunverici orqanı - Milli Məclis formalaşdı. Dekabrın 12-də isə parlamentin qərarı ilə Pişəvərinin başçılığı ilə Milli Hökumət yaradıldı.

1991 - Erməni silahlı qüvvələri Qarabağ münaqişəsi gedişində Azərbaycana qarşı ən böyük terror aktını həyata keçiriblər. Martuni (Xocavənd) rayonunun Qarakənd kəndinin səmasında içərisində Azərbaycanın dövlət və hökumət rəhbərlərinin olduğu "Mi-8" vertolyotu raketlə vurulub. Vertolyotda olan 22 nəfərin hamısı, o cümlədən dövlət katibi Tofiq İsmayılov, baş prokuror İsmət Qayıbov, dövlət müşaviri Məhəmməd Əsədov, baş nazirin müavini Zülfü Hacıyev, SSRİ xalq deputatları Vaqif Cəfərov, Vəli Məmmədov, Prezident Aparatının şöbə müdiri Osman Mirzəyev, DQMV prokuroru V.Plavski, Dağlıq Qarabağ münaqişəsi regionunda Rusiya və Qazaxıstanın müşahidəçilər qrupunun rəhbərləri, jurnalistlər və vertolyotun heyət üzvləri həlak olmuşdu. Faciə ilə bağlı Azərbaycan ərazisində üçgünlük (21-23 noyabr) matəm elan edilib. Qarakənd terroru Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsinin sülh yolu ilə həllinə dair iki ay öncə Jeleznovodskda əldə edilmiş razılaşmanın sonu oldu və münaqişə tam hərbi müstəviyə qədəm qoydu.

21 noyabr

1992 - Naxçıvan şəhərində Yeni Azərbaycan Partiyasının təsis konfransı keçirilib. Təsis konfransında partiyanın məramnamə və nizamnaməsi qəbul olunub, rəhbər orqanları seçilib. Naxçıvan Ali Məclisinin sədri Heydər Əliyev açıq səsvermə əsasında yekdilliklə partiyanın sədri seçilib. Təsis konfransında Azərbaycan xalqına müraciət qəbul olunub. Müraciətdə Yeni Azərbaycan Partiyasının xalqı və ölkəni düşdüyü böhran vəziyyətdən xilas etmək əzmi vurğulanırdı. YAP Azərbaycanın siyasi müstəvisinə daxil oldu və bir il keçməmiş ölkənin hakim partiyasına çevrildi.

2002 - Praqada keçirilən NATO sammiti çərçivəsində Azərbaycan və Ermənistan prezidentlərinin növbəti görüşü keçirilib. Bu, Heydər Əliyev və Robert Koçaryan arasında 1999-cu ildə başlanan görüşlər seriyasının sonuncusu (20-ci) idi. Prezidentlər görüşdə hər hansı nəticə əldə olunmadığını bildiriblər. Noyabrın 22-də Avroatlantika Tərəfdaşlıq Şurasının iclasında çıxış edən prezident Heydər Əliyev beynəlxalq birliyi, o cümlədən NATO-nu Azərbaycanın məruz qaldığı işğala laqeyd münasibət göstərməməyə çağırıb.

2008 - İstanbulda Türkiyə, Azərbaycan, Qazaxıstan və Qırğızıstan parlament nümayəndə heyətlərinin ikigünlük görüşünün yekunu olaraq Türkdilli Ölkələrin Parlament Assambleyası təsis edilib. Bununla bağlı dörd ölkənin parlament rəhbərləri tərəfindən Birgə bəyannamə imzalanıb. Bəyannamənin digər türkdilli dövlətlər üçün açıq olduğu elan edilib. Parlament Assambleyasının təşkili ilə bağlı məsələlərin 2009-cu ildə Bakıda keçiriləcək toplantıda həll olunması qərara alınıb.

22 noyabr

1918 - Xalq Cümhuriyyətinin Nazirlər Şurası Ədliyyə Nazirliyinin Əsasnaməsini təsdiq edib. Bu tarix Azərbaycan ədliyyə işçilərinin peşə bayramı günü kimi qeyd olunur.

1922 - Görkəmli bəstəkar Fikrət Əmirov (1922-1984) anadan olub. Bəstəkarın "Min bir gecə" baleti dünya musiqi xəzinəsinin inciləri sırasına daxildir.

1933 - Xalq artisti, görkəmli kinorejissor Rasim Ocaqov (1933-2006) Şəkidə anadan olub.

1938 - Tanınmış aktyor, xalq artisti Həsən Məmmədov (1938-2003) Salyan rayonunda anadan olub.

1949 - Sumqayıt şəhərinin yarandığı gündür. Xəzər sahilində yeni şəhərin salınması 1938-ci ildə İES-in tikintisi ilə başlanıb. Onun ardınca 40-cı illərdə kimya və metallurgiya zavodlarının inşası başlandı. Şəhərin tikintisində SSRİ-nin bütün respublikalarından inşaatçı dəstələr iştirak edirdi. 1949-cu il noyabrın 22-də Azərbaycan SSR Ali Soveti Rəyasət Heyətinin fərmanı ilə Sumqayıta şəhər statusu verilib.

1982 - Heydər Əliyev SSR-nin ali rəhbərliyinə - Sov.İKP MK Siyasi Bürosuna üzv (1978-ci ildən Siyasi Büro üzvlüyünə namizəd idi) seçilib, eyni zamanda, SSRİ Nazirlər Soveti sədrinin 1-ci müavini təyin edilib. Sovet İttifaqı tarixində ilk dəfə olaraq belə yüksək postu müsəlman-türk respublikasının nümayəndəsi yüksəlmişdi.

1995 - Azərbaycanla Yamayka arasında diplomatik münasibətlər qurulub.

2007 - Bakı-Tbilisi-Qars dəmir yolu xəttinin Gürcüstan hissəsinin (Tbilisi-Axalkalaki-Türkiyə sərhədi) təməlatma mərasimi keçirilib. Mərasimdə Azərbaycan, Gürcüstan və Türkiyə prezidentləri İlham Əliyev, Mixail Saakaşvili və Abdullah Gül iştirak ediblər.

23 noyabr

1919 - Azərbaycanla Ermənistan arasında ərazi mübahisələrinin sahmanlanması ilə bağlı müvəqqəti saziş imzalanıb. ABŞ diplomatlarının vasitəçiliyi ilə Tiflisdə imzalanan sənədə görə, tərəflər arasında mübahisəli məsələlər Ermənistan-Azərbaycan konfransında (dekabr 1919) həllini tapmalı idi. 1918-ci ilin 28 mayında Azərbaycan Milli Şurası İrəvan və Eçmiədzin qəzalarını Ermənistan Respublikasına güzəştə gedəndən sonra ermənilər Zəngəzur, Qarabağ və Naxçıvana da ərazi iddiası irəli sürməyə başlamışdılar. Cümhuriyyətin baş naziri N.Usubbəyli 1919-cu ilin oktyabrında Ermənistanın Bakıdakı diplomatik nümayəndəsi Q.Bekzadyanla görüşdə bu bölgələrlə bağlı heç bir güzəştin olmayacağını bəyan etmişdi.

1994 - Azərbaycanla Nikaraqua arasında diplomatik münasibətlər qurulub.

2004 - BMT Baş Assambleyasının 59-cu sessiyasında "Azərbaycanın işğal edilmiş ərazilərində vəziyyət" adlı məsələ müzakirə olunub. İclasda Azərbaycan XİN başçısı Elmar Məmmədya-rov Ermənistanın işğal etdiyi ərazilərdə həyata keçirdiyi məskunlaşdırma siyasəti barədə məlumat verib. Minsk qrupunun həmsədri olan ölkələrin (ABŞ, Rusiya, Fransa) BMT-dəki təmsilçiləri Azərbaycanın iradlarını qəbul etsələr də, məsələ ilə bağlı qətnamənin qəbulunda tələsməməyi tövsiyə ediblər. Nəticədə kompromis variant kimi işğal olunmuş ərazilərdəki məskunlaşdırma faktlarını araşdırmaq üçün bölgəyə ATƏT-in xüsusi missiyasının göndərilməsi (fevral 2005) qərara alınıb.

24 noyabr

1988 - Azərbaycanlıların Ermənistandan deportasiyası və ermənilərin Qarabağ iddialarına etiraz olaraq Bakıdan sonra bölgələrdə də aksiyalar başlanıb. Azərbaycan Ali Sovetinin Rəyasət Heyəti aksiyaların qarşısını almaq üçün Bakı, Gəncə və Naxçıvanda xüsusi vəziyyət və qadağan saati tətbiq edib. Buna baxmayaraq Bakıda mitinqlər dekabrın əvvəlinədək davam etdi.

1993 - Prezident Heydər Əliyevin sədrliyi ilə respublikanın sosial-iqtisadi problemlərinə həsr olunmuş geniş müşavirə keçirilib. Prezident böhrandan çıxış yollarının tapılması, xüsusilə enerji və çörək qıtlığının aradan qaldırılması üçün təxirəsalınmaz tədbirlər barədə hökumətə tapşırıq verib.

1995 - Prezident Heydər Əliyevin iştirakı ilə yeni Milli Məclisin ilk iclası keçirilib. İclasda təşkilati məsələyə baxılıb: Rəsul Quliyev Milli Məclisin sədri, Arif Rəhimzadə sədrin 1-ci müavini, Yaşar Əliyev isə müavin seçiliblər.

- Həmin gün Azərbaycan Bruney Sultanlığı ilə diplomatik münasibətlər qurub.

2003 - Prezident İlham Əliyev "Azərbaycan Respublikasında sosial-iqtisadi inkişafın sürətləndirilməsi tədbirləri haqqında" fərman imzalayıb. Bu, İlham Əliyevin prezident postunda imzaladığı ilk proqram xarakterli fərman idi.

2006 - Heydər Əliyev Fondunun prezidenti, millət vəkili Mehriban Əliyeva sosial-maarifçilik layihələrinə, sivilizasiyalararası dialoqa, İslam aləmində görülən işlərə verdiyi dəstəyə görə İslam Konfransı Təşkilatının elm, təhsil, mədəniyyət qurumu olan İSESCO-nun Xoşməramlı səfiri adına layiq görülüb. 2004-cü ildə M.Əliyevaya UNESCO-nun Xoşməramlı səfiri adı verilmişdi.

25 noyabr

1893 - Türk mədəniyyəti tarixində əlamətdar hadisə baş verib. Danimarkalı alim Vilhelm Tomsen ilk dəfə qədim türk mədəni abidəsi olan Orxon-Yenisey daş kitabələrindəki yazıların oxunması barədə məlumat verib. İlk olaraq "Tanrı" və "türk" sözlərini oxumağa müvəffəq olan alim qədim türklərin yazı mədəniyyəti və əlifbası barədə kəşfi ilə dünya elminə və türkologiya tarixinə dəyərli töhfə verib.

1905 - Bakıda ilk fəhlə deputatları soveti yaradılıb. Çar Rusiyasını bürüyən inqilab dalğasının əsas siyasi mərkəzlərindən olan Bakı sol təmayüllü siyasi cərəyanların, o cümlədən bolşeviklərin ən aktiv fəaliyyət meydanına çevrilməkdə idi.

1918 - Tanınmış yazıçı, dramaturq İmran Qasimov (1918-1981) anadan olub. "Uzaq sahillərdə" romanının (Həsən Seyidbəyli ilə birgə), povest və hekayələrin, pyeslərin, bir sıra filmlərin ("Bizim küçə", "İnsan məskən salır", "Onun böyük ürəyi" və s.) ssenarilərinin müəllifidir.

1999 - Azərbaycan Respublikası ilə ATƏT arasında əməkdaşlığın yeni mərhələsinə təkan verən Qarşılıqlı Anlaşma Memorandumu imzalanıb. Bundan bir qədər əvvəl ATƏT Bakıda daimi ofis açmaq barədə qərar (16 noyabr 1999) qəbul etmişdi.

2000 - Bakıda və Azərbaycanın digər bölgələrində 6-6,5 bal gücündə zəlzələ baş verib. Episentri Xəzər dənizində yerləşən zəlzələ nəticəsində Bakıda bir sıra binalar zərər görmüş, nisbi dağıntılar olmuş, bir neçə nəfər yaralanmışdı.

26 noyabr

1917 - Ümumrusiya Müəssislər Məclisinə seçkilər keçirilib. Cənubi Qafqazda 15 partiyanın qatıldığı seçkidə ermənilər arasında "Daşnaksütyün", Azərbaycanda "Müsavat", Gürcüstanda menşevik partiyaları üstünlük (ümmilikdə 73 faiz) qazanıblar. Bolşeviklər Cənubi Qafqaz üzrə cəmi 4,4 faiz, Bakıda 20 faiz səs toplayıblar. Ümumrusiya miqyasında da umduqları nəticəni əldə edə bilməyən bolşeviklər Müəssislər Məclisinin çağırılmasına imkan vermədilər. Nəticədə Cənubi Qafqazdan seçilmiş deputatlar (o cümlədən 44 azərbaycanlı deputat) Zaqafqaziya Seymini (fevral 1918) təşkil etdilər.

1991 - Ali Sovetin sessiyasında Dağlıq Qarabağ Muxtar Vilayətinin ləğv edilməsi barədə qərar qəbul olunub. Qərar ermənilərin qondarma dövlət - "Dağlıq Qarabağ Respublikası" yaratmaq qərarına (2 sentyabr 1991) cavab olaraq qəbul edilmişdi. Ali Sovet keçmiş DQMV-nin mərkəzi Stepanakertin adının dəyişdirilərək Xankəndi adının bərpa olunması, habelə Mardakert və Martuninin tarixi adlarının (Ağdərə və Xocavənd) bərpası barədə qanun qəbul edib. Dağlıq Qarabağda Hadrut və Əsgəran rayonları ləğv edilib, Hadrutun ərazisi Xocavənd rayonunun tərkibinə, Əsgəranın ərazisi isə yeni yaradılan Xocalı rayonunun tərkibinə verilib.

- Ali Sovetin iclasında həmçinin parlamentin daimi fəaliyyət göstərəcək orqanının - Milli Şuranın yaradılması barədə qərar qəbul edilib. 50 nəfərlik Milli Şura müxalifət və iqtidar ("dem-blok" və "komblok") deputatlarından paritet əsasda (25-25) formalaşdı. 1992-ci ilin mayından Milli Məclis adlanan qanunverici orqan 1995-ci ilədək Ali Sovetin funksiyasını yerinə yetirdi.

27 noyabr

1988 - Ermənistan SSR-in Quqark, Spitak və Stepanavan şəhərlərində azərbaycanlıların deportasiyası terror və qətlərlə müşayiət olunub. Üç gün (27-29 noyabr) ərzində erməni silahlı dəstələri tərəfindən 33 azərbaycanlı qətlə yetirilib. Bu hadisədən sonra Ermənistandakı azərbaycanlı əhalinin kütləvi köçü son mərhələyə qədəm qoyub. Dekabrda Ermənistandan Azərbaycana 100 mindən çox (ümmilikdə 220 minədək) soydaşımız pənah gətirdi.

1991 - Dağılmaqda olan imperiyanın sonuncu mərkəzi orqanı - SSRİ Dövlət Şurası Dağlıq Qarabağ münaqişəsinə dair növbəti deklarativ qərar qəbul edib. Qərarın adı onun mahiyyətindən xəbər verirdi: "DQMV-də, Azərbaycan Respublikasının və Ermənistan Respublikasının sərhədyanı rayonlarında vəziyyəti sabitləşdirmək tədbirləri haqqında". Sənəddə Dağlıq Qarabağ ayrıca ərazi subyekti kimi göstərilmiş və onun Azərbaycanın ərazisi olduğu heç bir yerdə qeyd olunmamışdı. Bu, 1989-cu ilin yanvarından, yəni Dağlıq Qarabağ Muxtar Vilayəti xüsusi idarəetmə forması ilə Moskvanın nəzarətinə verildəndən sonra ittifaq orqanları tərəfindən qəbul edilən qərarların davamı idi. SSRİ Dövlət Şurası Ermənistandan Dağlıq Qarabağın ilhaqı haqqında qərarı (1 dekabr 1989) ləğv etməyi tələb etsə də, Yerevan bunu qulaqardına vurdu.

1992 - Azərbaycanla Macarıstan (ölkəmizin müstəqilliyini 1991-ci il dekabrın 26-da tanıyıb) arasında diplomatik münasibətlər qurulub.

28 noyabr

1578 - Ağsu çayı sahilində, Mollahəsən kəndi yaxınlığında Səfəvi qoşunları ilə Osmanlının müttəfiqi, Krım xanı Adil Gərayın qoşunları arasında döyüş olub. Baba bəy Qaramanlının başçılıq etdiyi Səfəvi qüvvələri qalib gəliblər, Krım xanı yaralanaaraq əsir düşüb, onun qoşun hissələri isə Osmanlının nəzarətindəki Dərbəndə geri çəkiliblər. Bundan öncə (9 sentyabr 1578) Səfəvilər Qanıx (Alazan) çayı sahilində Osmanlını məğlub etmişdi. Lakin sonrakı hərbi əməliyyatlar Osmanlının üstünlüyü ilə keçdi və müharibə Səfəvilərin Şimali Azərbaycanı itirməsi ilə (1590) nəticələndi.

1989 - SSRİ Ali Soveti "Dağlıq Qarabağ Muxtar Vilayətində vəziyyətin normallaşdırılması tədbirləri haqqında" qərar qəbul edib. Sənədə əsasən, Dağlıq Qarabağda Moskvanın birbaşa idarəçilik forması - Xüsusi İdarə Komitəsi (1989-cu il yanvarın 12-də yaradılmışdı) ləğv olunub, onun əvəzində Respublika Təşkilat Komitəsi yaradılıb. Bundan əlavə, muxtar vilayətin Xalq Deputatları Sovetinin fəaliyyəti bərpa olunub. DQMV üzrə Təşkilat Komitəsinin rəhbəri vəzifəsinə Azərbaycan KP MK-nın 2-ci katibi Viktor Polyaniçko təyin edildi. Bakının formal təbəçiliyində olsa da, bu qurum da gerçəkdə Moskvanın nəzarətində fəaliyyət göstərirdi.

2006 - MDB dövlət başçılarının Minskdə keçirilən sammiti çərçivəsində Azərbaycan və Ermənistan prezidentlərinin görüşü olub. Görüşdən sonra prezident İlham Əliyev sülh prosesinin "həllədiçi mərhələyə" daxil olduğunu bildirib. Lakin çox keçmədən Ermənistan rəhbərliyi parlament seçkilərini (may 2007) bəhanə edərək danışıqlarda növbəti fasilə götürdü.

29 noyabr

1744 - Səfəvi dövlətinin süqutundan sonra Azərbaycan torpaqlarını İran taxtı ətrafında birləşdirmək istəyən Nadir şah Şəkiyə yürüş edib. Bundan az öncə Şəkiddə Hacı Cələbinin başçılığı ilə üsyan baş vermiş və müstəqil Şəki xanlığı yaranmışdı. Nadir şahın Şəki xanlığını özünə tabe etdirmək cəhdi uğursuz oldu. Bir qədər sonra (13 fevral 1745) Şəkiyə yenidən yürüş edən Nadir şahın qoşunları yenə uğursuzluqla üzləşdi.

1918 - Milli Şuranın sədri M.Rəsulzadə Azərbaycan əhalisinə müraciət edib. O, "milli və məzhəb fərqlərinə baxmayaraq" bütün əhalini Xalq Cümhuriyyətinin yeni parlamentində təmsil olunmağa çağırıb: "Ümumi vətəndə müştərək həyatlarını qurmaq üçün onlar bir-birlərinə əl uzatmalı və yardım etməlidirlər". Lakin bu çağırış erməni və ruslar tərəfindən rədd edildi və onlar ilk mərhələdə parlamentdən kənar qaldılar.

1928 - Azərbaycan təsviri sənətinin görkəmli nümayəndəsi, dünya şöhrətli rəssam Tahir Salahov anadan olub. Böyük sənətkar 80 illik yubileyi ərəfəsində prezident İlham Əliyevin sərəncamı ilə Azərbaycan mədəniyyətinin inkişafında müstəsna xidmətlərinə görə ölkəmizin ən yüksək mükafatı - "Heydər Əliyev" ordeni ilə təltif olunub.

1990 - Azərbaycan SSR-in adının dəyişdirilərək Azərbaycan Respublikası adlandırılması və üçrəngli bayrağın Azərbaycanın dövlət bayrağı elan edilməsi barədə fərman verilib. 1991-ci ilin 5 fevralında Ali Sovet bununla bağlı qanun qəbul etdi. Digər fərmanla 28 may "Milli istiqlal günü" elan edilib. 1994-cü ildə prezident Heydər Əliyevin fərmanı ilə 28 may Respublika günü elan olundu.

30 noyabr

1918 - Bakıda faktiki hakimiyyəti ələ almış ingilis qoşunlarının komandanı general Tomson Xəzər donanmasının ticarət gəmilərinin ingilis komandanlığının sərəncamına keçməsi barədə əmr verib. Bu məqsədlə mayor Braunun rəhbərliyi ilə "İngilis dəniz ticarəti" şirkəti yaradılıb. Bundan öncə general Tomson özünü Bakının general-qubernatoru elan etmiş və Bakı quberniyasında bütün idarəçiliyin ingilis hərbi komandanlığına verilməsi barədə əmr imzalamışdı. Polkovnik Kokkerel müttəfiq (Antanta) qüvvələrinin Bakıdakı polis komissarı təyin edilmişdi.

1990 - Erməni təxribatçı dəstələrinin Xankəndi aeroportu (1991-ci ildə Xocalı aeroportu adlandırıldı) yaxınlığında sərnişin avtobusunu partlatması nəticəsində 2 azərbaycanlı həlak olub 11 nəfər yaralanıb.

2001 - Moskvada MDB dövlət başçılarının sammiti çərçivəsində Azərbaycanla Qazaxıstan arasında Xəzərin dibinin orta xətt prinsipi üzrə bölünməsinə dair dövlətlərarası saziş imzalanıb. Sənədi prezidentlər Heydər Əliyev və Nursultan Nazarbayev imzalayıblar. 2002-ci ildə Azərbaycanla Rusiya arasında analoji sənəd imzalandı, 2003-cü ildə isə üç ölkə arasında Xəzərin sektoral bölgüsünə dair yekun razılaşma əldə edildi.

1 dekabr

1510 - Səfəvilərlə Şeybanilər (özbəklər) arasında Mərv döyüşü olub. Səfəvi qoşunları qalib gəlirlər və Xorasan vilayəti Səfəvi imperatorluğunun tərkibinə qatılıb. O vaxtadək Şah İsmayıl Xorasan istisna olmaqla bütün İrani, Azərbaycanı və ərəb İraqını öz hakimiyyəti altında birləşdirmişdi.

1920 - Azərbaycanda bolşevik hökumətinin - Müvəqqəti İnkilab Komitəsinin rəhbəri Nəriman Nərimanov Ermənistan kommunistlərinə məktub göndərərək Zəngəzurun Ermənistana verilməsinə razılığını bildirib. Noyabrın 29-da Ermənistanda sovet hakimiyyəti qurulmuşdu və Azərbaycan bolşevikləri sovetlərin ümumi qələbəsi xatirinə Zəngəzuru erməniləri verdilər. Bundan bir qədər öncə (10 avqust 1920) Rusiya K(b)P-nin Qafqaz Bürosu Azərbaycan rəhbərliyinin razılığı olmadan Naxçıvanın Şərur-Dərələyəz bölgəsini Ermənistana vermək bərdə qərar qəbul etmiş, Zəngəzur və Qarabağı isə "mübahisəli ərazilər" elan etmişdi. Beləcə, Azərbaycan torpaqlarını qoparmaq hesabına Ermənistan SSR (ərazisi 29 min kv km) yarandı.

1989 - Zəngəzurun ermənilərə verilməsinin 69-cu il-dönümündə Ermənistan SSR-in Ali Soveti Dağlıq Qarabağın Ermənistana birləşdirilməsi barədə qərar qəbul edib. O vaxtkı SSRİ Konstitusiyasını, eləcə də beynəlxalq hüququn əsas norma və prinsiplərini kobud şəkildə pozan bu addımla Ermənistan Azərbaycana qarşı ərazi iddiasını rəsmən elan etmiş oldu.

2 dekabr

1463 - Venesiya Senatında Osmanlıya qarşı mübarizədə Ağ-qoyunlu dövləti ilə ittifaq məsələsi müzakirə olunub. Lakin 1472-ci ildə başlanan Ağqoyunlu-Osmanlı müharibəsində Venesiya Uzun Həsənə kömək göstərmədi. Avropa iki türk dövlətinin amansız savaşında maraqlı idi.

1920 - Türkiyə ilə daşnak Ermənistanı arasında Aleksandro-pol (Gümrü) sazişi imzalanıb. Erməni tərəf Sevr müqaviləsinin (10 avqust 1920) qüvvədən düşdüyünü qəbul edərək Türkiyəyə ərazi iddiası olmadığını bildirib, Naxçıvanla bağlı iddialarından əl çəkib, üstəlik Gümrünü Türkiyəyə verməyə razılaşıb. Antanta ilə Osmanlı arasında bağlanan Sevr müqaviləsində Qarsın Ermənistanına verilməsinə dair maddə vardı. Atatürk Türkiyəsi müqaviləni rədd etdi və daşnakların Qarsı istəməsinə cavab olaraq Ermənistanla savaşa (23 sentyabr) başladı. Erməniləri məğlub edən türklər Gümrünü ələ keçirdilər və daşnak hökumətini təslimçi sülhə məcbur etdilər. Lakin daşnaklar Gümrü sazişini imzalayanda Ermənistanda faktiki hakimiyyəti itirmişdilər, İrəvanda sovet hakimiyyəti qurulmuşdu. Sovet Ermənistanı Rusiyanın dəstəyi ilə Gümrü sazişini rədd etsə də, Qars müqaviləsi (mart 1921) ilə Türkiyəyə, habelə Naxçıvana iddialarından vaz keçdi, qazancı isə Gümrünü əlində saxlamaq oldu.

1937 - Tanınmış bəstəkar, xalq artisti Emin Sabitoğlu (1937-2000) anadan olub.

2005 - Üçüncü çağırış Milli Məclisin ilk iclasında təşkilati məsələyə baxılıb. Hakim partiyadan Oqtay Əsədov parlamentin yeni sədri, Ziyafət Əsgərov 1-ci müavin, Bahar Muradova müavin seçiliblər. Daha bir vitse-spiker postuna bitərəf Valeh Ələsgərov seçilib.

3 dekabr

1991 - Ali Sovet Azərbaycanın müstəqilliyinin tanınması xahişi ilə BMT-yə və dünya dövlətlərinə müraciət qəbul edib. Müraciətə ilk reaksiya Rumıniya (11 dekabr) və Pakistandan (13 dekabr) gəldi və onlar Türkiyədən sonra Azərbaycanın müstəqilliyini tanıyan 2-ci və 3-cü ölkə oldular.

1996 - ATƏT-in Lissabonda (Portuqaliya) keçirilən sammitində (2-3 dekabr) Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin nizamlanması barədə bəyanat qəbul olunub. Sammitin yekun sənədində Qarabağ nizamlanmasının üç prinsipini əks etdirən bənd yer almışdı: Azərbaycanın ərazi bütövlüyü bərpa edilir, Dağlıq Qarabağa Azərbaycanın tərkibində yüksək muxtariyyət statusu verilir, bölgənin hər iki icmasının təhlükəsizliyi təmin olunur. Lakin Ermənistan konsensus prinsipindən sui-istifadə edərək həmin maddəyə razılıq vermədi. Prezident Heydər Əliyev isə cavab addımı kimi bütövlükdə sammitin yekun sənədinə veto qoyacağını bildirdi. Nəticədə kritik vəziyyətdən çıxış yolu kimi ABŞ, Rusiya, Fransa və digər ölkələrin səyi ilə həmin müddəalar ATƏT-in sədri, İsveçrə XİN başçısı Flavio Kottinin xüsusi bəyanatı şəklində qəbul olundu. ATƏT-in 53 ölkəsi sənədi qəbul etsə də, Ermənistan onun əleyhinə səs verdi. Lissabon prinsipləri indiyədək Qarabağ nizamlanmasının başlıca prinsipləri olaraq qalmaqdadır.

2008 - Bakıda Avropa Şurası mədəniyyət nazirlərinin "Mədəniyyətlərarası dialoq Avropa və onun qonşu regionlarında davamlı inkişafın və sülhün əsasıdır" mövzusunda konfransında "Bakı bəyannaməsi" qəbul olunub. İlk dəfə olaraq Bakı konfransında Avropa ilə yanaşı, müsəlman ölkələri də iştirak ediblər.

4 dekabr

1929 - Azərbaycanda dövlət əhəmiyyətli ilk qoruq - Zaqatala qoruğu yaradılıb. Zaqatala və Balakən rayonları ərazisində 25 min hektardan çox ərazini əhatə edən qoruqda adı "Qırmızı kitab" düşmüş onlarla nadir bitki və heyvan növü mühafizə olunur.

1988 - Bakının Lenin (indiki Azadlıq) meydanında noyabrın 17-dən davam edən mitinqlərə ordu hissələrinin müdaxiləsi ilə son qoyulub. 18 gün davam edən aksiya Ermənistandan azərbaycanlıların kütləvi deportasiyasına, Ermənistanın Azərbaycana qarşı ərazi iddialarına SSRİ-nin və o vaxtkı respublika rəhbərliyinin bəslədiyi laqeyd münasibətə kütləvi xalq etirazı idi. Dekabrın 4-də Bakıda fəvqəladə vəziyyət rejimi tətbiq edilmiş, gecə yarısı meydana SSRİ DİN-in Daxili Qoşunları və hərbi texnika yeridilmiş, aksiya böyük zorakılıqla dağıdılmışdı. Yüzlərlə insan həbs olunmuş və yaralanmışdı.

1999 - Prezident Heydər Əliyev amnistiya haqqında fərman imzalayıb. Avropa Şurasının 50 illiyi münasibətilə elan edilən amnistiya aktı 11 min məhbusa şamil edildi, 4 min nəfər cəzəçəkmə yerlərindən azadlığa çıxdı.

2008 - ATƏT-in Xarici İşlər Nazirləri Şurasının Helsinkidə keçirilən illik toplantısında Azərbaycan nümayəndə heyəti "Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin sülh yolu ilə nizamlanmasına dair prinsiplər" adlı sənəd yayıb. Sənəddə Azərbaycanın münaqişənin siyasi vasitələrlə həllinə tərəfdar olduğu, lakin heç vaxt ərazi bütövlüyünü güzəştə getməyəcəyi vurğulanırdı. Helsinkidə Azərbaycan və Ermənistan XİN rəhbərlərinin Rusiya və Fransa xarici işlər nazirləri və ABŞ dövlət katibi yardımçısının iştirakı ilə görüşü keçirilib.

5 dekabr

1906 - Azərbaycanın xalq artisti Əşrəf Yusifzadə (1906-1963) anadan olmuşdur.

1921 - Tanınmış aktyor, xalq artisti Həsənağa Salayev (1921-1981) anadan olub.

1994 - Budapeştdə Avropa Təhlükəsizlik və Əməkdaşlıq Müşavirəsinin (ATƏM) iştirakçısı olan ölkələrin dövlət başçılarından ibarət sammiti işə başlayıb. Sammitdə (5-6 dekabr) Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin həlli sahəsində ATƏT-in fəaliyyətinin gücləndirilməsi barədə qərar qəbul olunub. Sənəddə münaqişənin iki mərhələdə həlli əksini tapmışdı: birinci mərhələ - işğal olunmuş ərazilərin boşaldılması və məcburi köçkünlərin öz torpaqlarına qayıtmasının təmin olunması; ikinci mərhələ - münaqişənin tam və hərtərəfli həlli üçün Minsk konfransının çağırılması. Sammitdə həmçinin siyasi razılığın həyata keçirilməsindən sonra münaqişə bölgəsinə beynəlxalq sülhməramlı qüvvələrin göndərilməsi barədə qərar qəbul edilib. Qərara əsasən, sülhməramlı kontingentdə bir ölkə 30 faizdən artıq təmsilçiliyə malik ola bilməzdi. Sammitdə Azərbaycan və Ermənistan prezidentləri Heydər Əliyev və Levon Ter-Petrosyan arasında növbəti görüş keçirilib. Budapeşt sammitinin yekunu olaraq ATƏM-in ATƏT adlandırılması barədə qərar qəbul olunub.

2003 - Prezident İlham Əliyevin ATƏT-in Minsk qrupunun Rusiya, ABŞ və Fransadan olan həmsədrləri ilə ilk görüşü olub. Bir illik fasilədən sonra Qarabağ sülh prosesi bərpa olunub. Həmsədrlərin Azərbaycan və Ermənistan rəhbərləri ilə sonuncu görüşü 2002-ci ilin noyabrında olmuşdu.

6 dekabr

1846 - Rusiya çarı I Nikolay Cənubi Qafqazda bəy və ağaların hüquqları haqqında qanun (reskript) imzalayıb. Qafqazın ilk canişini qraf S.Vorontsovun təşəbbüsü ilə hazırlanan sənəd çar Rusiyasının işğal etdiyi Azərbaycan torpaqlarında bəy və ağaların mülkiyyət hüquqları, onların kəndlilərlə münasibətləri və s. əksini tapmışdı. 1841-ci ildə azərbaycanlı bəy və ağaların torpaqlarının müsadirə olunması barədə qanun verilməsi yerlərdə üsyanlara səbəb olmuşdu və onun icrası dayandırılmışdı. Yeni qanunda ilk dəfə olaraq bəy və ağalara məxsus torpaqlar onların irsi mülkiyyəti kimi təsdiq olunurdu.

1881 - Azərbaycan rabitəsinin yarandığı gündür. Bakıda ilk telefon rabitə qurğusu istifadəyə verilib. Prezident İlham Əliyevin 2006-cı ildə həmin tarixin 125 illiyi münasibətilə imzaladığı sərəncama əsasən, 6 dekabr rabitə və informasiya texnologiyaları sahəsi işçilərinin peşə bayramı günü elan edilib.

1993 - Milli Məclisin qərarı ilə Azərbaycanın yeni Konstitusiyasının layihəsinin hazırlanması ilə bağlı ilk işçi qrup - müvəqqəti komissiya yaradılıb. Komissiyanın fəaliyyəti qeyri-qənaətbəxş olduğundan 1994-cü ilin mayında onun tərkibi yeniləndi. Bununla belə, komissiya Konstitusiya hazırlığı yönündə real fəaliyyət göstərə bilmədi. Bu arada ölkədə yaşanan mürəkkəb proseslər, dövlət çevrilişi cəhdləri və s. ölkə rəhbərliyinin məsələ ilə bilavasitə məşğul olmasını mümkünsüz edirdi. Nəhayət, 1995-ci il mayın 2-də prezident Heydər Əliyevin sədriyi ilə Konstitusiya komissiyası yaradıldı və Əsas Qanunun layihəsi hazırlandı.

7 dekabr

1875 - Xalq Cümhuriyyətinin qurucularından olan Fətəli xan Xoyski (1875-1920) Şəkiddə anadan olub. Əslən Cənubi Azərbaycanın Xoy şəhərindəndir, ulu babaları Xoy və Şəkinin xanları, atası çar Rusiyasının generalı olub. F.Xoyski 1906-cı ildə II Dövlət Dumasının deputatı seçilib. Cümhuriyyətin 1-3-cü hökumətlərində baş nazir (may 1918 - mart 1919) olub, beşinci hökumətdə (dekabr 1919 - aprel 1920) xarici işlər naziri işləyib. 1920-ci ilin iyununda Tiflisdə erməni terrorçuları tərəfindən qətlə yetirilib.

1918 - Bakıda H.Z.Tağıyevin Qızlar Məktəbinin binasında (MEA-nın Əlyazmalar İnstitutu) Xalq Cümhuriyyətinin parlamenti işə başlayıb. "Müsavat" fraksiyasının (lideri M.Rəsulzadə) təklifi ilə Əlimərdan bəy Topçubaşov parlamentin sədri, Həsən bəy Ağayev onun müavini seçilib. İclasda müvəqqəti Nazirlər Şurasının istefası qəbul edilib və yeni (üçüncü) hökumətin təşkili yənidən F.Xoyskiyə tapşırılıb. Parlament ölkə əhalisinin 24 min nəfərinə 1 deputat olmaqla formalaşmışdı və 80 azərbaycanlı, 21 erməni, 10 rus, 1 alman, yəhudi, gürcü və polyak deputat üçün yer ayrılmışdı. Həmkarlar və neft sənayeçiləri üçün 5 yer nəzərdə tutulmuşdu. Bu, müsəlman Şərqiində demokratik əsaslı ilk parlament idi. Parlamentdə 11 fraksiya vardı. 17 ay müddətində 145 iclas keçirilmiş, 230-dək qanun qəbul olunmuşdu.

1989 - Azərbaycan SSR Ali Sovetinin Rəyasət Heyəti Ermənistan parlamentinin Dağlıq Qarabağın ilhaq edilməsi barədə qərarına (1 dekabr 1989) bir həftə sonra münasibət bildirib. Ali Sovetin Rəyasət Heyəti qərarı "Azərbaycan SSR-in suverenliyinə yolverilməz müdaxilə" kimi dəyərləndirib.

8 dekabr

1901 - Azərbaycan teatrının görkəmli simalarından biri, xalq artisti Mərziyə Davudova (1901-1962) anadan olub.

1989 - Ermənistanın Azərbaycana qarşı ərazi iddiaları silahlı hücumlarla müşayiət olunmağa başlayıb. Erməni silahlı dəstələrinin Azərbaycanın sərhəd bölgələrinə intensiv basqınları baş verib. Bu zaman azərbaycanlıların Ermənistandan deportasiyası tamamilə başa çatdırılmış, Dağlıq Qarabağdakı azərbaycanlı əhaliyə qarşı etnik təmizləmə kampaniyası start götürmüşdü. Dekabrın ikinci yarısında erməni silahlı dəstələrinin təxribatçı Dağlıq Qarabağ Muxtar Vilayətindən kənara çıxıb, Ermənistandan gətirilən silahlı dəstələr Xanlar (indiki Göygöl) və Şaumyan (indiki Goranboy rayonunun ərazisi) rayonlarındakı erməni yaşayış məntəqələrində yerləşdirilməyə başlayıb.

1991 - Belarusun Brest şəhəri yaxınlığındakı "Belovejskaya Puşsa" qoruğundakı "Viskuli" hökumət iqamətgahında Rusiya, Ukrayna və Belarusun rəhbərləri Boris Yeltsin, Leonid Kravçuk və Stanislav Şuşkeviç " Müstəqil Dövlətlər Birliyinin yaradılması haqqında" bəyanat imzalayıblar. Həmin sənədlə SSRİ-nin təşkilinə dair 1922-ci il 30 dekabr tarixli ittifaq müqaviləsinə xitam verilib. Beləcə Sovet İttifaqı yaranmasının 69-cu ildönümünə üç həftə qalmış süqut etdi. Slavyan üçlüyünün qərarına birinci olaraq Qazaxıstan qoşuldu, dekabrın 21-də isə Azərbaycan da daxil olmaqla keçmiş sovet respublikalarının rəhbərləri Almatıda toplanaraq MDB-nin təsis olunması barədə qərar qəbul etdilər.

9 dekabr

1795 - General Savelyevin başçılıq etdiyi çar Rusiyası qoşunları Dərbənd istiqamətində Azərbaycan ərazisinə soxulublar. Rusiya qoşunları bir ay ərzində Gəncəyədək irəlilədikdən sonra geri qayıdılar. Bunun ardınca 1796-cı ilin yazında general V.Zubovun başçılığı altında rus qoşunları yenidən Azərbaycanın şimal torpaqlarına hücum ediblər, Dərbənd şəhəri ruslar tərəfindən işğal olunub. Həmin il çar II Yekaterinanın vəfatından sonra rus qoşunları geri qayıtdılar. Bu, Azərbaycan torpaqlarının Rusiya imperiyası tərəfindən işğalına (1801-1828) hazırlıq yürüşləri idi.

1897 - Tanınmış alim, Azərbaycanın ilk epidemioloqu, tibb elmləri doktoru İsmayıl Axundov anadan olub. Almaniyada təhsil aldıqdan və bir müddət orada işlədikdən sonra 1929-cu ildə Azərbaycana qayıdıb və respublikada epidemiologiya elmi məktəbinin əsasını qoyub. 1930-1950-ci illərdə Azərbaycanda malyariyanın kökünün kəsilməsi onun adı ilə bağlıdır.

1991 - İslam Konfransı Təşkilatının üzvü olan ölkələrin dövlət başçılarının Seneqalın paytaxtı Dakarda keçirilən zirvə toplantısında Azərbaycan Respublikası təşkilata tamhüquqlü üzv qəbul edilib. Bu, müstəqil Azərbaycanın qəbul olunduğu ilk beynəlxalq təşkilat idi.

1992 - Ermənistan silahlı qüvvələri atəşkəs barədə Soçi razılaşmasını (sentyabr) pozaraq Zəngilan rayonunun sərhəd kəndlərinə hücumə başlayıblar. Üç gün sürən döyüşlər nəticəsində erməni qüvvələri rayonun 8 kəndini işğal ediblər. Ermənilərin bu ərazidə möhkəmlənməsi 1993-cü ilin payızında Zəngilan rayonunun işğalında mühüm rol oynadı.

10 dekabr

1922 - Cənubi Qafqazın üç sovet respublikasının nümayəndələrinin iştirakı ilə I Zaqafqaziya sovetlər qurultayı işə başlayıb. Azərbaycandan 175 deputatın iştirak etdiyi qurultayın (10-13 dekabr) yekunu olaraq Zaqafqaziya Sovet Sosialist Federativ Respublikasının yaradıldığı elan olunub. "Zaqfederasiya"nın əsası 1922-ci il martın 12-də Rusiyanın təşəbbüsü ilə təsis edilən Zaqafqaziya Sovet Sosialist Respublikaları Federativ İttifaqı ilə qoyulmuşdu. Qurultayda federasiyanın rəhbər orqanı - Zaqafqaziya Mərkəzi İcraiyyə Komitəsi (150 üzv və 50 namizəd) seçilib. ZSFSR-in yaranması Azərbaycan SSR-i formal müstəqillikdən də məhrum etdi. Eyni zamanda, bu, SSRİ-nin təşkilinə ilk addım idi. Dekabrın 30-da ZSFSR, RSFSR, Ukrayna SSR və Belorusiya SSR ittifaq dövlətini - SSRİ-ni təsis etdilər. "Zaqfederasiya" 1936-cı ilədək mövcud oldu və həmin il Cənubi Qafqazın üç respublikası SSRİ-nin müttəfiq subyektinə çevrildi.

1924 - Xalq şairi, dramaturq, ictimai xadim Nəbi Xəzri (1924-2007) Bakı Xırdalan kəndində anadan olub. Respublika Dövlət Televiziya və Radio Verilişləri Komitəsinin sədri olub, Xarici Ölkələrlə Dostluq və Mədəni Əlaqələr Cəmiyyətinə rəhbərlik edib, "Şöhrət" və "İstiqlal" ordenləri ilə təltif edilib.

1991 - Dağlıq Qarabağ erməniləri "müstəqillik haqqında referendum" keçiriblər. Bölgədə azərbaycanlı əhaliyə qarşı etnik təmizləmənin keçirildiyi bir vaxtda təşkil olunan aksiya heç bir hüquqi əsasa malik deyildi və Ermənistandan savayı kimsə tərəfindən tanınmadı. 15 il sonra (10 dekabr 2006) separatçı rejimdə "konstitusiya" qəbulu üzrə keçirilən referendumun da aqibəti eyni oldu.

11 dekabr

1905 - Çar II Nikolay Rusiya Dövlət Dumasına seçkilər barədə fərman verib. Duma 1906-cı il aprelin 27-də işə başladı. Azərbaycanda seçkilər mayın 31-də keçirildi və beş azərbaycanlı Dumanın deputatı seçildi.

1918 - Xalq yazıçısı, ictimai xadim Bayram Bayramov (1918-1994) anadan olub. Qarabağa Xalq Yardımı Komitəsinə rəhbərlik edib.

1988 - Ermənistandakı zəlzələdən (7 dekabr) sonra bu ölkəyə ilk yardım edənlərdən biri Azərbaycan olub. Lakin erməni tərəfi xislətinə sadıq qalaraq Azərbaycan təyyarəsini qəbul etməyib. Leninkan (Gümrü) hava limanında dispetçerlər tərəfindən yanlış istiqamətləndirilən "İl-76" təyyarəsi dağa dəyərək partlayıb, 63 nəfər xilasəedici (ehtiyatda olan hərbi) və 9 ekipaj üzvü həlak olub. Bir nəfər xilas olsa da, ömürlük şikəst qalıb. Buna rəğmən Azərbaycandan Ermənistana qatarla humanitar yardım və 150 nəfər inşaatçı göndərildi. Dağıdıcı zəlzələ (25 minədək adam ölmüşdü) ilə dünyanın diqqətini özünə cəlb edən Ermənistan azərbaycanlıların deportasiyasını başa çatdırdı, dünya isə bunu "görmədi".

1991 - Xalq Cəbhəsinin təzyiqi ilə general-leytenant Valeh Bərsadlı müdafiə naziri vəzifəsindən azad edilib, onun yerinə respublikanın hərbi komissarı Tacəddin Mehdiyev təyin edilib. İki aya yaxın nazir olan T.Mehdiyev isə "Daşaltı faciəsi" (26 yanvar 1992) ilə yadda qaldı.

- Rumıniya Türkiyədən sonra Azərbaycanın müstəqilliyini tanıyan ikinci ölkə olub. İki ölkənin diplomatik əlaqələri 1992-ci il iyunun 21-də quruldu.

2003 - Cenevrədə keçirilən "İnformasiya Cəmiyyəti üzrə Dünya Sammiti"ndə Azərbaycan prezidenti İlham Əliyevlə Ermənistan rəhbəri Robert Koçaryan arasında ilk görüş olub.

12 dekabr

1727 - Rusiya ilə Səfəvi dövləti arasında Habur sülh müqaviləsi imzalanıb. Müqaviləyə əsasən, Cavad, Salyan, Şeşpara, Rustov, Quba əraziləri Rusiyanın nəzarətinə keçib. Bundan öncə bağlanan Peterburq müqaviləsi ilə (12 sentyabr 1723) Səfəvilər Xəzərsahili bölgələri Rusiyaya güzəştə getmişdi.

1905 - İranda inqilab başlanıb. Rusiyadakı 1905-ci il inqilabının təsiri altında başlayan və tarixə Məşrutə (Konstitusiya) inqilabı adı ilə düşən hadisələr tədricən (1908-ci ildən) Cənubi Azərbaycanda milli hərəkata çevrilib. Səttərxanın başçılıq etdiyi inqilab 1911-ci ilin dekabrında Rusiyanın İran rejiminə köməyi ilə yatırılıb. Təbri-zə daxil olan rus qoşunları inqilabçılara divan tutublar.

1945 - Məşrutə inqilabının ildönümündə Cənubi Azərbaycanda Seyid Cəfər Pişəvərinin rəhbərliyi altında yeni inqilab qələbə çalıb. Cənubi Azərbaycan Milli Məclisinin qərarı ilə Pişəvərinin başçılığı altında Milli Hökumət qurulub. Hərəkata dəstək verən sovet qoşunları İrani tərkdən sonra şah rejimi Milli Hökumət üzərinə hücum etdi. Pişəvəri hərəkatı və 1946-cı ilin dekabrında süqut etdi. Azərbaycan SSR-ə mühacirət edən Pişəvəri 1947-ci ilin yayında müəmmalı avtomobil qəzasında həlak oldu.

1999 - Azərbaycanda ilk bələdiyyə seçkiləri keçirilib. Seçkilər nəticəsində ölkə üzrə 2660-dək bələdiyyə (21 mindən çox bələdiyyə üzvü) formalaşdı. Ən böyük bələdiyyəyə 19, ən kiçik bələdiyyədə 5 üzv seçilmişdi.

2003 - Azərbaycan xalqının ümummilli lideri, eks-prezident Heydər Əliyev ABŞ-ın Klivlend Klinikasında uzun sürən xəstəlikdən sonra vəfat edib. Azərbaycanda 7 günlük matəm elan olunub.

13 dekabr

1917 - Bakı fəhlə və əsgər deputatları Sovetinə ikinci seçkilər keçirilib. Oktyabrın 22-də keçirilmiş ilk seçkilərdə məğlub olan bolşeviklər nəticələri tanımayaraq Bakı Soveti hökumətini - İcraiyyə Komitəsini zorla ələ keçirmişdilər. İkinci seçkini özlərinin tərtib etdikləri sistem üzrə keçirən bolşeviklər bu dəfə istədiklərini əldə etdilər. Şaumyanın rəhbərlik etdiyi bolşeviklər Bakı Sovetində 51 yer, daşnaklar 41 yer, sol eserlər 38, sağ eserlər 28 yer qazanmışdı. İlk seçkilərin qalibi (40 faiz) olmuş "Müsavət" 21 yerlə kifayətlənməli olmuşdu. Yeni İcraiyyə Komitəsində 18 yerdən 11-nə sahib olan bolşeviklər (6) və daşnaklar (5) Bakıda faktiki hakimiyyəti ələ aldılar.

1929 - Şərqsünas alim, tarix elmləri doktoru, professor Saleh Əliyev (1929-2006) anadan olmuşdur.

1991 - Pakistan İslam Respublikası Azərbaycanın dövlət müstəqilliyini tanıyıb. Bu, Azərbaycanın müstəqilliyini tanıyan üçüncü (Türkiyə və Rumıniyadan sonra) dövlət idi. İki ölkə arasında diplomatik əlaqələr 1992-ci il iyunun 9-da quruldu.

1994 - Azərbaycan Kolumbiya ilə diplomatik münasibətlər qurub.

2007 - Prezident İlham Əliyev Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Qeyri-hökumət Təşkilatlarına Dövlət Dəstəyi Şurası yaradılması haqqında fərman imzalayıb və Şuranın Əsasnaməsini təsdiq edib. Əsasnaməyə görə, Şuranın 11 üzvündən 3-ü dövlət orqanları nümayəndələrindən, 8-i qeyri-hökumət təşkilatlarının irəli sürdüyü namizədlərdən təşkil olunmalı idi. Prezident 2008-ci il aprelin 16-da Şuranın üzvlərinin təyin edilməsi haqqında sərəncam imzaladı və qurum fəaliyyətə başladı.

14 dekabr

1846 - Rusiya çarı I Nikolay Cənubi Qafqazın inzibati bölgüsündə dəyişikliklər edilməsi barədə fərman verib. Fərmana əsasən, 1841-ci ildə yaradılmış Gürcüstan-İmeretiya quberniyası və Xəzər vilayəti ləğv olunub, onların əvəzində 4 quberniya - Tiflis, Kutaisi, Dərbənd və Şamaxı quberniyaları yaradılıb. Azərbaycan torpaqları Tiflis, Dərbənd və Şamaxı quberniyaları arasında bölünüb.

1915 - Görkəmli müğənni, SSRİ xalq artisti Rəşid Behbudov (1915-1989) anadan olmuşdur. Bakıda Mahnı Teatrını yaradıb, Azərbaycan musiqisinin dünyada təbliğinə misilsiz töhfələr verib.

1919 - Bakıda Azərbaycan-Ermənistan konfransı işə başlayıb. Noyabrın 23-də tərəflər arasında bağlanmış sazişə uyğun olaraq keçirilən konfrans ərazi mübahisələrinə həsr olunmuşdu. Lakin bir həftə (dekabrın 21-dək) sürən konfrans nəticəsiz bitdi. Azərbaycan heyəti (XİN başçısı F.Xoyski, daxili işlər naziri M.Hacinski) sərhəd mübahisələrinin həllində israr etsə də, erməni tərəf müxtəlif bəhanələrlə bundan yayınıb, Zəngəzur daxil olmaqla heç bir məsələdə razılıq əldə olunmayıb. Bundan bir qədər sonra (yanvar 1920) erməni qüvvələri Zəngəzurdə 50-dək azərbaycanlı kəndini talan etdilər.

1927 - Kristalloqrafiya sahəsində məşhur alim, ədəbiyyatşünas, Azərbaycan EA-nın müxbir üzvü Xudu Məmmədov (1927-1988) Ağdamın Mərzili kəndində anadan olub. Keçmiş SSRİ-də ilk dəfə "Kristalloqrafiya və kristallofizika" ixtisası üzrə namizədlik dissertasiyası müdafiə edib, bu sahədə kəşfləri dünya elmi mərkəzlərində yüksək qiymət alıb. "Naxışların yaddaşı", "Qoşa qanad" kimi populyar kitabların müəllifidir.

15 dekabr

1055 - Sultan Toğrul bəyin başçılıq etdiyi Səlcuq qoşunları Xilafətin paytaxtı Bağdada daxil olublar. Bağdad daxil olmaqla indiki İraqın bütün ərazisi Səlcuqların nəzarətinə keçib. Xilafət (Abbasilər sülaləsi) oğuz-türk dövləti olan Səlcuq imperatorluğundan asılılığı qəbul edib.

1907 - Görkəmli torpaqşünas alim, akademik Həsən Əliyev (1907-1993) anadan olmuşdur.

1910 - Tanınmış geoloq, akademik Şəfayət Mehdiyev (1910 - 1993) anadan olub.

1994 - Prezident Heydər Əliyev İslam Konfransı Təşkilatının Kasablankada (Mərakeş) keçirilən zirvə toplantısında çıxış edərək müsəlman ölkələrini Ermənistanın Azərbaycana hərbi təcavüzünə qarşı daha təsirli mövqe tutmağa çağırıb. Sammitin yekun sənədləri sırasında Ermənistanın Azərbaycana təcavüzünü pisləyən qətnamə qəbul edilib.

2001 - ABŞ-ın müdafiə naziri Donald Ramsfeld Cənubi Qafqaza səfəri çərçivəsində Bakıya gəlib. Bu, Pentaqonun şefinin regiona ilk səfəri idi. Ramsfeld Azərbaycanın beynəlxalq antiterror kampaniyasında fəal iştirakına görə ölkə rəhbərliyinə təşəkkür edib, prezident Heydər Əliyevlə ABŞ-Azərbaycan hərbi əməkdaşlığını müzakirə edib.

2003 - Azərbaycan xalqı Heydər Əliyevlə vidalaşib. Dəfn mərasimində Türkiyə, Rusiya, Qazaxıstan, Ukrayna prezidentləri, Gürcüstanın dövlət rəhbərliyi, digər ölkələrdən yüksək nümayəndə heyətləri iştirak edib. Böyük öndər Fəxri Xiyabanda dəfn olunub.

16 dekabr

1898 - Azərbaycanın xalq rəssamı Qəzənfər Xəlilov (1898-1981) anadan olmuşdur.

1991 - Naxçıvan Muxtar Respublikasının Ali Məclisinin Heydər Əliyevin sədrliyi ilə keçən iclasında 31 dekabrın dünya azərbaycanlılarının həmrəylik bayramı kimi qeyd olunması barədə qərar qəbul edilib. Ali Məclis bununla bağlı qanunvericilik aktının qəbul olunması üçün ölkə parlamentinə - Ali Sovetə müraciət edib. Dekabrın 25-də Ali Sovetin Milli Şurası müraciəti nəzərə alaraq 31 dekabrın Dünya azərbaycanlılarının həmrəyliyi günü elan olunması barədə qanun qəbul etdi.

2005 - Prezident İlham Əliyev Azərbaycan Respublikasının Müdafiə Sənayesi Nazirliyinin yaradılması haqqında sərəncam imzalayıb. Sərəncama əsasən, yeni nazirlik Dövlət Xüsusi Məşinqayırma və Konversiya Komitəsinin bazasında yaradılıb.

- Prezident İlham Əliyevin imzaladığı digər sərəncamla Azərbaycan Respublikasının Fövqəladə Hallar Nazirliyi yaradılıb. Sərəncama əsasən, Dövlət Sənayedə İşlərin Təhlükəsiz Görülməsinə Nəzarət və Dağ-Mədən Nəzarəti Komitəsi, Material Ehtiyatları Komitəsi ləğv edilərək onların funksiyaları Fövqəladə Hallar Nazirliyinə verilib. Bundan əlavə, Müdafiə Nazirliyinin Mülki Müdafiə İdarəsi, DİN-in Dövlət Yanğından Mühafizə İdarəsi, Dövlət Sularda Xilasetmə Xidməti, "İzotop" kombinatı, Dövlət Tikinti və Arxitektura Komitəsinin Tikilməkdə olan Obyektlərin Birləşmiş Müdiriyyəti yeni nazirliyin tabeliyinə verilib. Ölkə başçısının 2006-cı ildə imzaladığı sərəncama əsasən, 16 dekabr Fövqəladə Hallar Nazirliyi işçilərinin peşə bayramı günü kimi qeyd edilir.

17 dekabr

1946 - Cənubi Azərbaycanda Seyid Cəfər Pişəvərinin rəhbərliyi ilə qurulmuş Milli Hökuməti devirən İran silahlı qüvvələri Təbriz, Ərdəbil, Urmiya, Mərənd və digər şəhərlərdə kütləvi həbslər və qırğınlar həyata keçiriblər. İran hökumət qüvvələri hələ dekabrın 9-da Təbrizə daxil olmuş və dekabrın 12-də Pişəvəri hökumətinin üzvləri - Azərbaycan Demokrat Firqəsinin rəhbərləri həbs edilmişdi. Bunun ardınca bütün Cənubi Azərbaycanda milli hərəkət fəalları divan tutuldu, yüzlərlə insan həlak oldu, minlərlə güneyli soydaşımız didərgin düşdü. Bu qanlı aksiyanın pik nöqtəsi dekabrın 17-nə təsadüf etdi. Cənubi Azərbaycan türklərinin mühacir təşkilatları 17 dekabrı "Güney Azərbaycanda milli soyqırım günü" kimi qeyd edirlər.

2002 - Tbilisidə Gürcüstan və Azərbaycan müdafiə nazirlərinin görüşünün yekunu olaraq iki ölkə arasında hərbi-texniki sahədə əməkdaşlıq haqqında müqavilə imzalanıb.

2004 - Azərbaycanda növbəti bələdiyyə seçkiləri keçirilib. Ölkə üzrə 2730 bələdiyyəyə ümumilikdə 21600-dan çox bələdiyyə üzvü seçilib. 1999-cu il seçkilərindən sonra yeni yaşayış məntəqələrinin yaranması, habelə yerlərdə ərazi-inzibati bölgüsündə aparılmış dəyişikliklər nəticəsində 130-dək yeni bələdiyyə yaranmışdı. 30-dan çox partiya təmsilçisinin iştirak etdiyi seçkilərdə 39 minədək bələdiyyə üzvlüyünə namizəd qeydə alınmışdı ki, onların da yarısından çoxunu (21 min nəfər) YAP nümayəndələri təşkil edirdi.

18 dekabr

1917 - Bolşevik Rusiyasının rəhbəri, RSFSR Xalq Komissarları Sovetinin sədri Vladimir Lenin Bakı bolşeviklərinin lideri Stepan Şaumyanı Qafqaz işləri üzrə fəvqəladə komissar təyin edib. Qərara əsasən, Şaumyana Cənubi Qafqazda sovetləşmə siyasətini həyata keçirmək, həmçinin Rusiya ordusunun cənub (Türkiyə) cəbhəsindəki qüvvələrinə faktiki rəhbərlik hüququ verilməmişdi. Bu təyinat Şaumyan və onun daşnak-bolşevik əlaltılarına Bakıda və bütövlükdə Cənubi Qafqazda türk-müsəlman əhaliyə qarşı kütləvi qırğınlar həyata keçirmək üçün müstəsna imkanlar verirdi və ermənilərin 1918-ci ilin martında həyata keçirdiyi soyqırımını bunu bariz şəkildə göstərdi.

1997 - Prezident Heydər Əliyev "1948-1953-cü illərdə azərbaycanlıların Ermənistan SSR ərazisindəki tarixi-etnik torpaqlarından kütləvi surətdə deportasiyası haqqında" fərman imzalayıb. Fərmanda 100 minə yaxın azərbaycanlının ata-baba yurdlarından deportasiyasına dair SSRİ Nazirlər Sovetinin 1947-ci il 23 dekabr və 1948-ci il 10 mart tarixli qərarlarına siyasi qiymət verilir, bu deportasiya aktlarının XIX əsrin əvvəlindən başlayaraq azərbaycanlılara qarşı həyata keçirilmiş təqib, terror və soyqırımını siyasətinin tərkib hissəsi olduğu vurğulanırdı.

2008 - Bakıda Dünya Azərbaycanlılarını Əlaqələndirmə Şurasının Dünya azərbaycanlılarının həmrəyliyi günü münasibətilə "Azərbaycan - Şərqi dünyaya açılan qapısı" mövzusunda iclası keçirilib. İclasın yekununda "Dünya Azərbaycanlılarının həmrəylik xartiyası"nın layihəsi əsas kimi qəbul olunub.

19 dekabr

1921 - Azərbaycan təsviri sənətinin görkəmli nümayəndəsi, xalq rəssamı Mikayıl Abdullayev (1921-2002) anadan olub. Rəssamın müxtəlif janrlarda yaratdığı sənət əsərləri dünyanın bir sıra muzey və bədii qalereyalarında nümayiş olunur.

1991 - Azərbaycanla Ermənistan arasında dəmir yolu nəqliyyatı tamamilə dayandırılıb. Azərbaycan bu məcburi addımı Ermənistan tərəfin Mehri rayonu ərazisində qatarlara mütəmadi hücumların edilməsinə cavab olaraq atmışdı. Bu ərazidə Bakı-Naxçıvan marşrutu ilə hərəkət edən qatarlara basqınlar hələ 1989-cu ildə başlamış və o vaxtdan dəmir yolunda hərəkət dəfələrlə kəsilmişdi. Əslində ermənilər bunda maraqlı idilər, çünki Azərbaycan-Ermənistan dəmir yolu əlaqəsinin dayandırılması nəticə etibarilə Naxçıvanı ağır iqtisadi blokadaya saldı. Eyni zamanda, ermənilər bu faktdan sui-istifadə edərək 1992-ci ildə ABŞ Konqresində Azərbaycana qarşı 907 sayılı qadağanın qəbuluna nail oldular.

1993 - Heydər Əliyev Azərbaycan prezidenti postunda ilk rəsmi səfərini Fransaya edib. Səfər AXC iqtidarı dövründə soyuqlaşmış Azərbaycan-Fransa münasibətlərinin sahmanlanması üçün böyük önəm kəsb edirdi. Heydər Əliyev səfər gedişində Fransada yaşayan azərbaycanlı icmasının nümayəndələri ilə də görüşmüş, Parisdəki Sen-Klu qəbiristanlığında Azərbaycan xalqının görkəmli oğullarının - Əlimərdan bəy Topçubaşovun və Ü.Hacıbəyovun qardaşı Ceyhun Hacıbəylinin məzarlarını ziyarət etmişdi.

20 dekabr

1991 - Ali Sovetin Milli Şurası "Azərbaycan Respublikasının Müstəqil Dövlətlər Birliyinə münasibəti haqqında" qərar qəbul edib. Qərarla bildirilirdi ki, Azərbaycan Respublikasının "indiki vəziyyətdə MDB-yə qoşulması" məqsədəuyğun sayılmır. Bununla belə, prezident A. Mütəllibov dekabrın 21-də Almatıda keçirilən sammitdə MDB-nin təsis olunması barədə sazişə imza atmışdı. Sənəd Milli Şura tərəfindən ratifikasiya olunmadı və yalnız 1993-cü ilin sentyabrında parlament Azərbaycanın MDB-yə üzvlüyünə razılıq verdi.

- Həmin gün keçmiş SSRİ respublikalarından birinci olaraq Litva Azərbaycanın müstəqilliyini tanıyıb. İki ölkə arasında diplomatik münasibətlər isə xeyli sonra, 1995-ci il noyabrın 20-də quruldu

1993 - Parisdə rəsmi səfərdə olan prezident Heydər Əliyev Azərbaycanın ATƏM-in (1995-ci ilədək ATƏT belə adlanırdı) əsas sənədlərindən olan "Yeni Avropa üçün Paris Xartiyası"na qoşulması barədə sənədi imzalayıb. Avropada yeni geosiyasi reallıqları əks etdirən sənəd 1990-cı ildə ATƏM-in Paris sammitində qəbul olunmuşdu.

1994 - ATƏT-in Budapeşt sammitinin (5-6 dekabr 1994) nəticələrinə əsasən, Vyanada Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsi üzrə təşkilatın Yüksək Səviyyəli Planlaşdırma Qrupu təsis olunub. ATƏT-ə üzv ölkələrin təyin etdiyi hərbi nümayəndələrdən ibarət olan bu təsisat Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsi regionunda atəşkəsə riayət olunmasına nəzarət edir.

21 dekabr

1923 - Görkəmli tarixçi və şərqşünas, akademik, Sovet İttifaqı Qəhrəmanı Ziya Bünyadov (1923-1997) Astarada anadan olub. II Dünya müharibəsində Berlinədək döyüş yolu keçən Z. Bünyadov elmdə də şərəfli ömür yaşayıb. 1973-cü ildə Azərbaycan EA-nın akademiki, 1990-cı ildə vitse-prezidenti seçilib. Uzun illər EA-nın Şərqşünaslıq İnstitutuna rəhbərlik edib. YAP-ın sədr müavini olub, 1995-ci il partiyanın proporsional siyahısı üzrə (1-ci) Milli Məclisin deputatı seçilib. 1997-ci il fevralında terror aktı nəticəsində qətlə yetirilib.

1927 - Tanınmış heykəltəraş, ictimai xadim Ömər Eldarov anadan olub. Azərbaycanın bir çox görkəmli şəxsiyyətlərinin heykəllərinin müəllifidir. Rəssamlıq Akademiyasına rəhbərlik edir, Milli Məclisin deputatı (1995-2000) olub.

1991 - Qırğızıstan Respublikası Azərbaycanın müstəqilliyini tanıyıb. İki ölkə arasında diplomatik münasibətlər 1993-cü il yanvarın 19-da qurulub.

1999 - Yeni Azərbaycan Partiyasının I qurultayında millət vəkili, ARDNŞ-nin 1-ci vitse-prezidenti İlham Əliyev YAP sədrinin müavini seçilib. 2001-ci ilin noyabrında partiyanın növbəti qurultayında İlham Əliyev YAP sədrinin 1-ci müavini seçildi. 2005-ci ildən partiyanın sədridir.

22 dekabr

1919 - Xalq Cümhuriyyətinin sonuncu, beşinci hökumət kabineti parlamentdə təsdiqlənib. 12 nəfərlik Nazirlər Şurasına Nəsim bəy Yusifbəyli başçılıq edirdi.

1920 - Tanınmış kinodramaturq, yazıçı, rejissor Həsən Seyidbəyli (1920-1980) anadan olmuşdur. "Uzaq sahillərdə" (İ.Qasımovla birgə), "Cəbhədən cəbhəyə" romanlarının, pyeslərin, bir çox filmlərin ssenarilərinin müəllifidir. Bir neçə filmə quruluş verir.

1942 - Görkəmli hərbi xadim Həzi Aslanova birinci dəfə Sovet İttifaqı Qəhrəmanı adı verilib. 55-ci tank briqadasının komandiri polkovnik H.Aslanov bu ada Stalinqrad döyüşlərində göstərdiyi igidliyə görə layiq görülmüşdü. 1944-cü ildə general-mayor H.Aslanov ikinci dəfə yüksək ada təqdim edilsə də, tarixi ədalət uzun illər sonra, 1991-ci ildə öz yerini tapdı.

1992 - Ali Sovetin Milli Şurası "Azərbaycan Respublikasının dövlət dili haqqında" qanun qəbul edib. Qızgın mübahisələr sonrası, 50 deputatdan 34-nün səsi ilə qəbul edilən qanunda dövlət dilinin "türk dili" kimi təsbitlənməsi dilçi alimlər arasında və ümumən cəmiyyətdə ziddiyyət doğurmuş, siyasi spekulyasiya predmetinə çevrilmişdi. 1995-ci ildə qəbul edilən Konstitusiyada bu problem aradan qaldırıldı, Azərbaycan dili dövlət dili olaraq təsbitləndi.

1993 - Ermənistanın işğalçı qüvvələrinin hücumlarını dəf edən Azərbaycan Milli Ordusunun hissələri Fizüli rayonunun Arazboyu yaşayış məntəqələri istiqamətində əks-hücuma keçiblər. Uğurlu əməliyyat nəticəsində rayonun bir sıra kəndləri və Horadiz qəsəbəsi işğaldan azad edildi.

1994 - Azərbaycan Hondurasla diplomatik münasibətlər qurub.

23 dekabr

1947 - SSRİ Nazirlər Soveti "Ermənistan SSR-də yaşayan azərbaycanlıların Azərbaycan SSR-in Kür-Araz ovalığına köçürülməsi haqqında" 4083 sayılı qərar qəbul edib. Qərarın təşəbbüskarı SSRİ Nazirlər Soveti sədrinin müavini, İ.Stalinin "sağ əli" A. Mikoyan idi. Qərara görə, azərbaycanlı əhalinin yerinə xaricdən ermənilər köçürülməli və onlar sovet dövlətinin rifahı üçün çalışmalı idilər. Qərar sərt şərtlərlə hazırlanmışdı, tarixi yurdunu, ev-eşiyini atıb köçməyə məcbur edilən insanlara ailə başına cəmi 2 ton yük (mal-qara, yataq və s.) götürməyə icazə verilir. Azərbaycan SSR-in rəhbəri M.Bağirovun İ.Stalinə müraciətindən sonra bu şərtləri qismən yumşaldan ikinci qərar (10 mart 1948) verildi. 1948-1953-cü illərdə 100 minə yaxın azərbaycanlı Ermənistandan deportasiya edildi, Stalinin ölümündən sonra onların bir qismi geri qayıtsa da, 1988-ci ilin deportasiyası azərbaycanlılara qarşı etnik təmizləməni başa çatdırdı.

1991 - İsveçrə Konfederasiyası Azərbaycanın dövlət müstəqilliyini tanıyıb. İki ölkə arasında diplomatik münasibətlər 1992-ci il yanvarın 21-də quruldu.

2005 - Bakı-Aktau (Qazaxıstan) reysini yerinə yetirən AN-140 sərnişin təyyarəsi Heydər Əliyev adına beynəlxalq hava limanında havaya qalxdıqdan bir neçə dəqiqə sonra qəzaya uğrayaraq Nardaran qəsəbəsi yaxınlığında, Xəzər sahilində yerə düşüb. Təyyarədə olan 18 sərnişin və 5 heyət üzvü həlak olub. Onların 15-i Azərbaycan, 8-i xarici ölkə vətəndaşları idi.

24 dekabr

1961 - Azərbaycan Respublikasının prezidenti İlham Heydər oğlu Əliyev Bakı şəhərində anadan olub. 1982-ci ildə Moskva Dövlət Beynəlxalq Münasibətlər İnstitutunu, 1985-ci ildə onun aspiranturasını bitirib. Tarix elmləri namizədidir. 1985-1990-cı illərdə bu təhsil ocağında dərs deyib. 1991-1994-cü illərdə biznes fəaliyyəti ilə məşğul olub. 1994-cü ildə ARDNŞ-in vitse-prezidenti, 1996-cı ildə 1-ci vitse-prezidenti təyin edilib. 1995 və 2000-ci illərdə Milli Məclisin deputatı seçilib. 1997-ci ildən Milli Olimpiya Komitəsinə rəhbərlik edir. 1999-cu ildə YAP-ın I qurultayında partiya sədrinin müavini, 2001-ci ildə 1-ci müavini seçilib. 2001-2003-cü illərdə Azərbaycanın AŞPA-dakı nümayəndə heyətinə rəhbərlik edib, AŞPA-nın vitse-prezidenti olub. 2003-cü il avqustun 4-də Azərbaycanın baş naziri təyin edilib. 2003-cü ilin 15 oktyabr seçkilərində prezident seçilib. Birinci prezidentlik müddətində bir sıra xarici ölkələrin və beynəlxalq təşkilatların yüksək təltif və fəxri adlarına, AŞPA-nın xatirə medalına layiq görülüb. 2008-ci il oktyabrın 15-də Azərbaycan xalqının böyük dəstəyi ilə ikinci müddətə prezident seçilib.

1993 - Prezident Heydər Əliyev ilk dəfə iştirak etdiyi MDB sammitində (Aşqabad) bəyanatla çıxış edərək Birlik ölkələrini Ermənistanın Azərbaycana qarşı təcavüzünə münasibət bildirməyə çağırıb. Lakin MDB ölkələri bu məsələdə obyektiv mövqe tutmaqdan yayınıblar və ötən müddətdə qurum Ermənistanın işğalçılıq siyasətinə münasibət bildirməyib. Aşqabad sammitində Azərbaycan və Ermənistan prezidentlərinin növbəti görüşü də nəticəsiz bitib.

25 dekabr

833 - Babək Xürrəminin qoşunları ilə Xilafət ordusu arasında Həmədan yaxınlığında ikinci döyüş olub. Xürrəmilər ilk dəfə ağır məğlubiyyətə uğrayıblar. Bundan öncə birinci Həmədan döyüşündə (830) xürrəmilər zəfər qazanmışdılar. 836-cı ildə Babək ərəblər üzərində sonuncu dəfə qələbə çaldı (ikinci Həşdadsər döyüşü) və bundan sonra xürrəmi hərəkatı zəifləməyə başladı və 837-ci ildə məğlub oldu.

1911 - Tanınmış hərbi xadim, general-mayor Teymur Bünyadov (1911-1974) anadan olub.

1991 - "Latın qrafikalı Azərbaycan əlifbasının bərpası haqqında" fərman verilib. Sənədə əsasən, yeni əlifbaya keçid bir neçə ilə başa çatmalı idi. Lakin o, gözlənildiyindən çox uzandı. 2001-ci il iyunun 18-də prezident Heydər Əliyev latın qrafikalı əlifbaya keçidin başa çatdırılması barədə fərman imzaladı və həmin il avqustun 1-dən proses tam həyata keçirildi.

- 1992-1993-cü tədris ilindən başlayaraq Azərbaycanın ali və orta ixtisas məktəblərinə qəbul imtahanlarının test üsulu ilə keçirilməsi haqqında qərar qəbul olunub.

- Ali Sovetin Milli Şurası 31 dekabrın Dünya azərbaycanlılarının həmrəyliyi günü elan olunması barədə qərar qəbul edib.

- Vaşinqtonda ABŞ prezidenti Corc (ata) Buş SSRİ-nin müttəfiq respublikalarının müstəqilliyinin tanınması barədə bəyanat verib.

- İran Azərbaycanın müstəqilliyini tanıyıb. İki ölkə arasında diplomatik münasibətlər 1992-ci il martın 12-də quruldu.

- İsrail dövləti Azərbaycanın müstəqilliyini tanıyıb. Diplomatik əlaqələr 1992-ci il aprelin 7-də quruldu.

- Liviya Azərbaycanın müstəqilliyini tanıyıb. Diplomatik münasibətlər 1992-ci il martın 16-da quruldu.

26 dekabr

1802 - Şimali Qafqaz hakimləri və bəzi Azərbaycan xanları Rusiyanın himayəsinə keçmək barədə Georgiyevsk anlaşmasını imzalayıblar. Sənədi Quba (Seyfəli xan) və Talış (Mir Mustafa xan) xanları imzalamışdı. Onlar rusların hərbi təhdidi altında bu anlaşmaya getmişdilər. Talış xanlığı həm də İran tərəfdən hücumlardan qorunmaq üçün bu addımı atmışdı. Georgiyevsk anlaşması xanlıqların hələ Rusiyaya birləşdirilməsi demək deyildi. Bir qədər sonra Rusiya Azərbaycan torpaqlarının gerçək işğalını həyata keçirdi.

1918 - Cümhuriyyət parlamenti F.Xoyskinin qurduğu 3-cü hökuməti təsdiqləyib. 14 nəfərlik koalisiya hökumətində 3 rus nazir yer almışdı. Cümhuriyyət rəhbərliyi bununla həm rusları parlamentdə iştiraka (10 yer) təşviq etmək, həm də demokratik əsaslı hökumətlə Bakıdakı ingilis komandanlığının dəstəyini qazanmaq niyyəti güdüdü.

1919 - Xalq artisti Əminə Dilbazi (1919) anadan olub.

1991 - Xankəndi (Stepanakert) şəhərindən sonuncu azərbaycanlı ailələr qovulub, 1989-cu ildən şəhərdə azərbaycanlılara (7 min nəfər) qarşı aparılan etnik təmizləmə başa çatıb. 26 dekabr Xankəndinin ermənilər tərəfindən işğalı günüdür.

- Kuba Azərbaycanın müstəqilliyini tanıyıb. İki ölkənin diplomatik əlaqələri 1992-ci il martın 27-də quruldu.

- Avstraliya Azərbaycanın müstəqilliyini tanıyıb. Diplomatik münasibətlər 1992-ci iyunun 19-da quruldu.

2001 - Azərbaycanda kommunal, nəqliyyat və digər güzəştlərin müavinətlərlə əvəz olunması barədə fərman verilib. Sovet dövründən qalan ümumi imtiyazlar sistemi ləğv olunub, konkret və ünvanlı güzəştlərin tətbiqi başlanıb.

27 dekabr

927 - Azərbaycan Sacilər dövlətinin (indiki Cənubi Azərbaycan ərazisində) başçısı Yusif Sacoğlunun qoşunları ilə Xilafət ordusu arasında Kufə şəhəri yaxınlığında döyüş olub. Bundan öncə Xilafətə vergi ödəməkdən imtina edən və ərəb qoşunları üzərində bir neçə dəfə qələbə çalan Y.Sacoğlu Kufə döyüşündə öldürülüb. 941-ci ildə Sacilər dövləti süqut etdi. Lakin ərəblərin hökmranlığı çox çəkmədi, bir qədər sonra bölgədə yeni güclü Azərbaycan-türk dövləti - Səlcuq imperatorluğu (Toğrul bəy Səlcuq) yarandı və Abbasilər Xilafətini özünə tabe etdirdi.

1805 - Qarabağ və Şəki xanlıqlarını ələ keçirəndən (may 1805) sonra Şirvan xanlığı üzərinə yürüşə başlayan rus qoşunları Şamaxı şəhərinə daxil olublar. Şirvan xanlığı çar Rusiyasına birləşdirilib.

1932 - SSRİ-də məcburi pasport sistemi və yaşayış yeri üzrə qeydiyyat rejiminə keçid elan edilib. Sovetləşmədən sonra bolşeviklər ölkə daxilində pasportları (pasport yalnız xaricə səfərlər üçün verildirdi) çarizmin mürtəcə qalığı elan edərək ləğv etmişdilər. Lakin tezliklə insanların sərbəst hərəkətinin sovet idarəçilik rejimi ilə ziddiyyət təşkil etdiyi üzə çıxdı. SSRİ Xalq Komissarları Sovetinin qəbul etdiyi qərara əsasən, pasport və yaşayış yeri üzrə məcburi qeydiyyat rejimini pozanlara qarşı inzibati, hətta cinayət məsuliyyəti tətbiq olunmağa başlandı.

1991 - Kamboca Azərbaycanın müstəqilliyini tanıyıb. İki ölkənin diplomatik əlaqələri 1994-cü il dekabrın 28-də qurulub.

28 dekabr

1900 - Tanınmış hüquqşünas, professor Vahid Qəhrəmanov (1900-1978) anadan olub.

1918 - Bakıda ingilis hərbi qüvvələrinin komandanı general V.Tomson F.Xoyskinin rəhbərlik etdiyi hökuməti Azərbaycan ərazisində yeganə qanuni hakimiyyət kimi tanıdığı bəyan edib. Bu bəyanatdan sonra Cümhuriyyət parlamentini boykot edən rus və erməni deputatlar parlamentin işində iştirak etmək qərarına gəldilər. 1919-cu ilin aprelində qurulan 4-cü koalisiya hökumətində erməni ("Daşnaksütyun") nazir də yer aldı.

- Həmin gün Cümhuriyyət parlamenti Əlimərdan bəy Topçubaşovun rəhbərliyi ilə Paris sülh konfransına nümayəndə heyətinin göndərilməsi barədə qərar qəbul edib. Nümayəndə heyəti bir ilə yaxın gərgin diplomatik iş apararaq Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin dünyanın aparıcı dövlətləri tərəfindən tanınmasına (yanvar 1920) nail oldu.

1936 - Görkəmli müğənni, SSRİ xalq artisti Zeynəb Xanlarova anadan olub. Azərbaycan musiqisinin dünyada təbliği və tanınmasına böyük töhfələr verib.

2006 - Prezident İlham Əliyev "Azərbaycan Respublikasında insan hüquqlarının müdafiəsi üzrə Milli Fəaliyyət Planının təsdiq edilməsi haqqında" sərəncam imzalayıb. Bu, 1998-ci il iyunun 18-də qəbul olunmuş "İnsan hüquqlarının müdafiəsinə dair Dövlət Proqramı"ndan sonra həmin sahə üzrə ikinci fundamental fəaliyyət sənədi idi.

29 dekabr

1921 - Xalq yazıçısı, publisist Əzizə Cəfərzadə (1921-2003) anadan olub.

1991 - Azərbaycan Respublikasının dövlət müstəqilliyi haqqında Konstitusiya Aktına münasibətlə bağlı referendum keçirilib. Oktyabrın 18-də Ali Sovetdə qəbul olunan tarixi sənəd respublika rəhbərliyi tərəfindən yalnız SSRİ süqut edəndən sonra ümumxalq səsverməsinə çıxarılmışdı və artıq referendum sırf formal xarakter daşıyırdı.

1998 - Naxçıvan Muxtar Respublikasının Konstitusiyası Milli Məclis tərəfindən təsdiq edilərək qüvvəyə minib.

2000 - Prezident Heydər Əliyev 2001-ci il, XXI əsr və III minilliyin başlaması münasibətilə Azərbaycan xalqına müraciət edib. Müraciətdə Azərbaycan xalqının qədim dövrlərdən XX əsrin sonunadək keçdiyi tarixi yol geniş təfərrüatı ilə təhlil olunur və Azərbaycanın gələcək strateji inkişaf istiqamətləri qeyd olunur.

- Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft Fondunun Əsasnaməsi prezident tərəfindən təsdiq olunub. Qurum 2001-ci ilin yanvarından fəaliyyətə başladı.

2006 - Prezident İlham Əliyev Bakı şəhərində Heydər Əliyev Mərkəzinin yaradılması haqqında sərəncam imzalayıb. Mərkəzin təməlaatma mərasimi 2007-ci ilin sentyabrında keçirildi.

- Prezident İlham Əliyevin fərmanı ilə Azərbaycan Respublikasının Dövlət Mülki Aviasiya Administrasiyası yaradılıb.

30 dekabr

1904 - Bakıda fəhlələrin ümumi tətili neft sənayeçiləri ilə fəhlələr arasında "müştərək müqavilə"nin imzalanması ilə nəticələnib. Bakıda fəhlə hərəkatının bu uğuru sol təmayüllü (bolşevik) təbliğatın tədricən özünə yer etdiyini göstərirdi.

1906 - İran hökmdarı Müzəfərəddin şah Konstitusiyanın qüvvəyə minməsi barədə fərman verib və İran konstitusiyalı monarxiyaya çevrilib. Şah ölkədə inqilab dalğasını səngitmək üçün Konstitusiyanın qəbuluna razılıq vermişdi. Bu, Səttarxanın başçılıq etdiyi İran inqilabının (1905-1911) ilk mühüm uğuru idi.

1922 - Moskvada I Ümumittifaq Sovetlər qurultayında RSFSR, Ukrayna SSR, Belorusiya SSR və üç Cənubi Qafqaz respublikasının birləşdiyi ZSFSR-in təsisçiliyi ilə ittifaq dövləti - SSRİ yaradılıb. Qurultayda SSRİ-nin ilk ali idarəetmə orqanı - 18 nəfərlik Mərkəzi İcraiyyə Komitəsi (sədr M.Kalinin) seçilib. "Zaqfederasiya"dan SSRİ rəhbərliyinə Nəriman Nərimanov seçilib.

1989 - Gəncə şəhərinin tarixi adı bərpa edilib. 1918-ci ildə Xalq Cümhuriyyətinin hökuməti Yelizavetpol adını ləğv edərək şəhərin adını özünə qaytarsa da, sovetləşmədən sonra Gəncə Kirovabad adlandırılmışdı.

1991 - Səudiyyə Ərəbistanı Azərbaycanın müstəqilliyini tanıyıb. İki ölkənin diplomatik münasibətləri 1992-ci il fevralın 24-də qurulub.

- Banqladeş Azərbaycanın müstəqilliyini tanıyıb. Diplomatik münasibətlər 1992-ci il fevralın 26-da qurulub.

- Finlandiya Azərbaycanın müstəqilliyini tanıyıb. Diplomatik əlaqələr 1992-ci il martın 14-də yaradılıb.

- Livan Azərbaycanın müstəqilliyini tanıyıb. Diplomatik münasibətlər 1992-ci il sentyabrın 18-də qurulub.

31 dekabr

1812 - Rusiya-İran müharibəsi (1804-1813) gedişində Şimali Azərbaycan torpaqlarında işğalçılıq yürüşünü davam etdirən rus qoşunları Talış xanlığının mərkəzi olan Lənkəran qalasını ələ keçiriblər. Talış xanlığının süqutu ilə müharibə faktiki başa çatdı və Gülüstan sülh müqaviləsi (12 oktyabr 1813) ilə Şimali Azərbaycan xanlıqları (Naxçıvan və İrəvan istisna olmaqla) Rusiyaya birləşdirildi.

1905 - Görkəmli alim, akademik, ictimai xadim Yusif Məmmədəliyev (1905-1961) anadan olmuşdur. Azərbaycan SSR Elmlər Akademiyasının prezidenti olub.

1989 - Naxçıvan Muxtar Respublikasında minlərlə insan SSRİ-İran (Azərbaycan-İran) sərhədində aksiya keçirərək sərhəd dirəklərini sökməyə başlayıb. Onilliklər ərzində bir-birindən ayrı düşmüş şimalı-cənublu azərbaycanlılar Araz çayı üzərində qovuşublar. Bu hadisə Azərbaycan tarixinə həmrəylik aksiyası kimi düşdü. Parlamentin qərarı (25 dekabr 1991) ilə 31 dekabr Dünya azərbaycanlılarının həmrəyliyi günü elan olundu.

- Həmin tarixi gündə İstanbulda dünya azərbaycanlılarının ilk konqresi işə başlayıb. Bu, azərbaycanlı diasporunun təşəkkül tapması istiqamətində əlamətdər hadisə idi.

1991 - Danimarka Azərbaycanın müstəqilliyini tanıyıb. İki ölkə arasında diplomatik münasibətlər 1992-ci il aprelin 2-də qurulub.

- İspaniya Azərbaycanın müstəqilliyini tanıyıb. Diplomatik əlaqələr 1992-ci il fevralın 11-də yaradılıb.